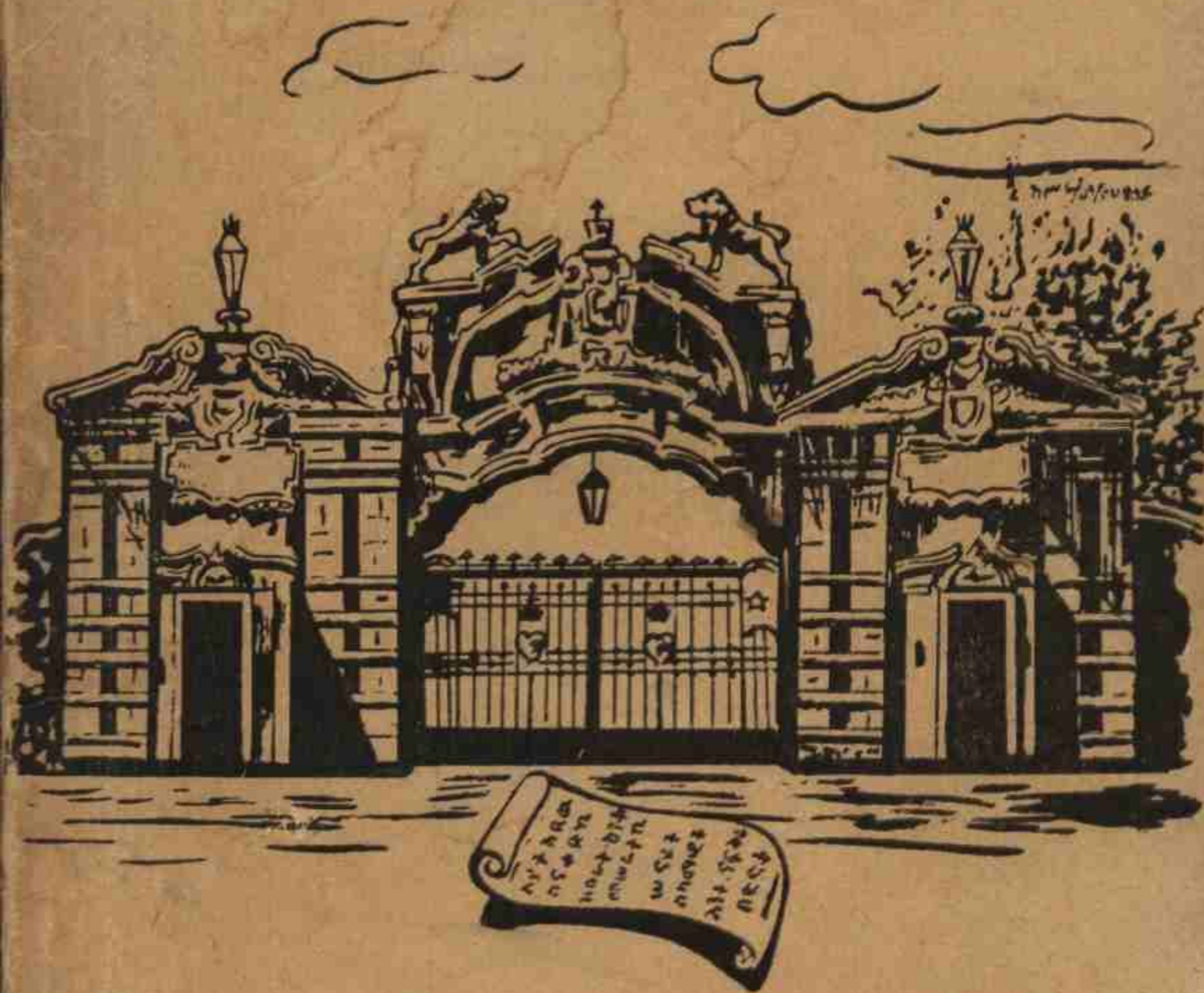

የክፍተት ፡ ትምህርት ፡

ዘይቤ ።

ክእንለ ፡ ገብረ ፡ ዮሐንስ ።

የከፍተኛ ትምህርት

ዘይቤ ።

የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲ ሲመ
ሠረት በትልቅ ግርማ ለነቃውና ለተነሣው ኢትዮ
ጵያዊ መንፈስ እጅ መንሻ ይሆን ዘንድ በአዲስ
አበባ ራዲዮ የቀረቡ ንግግሮች ።

ከእግል ገብረ ዮሐንስ ።

በግርማዊ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡
ዘኢትዮጵያ ፡ በፀደኛው ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡
፲፱፻፶፮ ፡ ፩ ፡ ፪ ፡

በንግድ ፡ ግተሚያ ፡ ቤት ፡ ታተመ ።

When the new people lifted up their brows

Towards us, and spoke to us: "if ye know it, show

What path to us the mountain-side allows."

And Virgil answered: "peradventure you

Suppose we have experience of the way;

But we are pilgrims, even as ye are too.

We came but now, a little before you, nay,

By another road than yours, so steep and rude

That the climb now will seem to us but play.,

Dante (Purgatorio, Canto II)

ወጣቶች አነሱ ግምባራቸውን ፤ ሊጠይቁ ኛን
 “ ታውቁት እንደሆነ እስኪ ንገሩን
 ባቀበቱ ዙሪያ መንገድ ይኖርን ፤

ቪርጂልያ መለሰ እንዲህም አላቸው
 መስሎአችሁ ይሆናል እኛ የምናውቀው
 ምንገዶች ነን እኛም እንደናንተው

ትንሽ ቀደም አልንይ የደረሰን አሁን ነው
 መንገዳችን ሌላ ፤ የባሰ ከናንተው

(ቀጥ ያለ አቀበት እንቅፋት የመላው)
 እንግዲህስ መውጣት ለኛ መቅለሉ ነው ።

ዳንቴ (መካነ ንስሐ ፤ መዝሙር ፪)

ማ ው ጫ ።

የትምህርት ፍልስፍና

ዕውቀትና ሠናይት (መቅደማዊ ንግግር)

የሥልጣኔ ዘይቤ

የሥልጣኔ እድገት

የአውሮፓ መንፈስ

የመንፈስ ትንሣኤ

ያሬድ ወይም ስለኢትዮጵያ ሥልጣኔ (፩ኛ ንግግር)

ያሬድ ወይም ስለ ኢትዮጵያ ሥልጣኔ (፪ኛ ንግግር)

“ በተዋሕዶ ከበረ ”

የትምህርት ዓላማ (፩ኛ ንግግር)

የትምህርት ዓላማ (፪ኛ ንግግር)

ፕላቶናዊት አካደሚ

ዋስትና

“ ነገሥሥ ወንጽህቅ ፈድፋድ - - - - ”

የታሪክ ዘይቤ

ውድድርና ሽልማት »

ትምህርትና ፡ ፍቅር ፡

የትምህርት ፡ ፍልሰፍና ።

ድርሰቶች የራሳቸው ዕድል አላቸው ። አብዛኛውን ጊዜ ከደራሲዎቻቸው ፈቃድ ነፃ የወጡ ናቸው ። የድርሰት መልካቸው በመጨረሻ ያውም በድንገት ይወሰናል ። እንባቢው እንደሚረዳው በዚህ ጽሑፍ የቀረቡት ሐሳቦች በራዲዮ ንግግር መልክ ለብዙ አድማሮች የሕሊና ችሎታ አንዲስማሙ ሆነው የተዘጋጁ ናቸው ። የብዙ ሰዎችን ጥያቄ በማክበር በጋዜጣም እንዲታተሙ ተደረገ ። ነገሩ በዚህ አልቀረም ። ንግግሮቹ በረጅም ጊዜ ውስጥ በየጋዜጣው ተበታትነው የቀረቡ ስለሆነ የሐሳቡን መነሻና መድረሻ ለመከታተል ፈልገው የተሳናቸው ሰዎች ደጋግመው ስላሳሰቡን አንድነት ሰብስበን በመጽሐፍ መልክ ለማሳተም ፈለግን ። እንደምኞታችን ቢሆን በዚሁ አርእስት ማናቸውንም የመጽሐፍ አጻጻፍ ሥነ ሥርዓት በመከተል ደንበኛ ሰፋ ያለ ጥናት ባዘጋጅን ነበር ። አሁንም አይቀርም ። ከሌሎች የመንፈስ ችግሮች ጋር ለመታገል የግል ጥናታችንን ለመቀጠል ስላስብን ለጊዜው ይህንን መጽሐፍ ያለ አንዳች ለውጥ ወይም መሻሻል እንዲታተም ተውነው ። በሌላ ጊዜ እንመለስበታለን ። ትምህርት ቀላል ነገር አይደለም ። ስለትምህርት ያለን አስተያየት ትክክለኛ ከሆነ ማናቸውም የሕይወት ችግር ሊፈታ ይችላል ። ሰው ከሙሉ የሰውነት ደረጃ የሚደርሰው በትምህርት ነው ። ትልቁ ፈላስፋ ፕላቶን እንዳለው “ሰው ትክክለኛውን ትምህርት ያገኘ እንደሆነ ለሰላሳና (ኖብል) እግዚርን የሚመስል ፍጥረት ነው ። ትምህርት ያላገኘ እንደሆነ ግን በምድር ላይ ካሉት አራዊት ሁሉ የባሰ ነው ።” ጥርጥር የሌለው ነገር ነው ። በዚህ ምክንያት ስለሰው ዕድል በተለይ በማሰብ የደከሙ የሕዝብ መሪዎች ፈላስፎችና ሌሎችም የዕውቀት ሰዎች ብዙ ጊዜ ስለትምህርት በማሰብ አሳልፈዋል ። በዘመናዊት ኢትዮጵያ ስለትምህርት በተለይ ያሰቡና በሥራም ያለመጠን የደከሙ ታላቁ ንጉሠ ነገሥታችን ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ናቸው ። በንጉሠ ነገሥት ክብርና በቤተ ሰብእ ደስታ ለሠላሳ ዓመት ያህል የኖሩበትን ቤተ መንግሥት ለከፍተኛ ትምህርት

መደበር ይሆን ዘንድ ወስነው የመጀመሪያውን የኒቪርሲቲ መሠረቱ ። አንባቢው ከመጀመሪያው ንግግራችን እንደሚረዳው ይህ ጽሑፍ ለዚህ ንጉሣዊ ቸርነት መታሰቢያ ይሆን ዘንድ የተዘጋጀ ነው ።

ልዘነጋው የማይገባኝ አንድ ነገር አለ፤ ይህም ስለሐሳቦቹ ምንጭ መናገር ነው አብዛኛዎቹን ከመጻሕፍት ንባብ ያገኘሁዋቸው ናቸው ። የኔ የምላቸው ጥቂቶች ናቸው ። እንዲያውም ላይኖሩኝ ይችላል ። እንደ ዕድል ሆኖ በአቴናም በጀርመን አገርም በት/ቤት በነበርኩ ጊዜ በርግጥ የሚያኮሩ ጓደኞች ነበሩኝ ። ከነሱ ጋር በመወዳደር በመጭከር በመከራከር በየጊዜው እየተሻሻለ ከሚሄድ የዕውቀት ንዳና የደረሰኩ ይመስለኛል ። እነሱን ማመስገን ትንሽ ተግባር ነው ። የበለጠ ይገባቸዋል ።

በዚህ ድርሰት ውስጥ ካቀረብኩዋቸው ሐሳቦች አንዳንዶቹ ለመጀመሪያ ጊዜ በአማርኛ ቋንቋ የተነገሩ በመሆናቸው የአነጋገር ስሕተት ሳይገኝባቸው አይቀርም ። ሁለተኛ የሐሳብም ስሕተቶች ስለማይጠፉበት አስቀድሜ ይቅርታ እየጠየቅሁ አንባቢው የተሻለ አስተያየቱን በሌላ ጽሑፍ ወይም በጋዜጣ እንዲገልጽ እጋብዛለሁ ።

እስካሁን የሰማናቸው አንዳንድ ነቀፌታዎች አሉግን በወሬ መልክ ስለሆነ እምብዛም ዋጋ አልሰጠናቸውም ። ከነቀፌታዎቹ አንዱ ስለዘመናችን የኑሮና የመንፈስ ሁኔታ የሚገባ ፍርድ ወይም ክሪቲክ አያደርግም የሚል ነው ። ይሆናል ። ምን ይደረግ ። የአስተያየት ጉዳይ ነው ። አንድ ሰው ለራሱ የማይመስለውን ነገር ለማፍረስ ብቻ ይሰለፋል ። ሌላው ደግሞ ማፍረስን ለሌላው ትቶ በገዛ ሐሳቡ መሠረት አዲስ ለመገንባት ብቻ ያስባል ። የተሻለው ዘዴ ሁለተኛው ይመስለናል ። ስፒኖዛ የሚባለው ፈላስፋ ብዙ ጊዜ የሚጠቀስለት አንድ ቃል ተናግሮአል ። “እውነት የራስ ዋም የውሸትም ማስረጃ ነች” (Veritas est index sui et falsi) ባሮኔ ቤት የሚኖረውን ሰው ተጠግቶ ቤትህ የማይረባ ነው ማለት አይገባም ። ከበረቱ አጠገቡ አዲስ ቤት መሥራት ነው ። ይህ አዲሱ ቤት ስለራሱም አዲስነት ስለሌላውም አሮጌነት ብቻውን ይናገራል ። ግምባር ለግምባር መውቀስ የነቢይ ወይም የሕፃን ተግባር ነው ። ቁጥራችን

ቦታ ነበራቸው። ፍርድ እንዳይዛባ ተግተው የሚያተጉ የሚ ያሳስቡ መካሪ ነበሩ። የፍትሐ ነገሥትን ትርጓሜ ያዘጋጁ እርሳቸው ናቸው ይባላል። በመጸሕፍት ምርመራ ብዙ ጊዜ በማሳለፋቸው ዓይናቸው እስከመበላሸት ድርሶ ነበር እየተ ባለ ይነገራል። ለመጸሕፍት ዐዋቂነታቸው ዓይናቸውን ዋጋ አድርገው ከፍለዋል። ይህንን በመመልከት ከላይ የጠቀስነ ውን ቅኔ የሚያነብ ሰው ከገዛ ትዝብታቸው አመንጭተው የተናገሩት መሆኑን ለመረዳት ይቻላል። እንደኝህ ሰው ያሉ ዕውቀትን ለማግኘት የጣሩ ካገኙትም በኋላ በሥራ ለማዋል የታገሉ ብዙዎች ናቸው። ከነዚህ መካከል ዋናው የአካዳሚ መሥራች ትልቁ ፈላስፋ ፕላቶን ነው። ነገሩ ጨርሶ እንግዳ እንዳይሆንብን የሀገራችንን ሊቅ ምሳሌ ካስቀደምን በኋላ ወደንግግራችን አርእስት እንገባለን።

ባለፈው ንግግራችን የትምህርት ዓላማ ምን እንደሆነ ለማሰብ ሞክረን ነበር። ከዚህ ዓላማ ለመድረስ የፕላቶን ምሳሌ መንገዱን ያሳየን ዘንድ በዛሬው ንግግራችን ስለርሱ እናወራለን።

ትምህርት ወይም በተለይ ከፍተኛ ትምህርት በየትም ሀገር አንድ ቅጽል አለው አካደሚክ ይባላል። ይህ ወደፊት እንደምንረዳው ከባለ ስሙ ጋር ምንም ግንኙነት የለውም። ፕላቶን ትልቅ የራዕይ ሰው ነበር። በዘመኑ የነበረው የአ ቴና የፖለቲካና የአስተዳደር ሁኔታ ብዙ ችግር የተመላበት ስለሆነ ከዚህ ችግር ነፃ ለማውጣት የሐሳብ ትግል በማድ ረግ የደከመ ሰው ነው። ቀደም ብለን በጠቀስነው ቅኔ ውስጥ እንዳየነው ፕላቶንም አንድ ሀገር ከሩቅ ታየው፤ “አትላን ቲስ” በሚባል ድርሰቱ ስለዚህ ሀገር የታየውን ሁሉ ገለጾ አል። ዳግመኛም «ሪፐብሊክ» በሚባል ድርሰቱ ውስጥ ሰው ከማናቸውም ችግሩ ነፃ ሆኖ ያለአንዳች ስጋት በንጹሕ ተም ኔቱ መሠረት በሰላም ለመኖር የሚችልበትን መንገድ አሳየ። በአቴና ከተማ የሚሰማው ሰው ሳያገኝ ቀረ። ትእቢትና የግል ጥቅም የፈጠራቸው የፖለቲካ ክፍሎች ውድድራቸውን እስከ ጥፋት ድረስ ቀጠሉ። የፕላቶን መከራ ዋጋ ሳያገኝ ቀረ። ግን ተስፋ አልቆረጠም።

በሌላ ቦታ እንደገና ለመሞከር አስቦ ወደ ሲራኩስ ከተማ ሂዶ በዚያ ሃገር ነገሥ የነበረውን ዲዮናስዩስ የሚ

ባለውን መስፍን ለፖለቲካ አስተያየቱ ለመማረክ አሰበ ። ሰውየው ምክር የማይገባው ዝግ ፍጥረት ስለነበር ፕላቶን ሳይከናወን ቀርቶ ወደ ሀገሩ ተመለሰ ። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ዲዮናስዮስ መስፍን መሞቱንና ሌላም መተካቱን ስለሰማ ምናልባት ይኸኛው ይሻል ይሆናል በማለት እንደገና ወደ ሲራኩስ ሄደ ፤ ሶስተኛ ጉዞም አድርጎአል የሚሉ አሉ ። ነገሩ እንደምኞቱ ሳይሆንለት ቀርቶ ወደ አቴና ሲመለስ መርከቡ በንፋስ ተገዶ ኤጊና ወደምትባል ደሴት ሄደ ። የዚች ደሴት ሰዎች ከአቴና ጋር በጦር ሁኔታ ላይ ስለነበሩ መርከቡን ማርከው መንገደኞቹንም በጊዜው ባህል መሠረት ለመሸጥ ለመለወጥ ወደገበያ መሩአቸው ። በነሱ መካከል የነበረው ትልቁ ፈላስፋ ፕላቶን እንደ ተራ እቃ ለጥቂት ድራህሞች ተሸጠ ። ከጊዜ በኋላ አንድ የሚያውቀው ሰው ተገኝቶ የገዛበትን ገንዘብ ለጌታው ከፍሎ ነፃ አውጥቶት ፕላቶን ወደ አቴና እንደተመለሰ የዳነበትን ገንዘብ ለባለቤቱ ቢመልስለት ሳይቀበለው ስለቀረ በዚሁ ገንዘብ ካድሞስ ለሚባለው ጀግና መታሰቢያ ይሆን ዘንድ በተሠራው ቤተ መቅደስ አጠገብ አንድ ቦታ ገዝቶ ትምህርት ቤቱን መሠረተ ። «አካዲሚያ» የሚባለው ስያሜ ከዚህ የመጣ ነው ። ይህ የፕላቶን ትምህርት ቤት ባላዋቂ ሰው ትእዛዝ በግድ እስኪዘጋ ድረስ ካንድ ሺኸ ዓመት በላይ ኖሮአል ። ብዙዎች ፈላስፎችና እንዲያውም እነ ባስልዮስን የሚያክሉ የቤተ ክርስቲያን አበው ተምረውበታል ። በፊኔሳንስ ዳግም ልደት ዘመን የምዕራብ አውሮፓ መንፈስ በአዲስ ጉልበት እንደገና በተነሣ ጊዜ ለዚህ ትንሣኤው ምክንያት የሆነው በፔሬቺያ የተመሠረተው “አካዲሚያ ፕላቶኒካ” የተባለው ትምህርት ቤት ነው ። ፕላቶን በዚህ ለአውሮፓ መንፈስ የልደት ቦታ በሆነው ትምህርት ቤት እስከ ሰማንያ ዓመት ዕድሜው ድረስ በማስተማር ሕይወቱን አሳልፎአል ። ስለትምህርት ወይም ስለአስተማሪነት ሥራ ከፍ ያለ አስተያየት ስለነበረው ሕይወቱን በመላ ለትምህርት ሥራ መሥዋዕት አድርጎ ሰጥቶአል ። በሕይወት ታሪኩ አካሄድ እንዳየነው መጀመሪያ ስለፖለቲካና ስለ አስተዳደር ያለውን አስተያየት በሥራ ለማዋልና የሀገሩን ሁኔታ ለማሻሻል በቀጥታ ሞከረ ። ሳይሆንለት ቀረ ። ሰዎች በዝቅተኛ ስሜት ፤ ባልተጠራ መጀመሪያ አስተያየት፤ ዘላቂ እምነት ሳይኖራቸው ያለድካም በሚገኙ ባልተመረመሩ

ሐሳቦች የሚመሩ ስለሆነ ጥረቱ ሁሉ ከንቱ መሆኑን ተረዳ ።
 ከደገኛው የኑሮ መልክ ለመድረስ ትምህርት ትክክለኛ ትምህርት
 አስፈላጊ መሆኑን አውቆ ረጅሙን የትምህርት ጎዳና ቀደደ ።
 ሪፐብሊክ በሚባለው ድርሰቱ ውስጥ እንደተናገረው “ፈላ
 ሰፎች ካልነገሡ ወይም ነገሥታት በደንብ ካልፈለሰፉ ባ
 ንድ አገር ውስጥ ያለው ችግር ምን ጊዜም የማይቆም ነው”
 በሚል እምነት እየተመራ ፈላሰፎች የሚነግሡበትን ወይም
 ነገሥታት የሚፈለሰፉበትን ዘዴ በማስተማር ዕድሜውን
 ፈጀ ። እዚህ ላይ ፍልስፍና ማለት ምን ማለት እንደሆነ መወ
 ሰን ያስፈልገናል ። በአማርኛችን እንደተለመደው አንድ
 ነገር በምርመራ እምነብ አልቦ ማስገኘት ማለት አይደለም ።
 ይህ ከሳይንስ ጋር የተያያዘ ነገር ነው ። ፊሎሶፊያ ማለት
 በነጥላቶን ዘመን ሰው ለዕውቀት ለጥበብ ያለውን ፍቅር
 የሚገልጽበት ቃል ነው ። ፊሎሶፊስ ማለት መፍቀሬ ጥበብ
 ማለት ነው ፤ ሰው በዱር በገደል እርስ በርሳቸው እየተፋጁ
 ከሚኖሩት እንስሳት የሚለየው በሕሊናው የሚመራ በመሆኑ
 ነው ። ይህ ብቻ ሰው ያሰኘዋል ። የሕሊናን መሪነት፤ ይህንን የዕ
 ውቀት የጥበብ ችሎታ ከከፍተኛ የርቀት ደረጃ ያደረሱ የነገሮች
 ባሕርይ በግልጽ የሚታያቸው ፈላሰፎች ይባላሉ ። ለፌ ወለፌ
 ሳይመለከቱ ከሕሊናቸው በሠረፀው የዕውቀት ብርሃን ማና
 ቸውንም የሚመለከቱ፤ በሰሜት ከሚመራው ከተራው ከድምሩ
 ሕዝብ የላቁ፤ ሀብት ንብረት የሚያስገኘውን ቅጽበታዊ ደስታ
 የናቁ የሚገባውን ፍርድ የሚሰጡ ናቸው ። በጥላቶን አስተ
 ያየት እንዲህ ያሉ ሰዎች ብቻ የመሪነት ቦታ ሊኖራቸው
 ይገባል ። ይህ ሐሳብ የማይቻል፤ የማይፈጸም መስሎ አልታ
 የውም ። የዘመኑ ፖለቲከኞችና የነዲዮኒሶስ ምሳሌ ተስፋ
 አላስቆረጠውም ። ራሱ አስተምሮ አሠልጥኖ አዲስ የመሪዎች
 ትውልድ ለማስነሣት ታጠቀ ። ሌት ከቀን ያስተምር ነበር።
 በአካዳሚው ውስጥ በምግብም በጸሎትም ሰዓት ከተማሪዎቹ
 ሳይለይ ቀኑን ሙሉ ያስተምር ነበር ። ከሌሊቱ ደግሞ አብ
 ዛኛውን ጊዜ በንባብና በድርሰት ያሳልፍ ነበር ። ይህ ድካሙ
 በከንቱ አልቀረም ። የጥላቶን ፍልስፍና ለብዙዎች ብርሃን
 ሆኖአል ። አካደሚውም ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከዛሬ ድረስ
 የትምህርት ቤቶች ምሳሌ ሆኖ ኖራለች ። ወደፊትም ቢሆን
 ሰው ለዕውቀት ያለው የተፈጥሮ ዕውቀት እስኪያቆም ድረስ
 አብራ ትዘልቃለች ።

ይህንን የንግግራችንን ተራ የጀመርነው የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲ በተመሠረተ ጊዜ የምረቃውን በዓል መነሻ ምክንያት በማድረግ ነው ። ይህ የመጨረሻው ንግግራችን ነው ። ለዚህ አርእስት ያለንን ሐሳብ ጨረስን ። ሌላ የለንም ። ይህ ንግግር አንድ ዋጋ ቢኖረው የሚቀጥለው ነው ። መንገድ አሳይቶአል ። ይህ መንገድ የራሱ ላይሆን ይችላል ። ግን እነጥላቶንን የሚያክሉ ሰዎች የተጓዙበት ነው ። ወደላይ ወደ አርያም ወደከፍተኛ ቦታ የሚመራ ነው ። ብንከተለው አንሳሳትም ። ይህች ፕላቶናዊት አካዳሚ ለመላው ዓለም ከፍተኛ ትምህርት ቤቶች ብርሃናዊ ምሳሌ እንደሆነች ለህገራችንም ለቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ መልካም አርአያነትዋ እንዲታወቅ በዚህች አነስተኛ ንግግር ለማሳሰብ ሞከርን ። በውስጥ ረቂቅ ሕሊና ወይም ዕውቀት ፤ ንጹሕ ልብና ወይም ሠናይት ፤ ባንድ ቃል ትክክለኛ የሰው መንፈስ የሚታነጽበት የተከበረ ቦታ ስለሆነ በቤተ መቅደስ መስለን በቅዱስ ያሬድ ቃል ንግግራችንን እንዘጋለን ። በሮችሽ ምን ጊዜም አይዘጉ - - -

ኢይትአጸው አናቅጽኪ
ክቡራት ዕንቅ መሠረትኪ
ሠናይት ሰላማዊት
እንተ ናፈቅራ በጽድቅ ።

ዋስትና

ዲዮኒሶስ መስፍን ዓመፀኛውን
ካራውን ደብቆ ቢጠጋ ዳሞን
ዘበኞች አዩና አሰሩት እግሩን
“ተናገር እንደያዝክ ለምን ካራውን
ጠየቀው በመግለጽ የደም ጥማቱን
ሀገሬን ለማዳን ካማፂ መሥፍን
ስለዚህ በመስቀል ይሰማህ ጎዘን ”

ለመሞትስ እኔ የተዘጋጀሁ ነኝ
ለሕይወቴ ርዝመት ልመናም አይወጣኝ
የፈለክ እንደሆን ምሕረት ታደርግልኝ
የሦስት ቀን ጊዜ ለኔ ፍቀድልኝ
እኅቴን ከባሏ በወርግ እስካገናኝ
ይኸው ጓደኛዬ ዋስ የሚሆንልኝ
እሱን ትገላለህ እኔ ከቀረሁኝ

መሥፍኑ እየሳቀ በክፉ ተንኮል
ወዲያው ተናገረ ሳያወላውል
እሸልምሃለሁ ሦስት ቀን እንድትውል
ዕወቅ ያለፈ ንደሁ ይኸ መዋዕል
ራስክን ሳትሰጠኝ መልሰህ በውል
እሱ ባንተ ፈንታ ያርፋል በመስቀል
ሳንተ ግን ቅጣቱ ይቀርልሃል ፤

ወዳጄን ጠራና “ የንጉሥ ምኞት
እኔ ንድሞት ሆነ ያውም በስቅለት
የትቢት ጥረቴን እንደከፍል በሐት
ሆኖም ሊሰጠኝ ነው የሶስት ቀን ጊዜያት
እኅቴን ለባሏ በወግ ልድራት
ለንጉሥ መያዣ ሆነህ ቆይለት
መጥቼ ስካስፈታህ እኔ ከስራት

ይህ ግጥም ጀርመናዊው ባለቅኔ ሺለር ስለ ዳሞንና ስለ ፒንቲያስ የደረሰው ነው። እሊህ ሁለቱ ወዳጆች የትልቁ ፈላስፋ የፒታጎራስ ተግሪዎች ነበሩ። በደገኛው ትምህርት የታነፀ የሰው ጠባይ ባለፈው ምዕራፍ የተነገረለትን ዲዮኒሶስን እንኳ ለመለወጥ መቻሉን ለማስረዳት ከጀርመንኛው ተርጉሙን እዚህ አሳትመነዋል።

ታማኙም ወዳጁ (ምንም ሳይናገር) አቅፎ ወዳጁን
 ዋስ ሊሆን ቀረበ ጨካኙን መሥፍን
 ያኛው ተነሣና ሄደ ወደያውን
 ሦስተኛውን ሌሊት ሳያይ መንጋቱን
 በቶሎ ዳረና ለባሏ እቱን
 ገሰገሰ መልቶ በጭንቀት ነፍሱን
 ጊዜ ንዳያልፍበት ከውሉ መጠን ።
 ወዲያው ዝናብ መጣ እልቀት የሌለው
 ምንጮቹ ዘለሉ ከየተራራው
 ማዕበሉ ወርዶ ወንዞቹን መላው
 እሱም ከነዱላው ሲደርስ ከውሀው
 ወዲያው ማዕበሉ ድልድዩን ጣሰው
 ጅረቱ የሮጦ በኃያል ጉዞው
 መሸጋገሪያውን ሰባብሮ ጣለው ።
 ይንከራተት ጀመር በጅረቱ ዳር
 እሩቅ ቢመለከት ዓይኑ ቢባረር
 የሚጣራ ድምፁን ጮሆ ቢያሻግር
 ታንኳ አልመጣ አለው ከወዲያኛው ዳር
 ቶሎ የሚያደርሰው ከምኞቱ ምድር ።
 አንድም መሪ ጠፋ የመንከራከር
 ያበደው ማዕበል ሆነ ትልቅ ባሕር ፤
 በወንዙ ዳር ወድቆ በልቅሶ ጸሎት
 እጆቹን ዘርግቶ ወደ ሰማያት ፤
 የደረሰማ ንደሁ የጀምበር ጥልቀት
 ኸከተማው ሳልደርስ እኔ በፍጥነት
 ወዳጄ ስለኔ አለበት መሞት
 እያደገ ሄደ የውሀው ብዛት
 ማዕበል ከማዕበል በመገፋፋት
 ጊዜው ገሰገሰ ሰዓት በሰዓት
 ፍርሃት እየገፋው አግኝቶ ድፍረት
 ዘለለና ገባ ካበደው ጅረት
 ውሀውን ሲከፍል በኃያል መዝራዕት
 አንድ አምላክ አሰየ ወዲያውን ምሕረት ።
 ከዳር ደረሰና ሄደ በመፍጠን
 እያመለገነ አዳኝ አምላኩን ፤

ብቅ አሉበት ወዲያው ቀማኛና ሽፍታ
 ከጨለመው ጫካ ሌሊታዊ ቦታ
 መንገዱን አግደው ለሞት በመጥራት
 ካራቸውን መዘው በማስፈራራት
 የጉዞውን ፍጥነት አሰናከሉት
 በድንጋጤ ጮኾ “ ምንው የምትሹት
 ከሕይወቴ በቀር የለኝም ንብረት
 እሱንም አልብኝ ለንጉሥ መስጠት,,
 ካራውን ቀማና ባጠገቡ ካለው
 “ ወዳጄን ብላችሁ ተውኝ ነው የምለው,,
 በኃይል ተንደርድሮ ሦስቱን ቢጥላቸው
 የተረፉት ሸሹ ሁሉም ከቦታቸው
 ፀሐይ ስታበራ በተሰያት ግለት
 ድካሙ በዝቶበት በመንገላታት
 ሰውነቱ ዛለ ተነሣው ጉልበት ፤
 “ ከወንበዶች አንተ አዝነህ ያዳንከኝ
 ከየብስ ያደረሰከኝ ውሀ ሲወስደኝ ፤
 እንዴት እዚህ ልውደቅ ጨርሶኝ ድርቀት
 አፍቃሪ ወዳጄ ስለኔ ይሙት ።
 ወዲያው ሲፍለቀለቅ ንጹሕ እንደ ብር
 ጫጫታ ተጠጋው የሌለው ሽብር
 ጠንቀቅ ብሎ ቆመ ለመስማት ከምር
 ድምፁን እያሰማ ከቋጥኙ ሥር
 ይዘላል እነሆ ሕያው ምንጭ ሥሙር
 ደስ ብሎት ዝቅ እርጎ የገዛ ራሱን
 እንደዜ አራሰ የጋለ አንጀቱን
 ፀሐይ ተዘቅዝቃ እያየች ከዳር
 ሥዕል ትሰላለች በለምለሙ ምድር
 ለዛፎቹ ጥላ የሚያክል ደብር
 ሁለት መንገደኞች አይቶ በመንገድ
 ሊያልፋቸው ፈልጎ ቶሎ ሲራመድ
 ሲናገሩ ሰማ እሊህን ቃላት
 “እንግዲህ ደረሰ በንጨት ሊሰቅሉት,,

አከነፈው እግሩን የያዘው ፍርሐት
 ያባርረው ጀመር የሰጋት ጭንቀት
 ያንጸባርቅ ጀመር በምሽት ብርሃን
 የሲራኩስ ቤቶች ቆርቆሮ ክዳን
 በመንገድ አግኝቶት ፊሎስተራቶስ
 የቤቱ ዘበኛ ባለቅን መንፈስ
 ዓወቀው ደንግጦ ያንን ባለዋስ ።
 ተመለስ አትችልም ማዳን ወዳጅክን ።
 ብታድን ይሻላል አንተን ራስክን ።
 እሱ መሞቱ ነው ሳይቆይ አሁኑን ።
 ይጠባበቅ ነበር ሰዓት በሰዓት
 መምጣትህ ለነፍሱ ተስፋ የሰጣት
 ስላንተ ያለውን ብርቱ እምነቱን
 ሊቀማው አልቻለም ስላቀ መስፍን ።
 ሳይቻለኝ ቀርቶ በመንገድ ብቆይ
 ላድነው መድረሴን ደስ ብሎት ባያይ
 ሞቱ ያገናኘን ከሱ በሰማይ
 እያለ ንዳይኮራ ደመኛ መስፍን
 ወዳጅ ለወዳጁ ከዳ ምግባሩን ።
 ካረደ በኋላ የመሥዋዕት ሁለት
 መኖሩን እንዲያምን ፍቅርና እምነት
 ከከተማው ሲደርስ በጀንበር ጥልቀት
 ተዘጋጅቶ ታየው የመስቀል እንጨት
 ሕዝቡም ከቦ ቆጃል በመገፋፋት
 ወዳጁን በገመድ ሲስቡት አየና
 የሰዎቹን ድምር በኃይል ለያየና
 “ እኔን ” ብሎ ጮኸ “ እኔን ግደለኝ
 እሱ ዋስ የሆነ ይኸው አለሁኝ ። ”
 ሕዝቡ ተገረመ በዚህስ ሁኔታ
 ሁለቱ ተቃቅፈው ቆመው ባንድ ቦታ
 ይላቀሱ ጀመር ባዘን በደስታ ።

፪፰

ሁሉም አለቀሱ በዙሪያ ያሉት
ንጉሡ እንደሰማ ይኸን ታምራት
ልቡን ቀሰቀሰው ሰባዊ ስሜት
እንዲቀርቡ ላከ በዙፋኑ ፊት
በማድነቅ አየና ለረጁም ግዜያት
ወዲያው ተናገረ እሊህን ቃላት ።
“ የፈለጋችሁት ይኸው ሆነላችሁ
ሌላ ነገር ሳይሆን ልቤን ማረካችሁ ።
እምነት አይደለችም ባዶነት ቅዠት
ስለዚህ ውሰዱኝ ለንደኛነት
ልመናዬን ስሙኝ እባካችሁን
በማጎበራችሁ ሦስተኛ ልሁን ።

« ነገሥሥ ወንጽህቅ ፈድፋዶ
ትፌኑ ለነ ጠቢባነ ወማእምራነ »

ግርማዊ ጃንሆይ ፤

ይህ ቃል የዛሬ አራት መቶ ዓመት የነበረው የግርማ ዊነትዎ ተቀዳሚ ንጉሥ መለክ ሰገድ ለእስጳንያ ንጉሥ ለፌሊጶስ በላከው ደብዳቤ ላይ የሚገኝ ነው። « ነገሥሥ ወንጽህቅ ፈድፋዶ » እሊህ ሦስት ቃላት የሕሊናን ብርቱ ሐሳብና የልቦናን የጋለ ተምኔት የሚያስረዱ ናቸው። የኢትዮጵያ ነገሥታት ሀገራቸው ታፍራ ዳብራ ደርጅታ የምትኖርበትን ዘዴ አስቀድመው ዐውቀውት ነበር። ይህም በዕውቀት በትምህርት በጥበብ ነው። ምንው ይህ ጸሕቀ ልቦናቸው በሙሉ ሳይፈጸምላቸው ቀረ ብሎ ለሚጠይቅ ሰው ከዚህ ከጠቀስነው ደብዳቤ ምናልባት መልስ ለማግኘት ሳይቻል አይቀርም። « ወእመስ በጽሐት ዛቲ መልእክትነ ነአምር ከመ ይትፈጸም ፈቃደነ ወጸህቀነ በእንተ ዘሐሠሥነ ወዘፈቀድነ ጠቢባነ ወማእምራነ » ወጉንደየት ዛቲ መልእክት እስከ ይእዜ በእንተ ምሕላፈ ፍኖት ወኑኃተ ዘመን ዘርጎቀተ ባሕር፡፡ አለመታደል ሆኖ ኢትዮጵያ የትምገኘው ሥልጣኔ ከከተመበት በታዎች በጣም ርቃ ነበር። የሥልጣኔ ጉዞ ልክ እንደ አንድ ትልቅ ጅረት ዓለምን ከሁለት ከፍሎ መሀል መሀሉን አልፍዋል። ቻይና ሕንድ ፋርስ፤ ባቢሎን፤ ግሪክ፤ ሮም እና ምዕራብ። ከዚህ መሥመር ላይና ታች የሚገኘው ርዝራዥ ነበር ለማለት ይቻላል። ይህ የሥልጣኔ ጅረት ወደታች ይፈስ ዘንድ ቦይ ለመቅደድ በብርቱ ከንድ ከሞከሩት ጥቂቶች ጀግኖች የኢትዮጵያ ነገሥታት ናቸው። ቀላል ሥራ አልነበረም። ብዙ ዘመናት ፈጅቶአል። ስለዚህ « ነገሥሥ ወንጽህቅ ፈድፋዶ ጠቢባነ ወማእምራነ » የሚለው የንጉሥ መለክ ሰገድ ቃል ዛሬም ሊደገም ይቻላል። በግርማዊነትዎ ዘመነ መንግሥት ውስጥ መካከሉን በሚያልፈው መሥመር ላይ የሚገኘው ነገር ጠቢባንና ማእምራን እንዲበዙ የሚደረገው ታላቅ ጥረት ነው። ከጉልማሳነትዎ ዘመን ጀምሮ ኢትዮጵያ በዕውቀት አምራ፤ ሰምራ፤ ተውባ፤ ቆንጆታ

አስራ ፡ ስድስት ፡ ወጣቶች ፡ ለትምህርት ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ ሄደው ፡ ሲመለሱ ፡ ከመካከላቸው ፡ አንዱ ፡ የሚሆነው ፡ የዚህች ፡ መጽፍ ፡ ደራሲ ፡ ለግርማዊነታቸው ፡ በሁሉም ፡ ስም ፡ ሆኖ ፡ ያቀረበው ፡ ንግግር ነው ። አንድ ፡ የትምህርት ፡ ቅጽበት ፡ የሚተረጉም ፡ ነው ፡ በማለት እዚህ ፡ አሳትመነዋል ።

ከሁለቱም አይደለም ። ከዚህ ማሳሰቢያ በኋላ በድርሰቱ ስለ ተከተለው ሥነ ሥርዓት ትንሽ ለማብራራት እንወዳለን ።

ሰዎች በዘመናት መካከል በብዙ ጥረትና ድካም ያስ ገኙዋቸው እውቀቶች በገዛ ባሕርያቸው መሠረት በልዩ ልዩ ክፍሎችና ስልቶች ተተንትነው ተቀምሬው ይገኛሉ ። የዱሮ ዘመን ተማሪ በሚያንጠለጥለው አኩፋዳ ውስጥ የእ ህል ዓይነቶች ሁሉ ብስሉም ጥሬውም ንፍሮውም ቆሎ ውም አንድግ ተደባልቀው ተዘባርቀው ይገኛሉ ። ይህ ምሳሌ ለአንዳንድ ሰዎች የሕሊና ሁኔታ የሚጸና ነው ። ብዙዎች የዕውቀት ዓይነቶች በሕሊናቸው ውስጥ ተደባልቀው ተዘ ባርቀው ይገኛሉ ። ግን ሕሊና አኩፋዳ አይደለም ። እውነተኛ ጠባዩ ባሕርይ ሕግ ሥነ ሥርዓት ነው ። ሥራውም በሕግ በሥነ ሥርዓት የሚፈጸም ነው ። ለሕሊና ዋና ጠላቱ ድብ ልቅልቅና ዝብርቅርቅ ነገር ብቻ ነው ። ዓላማውም ይህን ለማጥፋት ነው ። እናከሳገራለን የሚባል የጥንት ዘመን ፈላ ስፋ ስለዓለም ሲናገር የሥነ ሥርዓት ምንጩ ሕሊና ነው ይላል ። ይህንን ዓለም “ኮዝሞስ” ብሎ የሠየመም ይህ ፈላስፋ ነው ። ኮዝሞስ ማለት በጽርዕ ቋንቋ ያማረ የሠመረ የተዋበ በሥነ ሥርዓት ያጌጠ ነገር ማለት ነው ። የዚህ የተዋበው ዓለም ሠራዊ መጋቢ ሕሊና ነው ማለት ነው ። የሕሊና ባሕርይና ሥራው ሥነ ሥርዓት ከሆነ ከሱ የሚገ ጉትም እንደ ድርሰት ያሉ ፍሬዎች በሥነ ሥርዓት ላይ የተመሠረቱ መሆን አለባቸው ። በዚህ ሐሳብ መሠረት እሊህ በመጽሐፍ መልክ የቀረቡት ንግግሮች በእውቀቶች ዓለም ውስጥ ምን ቦታ እንዳላቸው፤ ቀጥሎም በምን ዓይነት ሥነ ሥርዓት የተዘጋጁ መሆናቸውን ለአንባቢ ለማስረዳት ይህ ንን ምዕራፍ ለማስቀደም አሰብን ። ምክንያቱም የተዘባረቁ ሐሳቦችን ማቅረብ ቀርቶ መስሎ መገኘትን እንኳ ስለምን ፈራ ነው ።

በአርእስቱ እንደምንረዳው በሊህ ንግግሮች ውስጥ ተደርድረው የሚገኙት ሐሳቦች “ከትምህርት ፍልስፍና” ጋር ግንኙነት ያላቸው ናቸው ። ፍልስፍና ሲባል ሰፊ ነገር ነው ። በምሳሌ ለመናገር ሁለት ቅርንጫፎች ያሉት ዛፍ ይመስላል ። አንደኛው በሩቅና በቅርብ የሚገኘው የሥነ ፍጥረት ዓለም ነው ። ሁለተኛው ከሰው መንፈስ የተገኘው

የሚያሳይ ሕልማዊ ሥዕል ስለታየዎ ወደዚያ ዘንድ በእውን
ለመድመረስ ሌት ከቀን ገሰገሱ ። ወደፊት ለመሔድ ለመራመድ
የሚፈልግ ሰው ወይም ሕዝብ አንድ በሩቅ የሚታይ የው
በት ሥዕል ያሻዋል ። ያንጊዜ ከኋላው የሚገፋው አያስፈልገውም
እራሱ በገዛ ተምኔቱ እየተሳበ እየተጐተተ ይቀርባል ። ያንን
የውበት ዕቃ ለመማረክ ፤ ለመጨበጥ ፤ የራሱ ለማድረግ
ይጥራል ። እዚያ ካልደረሰ ዕረፍት የለውም ። ሰላም ያጣል ።
ጸጥታም አያገኝም ። ቀን ያስባል ፤ ያቅዳል ፤ ይሠራል ፤ ሌሊት
ያልማል ፤ ይባንናል ። ይህም የምኞቱን ሕልማዊ ሥዕል እው
ናዊ ለማድረግ ነው ። “ በእንተ ራጌል ተቀነይኩ ለከ ”
አለ ያዕቆብ ። ታሪክን ወደፊት የሚገፋ ጀግኖች ሁሉ በት
ርዒት በራዕይ በሕልም ራጌላዊ ውበት እየታያቸው ነው
ከደረሱበት ለመድረስ የቻሉት ። ከዓይነ መጭማጫ ከጠጉረ
ሉጫ ጋር ሰው ሊኖር አይችልም ። ቢኖርም አይደለትም ።
ግርማዊነትዎም « በእንተ ሥና ወላህያ ለኢትዮጵያ ተቀነይከ »
በትልቁ ጀርመናዊ ቅኔ ደራሲ በጌቴ ዘንድ እንደምናነበው
ሚፈስቶፌሊስ ሊቁን ፋውስትን ይመራው የነበረው የእሌኒን
ክላሲካዊ የውበት ሥዕል እያሳየው ነበር ። ስለብልሁ መሪ
ስለሚፈስቶፌሊስም የሚቀጥለውን ቃል ከአምላክ አን
ደበት እንደተገኘ አድርጎት በድርስቱ መቅድም የሚቀጥለ
ውን እናነባለን ።

የሰው ትጉህነት ሠራተኛነት
በቀላል ይደክማል ይሻል መተኛት
ሙሉ ረፍት ይወዳል ማግኘት በፍጥነት ፤
ስጦሁት ስለዚህ ደስ ብሎኝ ጓደኛ
ቀስቅሶ ሚያሠራ ከቴ የማይተኛ
እንደ ሠይጣን ያለ ትጉህ ሠራተኛ ፤

ወደ አለንበት ቅጽበት ለመመለስ ፤ ግርማዊነትዎ ስለህ
ገራችን የተመኘውን ውበት በህልዩ ብቻ ሳይሆን በገቢርም
ፍጹም ለማድረግ ለሚያደርገው ጥረት ተራዳኢያን እንሆን
ዘንድ በየተላክንበት ትምህርት አንዳንድ ባለሞያነትና አብ
ነት አስመስክረን ይኸው ቀርበናል ። የሚገባንን ለመፈጸም
የተዘጋጀን ነን ። ትልቁ ፈላስፋ ፕላቶን የአንድ ሕዝብ ሕይ
ወት የተቃና የተከናወነ የሚሆነው እያንዳንዱ ሰው “ መከ

፪፻፩

ፈልቀው ዘላቂው ማለት የራሱን ድርሻ የሠራ ያከናወነ እንደ
ሆነ ነው ይላል ፡ ይህ ያለ አንዳች ጥርጥር እውነተኛ ሐሳ
ብ ነው ። በዚህ ሐሳብ መሠረት እኛም የሠራ ድርሻችን
ይሰጠን ዘንድ ለመጠየቅ ቆመናል ።

ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት ፤

ነዩ ሀለውን

ፈንወን ጎበ ዘፈቀድከ

፻፲፪

ስለ ዘመናት መለወጥ ወይም የታሪክ ዘይቤ ፤

ወርኢኩ ሰማየ ሐዲስ ወምድረ ሐዳስ
እስመ ኅለፈ ዘቀዳሚ ሥርዓት
ወናሁ ተሐደሱ ከሎሙ
ኃለፈ ሌሊት ወመጽአ መዓልት
በጽሐ ጊዜሁ ለነቂህ እምንዋም
መዋዕለ ኢያእምሮ አሰሰለ እግዚአብሔር ።

ዛሬ የሚሠራበት የዘመን አቆጣጠር በተጀመረበት ጊዜ የተሰማ ድምፅ ነው ። በተለይም የመጨረሻው ከኢየሩሳሌም ወደ ደማስቆ በሚወስደው መንገድ ላይ በመብረቅ ምች አሮጌው ዐይኑ ጠፍቶ አዲስ ካገኘ በኋላ የሮማውያንን መንግሥት ከዳር እስከ ዳር እየተዘዋወረ በክርስትና እሳት የለ ከሰው የጳውሎስ ድምፅ ነው ። ከዚያች ቅጽበት በኋላ ማናቸውም አዲስ ሆነለት ። አሮጌው አለፈ ። እነሆ ማናቸውም አዲስ ሆነ ። «መዋዕለ ኢያእምሮ» የድንቁርና ዘመን አለፈ ። ከእንቅልፍ የመነሻው ጊዜ ደረሰ ። ሌሊት አለፈ ። ቀንም መጣ ። ይህ ብርቱ ድምፅ ነው ። ከዚህም የበለጠ ብርቱ ድምፅ ተሰምቶም አይታወቅ ።

ይህ ድምፅ በሮማውያን መንግሥት ውስጥ ከዳር እስከ ዳር እያስተጋባ ሰሚ ጆሮ የነበራቸውን ሁሉ በመማረኩ በታሪክ ውስጥ ትልቅ ለውጥን አስመጣ ። «ሠይፍ በሊህ ዘክልኤ አፋሁ» ። ይህ ድምፅ ሁለት አፍ እንዳለው ስል ሠይፍ ታሪክን ከሁለት ቆርጦ ከክርስቶስ በፊት ከክርስቶስ በኋላ ለማለት ተቻለ ። ዛሬ ፲፱፻፶፭ ዓመተ ምሕረት እንላለን ። ይህንን ዘመን ዓመተ ምሕረት ማለታችን ከዚያ በፊት የነበረውን ዓመተ መክት ሊያሰኘው ይችላል ማለት ነው ። ቀድሞ የነበሩት የዓለም አስተናባሪዎች «መላእክተ መዐት እለ ድልዋን ለአማስኖ» ይባሉ ነበር ። በነዚህ ፈንታ ሰውን በቀናው ጐዳና የሚመሩ በያጠፉ በይቅርታ ዓይን የሚመለከቱ “መላእክተ ምሕረት እለድልዋን ለሣሕል” ተተክ

በ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የዘመን ፡ መለወጫ ፡ በዓል ፡ ዋዜማ ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ ራዲዮ ፡ ጣቢያ ፡ የቀረበ ፡ ንግግር ፡ ነው ። የታሪክ ፡ ዘይቤ ፡ ከትምህርት ፡ ዓላማ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ያለው ፡ በመሆኑ ፡ አያይዘን ፡ አሳትመነዋል ።

ተዋል ። ሰው በፍርሃት በሐፍረት ተመልቶ ወደ ምድር ማየቱ ቀርቶ “ አባ ወአቡየ ” በማለት ወደ ላይ እንዲያይ « ትርሲተ ወልድ » የልጅነት ማዕርግ አግኝቶአል ። ይህ የክርስቲያኖች አስተያየት ነው ። ከእምነት ጋር የተያያዘ በመሆኑ ለተከራካሪ |ሕሊና አስገዳጅ አይደለም ። ስለዚህ ብዙ ፈላስፎች በቀድሞ ጊዜ እነኬልሶስ በኋላም እነ ሾልቴር እንደፌዝ አድገርው ተመልከተውት ነበር ። በምን ምክንያት ብሎ መጠየቅ እዚህ ላይ የሚገባ ነገር ነው ። ይህንን ጥያቄ ለመመለስ እንዲመች ነገሩን በሰፊው መመልከት ያስፈልጋል ። በዚህ ምክንያት ለንግግራችን የሚቀጥለውን አርእስት ሰጥተነዋል። “ ስለዘመናት አለዋወጥ ወይም የታሪክ ዘይቤ ” መጀመሪያ የአርእስቱን ቃላት ለመረዳት እንሞክር ። ተራም ሆነ ወይም የተማረ ሰው ስለቀድሞ ነገር ከወዳጁ ጋር ሲጨዋወት «የጊዜው የዘመኑ መሮጥ» ይላል ። ጊዜ ለሚባል ረቂቅ አሐዝገጽና ሕላዌ ሰጥቶ እንደ “ ፔርሶና ” አይቶ የሚሮጥ አድርጎ ይመለከተዋል ። ጊዜ ወይም ዘመን እንዲህ ያለ ነገር የለውም ረቂቅ አኃዝ ነው ። ሥራው መዳልውነት ሜትርነት ነው ። ያለፈውን የሰው ሕይወት እንደ ጉልህ ነገር በአንድ መስክ ለመዘርጋት ቢቻል ቁመቱን ለማወቅ የምንመጥንበት የምንመትርበት መሣሪያ መዳልው ጊዜ ወይም ዘመን ይባላል ።

ጊዜ ለሕይወት እንደ ጥላ ማለት ነው ። የግብፅ ፒራሚዶችን ቁመት በጥላቸው መጠን በመመተሩ የሚደነቅ የድሮ ፈላስፋ አለ ። ታሪክ የሚቀጥል ነገር ነው ። ነገር ግን ወዴት ነው የሚሄደው መነሻውስ የሚገፋፋውስ ምን ድነው ። የሰው ሕይወት ወይም የዓለም ታሪክ በጠቅላላው የሚከተለው ረቂቅ ኅቡእ የማይታይ አንድ ጥላን አለን ወይስ በዘፈቀደ የሚሔድ ለዕድሉ የተጣለ “ እቤርት ወዕጓለ ማውታ ’ ማለት ነው “ ዕንቁጣጣሽ በያመቱ ያምጣሽ ” እያሉ በመዘፈን የወጣትነትን ጊዜ አሳልፎ ተራ ሲደርስ ለሌላ በመልቀቅ ዓለም ያለመድረሻ ወደፊት ይቀጥላልን ። ታሪክ የሚባለው ያለፈው የሰው ሕይወት የድሮ እግር ጭረት ነው ወይስ የሚነበብና ትርጓሜ ዘይቤ ያለው ጽሑፍ ነው ።

የታሪክ ዘይቤ ምንድር ነው ። ይህ ነው ጥያቄአችን ። ብርቱ ጥያቄ ነው ። በደንብ ተንትኖ ለማስረዳት ረጅም

ጊዜ ያሻል ። እነ ሂገልን የሚያክሉ ፈላስፎች ከጥቅምት እስከ ሰኔ በዩኒቨርሲቲ ያስተማሩበት አርእስት ነው ። ሆኖም በሚገባ ጊዜ የሚገባውን ለመስጠት በመጠበቅ አሁን ጫፍ ጫፉን እንነካካዋለን ። ታሪካዊ መንገድ ለመከተል በቅደም ተከተል አራት የሐሳብ ሠፈሮች ለመጉብኘት እንሂድ ። አንደኛው እመግቢያችን ላይ ጨረፍ ያደረግነው የክርስትና ትምህርት ነው ። ሁለቱ ደግሞ ከክርስቶስ ልደት በፊት የነበሩት ሁለት የሐሳብ ዓለማት ናቸው ። የጽርዕ ፈላስፎችና የአሥራኤል ነቢያት ። አራተኛው ከክርስትና በኋላ የተነሡ በመርዳትም ሆነ በመቃወም ከክርስትና ጋር ግንኙነት ያላቸው ያዲሱ ዘመን ፈላስፎች ናቸው ። አራቱን ሁለት ብንላቸው ይሻላል ። ነቢያት ከሐዋርያት ጋር ግንኙነት አላቸው ። የጥንት ጽርዕውያን ፈላስፎች ደግሞ ከአዲሶቹ የአውሮፓ ፈላስፎች ጋር ግንኙነት አላቸው ። ስለታሪክ ዘይቤ ጽርዕውያን ምን አስተያየት እንዳላቸው በመጀመሪያ እንጠይቅ ። የጽርእ ፍልስፍና በሁለት ዘመናት ይከፈላል ። ከሶክራቴስ በፊትና በኋላ ። ፊተኛው Cosmological ዘመን ይባላል ። ሁለተኛው anthropological ዘመን ይባላል ። ኮዝሞስ ማለት ዓለም ማለት ነው ። የቀድሞዎቹ ፈላስፎች አብዛኛውን ጊዜ የቅርቡን ትተው የሩቁን ዓለም ነበር የሚመረምሩት ። ዓለም ከየት መጣ ። የሁሉም ነገር ውስጣዊ ባሕርይ ምንድነው ። ዓለም ዳር ድንበር አለው ወይ ። እንዲህ ያለ ጥያቄ ነበር ሞያቸው ። ከሶክራቴስ ወዲህ የሩቁ ቀርቶ የቅርቡ ዓለም የፈላስፎቹን ጥንቃቄ ወሰደ ። ሰው ምንድን ነገር ነው ። ምን መሥራት ይገባዋል ። ሠናይት ፣ ጽድቅ ፣ ውበት ፣ ትምህርት ፣ ጥበብ ፣ ጀግንነት ፣ ፍርድ ፣ መንግሥት ፣ ስንል ምን ማለታችን ነው ። እሊህ ጥያቄዎች በቀጥታ ከሰው ጋር ግንኙነት ያላቸው በመሆናቸው anthropological ተብለዋል ። anthropos ማለት ሰው ማለት ነው ። የታሪክ ዘይቤ ምንድን ነው ለሚለው ጥያቄ መልስ የሚሆኑ ሐሳቦች ከሁለቱም ዘመናት ለማግኘት እንሞክር ። የመጀመሪያዎቹ ፈላስፎች ቀደም ብለን እንደጠቀስነው የሚመረምሩት የዓለምን የሥነ ፍጥረት ባሕርይ (physis) ስለ ነበር ታሪክ ለሚባል ነገር ዓይን አልነበራቸውም ። በዓለም ውስጥ በየጊዜው በሚለዋወጡት ነገሮች ዘንድ የማይለወጡ ሁልጊዜ ያው የሆኑ ነባር ነገሮች አሉ ። እነዚህም እንደ ሕግጋት ያሉ rizomata, elementa

በአማርኛችን ፍላጎት የሚባሉ ናቸው ። እሊህን በሕሊና ጨብጦ ለመወሰን ነበር ጥረታቸው ። በርባታ በሚለዋወጠው መካከል ነባሩን ፤ በመፍሰስ በመብረር ቦታና መልክ በሚለዋወጠው መካከል ዘላቂ ቀዋሚ ባሕርይ ያለውን ለመረዳት ነበር ጥረታቸው ። ምክንያቱም ዓለም ቢለዋወጥ የገዛ ባሕርዩን ለቆ አይሄድም በማለት ነው ። ነገሮች ይለዋወጣሉ ። ነገር ግን መጀመሪያ ከተነሡበት መልሰው ይደርሳሉ ። የኤፌሶን ፈላስፋ ኢራክሊቶስ ይህን ሐሳብ በፀሐይ መስሎ ያስረዳል ።

ፀሐይ በየጊዜው ሙቀትን በመስጠትዋ መጠን እየደከመች መሄድ ነበረባት ። ግን ከርስዋ የሚሠርፀው ብርሃን ወይም ሙቀት ተመልሶ በሌላ መልክ ወደሰዋ ስለሚመለስ መጠንዋ ሳይቀነስ ይኖራል ። የዓለም ሕይወት እንዲህ ነው ። ለውጥ የሌለው ለውጥ ነው ። መለዋወጥ እያለ የለም ። »አልቦ ውላጤ እንዘቦ ተውላጥ ። «

ከሶክራቲስም ወዲህ ስለነበረው ታሪካዊ አስተያየት ይህ የቀድሞዎቹ ፈላስፎች ሥነ ፍጥረታዊ ትምህርት መሠረት ስለነበር ሰውን የጠቅላላው ሥነ ፍጥረት ኪደት ተካፋይ አርገው ይመለከቱት ነበር ። እዚህም ዘንድ የሰው መሠረታዊና ዘላቂ ጠባይ ፤ የሥራውስ ሕግጋት ምንድር ናቸው ብሎ በመጠየቅ የሰውን በምኞቱና በፍላጎቱ በሐሳቡና በፍትወቱ መሠረት ረቂቅ ሥዕል ቀርጾ ሰው ይህ ነው ፤ ይህ መሆን ይገባዋል ለማለት ነበር የፈለጉት ።

እውነት ነው እን ፕላቶን እን አርስቶትል እንደ መንግሥት ያለው የኑሮ መልክ ከጊዜ ወደ ጊዜ ስለመለዋወጡ ብዙ ቀዋሚ ሐሳቦች አቅርበዋል ። ግን የዓለምን ታሪክ በጠቅላላው መሠረት በማድረግ ተመልክተው ለሰው ልጅ ታሪካዊ ጉዞ መነሻና መድረሻ በመንገዱም ስለሚገጥመው አቀባይና ቁልቁለት መሪ የሚሆነው እንደ ፕላን ያለ ነገር ለመንደፍ አልሞከሩም ። እን ሂሮዶቶስንና ሱኪዲዲስን የሚያክሉ ታሪክ ጸሐፊዎችም ያንድ ጦርነት ያንድ ሕዝብ ያንድ ዘመን (ኤጀ) ባህልና ሥነ ሥርዓት በጽሑፍ ለተከታይ ለማውረስ ከማድረጋቸው በስተቀር ከዚያ አልፈው ያስገኙት ነገር የለም። ዓለም ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ ከጥንት እስከ ተፍ

ጸሜት በሚያደርገው ኪደት (Process) የተወሰነ ፕላን አለው የሚል ትምህርት ለመጀመሪያ ጊዜ በሃይማኖት መስክ ውስጥ ነው የተገኘው ። በእሥራኤል ነቢያትና በኋላም በሐዋርያት ዘንድ ። ነቢያት እንዲህ የሚል ትምህርት ነበራቸው ። አምላክ በመጀመሪያ ዓለምን ፈጥሮ ያስተናብርለት ዘንድ ሰውን በጌትነት ማዕርግ በገዛ ራሱ አምሳል ፈጠረ ። ሰው ግን ካለው ይበልጥ እንዲኖረው አስቦ ድንበር በማለፉ ፈጣሪውን አሳዝኖ ከማዕርጉ ወደቀ ። ከዚያም ከጊዜ ወደ ጊዜ እየራቀ በመሔዱ ምክንያት ጨርሶ እንዳይጠፋ ከአሕዛብ መካከል አንዱን እሥራኤልን መርጦ ፈቃዱን ፍላጎቱን ለዓለም የሚገልጥበት ንዋይ መሣሪያ አደረገው ።

“ በብዙሃ ነገር ወበብዙሃ መክፈልት አይደዐ እግዚአብሔር ለአባዊነ በነቢያቲሁ” በብዙ ዘዴና የነገር ስልት በየጊዜው ነቢያትን እያስነሣ ለእሥራኤል በሱም አልፎ ለዓለም ፍላጎቱን ገለጸ ። ፈቃዱም ሰውን ከቀድሞው ማዕርግ “ ኅበ ዘትካት መንበሩ ” ለመመለስ ነበር ። መሣሪያውም የገዛ ልጁን በመላክ ነው ። አንድ ጊዜ ሳይሆን ቀስ በቀስ ሰውን ወደዚህ ዓላማ ለማድረስ ለማዘጋጀት ፈለገ ። “ ወሠርዓ ዕድሜሁ ወዓመታቲሁ ” ለማናቸውም ዕድሜና ዘመን ባንድ ቃል ፕላን ወሰነ ። በዚህ ሐሳብ መሠረት የዓለም ኪደት ፕላን አለው ማለት ነው ።

ይህ ፕላን የሚቀጥሉት ምዕራፎች ጣቢያዎች አሉት ። ሰላማዊ ወይም አዳማዊ ሁኔታ፣ በደል፣ ንስሐ፣ ምሕረት፣ ወይም ከአዳም እስከ ሙሴ ከሙሴ እስከ ክርስቶስ ከክርስቶስ እስከ ምጽአት “ ወእመ በጽሐ ዕድሜሁ ” የተወሰነው ጊዜ ሲደርስ ከታሪክ ውጭ የነበረው አምላክ ውስጥ ሆነ ። ሰው ወደ መቅድማዊው ሁኔታ የሚመለስበት ችሎታ ተገኘ ። በራሱ ጥረትና ግረት ላይ የሰማይም ረድኤት የሚጨመርለት ሆነ ። አንዱ ሰው በረጅም ሠንሠለት ውስጥ እንደ ቀለበት መታየቱ ቀርቶ ራሱ ብቻውን ዘለዓለማዊ ዋጋ አገኘ ። ሕይወቱ በጥቂት ቅጽበትም ብትወሰን ቅሉ በዓለም መድረሻ ወይም መጨረሻ ተገኝቶ የዕድሏ ተካፋይ ሆነ ።

የሰው ዘር በጠቅላላ ትውልድ በትውልድ እየተወራረሰ የሚሔድበት የታሪክ መንገድ ይህ ነው ። በክርስትና ትምህርት የሕይወት አውራ ጉዳናና ትርጓሜ ወይም በሌላ ቃል

የታሪክ ዘይቤ ይህ ነው። ግን እሳይ እንደጠቀስነው እምነትን የሚጠይቅ ስለሆነ ለተከራካሪ ሕሊና አስገዳጅ አይደለም። በዚህ ምክንያት የተደናቀፉ ፈላስፎች እንዳሉ ጠቅሰናል። ለሕሊናቸው እንቅፋት ለሆነባቸው ለዚህ የታሪክ ትርጓሜ ምን ዓይነት ሌላ መለወጫ (አልተርፍቲቭ) እንዳመጡ እንጠቅሳለን። የፍልስፍና መሠረቱ ሕሊና ነው።

ሕሊና የሚሠራባቸው በውስጡ የሚገኙ የራሱ ሕግ ጋት አሉት። እነዚህን ሕግጋት ያለ አንዳች መደባለቅ በንጹሕ ሊሠሩባቸው ከሞከሩት ካዲሱ ዘመን ፈላስፎች አንዱ ኢማኑኤል ካንት ነው። ስለታሪክ ዘይቤ ምን አስተያየት አለው።

“ ስለዓለም ታሪክ አንዳንድ ሐሳቦች” በሚል አርእስት አንድ አነስተኛ መጣፍ ጥፎአል። ሐሳቡ ባጭሩ እንዲህ የሚል ነው። ተፈጥሮ ወይም ናቱር በማናቸውም ፍጥረት ውስጥ በአምሳለ ዘር ያስቀመጠቻቸው ኑባሬያት (Dispositions) አሉ። እነዚህ በየጊዜው ማደግ ከፍጹምነት ከምሉዕነት መድረስ አለባቸው። ከነዚህ ፍጥረቶች አንድ በሚሆነው በሰው ዘንድ በተለይም ሊያድግ ሊዳብር የሚገባው ማናቸውንም ጉልበቱን የሚያስተናብርበት ሕሊናው ነው። ይህም ዐውቆ የሚዘጋጅ አይደለም።

የእንበሳ መዳፉ የበሬ ቀንዱ የውሻ ጥርሱ ያለአንዳች አፍአዊ ተውሳክ ወይም ጭማሪ በራሳቸው ዐውቀው ያድጋሉ። የሰው ሕሊና ከአንዱ የእድገት ደረጃ ወደሚቀጥለው ለመድረስ ጥረት ትዝብት ትምህርት ያስፈልገዋል። እሊህን ለማግኘት በማኅበር መኖር አለበት።

ሕሊናውና ሌሎችም በአምሳለ ዘር የተቀመጡት ሀብታት ሊያድጉና ሊዳብሩ የሚችሉበት ዘዴ በማኅበራዊ ኑሮ ውስጥ ያለው ውድድር (Antagonism) ነው።

ይህ ውድድር በመጨረሻው ሕጋዊ ውሳኔንና ሥነ ሥርዓትን ግድ ያስገኛል። ሰው በተፈጥሮው ማኅበራዊም ነው ባሕታዊም ነው። አንዱ ሰው የተፈጥሮውን ሀብታት ሊያዳብር የሚችለው በሌሎች መካከል ሲሆን ነው።

ይህ ማኅበራዊነቱ ነው። ማናቸውንም በራሱ አንጻር የሚመለከትና ወግ ማዕርግ ሹመት ሽልማት ሀብት ንብረት

፪፻፳

ለራሱ ብቻ የሚመኝ በመሆኑ ብቸኛ ወይም ባሕታዊ ነው። ሁሉንም የራሴ ይሁን በማለቱ የሌሎችን ተቀናቃኝነት ያስ ነሣል። እዚህ ላይ ውድድር ይፈጠራል። ውድድር ሕሊና ውንና የመንፈሱን ሀብታት ያሳድግልታል ያዳብርለታል።

ይህ ውድድር ሰላማዊ ሆኖ የሰው ልጅ ከፍጹምነት ከምሉዕነት እንዲደርስ ፍጹም የሆኑ ሕጎች ወይም ፍጹም የሆነ መንግሥት መኖር አለበት።

አንዱ መንግሥት ፍጹም ቢሆን አይረባም።

ሌሎችም እንዲሁ ፍጹማን መሆን አለባቸው። ስለዚህ አንድ የመንግሥታት ማኅበር ወይም የዓለም ሬፑብሊክ ያስፈል ጋል። የሰው ታሪክ ወይም የዓለም ታሪክ መድረሻ ይህ ነው። ስለ ታሪክ ዘይቤ የካንት ትምህርት ባጭሩ ይህ ነው። በሱው ዘመን የነበረው ሄርደር የሚባለው ፈላስፋ እንዲሁ ተመሳ ሳይ አስተያየት ነበረው። ሰው ከእንስሳት አንዱ ሲሆን ዝቅተኞችን የሕይወት ኃይሎች አለዝቦ አለስልሶ በተለየ ሀብቱ የፊት ሁለት እግሮቹን ከፍ አድርጎ ምድር ምድር ማየቱ ቀርቶ ወደ ላይ ወደ አርያም ወደ፤ ሰማይ ማየቱ ሰውነትን (Humanität) አስገኘ።

ወደፊትም የላቀ የበለጠ ፍጹም ጨዋ የሆነ ሰውነት ማስገኘት የሰው ዓላማ ነው። የዓለም ታሪክ መድረሻም ይህ ነው Humanität

በዘመናችን ዓለምን ከሁለት የጦር ግንባር አካፍሎ የሚያፋጅ አንድ ፈላስፋ አለ። ካርል ማርክስ ይባላል። ይህ ሰውዬ ስለታሪክ ከደትና መድረሻ እንዲህ የሚል ትምህርት አምጥቶአል። የዓለም ታሪክ ወይም የሰው ኑሮ የሚመራው በኤኮኖሚካዊ በንብረታዊ ሕግጋት ነው። በመጀመሪያ ጥቂቶች ሰዎች በተረትና ወይም በሃይማኖት ትምህርት ረድኤት የእግዚር ዝርያ ነን በማለት ብዙዎቹን በገዛ ራሳቸው ጥቅም መሠረት ይገዙአቸው ነበር። አንድ ነገር በገዛ ራሱ ውስጥ የገዛ ራሱ አፍራሽና ተቃዋሚ ስላለው የነሱ ጥገኞች የሚሆኑ የከተማ ነዋሪዎች (ቡርጁዎ) በተራው ሕዝብ ጉልበት ንብረታቸውን በማደለብ ኃይል ተሰምቶአቸው በነዚያ (በፌውዳሊስቶቹ) እግር ይተካሉ። እነዚህም በዚያው በሕገ ተቃርኖ በዲያሌክቲክ መሠረት አፍራሽ

አላቸው ። ይህም በጉልበቱ ሌሎች ሲጠቀሙበት የነበረው ብዙው ተራው ሠራተኛው ሕዝብ ነው ።

በመጨረሻ ሠራተኞች ተባብረው ማዕርግ የሚባል ነገር የማያውቅ ማኅበራዊ ኑሮ (Classless society) ይመሠርታሉ ። «አልቦ አሜሃ ባዕል ወነዳይ አግብርት ወአጋእዝት» ጥሩ ሕልም ነው ። ግን ሕልም ነው ። በማርክስና በተከታዮቹ ዘንድ የታሪክ ዓላማ ይህ ነው ማለት ነው ።

አንድ የዘለልነው ሰው አለ ይህም ሂገል የሚባለው ትልቅ ፈላስፋ ነው ። የሱ ትምህርት በተለይ የሚያሳሳ ሆኖ አግኝቶታለሁ ። ምክንያቱም የዚህ ፈላስፋ ሐሳብ መጀመሪያ ከጠቀሰው ከጳውሎስ ትምህርት ጋር የሚስማማ ሆኖ ስላገኘሁት ነው ። ሂገል “ die vernunft in der geschichte ” «የታሪክ ሕሊና» በሚል አርእስት ለደረሰው መጽሐፍ የሚቀጥለውን ጠቅላላ መንፈስ ሰጥቶታል ።

The goal of history is the self-realisation, the complete development of spirit whose proper nature is freedom freedom in both senses of the term, i. e. liberation from outward control in as much as the law to which it submits has its own explicit sanction and emancipation from inward slavery of lust and passion.

በአማርኛችን እንዲህ ማለቱ ነው ። « የታሪክ ግብ ይህ ነው ፤ ደንበኛ ባሕርይ ነፃነት የሆነው የሰው መንፈስ ከፍጹም ከምሉዕ ዕድገቱ ከገዛ ራሱ ከእኔነቱ መድረሱ ነው። ነፃነት ሁለት ዘይቤ አለው ፤ አንደኛ መንፈስ ሊታዘዝለት የሚገባው ሕግ ያለው አስገዳጅነት ከገዛ ባሕርይ ጋር የሚስማማ ሆኖ ከሱ ውጭ ከሆነ ተቆጣጣሪ ነፃ መሆን ፤ ሁለተኛ ደግሞ ከውሳጣዊ የፍትወትና (የዝቅተኛ) ስሜት ባርነት ነፃ መሆን ነው። » ለሂገል ይህ ዓለም እንደ አንድ መስክ ነው ። የሰው መንፈስ ዝቅተኛና ትሑት ከሆነው ሁኔታ ጉልህና አካላዊ ሥጋዊ የሆነው ሕላዌው ጨቁኖት ከሚኖርበት ጉድባ ወጥቶ ይበልጥ ረቂቅ ይበልጥ ንጹሕ በመሆን ከገዛ ራሱ መቅድማዊ ሁኔታ ከነፃነቱ ለመድረስ የሚሮጥበት የሚታገልበት ቦታ ነው ። ከጊዜ ወደጊዜ ከሚያደርገው ጥረቱ የሚገኙት ታሪካዊ ሥራዎች ፤ የሥልጣኔ ፍሬዎች ለነፃነት ካለው ናፍቆት የሚገኙ

፲፪

የታሪክ ወይም የሥልጣኔ ዓለም ነው ። ሁለቱም ዓለማት የሚገናኙበት አንድ ቦታ አላቸው ። ሰው ይባላል ። ሰው በሁለት ዓለማት መካከል የሚገኝ አማካይ ፍጥረት ነው ። በአካሉ የጉልህ ዓለም ተካፋይ ነው ። በመንፈሱ የረቀቁ የዘላቂው ዓለም ተሳታፊ ነው ። በሥነ ፍጥረት ላይ የሚጸናው የግዴታ ሕግ በእሱም ላይ ይጸናል። በመንፈሳዊ ነገሮች ላይ የሚጸናው የነፃነት ሕግ በሱም ላይ ይጸናል ። ስለሁለቱም ዓለማት አግባብ አለው ። ስለዚህ የምርመራውን አቅጣጫ ወደሁለቱም ይመራል። የፍልስፍና መንፈስ እነዚህን ሁለት ነገሮች መርምሮ ስለመላው ዓለምና ስለሰው ሕይወት ትክክለኛና በሕገ ምክንያት የተመሠረተ አስተያየት ለማቅረብ ይጣጣራል ። የዚህ ዓለም ውስጣዊ ጠባይ ምንድርነው፤ አንድ ነው ወይስ ብዙ፤ በድንገት ከምንም ተገኘ ወይስ ምክንያት አለው፤ ለድሉ የተጣለ ነው፤ ወይስ ሠራዊ መጋቢ አለው፤ ባንድ ጊዜ ተከናውኖ ተገኘ ወይስ በዘመናት መካከል በየመጠኑ እያደገ እስካሁኑ ሁኔታ ደረሰ፤ የወደፊቱ ፅድቅ ምንድር ነው፤ የሰውስ ባሕርይ ምን ይሆን፤ ምንስ መሆን ይገባዋል፤ የጥረቱ የናፍቆቱ የተስፋው መነሻ ምክንያትና መድረሻ ምንድር ነው ። እሊህንና የመስሎትንም ጠቅላላ ጥያቄዎች ለመመለስ ከሚያረገው ጥረት የሚገኘው መልስ ጠቅላላ ፍልስፍና ይባላል ። ዳግመኛ በተለይ ካንዳንድ የሕይወት ክፍሎች ጋር ግንኙነት ያላቸው ልዩ ልዩ ጥያቄዎች አሉ። እነዚህም እንደሚቀጥሉት ያሉ ናቸው ። ሕግ ማለት ምን ማለት ነው ። ጥበብ ሃይማኖት ታሪክ ሥነ ምግባር፤ (ሞራል) ትምህርት ስንል ምን ማለታችን ነው ። ለነዚህ ጥያቄዎች የሚቀርበው መልስ ከነገሩ አርእስት ጋር ብቻ የተያያዘ ስለሆነ ልዩ ፍልስፍና ማለት የሕግ ወይም የጥበብ (Art) ፍልስፍና የሃይማኖት ወይም የታሪክ ወይም የሥነ ምግባር (ሞራል) ፍልስፍና ይባላል ። የትምህርት ፍልስፍና ስንል ይህንን የነገር ስልት በመከተል ነው ። ትምህርት ከሰው ሥራ ወይም ከሰው ሕይወት ከዋናዬ ክፍሎች አንዱ ነው ። ስለዚህ በተለይ ሊጠና ሊመረመር ይገባዋል ። በመጀመሪያው ገጽ እንዳስታወስነው የሕዝብ መሪዎችና ፈላስፎች በሌሎችም የሐሳብ ሰዎች መካከል ስለትምህርት በተለይ ያላሰበ አይገኝም ። ሁሉም በዘመናቸውና በቦታቸው ችግር መሠረት አንዳንድ ሐሳብ እያቀረቡ አልፈዋል ። ይህንን መስመር በመከተል እኛም በተራችን “የትምህርት ዘይቤ” በሚል አርእ

፪፩

ናቸው ። ይህንን የታሪክ ፍልስፍና መሥመር በመከታተል እስከ ከነ ሽፔንግለር እና ቶይንቢ ለመድረስ ፈቃደኞች ነበርን ። ግን የንግግራችንን መጠን እንዳናልፍ በማለት ሂገል ባቀረበው የነፃነት ታሪካዊ ትርጓሜ እንወሰናለን ። ትልቅ ሐሳብ ነው ። ቀደም ብለን እንደጠቀስነው ይህ የሂገል ሐሳብ ከጳውሎስ ጋር ተመሳሳይ ነው ። “ ኢኮንኩኑ አግዐዜ ” ጳውሎስ ከትልልቆቹ ነፃ አውጭዎች የሚቆጠር ነው ።

«ነአምር ከመ ኩሉ ዓለም ሕሙም ወትኩዝ እስከ ይእዜ እስመ ለከንቱ ተቀንዮ ዓለም በኢያአምሮ ። ወባሕቱ ቦቱ ተስፋ ከመ ይጸእ እምዝንቱ ወይባእ ውስተ ስብሐተ ግዕዛኖሙ ለደቂቀ እግዚአብሔር » እስከ ዛሬ ድረስ መላ ፍጥረት በትካዜ እንዳለ እናውቃለን ። ዓለም በከንቱነት በድንቁርና ሥር ወድቆ ይገኛል ። ግን ከዚህ የባርነት ሁኔታ ወጥቶ የእግዚአብሔር ልጅነት ወደሚያስገኘው የነፃነት ክብር ለመግባት ተስፋ አለው ።

በነዚህ በሁለቱ ሰዎች ሐሳብ ፤ በፈላስፋውና በሐዋርያው ሐሳብ ፤ “ተስቅሉ ኦሪት ወነቢያት” ነገር የተከተተ ይመስለኛል ። የሰው ልጅ ሁልጊዜ ይጓዛል ። መድረሻው ነፃነት ነው ። በተለይም በሁለተኛው የነፃነት ዘመን መሠረት ፤ ማለት ከፍትወት ከዝቅተኛ ስሜት ከትሑት እኔነቱ ባርነት ፤ ወጥቶ ከንጹሕ መንፈስነት ፤ ከከፍተኛው እኔነት ፤ ከእውነተኛው ሰውነት መድረስ አለበት ። ይህ የሚቻል አይደለም ። ግን በተስፋ በናፍቆት እየተሳበ እየተጎተተ ወደ ፊት ይሔዳል ። በአቀበት በቁልቁለቱ መውደቅ መነሣቱ የታሪክ ጣቢያዎችን ይፈጥራል ። ጉዞው ይቀጥላል ።

በሩቅ ተራራ ላይ አንድ ትልቅ ድንኳን ተተክሎ ይታያል ። ቅዱስ ያሬድ “ ደብተራ ግዕዛን ” ይለዋል ። የነፃነት ድንኳን ማለት ነው ። ትውልዶች በዘመናት መካከል የቅብብል እሸቅድድም ወደዚያ ያደርጋሉ በጃቸው የያዙት ችቦ ፕሮሚቴቭቫዊ ችቦ ነው ። ይህንን ችቦ ነፋስ ማዕበል ወደሌለበት ቦታ አድርሰው ብርሃን ሁልጊዜ ብርሃን ከዳር እስከ ዳር በማዝለቅ ዓለምን በመላ አንድ ትልቅ “ ደብተራ ግዕዛን ” አድርገው በዚያ ውስጥ ነፃነትን ለማክበር ይጥራሉ ። እጅግ በጣም የተዋበ ትርጓሜ ነው ። የሰውን ሕይወት ትርጓሜ

ወይም የታሪክን ዘይቤ ለመረዳት ከቀረቡት ሐሳቦች ሁሉ ይኸኛው ለመንፈስ ንጹሕ በቁጭት ይሰጣል። በዘመን መለ ወጫ በዓል አሮጌው አልፎ አዲስ ሲተካ የክረምት ጭለማ አልፎ ብርሃን ሲመጣ ሁሉም “በተውሳክ መብልዕ ወመስቲ” እየተደሰተ ከአንዱ ዘመን ወደሌላው መሻገሩን በሚያከብርበት ዕለት ትንሽ ጊዜ አስተርፎ ስለጠቅላላው የሕይወት ጉዞ ለሚያስበው ረድኤት ይሆን ዘንድ ለማያስበው ደግሞ እንዲያስብ ምክንያት ይሆን ዘንድ፤ እሊህን ሐሳቦች ለማቅረብ ይፈርን። የዚያ ሰው ይበለን እንጂ ለከርሞ በተሻለ ለማቅረብ እያሰብን ለሰሚዎቻችን መልካም በዓል እንመኛለን።

ውድድርና ሽልማት ።

በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ተመልካቾች ተሰብስበዋል ። በዙሪያው ቆመው ይጠባበቃሉ ። በዘዲያቸውና በጉልበታቸው የሚተማመኑ ጉልማሶች ለውድድር ቀርበዋል ። ሁሉም የመጀመሪያውን ድርሻ የራሳቸው ለማድረግ ይመኛሉ ። ሽልማማቱን በማሰብ ሄፍስ መንፈሳቸው ግሎአል ። ማጣትን ፤ መቸነፍን የሚያስብ አንድም የለም ። እያንዳንዱ በገዛ ውስጡ በተከማቸው ችሎታ ያምናል ። ሰውን ከራሱ በስተቀር የሚያውቀው የለም ። እንዲያውም የራሱንም መጠን እንኳ አያውቅም ። ትልቅ ወይም ትንሽ ሊሆን ይችላል ። እስከውድድሩ ውጤት ድረስ ሁሉም ራሳቸውን ለአንደኝነት መርጠዋል ። ሽልማቱንም እያንዳንዱ ለራሱ አድርጎ ያስባል ። ሰጭም የለ ፤ ነሺም የለ ። ሰጭም ነሺም በአንድነት የራሳቸው ጥረት ብቻ ነው ። እንዲህ ያለ ውድድር ከጥንት ዘመን ጀምሮ እስከዛሬ ድረስ በልዩ ልዩ መልክ ዘልቆአል ። ወደፊትም አያቋርጥም ። ምክንያቱም አሁን እንደምናየው ውድድር ከሕይወት ፤ ከመላው የዓለም ባሕርይ ጋር ውስጣዊ ግንኙነት ያለው ነገር ነው ። በመጀመሪያ ሁለት የውድድር አይነቶች ከጥንት ዘመን ታሪክ ለመጥቀስ እፈልጋለሁ ። እንደኛው በጥንት ዘመን ታሪክ በጣም የታወቀው የአሊም ቢያ ጨዋታዎች ውድድር ነው ። በመላ የግሪክ ሕዝብ ዘንድ በጣም የታወቀ በየአራቴ ዓመት የሚደረግ ውድድር ነው ። ነገሩ ከፍ ያለ ታሪካዊ ዋጋ ያለው ስለነበር የቀን አቆጣጠጠራቸው ዘዴ እንኳ በነዚህ ውድድሮች ላይ የተመሠረተ ነበር ። እነሂሮዶቶስን ክሴኖፎንን ሱኪዲዲስን የሚያክሉ ታሪክ ጸሐፊዎች ስለአንድ ጦርነት ወይም ታላቅ ድርጊት ሲናገሩ ከሁለተኛዋ ወይም ካራተኛዋ አሊምፒያስ በኋላ በአንደኛው በሁለተኛው ዓመት እያሉ ይጽፉ ነበር ። የአሎምፒክ ውድድሮች ብዙዎች የሚግባቡበት የሚገናኙበት የወል ቋንቋ ነበር ። ከነዚህ ውድድሮችም በአቸናፊነት የሚወጡት ጀግኖች ያሉት ያዩት ሰዎች ብቻ ሳይሆኑ ፤ የሚመጡትም ትውልዶች

የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ሽልማት ድርጅት ተቋቁሞ በተመረቀበት ዕለት በራዲዮ የቀረበ ንግግር ነው ። የንግግሩ መንፈስ ከትምህርት ሥራ ጋር ግንኙነት ያለው ፣ በመሆኑ እዚህ አሳትመንዋል ።

፪፩፫

ያደንቋቸው ያከብሩአቸው ዘንድ በውድድሩ ሠፈር በአብነ በረድ ሕንፃ ላይ ስማቸው በተራ ተጽፎ ለታሪክ ይተላለፍ ነበር ።

እሊህ ውድድሮች የሰው አካል የቱን ያህል ለመንፈስ ብርታት ፤ ለበላይነት ስሜት ፤ ለፈቃድ ጉልበት የሚታዘዝ መሆኑን ለማስረዳት የሚቻልበት ዋናች ዘዴዎች ነበሩ ። በእሊህ መልካቸው እስከዘመናችን ድረስ ዘልቀዋል ። ወደ ሁለተኛው የውድድር ዓይነት እንሂድ ። ይህም በሥነ ጽሑፍ የሚገለጸው የመንፈስ ውድድር ነው ። የሰው መንፈስ የቱን ያህል ፈጣሪና ወላድ (Creative, Productive) መሆኑን ለማወቅ የሚቻለው በውድድር ነው ። “ቆስቋሽ ይፈልጋል የሰው ልጅ እንደላት” አለ ደራሲ ። የሰውን መንፈስ እንደ እሳት የሚያጋግለው የሚያሻሽሉት ውድድር ነው ። ውድድር ከሌለ ቆሞ መቅረት ይመጣል ። መንፈስ ወደ ብቸኝነት ፤ ወደ ብሕትውና ከተመለሰ በራሱ ክብብ ውስጥ ተወስኖ ይቀራል ። መካን ይሆናል ። ምንም ሊያስገኝ አይችልም ። እርስ በርስ የሚፋጭ ብረት እንኳ ስለት ያስገኛል ። በእሊህ ሐሳብ በመመራት የቀድሞ ዘመን ግሪኮች ውድድርን በመንፈስም ረገድ በመቀጠላቸው በመላው ዓለም ሥልጣኔ ውስጥ ከፍተኛ ያለ ዋጋ ያላቸው የሥነ ጽሑፍ ድርሰቶች ወይም በተለይ ስማቸው ትረጅዲዎችና ኮመዲዎች አስገኝተዋል ። ወደ ቀድሞ ዘመን ሁናቴ እንዛወርና እስኪ በዓይነ ልቡናችን እንመልከት ።

ቴአትሮን ይባላል ። የትዕይንት ቦታ ማለት ነው ። በአንድ በኩል ዘቅዘቅ ያለ ክብ ቦታ ነው ። ከላይ እስከታች ድረስ ከዐሥር እስከ ሃያ ሺህ ሰዎች የሚያስቀምጡ የአብነ በረድ ደረጃዎች አሉ ። በማለዳ ገና ጎሕ ሲቀድ ብዙዎች ተመልካቾች ቦታ ለማግኘት ይሸቀዳደማሉ ። የመጨረሻው የቅኔ ወይም የድራማቲክ ጥበብ ውድድር የሚደረግበት ቀን ነው ። ሦስት ባለቅኔዎች ቀርበዋል ። ከእነዚህ አንዱ ኤስሂሎስ ሶፎክሊስ ወይም ኤቭሪፒዲስ ሊሆን ይችላል ። እያንዳንዱ አራት አራት ድርሰቶች ወይም ድራማዎች ይዘዋል ። ሃያ ሺህ የሚሆኑ ሰዎች ይመለከታሉ ። በትያትሩ መጀመሪያ ወንበሮች ላይ ሊቃውንት ፤ ከፍተኞች የከተማ ባለሥልጣናት ካህናት ተቀምጠዋል ። እነ ኢፊጌንያን ፤ ኤሌክትራን ፤ ኢዲ

፪፳፱

ፑስን የሚያካክሉ ዐሥራ ሁለት ድራማዎች ለዚህ ቀን ቀርበዋል ። በነዚህ በድራማዎች ውስጥ የሰው ትልቅነትና ትንሽነት፣ የሐሳቡ ርቀትና ስህተት፣ የስሜቱ ንጹሕነትና ርክስት፣ ድቀቱ፣ ትንሣኤው፣ ደስታው፣ ጎዘኑ፣ ልቅሶው ሳቄ፣ ተስፋው፣ ናፍቆቱ፣ ማግኘቱ፣ ማጣቱ፣ ባንድ ቋል የሰው ነፍስ የምትዋኝበት ባሕር እንደመነጽር በሚያጎላው በባለ ቅኔው ዓይን ተመርምሮ ይቀርባል ። እነዚህን የሐሳብና የስሜት ዓለማት በመመልከት ቀኑን ሙሉ ሳይደክሙ ያሳልፋሉ ። በመጨረሻ የትኛው ደራሲ ይበልጥ አስደስቶአቸው፣ ማር ኮአቸው ይሆን ። ነገሩ ቀላል አይሆንም ። ግን ላንዱ ግድ መወሰን አለባቸው ። ኩባዙ ወዲያና ወዲህ በኋላ ወደ አንዱ ያዘነብላሉ ። “ብዙኀን ይመው።” ። ነገሩ በድምፅ ብልጫ ይወሰናል ። አንዱ ባለቅኔ ያቸንፋል ። የቱን ያህል ክብር ያገኛል ። የጥበብ ቢዛዎች የሆኑ አማልክት አሉ ። ሙሴ ይባላሉ ። የነዚህ አማልክት እንደራሴ የምትሆን አንዲት የተዋበች ድንግል በተመልካቾች ፊልፊት ትቀርባለች ። በቅኔውና በጣዕመ ዝማሬው ሰዎችም እግዜሮችም የተደሰቱ መሆናቸውን ለመግለጽ አቸናፈውን ደራሲ ጠርታ በራሱ ላይ ከአበባ የተሠራ አክሊል ትደፋለች ። ከዘውድ ከራስ ቅር የበለጠ ነገር ነው ። በዚያን ዘመን ክብር ሲባል የመጨረሻው ይህ ነበር ። የሚደነቅ ነው ።

ለንግግራችን አርእስት መቅድም ይሆን ዘንድ እሊህን የቀድሞ ዘመን ሁለት ምሳሌዎች ከጠቀስን በኋላ ወዳለን በት ዘመን እንመለሳለን ። እሊህን ሐሳቦች በጽሑፍ ለማስፈር ያነሣሣን አንድ ምክንያት አለ ። ይህም የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ የሽልማት ድርጅት መመሥረት ነው ። ሐሳቡ ከተገለጸ ቆይቶአል ። በአለፈው ሳምንት ድርጅቱ ተቋቁሞ ግርማዊነታቸው መሥሪያ ቤቱን ጎብኝተው በድርጅቱ የክብር መዝገብ ላይ ፈርመው ሥራውን መርቀው ከፍተዋል ። ይህን ትልቅ ተግባር ያወሳው ዜና የሚገባውን ጥንቃቄ ያገኝ ዘንድ በበኩላችን ያቅማችን ያህል ድምፃችንን ለማስማት አሰብን ። ይህ የሽልማት ድርጅት፣ በሀገራችን የመንፈስ ጥረት ታሪክ ውስጥ ትልቅ ምዕራፍ የሚይዝ ነው ። ከቀድሞ ዘመን ጀምሮ የኢትዮጵያ ነገሥታት የጥበብ፣ የትምህርት ታዳጊዎች ቢዛዎች ሆነው ኖረዋል ። ለሊቃውንትና ለማናቸውም

የቀለም ሰው ሹመት ሽልማት ፤ ርስት ፤ ጉልት ፤ በየጊዜው እየሸለሙ ጥበብን ስለሚከባከቡ ነጣው ባይተዋሩ ተማሪ በድንገት ባለንብረት የመሆን ዕድል ያጋጥመው ነበር ። ይህንን የታሪክ ቅርስ ይበልጥ ዋጋ ያለው ለማድረግ በማሰብ ይህ የሽልማት ድርጅት የተቋቋመ ይመስለኛል ። ከፍ ያለ ታሪካዊ መልእክት የሚፈጽም ስለሆነ ማናቸውንም መከናወን ሊመችለት የሚገባ ድርጅት ነው ።

ይህ ድርጅት አንድ የኑሮ ወይም የሕይወት ጥንተ-ነገር (Principle) በተለይ ጉልህ አድርጎ ያሳያል ። ይህም ውድድር ነው ። ውድድር ከሕይወት ሕግጋት አንዱ ነው ። እንዲያውም ዋናው ነው ። ብዙዎች የጥንት ዘመን ፈላስፎች በተለይም በአዲሱ ዘመን ዳርዊን የሚባለው ተመራማሪ ሊቅ ውድድርን የነገሮች ወይም የሕላዌያት ሁሉ መገኛ ዘዴ አድርገው ተመልክተውታል ። አሁን በሕይወት የሚገኙት ነገሮች እና ልዩ ልዩ ዓይነቶቻቸውም የተገኙት በውድድር አማካይነት ነው ። ከዚህ በፊት አነሥተኛ ጉልበት ያላቸው ብዙ ሕላዌያት ነበሩ ። ግን ለኑሮ ውድድር አስፈላጊውን ጉልበትና ብርታት የያዙ ባለመሆናቸው ሳይዘልቁ ቀሩ ። መንገዱን ለብርቱዎች ትተው አለፉ ። ሕይወት ቀላል ያይደለ ትግል የጸናበት ሜዳ ናት ። የበረታ ብቻ ይዘልቃል ። ዓለም በጣም መራጭ ናት ። ፍቅሩዋንም ለሁሉም አታድልም ። በገዛ ችሎታው ተመክቶ ለሚቀርባትና በንጹሕ ጥረቱ በድካሙ ለማስገበር የሚያስባትን ብቻ ትቀበላለች ። ለእንዲህ ያለ ሰው ያጥሩም የእልፍኙም በር ክፍት ነው ። ይህንን መሠረታዊ ሐሳብ ባለመረዳት ወይም በመቃወም ባጋጣሚ ነገር በዕድል የሚያምኑ ብዙዎች አሉ ። ስለነዚህ መናገር አያስፈልገም ። “የነአቶ በድሉ” የሕይወት አስተያየት በሕሊና ምርመራ ላይ የተመሠረተ ስላልሆነ መተው ይሻላል ። እውነተኛው ጤናማው አስተያየት ለውድድር በቂ ችሎታ ያለው ሆኖ መገኘትና በሚገባ መወዳደር ነው ። ለኑሮ አስፈላጊ የሆኑት ነገሮች ሁሉ መጠናቸው ከፈላጊዎቻቸው ጋር እኩል አይደለም ። ያነሱ ናቸው ። ግን የበረታ ያገኛቸዋል ። እንዲያውም እጥፍ ድርብ ይሆኑለታል ። ደካማ ሰው ባዶውን ቀሪ ነው ። ከምጽዋት በስተቀር ምንም ሊያገኝ አይችልም ። “ይታደሉዋል እንጂ ይታገሉዋል” ። የሚ

፪፳፮

ባለው ንግግር የደካማ ወይም የሰነፍ መሸሸጊያ ነው። ይህ ንን የሚጠራጠር ሰው እላይ ከጠቀሰው ከነዳርዊን መሠረታዊ ትምህርት በስተቀር የታሪክንም ትምህርት እንዲመመለከት እናሳስባለን። በማናቸውም ዘመንና በማናቸውም ሀገር እላይ የሚገኙት ሰዎች የበለጠ ችሎታ ያላቸው፤ ከተወዳዳሪዎቻቸው የተሻሉት ብቻ ናቸው። ለዚህም ማስረጃ ሌላ ነገር ሳይሆን ያው እላይ መገኘታቸው ነው። ይህንን መረዳት ያስፈልጋል። ዓለም እውር ዕድል የምትንፈቅበት መጨረሪያ ቦታ አይደለችም። የማይታይ ሠራዲ መጋቢ፤ አስተናባሪ ሕሊና በውስጥም በውጭም በላይም በታችም በሁሉም ዘንድ ይሠራል። ለሁሉም እንደ ጥረቱ እንደ ድካሙ ያድላል። ብዙዎች ታላላቅ ተመልካቾች የዚህ እምነት ተካፋዮች ናቸው። ይህንን እምነት መሪ በማድረግ የሕይወትን ዘመቻ ዘምተዋል። በሚገባ ተዋግተው ማርከው አናት ደረታቸውን በሹመት በሸልማት አጊጠው ተመልሰዋል። የወደቁም ቢኖሩ ቦታውን የክብር ቦታ አስኝተውታል። የሚያስመስግነው የውድድር አቸናፊነት ብቻ አይደለም። በደንብ ተወዳድሮ በኋላ መቸነፍም በቂ ዋጋ አለው። የማይረባው ከውድድር አለመግባት፤ በውጭ መቅረት ነው። በቀድሞ ዘመን በሮማ ከተማ ምክር ቤት ውስጥ አንድ ሽማግሌ አባል ነበር። እውር ነው። ግን የአማካሪነቱን ሥራ ይቀጥላል። ሮማ ጠላት ተነሥቶባት ስለዘመቻው በምክር ቤት ክርክር ሲደረግ አንዱ አማካሪ ተነሥቶ “ሮማ መቸነፍዋ አይቀርም። ስለዚህ ብዙ ነገር ከጥፋት ለማዳን አፈርና ውሀ እንላክ» (አፈርና ውሀ የገባርነት መግለጫ ነው) የሚል ሐሳብ ቢያቀርብ ያእውር ሽማግሌ በዳበሳ ወደመናገሪያው ቦታ ሄዶ “እስከዛሬ ድረስ በእውርነቴ አዝን ነበር፤ ዛሬ ግን ይህ ቀርቶ ጆሮዬም ተደፍኖ ደንቆሮም እንድሆን ተመኘሁ” አለ ይባላል። ይህ ሽማግሌ ድንቁርናን የተመኘው የፈሪውን የደካማውን ዲስኩር ባለ መስማት ነው።

የሀገራቸውን ክብር ለመከላከልና አዲስም በቀድሞው ላይ ለመጨመር በሚገባ ይወዳደሩ ዘንድ ይህ አማካሪ ወገኖቹን በብርቱ ድምፅ ተጣራ። ብዙዎች እንደሰሙት የታወቀ ነው። ወደ ንግግራችን ምክንያት እንመለስና በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ሽልማት ድርጅት አማካይነት አንድ አዲስ

፪፩፪

የውድድር ጎዳና ተከፍቶ አልፎ ወደ አንድ አዳራሽ ይመራል።
ይህ አዳራሽ የትምህርት የዕውቀት የጥበብ አዳራሽ ነው።
አንድ ዋና በር ብቻ አለው። የስርቆሽ በር የለውም። የበረታ
በዋናው በር ቀድሞ ይገባል። “መኩንነት ጽድቅ፣ እውነተኛ
ዳኛ ይጠብቀዋል። የሚገባውን የድካሙን ዋጋ ይሰጠዋል።

እንዲህ ያለ ስሜት በልባችን ተሸክመን የውድድር
መንፈስ በሀገራችን እንዲበረታና ፍሬአማ እንዲሆን ምኞት
ታችንን እንገልጻለን።

፪፳፭

ትምህርትና ፍቅር ።

(ወይም ስለተማሪና አስተማሪ ግንኙነት 1)

በዚህ ንግግር መነሻ ይሆነኝ ዘንድ በመጀመሪያ አንድ ምሳሌ ለማቅረብ እፈልጋለሁ፤ ይህም ኒቼ የሚባለው ጀርመናዊ ደራሲ በጻፈው መጽሐፍ ውስጥ የሚገኝ የዛሬቱስ ትራ ምሳሌ ነው። «ዛሬቱስ ትራ» በቀድሞ ዘመን የነበረ የፋርሶች ሃይማኖት መሥራች ነው። ኒቼ የዚህን ነቢይ አንድ በት የገዛ ራሱን ትምህርት ማሰሚያ መሣሪያ አድርጎ “ዛሬቱስ ትራ እንዲህ አለ” በሚል አርእስት አንድ መጽሐፍ ደርሶአል። ለንግግራችን ዓላማ ያገለግል ዘንድ የአስተማሪነት ሥራውን እንዴት እንደጀመረ ብቻ በመመልከት ምሳሌነቱን ለማድነቅ ከመጽሐፉ መቅድም የሚቀጥለውን እንጠቅሳለን።

«ዛሬቱስ ትራ የሠላሳ ዓመት ጎልማሳ በሆነ ጊዜ ሀገሩንና የሀገሩንም ወንዞች ትቶ ወደ ተራራ ሄደ። በዚያም የገዛ ራሱን መንፈስና ብቸኝነቱን በመደሰት ምንም ስጋት ሳይሰማው ዐሥር ዓመት ኖረ። በመጨረሻ ልቡ ተመለሰ። አንድ ቀን ማለፉ ተነሣ። በፀሐይዋ ፊለፊት ቆሞ እንዲህ ሲል ተናገራት።

ትልቅ ኮከብ ሆይ፤ ብርሃንሽን የምታድያቸው ባይኖሩሽ ኖሮ ደስታሽ ምን ይሆን ነበር። ዐሥር ዓመት ሙሉ በየለቱ እስከዋሻዬ ድረስ ትመጭ ነበር። እኔና አብረውኝ ያሉት ንስርና እባብ ባንኖር ኖሮ ስለብርሃንሽና ስለጉዞሽ ሐሳብ ይገባሽ ነበር። ግን እኛ በየጧቱ እንጠባበቅሽ ነበር። ተትረፍርፎ ካንቺ የሚፈሰውን ወሰድን፤ ስለሱም መረቅንሽ።

እነሆ፤ ስለጥበቤ ሐሳብ ገባኝ፤ ብዙ ማር እንዳከማቸች ንብ ለመውሰድ የተዘረጉ እጆች አስፈለጉኝ። ወዲያ ለመስጠትና ለማደል እፈልጋለሁ። በሰዎች መካከል ያሉት ጠቢባን በሞኝነታቸው፤ ድሆችም በሀብታቸው እስኪደሰቱ

በንግድ ትምህርት ቤት፤ በዳግማዊ ምኒልክ ትምህርት ቤት፤ በሃይማኖት አባው ማኅበርና በሌሎችም ስብሰባዎች በልዩ ልዩ አርእስት ያደርጉሁባቸው ንግግሮች ጨርሰው ተበታትነው እንዳይቀሩ በማሰብ ትምህርት ነክነት ያለው ዋጋ የያዙትን ሐሳቦች ቀስሞ በአዲስ አርእስት እዚህ እንዲታተሙ ማድረግ የተሻለ መስሎ ታየኝ።

ድረስ ። በዚህ ዓላማ ምክንያት አሁን ቁልቁል መውረድ አለብኝ ። ሁልጊዜ በየምሽቱ እንደምታደርገው ፤ በባሕሩ ማዶ አልፈሽ በታችኛው ዓለም ላሉት ብርሃን ለመስጠት እንደምትሄድ ፤ እጅግ ባለጸጋዋ ኮከብ ሆይ ።

እኔም እንዳንቺ ወደታች “መጥለቅ” አለብኝ ፤ የምወር ድላቸው ሰዎች እንደሚሉት ። ከመጠን በላይ የሆነውን ደስታ እንኳ ያለቅናት የምታይ ፤ ሰላምን የተመላሽ ዐይን ሆይ ፤ እንግዲህ መርቂኝ ።

ተርፎ ለመፍሰስ የሚፈልገውን ዋንጫ መርቂ ፤ ውህው ከሱ እንደ ወርቅ ይፈስ ዘንድ ፤ የደስታሽንም ማንጸባረቅ (ሪፍሌክሽን) ወደመላው ዓለም ይሸከምልሽ ዘንድ ። እነሆ ይህ ዋንጫ እንደገና ባዶ ለመሆን ፈለገ ፤ ዘራቱስትራም ዳግመኛ ሰው ለመሆን ተመኘ ።

የዛራቱስትራ ወደታች መውረድ እንደዚህ ጀመረ ። » ኒቼ የሚባለው ትልቅ የሐሳብ ሰው የቀረጸው የአስተማሪ ምሳሌ ነው ። ደራሲው ለፈለገው ትልቅ ዓላማ አንድ እንዲህ ያለ ሰው አስፈላጊው ነበር ። በመጀመሪያ ይህንን እንመልከት ። የሰውን ልጅ በአስተማሪነት የረዱት የዓለም ታላላቅ ሰዎች ሁሉ ከቀድሞ ዘመን ነቢያት ፤ ፈላስፎችና መምህራን ጀምሮ እስከ ዛሬዎቹ ፕሮፌሰሮችና አስተማሪዎች ድረስ አንድ የሚደነቅ የሕይወት ምልክት እናይባቸዋለን ። ይህም ብቸኝነት ፤ ብሕትውና ነው ። የትልቅነት መገኛው ምንጭ ብቸኝነት ነው ። ከገዛ ራሱ ውስጥ በገዛ ራሱ ጥረት አንድ ትልቅ ነገር የሚያስገኝ ሰው እሱ ትልቅ ይባላል ። ዘዴው በብሕትውና ወይም በብቸኝነት ከገዛ መንፈስ ጋር መታገል ነው ። እሆ በሐሊ ፤ ያርጋጅ አናጓጅ ፤ በደመቀ በት ቦታ ሁሉ የሚያጫበጭብ አንድም የተለየ ነገር ለማስገኘት አይችልም ።

ወደ ጓላው መሸሸ ፤ መሸሸግ ፤ ወይም እንደ ዛራቱስትራ ወደ ተራራ ወጥቶ ከሳር ከቅጠሉ ፤ ከንስር ከእባቡ ጋር ፤ በመኖር ከገዛ ራስ ጋር በመጠያየቅ በመከራከር በመዋቀስ መንፈስን ማነፅ ማደርጀት ያስፈልጋል ። እንዲህ ያለ ዘዴ በሰዎች ዘንድ ቀርቶ በእንስሳት ዘንድ እንኳ ያለ ነው ። በግና በግ እንኳ ተጣልተው ሲዋጉ ወደ ጓላ ሸሸተው እየተንደ

ስት ስለዘመናችን የትምህርት ሥራ ሐሳብ ለማቅረብ ሞክረናል።

ስለትምህርት የሚናገር ሰው ሁሉ ሦስት ጥያቄዎችን ለመመለስ አስቀድሞ መዘጋጀት አለበት ። ያለዚያ ነገሩ ፍሬ ቢስ እንደሚሆንበት ያስፈራዋል ። እነዚህ ሦስት መሠረታዊ ውያን ጥያቄዎች የሚቀጥሉት ናቸው ። ምን ፣ ለምን ፣ እንዴት ፣ የመጀመሪያዎቹ ሁለቱ በመካከላቸው ግንኙነት ያላቸው ናቸው ። ትምህርት ሲባል ምንድር ነው ፣ ለምን ወይስ ምን ዓላማ ማገልገል ይገባዋል ። እሊህ ሁለት ጥያቄዎች ሰው ምን መሆን እንደሚገባው እንመራመር ዘንድ ስለሚያሳስቡን በቀጥታ ወደ ሥነ ምግባር ፍልስፍና ወፈር ይመሩናል ። ስለዚህ የትምህርትን ባሕርይና ዓላማ በትክክል አይቶ ለመወሰን በፍልስፍና ሲስተሞች ውስጥ ገብቶ ማሰብ ግድ ያስፈልጋል ። ይህ ካልሆነ ነገሩን እንደምንበድለው አያጠራጥርም ።

የትምህርት ነክነት ባላቸው በዓላት ላይ የሚቀርቡ ዲስኩረኞች ሁሉ ስለዚህ ጉዳይ ሲናገሩ ሰው መማሩ ትሑት ለመሆን ፣ ሰው አክባሪ ፣ ትዕግሥተኛ ፣ ዝምተኛ ለመሆን ነው እያሉ ያልተጣሩ የሞራል ግዴታዎችን ያለአንዳች ውስጣዊ ግንኙነት ይደረድራሉ ።

ይህ ሳይሆን በሚገባ የተጣራ ፣ እንደ ሃይማኖት ቀኖና (ክሬዶ) በሁሉም ዘንድ እንኳ ባይሆን በብዙዎች ዘንድ የታመነ በሕገ ምክንያት ላይ የተመሠረተ እምነት ስለትምህርት ዓላማ ያስፈልገናል ። ስለዚህ ጠለቅ ያለ የፍልስፍና ምርመራ ተቀዳሚ ነገር ነው ። አንዳንድ ሐሳብ በየአጋጣሚው ምክንያት መወርወር አይበቃም ። እንዲያውም ከባሕር ዳር ሆኖ እንደ መጫወት ያህል የሚቆጠር ነው ። የበረታ ከባሕሩ ውስጥ ገብቶ በብርቱ የመንፈስ ክንድ መሰንጠቅ ይገባዋል ። በዚህ ድርሰታችን የተመኘነው ስለትምህርት ባሕርይ ከቀረቡት የሐሳቦች ባሕር ውስጥ ጠልቀን የነገሩን ጠባይ በሚገባ ለማየትና ለማሳየት ነበር ። ባቅም ማነስ ምክንያት እምብዛም አልራቅን ይሆናል ። ግን እነጥላቶንን የሚያክሉ ዋነተኞች ያስገኙትን ትዝብትና ዕውቀት ለሐሳባችን መሠረት ስላደረግን በዚህ ድርሰት ውስጥ ስለትምህርት ዘይቤና ዓላማ ያቀረብናቸው አስተያየቶች ያለአንዳች ዋጋ እንደማይቀሩ እናምናለን ።

፪፬

ረደሩ ነው ። ወደ ጳላ ማፈግፈቸውና ቀጥሎም መንደርደራቸው አንድ ምክንያት አለው ። ይህም ኃይል ጉልበት ለማግኘት ነው ። ሰው የመንፈስ ጉልበት ለማከማቸት የሚችለው በዕለት ትርኪ ምርኪ ወዲያና ወዲህ በማለት መባከት ቀርቶ ወደራሱ ተመልሶ ነፍስ መንፈሱን የቆጠበ ያደረገ እንደሆነ ነው ። ከጊዜ በኋላ ይህ የተከማቸው ኃይል በገዛ ራሱ ሕግ መሠረት መበተን ይፈልጋል ። ዛሬቱስትራ ዐሥር ዓመታት ሙሉ በተራራ ላይ ከኖረ በኋላ በውስጡ ያከማቸው የመንፈስ ኃይል ስለበዛበት ሰላም ነግሰው ። ፋታ አጣ፤ እረፍት ለማግኘት አልቻለም ። “ ከመ ብዕሲት አንተ አልፀቀት ለወሊድ ” ተጨነቀ ። ወይም ራሱ እንደሚለው ብዙ ማር እንዳከማቸች ገብ ለመውሰድ የተዘረጉ እጆች አስፈለጉት ። የመንፈስ ዋንጫ መልቶ ሲተርፍ ማየት በጣም የሚያስደስት ትርጉት ነው ። የሀብት የብልጽግና ምልክት ነው ። ሊቅ ፤ መምህር ፤ አስተማሪ ማለት ይህ ነው ። ሌላው ፊደል አስቆጣሪ ወሬ ነጋሪ መባል አለበት ። ከእንዲህ ያለ ሰው ከሀብታሙ ከባለጸጋው ብዙ ሊወድቀው ብዙ ለማግኘት ይቻላል ። ከሌላው ማ ከምስኪኑ ምን ለማግኘት ይቻላል ። ሀብታም አንድ ጠባይ አለው ። አብዛኛውን ጊዜ ቸር ነው ። እስኪለምኑት አይጠብቅም ። ይሰጣል ይቸራል ። የሚቀበለውን ፤ የሚለምነውን ይወዳል ። በሰጠ መጠን ክብር ፤ ከፍተኝነት ይሰማዋል ። በዚህ ምክንያት ሁልጊዜ ለመስጠት ይመኛል ። የማጣት ፤ ያልቅብኛል የማለት ፍርሃት አይደርስበትም ። በሰጠ መጠን ይበዛለታል ። እንዲህ ያለ የመንፈስ ባለጸጋ ብዙ ጊዜ አይገኝም ። አንዳንድ ጊዜ አልፎ አልፎ ከተራራ ይወርዳል ። ብቻውን ሲደሰታት ከነበረው ፀሐይ ብዙ ብርሃን አከማችቶ ያንን ለማደል ወደታች ወደ ሚዳው ወደ ተራው ሰው መኖሪያ ይወርዳል ። ብርሃን ሲበዛ ለይዐን መጥፎ ነው ። ቀስ ብሎ በቁጠባ እየሰጠ ብርሃን ያለመደውን ዓይን ማስለመድ አለበት ። ለዚህ ሥራው መሪ አጋዝ የሚሆነው ፍቅር ነው ። ልክ እንደ እናት ። እናት ለልጅዋ ብስሉን ም ጥሬውንም ደባልቃ አትሰጠም ። ምክንያቱም ስለምትወደው ስለምታፈቅረው ነው ። አስተማሪም ተማሪውን ያፈቅራል ።

አሁን ወደ ንግግራችን አርእስት ለመግባት እንችላለን ፤ “ ትምህርትና ፍቅር ” እንዲያውም ሁለተኛውን

ማስቀደም ያስፈልጋል ። “ ፍቅርና ትምህርት ” ከጥንት ዘመን ፈላስፎች ጀምሮ እነዚህ ሁለቱ የተያያዙ ሆነው ታይተዋል ። ትምህርት ብቻ ሳይሆን ማናቸውም የሰው ጥረት ያለ ፍቅር ሊከናወን አይችልም ። ሰው በውስጡ የደ በቀው ብርቱ ጉልበት ቢኖረው እሱ ፍቅር መባል አለበት ። እውነተኛው ንጹሕ ፍቅር ታምራት ለመሥራት የሚችል ምሥጢራዊ እንዲያውም መለኮታዊ ኃይል ነው ። ከዚህም የተነሣ የጥንት ግሪኮች “ኤሮስ” በሚባል ስም የሚያመልልኩት አንድ የፍቅር አምላክ ነበራቸው ። ይኸ ኤሮስ አንድ ግሩም የሆነ አመጣጥ ያለው ነው ። አባቱ ፖሮስ እናቱ ፔኒያ ይባላሉ ። በጽርዕ ፖሮስ ማለት ሀብት፣ ፔኒያ ማለት ድኅነት ማለት ነው ። ኤሮስ ባባቱ ሀብታም በናቱ ደህ ነበረ ። ከሁለት ተቃራኒ ነገሮች የሠረፀ ነው ማለት ነው ። ኤሮስ ወይም ወደ አማርኛችን እንመለስና ፍቅር እንደ ሀብታምነቱ ያረካል፤ በቁዱት (ሳቲስፋክሽን) ይሰጣል ሰላም ያስገኛል፤ እንደ ድኅነቱ ደግሞ ሁልጊዜ ጉድለት ሕፃን ጥበት፤ ጭንቀት ስለሚሰማው ደስታው ከሚያፈቅረው ነገር ጋር የተያያዘ ስለሆነ ያንን ይዞ ጨብጦ ለማስቀረት ከሱ ጋር ለመዋሐድ አንድ ለመሆን ይመኛል ። በመንሰፍሰፍ ሁልጊዜ ይጣጣራል ። ፍቅር እያበለጸገ የሚያደኸይ ፤ እያደኸየ የሚያበለጽግ ምሥጢራዊ ነገር ነው። የፍቅርን ምሥጢር ገልጾ አብራርቶ ለመናገር አይቻልም ። እዚህ ላይ ቃል ያጥራል ። የሰው ነፍስ ፍቅር ከሚያስገኝላት ከከፍተኛው የንጹሕ ደስታ ደረጃ በደረሰች ጊዜ አትናገርም ። ቅጽበቱን በዝምታ ታልፈዋለች ። መናገር የነገሩን ቅዱስነት ማራከስ ይመስላታል ። ይህንን ነገር የደረሰበት ብቻ ይረዳዋል ። በዚህ ዓለም የፍቅርን ጣዕም ያልቀመሰ ሰው አይገኝም ። እንዳለ ግን ኖርኩ አይበል ። ሰውን ሁሉ በሕይወት ይዞት ያለው ይህ ምሥጢራዊ ነገር ነው ።

እላይ እንዳልነው ፍቅር በማናቸውም የሕይወት ጥረት አስፈላጊ ነገር ነው ። በተለይም ከትምህርት ጋር፤ ፍቅርና ትምህርት የባሕርይ ግንኙነት ያላቸው ነገሮች ናቸው ። የቃሉ አመጣጥ እንኳ ይመስከራል ። “መሀረ” ማለት በግዕዝኛ አስተማሪ ማለት ነው ። የዚህ ቃል ትርጓሜ ይህ ብቻ አይደለም ። ሌላም አለው ። መሐረ ማለት ራራ ፤ ይቅር አለ

፪፬፪

ማለት ነው። ፤” ኩኑ መሐርያን ከመ አቡክሙ መሐሪ ፤” አባታችሁ ቸር ርኅሩኅ እንደሆነ እናንተም ሁኑ “መሐሮሙ እግዚአ ወተሠህሎሙ” ማራቸው ይቅር በላቸው ። ከመጀመሪያው ሳይሆን ከዚህ ከሁለተኛው ትርጓሜ ጋር የትምህርት ዘይቤ የተያያዘ ነው ። የሚምር ፤ የሚራራ ፤ ይቅር ባይሆን ሰው ፍቅር ያደረበት በፍቅር መንፈስ የሚመራ ሲሆን ነው ። በዚህ ምክንያት የቃሉ አመጣጥ እንኳ ፍቅር ርንና ትምህርትን አያይዞአቸው ይገኛል ። እውነተኛው መምህር በፍቅር ስሜት የተጥለቀለቀ በመንፈሱዋም የሰከረ ነው ። በዚህም ምክንያት መጀመሪያ ወደ ተራራ ወደ ብቻ ሻነት ይሄዳል ። በዚያም የፍቅር ማረፊያ የሆነችውን ዕውቀትን ፤ ጥበብን ካገኘ በኋላ ዳግመኛ አሁንም በፍቅር እየተመራ ወደታች ይወርዳል ። አንድ ያለፍነው ጥያቄ አለ ይህም ሰው ባፈቀረ ጊዜ ምኑን ነው የሚያፈቅረው ። ለምሳሌ አንድ አስተማሪ ላስተማሪነት ሥራው ፍቅር ያስፈልገዋል ብለናል ። ምኑን ያፍቅር ። መልሱ ቀላል ነው ። ተማሪውን ያፍቅር ብለን ነበር ። አሁን ደግሞ ነገሩን አዙረን ራሱንም ያፍቅር እንላለን ። ራሱን እኔነቱን አቶ እገሌነቱን ያፍቅር ። ራሱን የሚያፈቅር ሰው ወይም ሴት አንድ ባህል አላቸው ። ከመስተዋት ፊት አይለዩም ።

ሁልጊዜ ራሳቸውን ያያሉ ፤ ያሰማምራሉ ። ራሱን ማፍቀር የሚገባውም አስተማሪ ከመስተዋት ፊት መለየት የለበትም ። ሁልጊዜ ራሱን ማየት አለበት ። እዚህ ላይ ፤ መስተዋት ስልቱ በርጭቆ የተሠራውን ጉልሁን አይደለም ። ረቂቁን የጥበብ የዕውቀት መስተዋት ነው ። ራስን ፤ ስሜትንና ሐሳብን የሚያሳይ እውነተኛው መስተዋት ይህ ነው ። ይህ መስተዋት አንድ መታወቂያ ምልክት አለው ። መካከሉን አንድ መሥመር መሳይ ነገር አልፎበታል ። በዚህ ምክንያት አንዱን መልክ ሁለት አድርጎ ያሳያል ። አንደኛው ከሌላው ይበልጥ ያማረ የተዋበ ነው ። ያንን ለመሆን ፤ ማለት የተሻለውን ፤ ይበልጥ የተዋበውን እኔነቱን ለመሆን ይመኛል ፤ ፍቅር ያድርበታል ። ሁልጊዜ ወደዚህ ለመድረስ ያለማቋረጥ ይጣጣራል ። ራሱ እንዲህ ዓይነት ሰው ሁኖ ሌሎችም የዚሁ ጠባይ ተካፋይ እንዲሆኑ መጣጣር የውነተኛው አስተማሪ ተግባር ነው ። የትምህርት ሥራ በዚህ ዓይነት ዘዴ ብቻ

ከእውነተኛው ዓላማ ሊደርስ ይችላል ። ይህንን ለማስረዳት ከዛሬቱስትራ ምሳሌ ሌላ አንድ በተለይ ሊደነቅ የሚገባውን ትልቁ የጀርመን ደራሲ ያስገኘውን የፋውስትና የቫግነር ምሳሌ ለማቅረብ እፈልጋለሁ ። በፋውስት ትራጀዲ ውስጥ ሁለቱ ሊቃውንት የሚያደርጉትን የመጀመሪያውን ንግግር እንመልከት ። ፋውስት የጥበብ ሰው ነው ። ጥበብን በመላ ልቡ በመላ ነፍሱ የሚወድ ነው ። ሕይወቱን በመላ ለጥበብ አሳልፎ የሰጠና አንድ አዲስ ነገር በማስገኘት ሰውን ለማስከበር የሚጥር ነው ። ለዚህ ጥረቱ ሰብአዊ መንገድ የማይበቃው ስለሆነ ከመናፍስት ጋር ግንኙነት ፈጠረ ። አንድ ቀን ኖስትራዳሙስ የሚባለው ትልቅ የነገረ ከዋክብት ሊቅ የጻፈውን አስማት ቅመስ የሆነውን መጽሐፍ ሲያነብ መንፈስ በአምሳለ ነበልባል ተገለጸለት ። ፋውስት ከዚህ መንፈስ ጋር በመወዳደር ሲነጋገር የዚህችን ቅድስት ቅጽበት ዋጋ የማይረዳው “ ደረቁ ጉትቱ ” ቫግነር በር ይደበድባል ። ነበልባሉ ይጠፋል ። መንፈሱ ይሰወራል ። ፋውስት ያዝናል ። ያንጊዜ የመኝታ ልብሱን ለብሶ ቆብ ደፍቶ በእጁ ፋኖስ ይዞ ቫግነር ወደፋውስት የጥናት ክፍል እንደገባ ይህ ንግግር ይቀጥላል ።

ቫ ግ ነ ር ፤

ይ ቅ ር ታ ፤

ሲናገሩ ፡ ሰማሁ ፡ በብዙ ፡ ጩኸታ ፡
 ያነቡ ፡ መሰለኝ ፡ የኃዘን ፡ ጩዋታ ፡ (ትራጀዲ)
 ከዚህማ ፡ ጥበብ ፡ እሻለሁ ፡ ጥቅምን ፡
 ለብዙ ፡ ይረዳል ፡ በዛሬ ፡ ዘመን ፡
 ሁለዜ ፡ ሰማሁ ፡ ወሬው ፡ ሲዛወር ።
 አዝማሪ (ኮሚዲያንት) መቻሉን ፡ ካህን ፡ ማስተማር ፡

ፋውስት ፡

እርግጥ ፡
 የሆነ ፡ እንደሁ ፡ ካህን ፡ ራሱ ፡ አዝማሪ ።
 ጊዜ ፡ እንደሚያመጣው ፡ እርሷ ፡ ተናባሪ ።

ቫ ግ ነ ር ፤

አዬዋ ፤

፪፱፱

ሰው ታስሮ ከዋለ በመዘክር ቤት
የበዓል ብቻ ለት ዓለምን ካያት
ባቅራቢ መነጽር ያውም በርቀት
ይቻላል ወይ እስከን በቃል ለመምራት ፤

ፋ ው ስ ት ፤

መረዳት ከንቱ ነው ከሌለ ስሜት
ካልፈለቀ ከነፍስ ያውም ከጥልቀት
በጣም በበረታ ውስጣይ ሐሜት
የሰሚን ልቡና ካላስገደዳት ፤
ሥራችሁ ማጋጠም ያውም በቅምጥ
ቀይጦ ለመሥራት እንጀራና ወጥ ፤
እፍ እፍ ትላለች የደከመ ሳት
እንዲነድላችሁ ከእመድ ብዛት
አድናቆት ለማግኘት ከልጅ ከዝንጀሮ
ሳትመኙ አትቀሩም እንዲህ ያል አንክሮ
አትችሉም ግና ከቴ መሞከር
ልብን ከልብ ጋር ለማስተፃመር
ያስፈልጋል ለዚህ ከልብ መናገር ፤

ቫ ግ ነ ር ፤

ጉባኤ ብቻ ነው የሊቁ ደስታ
በደምብ ይሰማኛል እኔንስ ቅሬታ
ከመያዝ ሩቅ ነኝ ይህንን አለኝታ

ፋ ው ስ ት ፤

ምነው ብትፈልግ ርቱዕ መብት
ይቅርብህ እባክህ ጩኸት እብድነት
እውነተኛን መንፈስ ትክክል ዕውቀት
ማንም ይረዳዋል ሳይበዛ ብልሃት ፤
መናገር ብትሹ አንዳች በእውነት
ግድ ያስፈልጋል ወይ ማሳደድ ቃላት
ዲስኩራችሁማ የሚያንጸባርቁት
ዓለምን በመላ የምታሞኙበት ፤
ይመስሉ የለም ወይ የመጸው ንፋስ
ጠውላጋ ቅጠሎች የሚያተራምስ ፤

ሻ ግ ነ ር ፤

አዬ ፈጣሪዬ ጥበብ ረጅም ናት
በጣም አጭር ደግሞ የኛማ ሕይወት ፤
በምርመራዬና በመላ ጥረቴ
ሁለ ዜ ሰጋለሁ ላናት ለደረቴ
ችግር አይደለም ወይ ማግኘት መሣሪያን
ወደየምንጮቼ የሚያደርስውን ፤
ከመንገዱ አጋማሽ ገና ሳንደርስ
እንደ ደሀ ሰይጣን አለብን መፍረስ ፤

ፋ ው ስ ት ፤

ብራናው ሆነ ወይ ፈለገ ቅድስት
ለሁሌ ሚያረካ ከሱ መገንጨት ፤
ጥማትህ አይቆምም በከንቱ ደክሞህ
ከውስጥ ካልፈለቀ ከገዛ ነፍስህ ፤

ሻ ግ ነ ር ፤

ይቅርታ ፤
ይስጠን የለም ወይ ፍሥሐ ሐሣብ
በዘመናት መንፈስ ገብቶ መገኘት
የቀድሞውን ሕይወት ቀርቦ ለማየት
እንዴት እንዳሰቡ ሊቃውንት ቀደምት
ከነሱ ቀጥለን በትጉህ ኪደት
ለግሩም መሆኑን የደረሰንበት

ፋ ው ስ ት ፤

አዎን ደርሳችኋል እስከ ከዋክብት
ሰማህ ወይ ወዳጄ ያለፉት ዘመናት
ዝግ መጣፍ ናቸው በማኅተም በሰባት
መንፈስ ዘመናት ብትሉት እናንተስ
በውኑ ያው እኮ ነው የራሳችሁ መንፈስ
በዚያ ውስጥ ይታያል የዘመን መዋረስ
ይህማ እውነት ነው በጣም ያሳዝናል
ገና ከማየቱ ሰው ይሸሻችኋል ።
አሮጌ እቃዎች መሰብሰብ ሥራችሁ
እቤት በማድጋ እያከማቻችሁ

፪፱፮

ጥና ቢል ትያትር ትጫወታላችሁ
በጥቅም ሕግጋት እየተመራችሁ
ላሻንጉሊት አፎች እንዲሰማማ አርጋችሁ ፤

ሻ ግ ነ ር ፤

ሆኖም ይህች ዓለም የሰው ልብ መንፈስ
ይሹ የለም ወይ ማወቅ ጥቂት ከዚህስ

ፋ ው ስ ት ፤

አዎን ይህንንስ ዕውቀት ነው ካሉት
ማነው የሚደፍር እቅጩን ማውራት ፤
ጥቂቶች ቢኖሩ ይህንን የሚያውቁ
በሞንነታቸው ልብን ሳይደብቁ ፤
ለሕዝቡ ቢገልጡ ስሜት ወትርዲት
ሁለዜ ፈጃቸው በስቅለት በሳት ፤
እባኩ ወዳጄ በግዜው ማነስ
ጨዋታችን ይሁን እስከዚህ ድረስ ፤

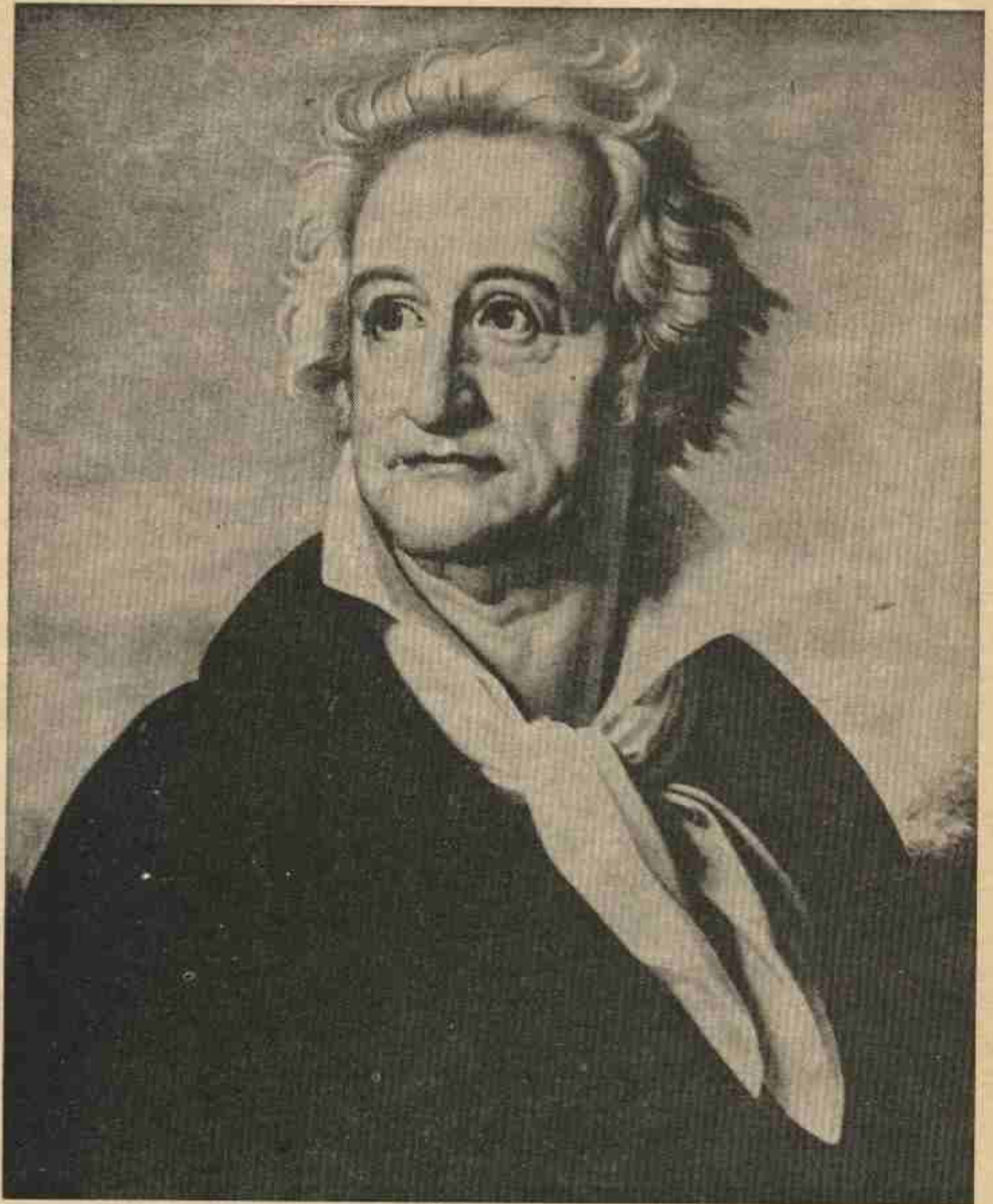
ሻ ግ ነ ር ፤

እንደዚህ ብንቃ ሁለዜ ደስባለኝ
እንደሶ ያለ ሊቅ እንዲያነጋግረኝ
ነገ ጧት እንግዲህ በፋሲካ ለት
ይፍቀዱልኝ ደግሞ እንድጠይቆት
ተምሬአለሁ እኔ በብዙ ትጋት
የማውቀው ብዙ ነው ተቆጥሮም አያልቅ
እመኛለሁ ግና ሁሉን ለማወቅ

ፋ ው ስ ት (ብቻውን)

ይገርማል ይኸ ራስ ተስፋ አለማጣቱ
ባዶ እቃ ማተኮር ሁልጊዜ ጥረቱ
ሀብቶች ሲፈላለግ በስግብግብ ጣቱ
በጣም ደስ ይለዋል ትሎች በማግኘቱ ፤
እንዲህ ያል የሰው ድምፅ ይሰማ እንዴት
የመናፍስት ብዛት በከበበኝ ቤት
ሆኖም አመሰግናለሁ አሁንስ አንተን
ከምድር ሁሉ ልጆች በጣም ምስኪኑን ።

ገፁትተህ አዳንከኝ ከመበሳጨት
 አድርሶኝ የነበር ካእምሮ ማጣት ፤
 አዬ ትርኢቱማ ነበረ ዐቢይ
 እኔን አደረገኝ ድንከዬ መሳይ ፤
 እኔ ! ያምላክነት ሥዕል ርትዕት
 ቀርቤ መስታይት የእውነት ዘላቂት
 በሰማይ ሞገስ ውስጥ በብሩህነት
 ራሴን እያየሁ ያገኘሁ ትፍሥሕት
 አስወግጄ ከኔ የምድር ልጅነት ።
 እኔ መልዕክተ ኪሩቤል
 በነፃ የሚኖር የገዛ ራሴ ኃይል ፤
 ውስጥ ውስጡን ለመብረር በሥነ ፍጥረት
 በመፍጠር ለመቅመስ ያማልክት ሕይወት
 ሞከረ አንደዜ በስሜት ምላት
 አጸፋውን አሁን ልቻለው እንዴት
 አምዘግዝን ጣለኝ ቃለ መባርቅት
 ካንተ መተካከል እኔ አልተገባኝ
 አንተን ለመጎተት ኃይልስ ነበረኝ
 ይዞ ለማስቀረት ጉልበት አነሰኝ ፤
 በዚያችማ ቅጽበት በጣሙን ቅዱስ
 መሆኔ ተሰማኝ ዐቢይ ወንድስ
 ገፍትረህ መለስከኝ ጨክነህ በኃይል
 ወዳልተወሰነው የሰው ልጅ ዕድል
 ማነው የሚያስተምረኝ ከምንስ ልለይ
 ልከተል ወይ እኔ የልቤን ዝላይ ፤
 አዬ የኛ ሥራ አይ የኛ ጭንቀት
 የሐታችን ጉዞ እዩት ሲገቱት ፤
 መንፈስ ከሚያገኘው ዐቢይ ወክቡር
 ሁሌ ይቀርበዋል እንግዳ ነገር
 ከመልካሙ ነገር በደረስን ጊዜያት
 የበለጠ መሻት ይባላል ስተት
 ሕይወትን የሰጡን ገዑዳን ስሜት
 ደርቀው ይቀራሉ በምድራይ ጥረት
 ረቂቅ ሕሊና በደፋር ክንፈት

ጌቲ : (Goethe)

(በዚህ ጽሑፋችን ውስጥ ብዙ ጊዜ የጠቀስነው የፋውስት ትራጀዲ ደራሲ)

በበረረ ጊዜ በተስፋ ምላት
 ዘላለም ነዋሪን ቀርቦ ለመንካት
 መቅረት አለበት ጠባብ ቤት በቅቶት
 በዘመን ማዕበል ሲጠፋ ሐሜት
 ስጋት ትሠራለች ኀጆ በደረት ፤
 ሕመም ትፈጥራለች ተደብቃ ውስጥ
 ስላም ትነሣለች ስትቀነጠነጥ ፤
 ባዳዲስ ዓይነ ርግብ በመጋረድ ፊት
 ሆና ትቀርባለች ቤትና ንብረት
 ደግሞም እንደ ልጆች እንደ ባለቤት
 እንደ ሠይፍ እንደ መርዝ እንደ ውሀ ሳት
 ትንቀጠቀጣለህ ምንም ሳይነካህ
 ምኔም ለማታጣው ማልቀስ አለብህ ፤
 አይደለሁም ለካ ካማልክት እኩል
 ካንጀቴ ደረሰ ተሰማኝ በውል ፤

ይህንን ግጥም በመተንተን ተማሪም ሆነ አስተማሪ
 ስለ ዕውቀት ምን አስተያየት ሊኖራቸው እንደሚገባ የሚ
 ያሳዩ ብዙ ሐሳቦችን ለማውጣት ይቻላል ነበር ። ግን ግጥሙን
 ወደ አማርኛ ስንተረጉም ከመቅድማዊው ጽርየት ብዙ እን
 ዳጎደልንበት ስለምናውቅ ይህ አንሶ በመተንተን ደግሞ
 ይበልጥ እንዳናበላሸው እንዲሁ ለአንባቢ ብንተወው ይሻላል ።

ይህ ንግግር የሁለት ሰዎችን ጠባይ ወይም የመንፈስ
 ዝንባሌ አቅርቦአልናል ። እንደኛው በደረቱ የእሳት ሙቀ
 ትና ግለት የተሸከመ ፤ በመላ የነፍስ መንፈሱ ኃይል እየተ
 ሳበ የሥነ ፍጥረትን ፤ የዓለምን ባሕርይ በቀጥታ ለማወቅና
 ከዚያም በላይ የሰውነትን ድንበር አልፎ ዘላለም ነዋሪን
 ተጠግቶ በመንካት የመለኮት ሕይወት ለመቅመስ የሚጥር ነው።

መላ መንፈሱ ያላንዳች ቁጠባ ለዚህ ጥረት ተስጥቶ
 አል ። ይህ የፋውስት ምሳሌ ነው ፤ ሁለተኛው ደግሞ ፌዝና
 ቀልድ የሞላው ፤ ቅዝቅዝ ያለ ፤ የመንፈስ ግለት ሲያልፍ
 እንኳ ያልነካው ፤ ዕውቀቱ ፊደላትና ቃላትን በመተንተን
 የተወሰነ ፤ የወደፊቱን ሳይሆን ያለፈውን ዕውቀት ለመረዳት
 በብራና መጸሐፍት ውስጥ ተቀብሮ የሚውል ፤ የመንፈስን
 ጭንቅና ችግር የማይኖር ያዋቂ ሞኝ ፍጥረት ነው።

ትምህርት ማለት ምን ማለት ነው፤ ምን ዓላማ መከተል ይገባዋል የሚለውን ጥያቄ በሚገባ ለመመለስ ከፍልስፍና ቀጥሎ የማንበራዊ ኑሮን የሚመረምረው ሶሲዮሎጂ የሚባለው የዕውቀት ቅርንጫፍ አስፈላጊ ነው። ትምህርት ምን ጊዜም በየትም ሀገር ቢሆን ከዘመንና ከቦታ ጋር የተያያዘ ነው። በዓለም መጀመሪያ ወይም በሥልጣኔ ታሪክ መጀመሪያ ላይ አይደለንም። በዓለም መጨረሻም አይደለንም፤ በመካከል ላይ ነን። በኋላችን ብዙ ዘመናት አልፈዋል። በነዚህ ዘመናት ውስጥ ሰዎች በብዙ ትግል ተዳክመው ያስገኙዋቸው የሥልጣኔ ቅርሶች ተከማችተው በፊታችን ይገኛሉ። እነዚህ የሥልጣኔ ቅርሶች እንደቦታውና እንደዘመኑ የተለያዩ ናቸው። የትምህርት ጠባይ ከነዚህ የሥልጣኔ ቅርሶች ጋር የተያያዘ ስለሆነ በአንድ አገር ውስጥ ጸንቶ የሚገኘው ሥልጣኔ በመጀመሪያ መመርመር አለበት። በዚህ ድርሰት ውስጥ የሚገኙት የመጀመሪያዎቹ ምዕራፎች ይህንን ሐሳብ የሚያገለግሉ ናቸው።

በዘመናችን ሁለት ሥልጣኔዎች በሀገራችን ላይ ተገኝተዋል። ወደ ትክክለኛው የትምህርት ዘይቤ የምንደርሰው እሊህ ሁለት ሥልጣኔዎች ሳይጣፉ ሳይደባለቁ እያንዳንዱ የገዛ ባሕርያቸውን ይዘው የተዋሐዱ እንደሆነ ነው። እንዴት ይህ እንደሚከናወን በቦታው ሐሳብ አቅርበናል።

በታሪክ መጨረሻ ላይ አይደለንም ብለናል። ወደፊት አርቀን እንመለከታለን። ትርጉሙ (Prospect) አለን። ወደፊት ለመራመድ አዲስ ነገር ለማስገኘት እንመኛለን። ይህ በምንም ዓይነት ከሞኝነት ወይም ከቅዠት የማይቆጠር በሰው እውነተኛ ጠባይ ላይ የተመሠረተ ምኞት ነው። አንድ ሰው ወይም ሕዝብ በመሻሻል ወደፊት ለመራመድ ያለውን ምኞትና ናፍቆት በሥራ ለማዋል መፈለጉ የሚታወቀው ለወጣቱ ትውልድ የትምህርት ዓላማ ይሆን ዘንድ በሚወሰነው ነገር ነው። እንዲህ ያለ ዓላማ ለመወሰን የሚቻለው አስቀድሞ በነዚህ በሁለቱ የዕውቀት ቅርንጫፎች ረገድ፤ በፍልስፍናና በሶሲዮሎጂ፤ ምርመራ የተደረገ እንደሆነ ነው።

ወደ ሦስተኛው ጥያቄ እንሂድና ትምህርት እንዴት ወይም በምን ዓይነት ዘዴ ሊከናወን ይችላል የሚለውን

የዚህ የሁለተኛው ሰው ዓይነት መሰሎች በብዛት እንደሚገኙ የታወቀ ነው። ትምህርት ቤት የሚባለውን የመሉት እንዲህ ያሉ መምሕራን ናቸው። በዚህ ምክንያት የሰው መንፈስ ወደፊት የሚያደርገው ጉዞ የዘገየ መሆኑ አይደነቅም። እንደ ፋውስት ያሉ ሰውን ለማሻሻል፣ ትክክል ለመምራት የሚቻልበትን ዘዴ ለማግኘትና ካሁኑ ከነባሩ የሕይወት መልክ አልፎ ሰው ያንድ እግዚር ምሳሌ እንደመሆኑ ከሚመኘው ቦታ ለማድረስ የሚጥሩ ጥቂቶች ናቸው።

ግን ለኩሰውት የሚያልፉት እሳት የማይጠፋ ስለሆነ ተከታይ አያጡም። ሰው ለዕውቀት ለጥበብ ያለው የጋለ ፍቅር ምን ጊዜም አይጠፋም። ባንዱ ዘንድ ቢበርድ በሌላው ዘንድ ተዳፍኖ በመቅድማዊው ግለት እንዳለ ይገኛል።

ትንሽ ሲጭሩት፣ ሲቆሰቁሱት እየተውለበለበ ይነዳል። በዚህ ነበልባል አማካይነት የመንፈስን ሠፈር የዋጠው ዳዋ ይቃጠላል ይጋያል። ያንጊዜ ወደ ላይ ወደ አርያም የሚያወጣው ጎዳና ተገልጾ ይታያል። የሰው ልጅ ምንገዱን ይቀጥላል። አንዱ ትውልድ ሌላውን በመከተል ወደ ላይ ይጓዛል። በፍቅር በናፍቆት እየተመራ “ኅዘ ዘትካት መን በሩ” ወደ ቀድሞው የክብር ቦታ ወደ ገነት የሚመራውን አቀበት ይወጣል። እዚህ ላይ ለንግግራችን መዝጊያ ይሆን ዘንድ ከትልቁ ባለቅኔ ከዳንቴ ድርሰት ውስጥ ጥቂቶች መሥመሮች እንጠቅሳለን። ሁለት በለቅኔዎች፣ ዳንቴና ቨርጊል ወደገነት ሲጓዙ ሲሆልን አልፈው በኢየሩሳሌም አንጾር የሚገኘውን የመካነ ንሰሐ (ፑርጋቶርዩ) ተራራ ሲወጡ ከወደኋላቸው ከደረሱት ጉልማሶች ጋር ይነጋገራሉ።

ወጣቶች አነሱ ግምባራቸውን፣ ሊጠይቁ ኛን

“ታወቁት እንደሆነ እስኪ ንገሩን

ባቀበቱ ዙሪያ መንገድ ይኖርን።

ቨርጅልዮ መለሰ እንዲህም አላቸው።

መስሎአችሁ ይሆናል እኛ የምናውቀው

መንገደኞች ነነ እኛም እንደናንተው

ትንሽ ቀደም አልንይ የደረሰን አሁን ነው

ጎዳናችን ሌላ የባሰ ከናንተው

(ቀጥ ያለ አቀበት እንቅፋት የመላው)

እንግዲህስ መውጣት ለኛ መቅለሉ ነው።

ወደፊት የሚታተሙ ።

ሥነ ፡ ምግባር ።

ትልቁ ፡ ጀርመናዊ ፡ ፈላስፋ ፡ ኢማኑኤል ፡ ካንት
 ስለ ፡ ሞራልፊሎሶፊ ፡ ሦስት ፡ መጻሕፍት ፡ ጽፎአ
 ል ። ይህ ፡ የመጀመሪያው ፡ ነው ። ስለ ፡ ሰው ፡ ሕይ
 ወት ፡ የሚያሳየው ፡ ግብና ፡ የሐሳቡም ፡ ጽርዖት ፡
 ብዙዎች ፡ ተከታዮችን ፡ ስላስገኘ ፡ በተለይም ፡ ለጀ
 ሮመን ፡ ሕዝብ ፡ ግዴታዎችን ፡ አከባሪነት ፡ እና ፡
 ሥነ ፡ ሥርዓትን ፡ (ዲሲፕሊን ፡) ወዳጅነት ፡ ምክ
 ንያት ፡ ስለሆነ ፡ በሀገራችንም ፡ ይህንኑ ፡ ዓይነት ፡
 ውጤት ፡ ያስገኝ ፡ ዘንድ ፡ በመመኘት ፡ ወደ ፡ አማ
 ሮኛ ፡ ተርጉመን ፡ ልናሳትም ፡ ነው ፡

ከተረት ፡ ወደ ፡ ሕሊና ።

ስለፍልስፍና ፡ መንፈስ ፡ ልደትና ፡ እድገት ፤
 በተለይም ፡ በቀድሞ ፡ ዘመን ፡ በቻይና ፡ ቤተ ፡
 መንግሥት ፡ ከነበሩት ፡ ባለቅኔዎች ፤ ከህንድ ፡ አገ
 ር ፡ ካህናት ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ታላላቆቹ ፡ የግሪክ ፡
 ፈላስፎች ፡ ከዚያም ፡ እስከ ፡ ዘመናችን ፡ ድረስ ፡
 በየጊዜው ፡ የተነሡት ፡ የዕውቀት ፡ ዘማኞች ፡
 ያስገኙትን ፡ ምርት ፡ በዚህ ፡ ድርሰት ፡ በመተንተን
 ስለሰው ፡ መንፈስ ፡ የድል ፡ ጎዳና ፡ በሰፊው ፡ እን
 ናገራለን ።

ፋውስት ።

ጌቱ ፡ የሚባለው ፡ ትልቁ ፡ ጀርመናዊ ፡ ባለቅኔ
የደረሰው ፡ ትራጀዲ ፡ ነው ። በየጊዜው ፡ በማሻሻል
ከሃምሳ ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ ደክሞበታል ። የሰውን ፡
የሕሊና ፡ ወሰን ፡ ለማስፋት ፡ የሚያስቡ ፡ የዕውቀት ፡
ሰዎች ፡ የቱን ፡ ያህል ፡ እንደሚታገሉ ፡ የሚያስረዳ
ትልቅ ፡ ክላሲክ ፡ ድርሰት ፡ ነው ። ከመጀመሪያው ፡
ክፍል ፡ አብዛኛውን ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ ተርጉመን
ዋል ። በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ አጠናቀን ፡ ለማሳተም ፡
አስበናል ።

ጥያቄ በደንቡ ለመመለስ አንድ ሌላ የዕውቀት ቅርንጫፍ ያስፈልጋል። ይህም ነገር ነፍስ ወይም ሳይኮሎጂ የሚባለው ነው። ስለዚህ ጉዳይ በዚህ ድርሰት ውስጥ አልተናገርንም። አርእስቱ ሰፋ ያለ ስለሆነ በደንብ አጥግበን ለመተንተን ስላልቻልን ለሌላ ጥናት ትተነዋል። በዚህ ጥናታችን ስለ መጀመሪያዎቹ ሁለት ጥያቄዎች ብቻ ነው ሐሳብ ያቀረብ ነው። ጥረታችንም መልስ ለመስጠት፤ ፍች ለማስገኘት ሳይሆን ችግር ፕሮብሌም መኖሩን ለማስረዳት ያህል ነው። ይህ ከተከናወነልን ትልቅ ሥራ ሠራን ለማለት እንደፍራለን። ለተመልካች ሕሊና መልስ ወይም ፍች ከመስጠት ይልቅ ችግሩን ተንትኖ ማስረዳት ይበልጣል። ምክንያቱም ችግሩን ከተረዳው ፍችውን ራሱ ጥሮ ግሮ ለማግኘት ስለሚፈልግ ወይም ስለሚገባው ነው።

ይህንን ሐሳብ ለማስረዳት ስለ ትምህርት ጠባይ በመመራመርና በአስተማሪነትም ሥራ የሰማንያ ዓመት ዕድሜውን በሙሉ ያሳለፈውን የትልቁን መምህርና ፈላስፋ የፕላቶንን ምሳሌ ለማስታወስ እንወዳለን። ለብዙዎች መምህራን መሪ ምሥራቃዊ ኮከብ ሆኖ የሚኖር ትልቅ ሰው ነው። ይህ ፈላስፋ አንድ የድርሰት ዘዴ ነበረው። ዲያሎግ ይባላል። የሁለት ሰዎች ክርክር ማለት ነው። አንድም ሐሳብ የመጨረሻ ነገር ነው ብሎ በተረጋገጠ መልክ አያቀርብም። በጥያቄ መልክ አቅርቦ ከተነጋጋሪው ጋር በመከራከር አብሮ ወደ እውነት ለመድረስ ይጣጣራል። እውነት በእንዲህ ያለ ዲያሎጋዊ ማኅበራዊ ጥረት ብቻ የምትገኝ ነች። በሀገራችን ትምህርት ውስጥ እንዲህ ያለ ባህል እምብዛም ጎልቶ አይታይም። ለብቻ መናገር፤ ወይም ሞኖሎግ ዋና ዘዴያችን የሆነ ይመስለኛል። “የሐንስ ጠምቆ የሐንስ ጠጣ” የሚል የግሪክ ምሳሌ አለ። ግን ይህ ሐሳብ ወደሌላ አርእስት ስለሚወስድን እዚሁ ላይ ብንተወው ይሻላል።

በመጨረሻ ሐሳባችንን ሰብስቦን ስለዚህ ድርሰት አንድ ቃል ለመናገር እንፈልጋለን። በዚህ ድርሰት አንድ ነገር ለማግኘት ብንፈልግ ይህ መሆን፤ አለበት። አንድ ብርቱጥሪ ወይም ድምፅ እንዲሰማ ነው። ይህም ድምፅ ሌላ ምንም ሳይሆን፤ የዘመናችን ትምህርት ዘይቤ ወይም ትርጓሜ እንዳለው በሁሉ ዘንድ የታወቀ ይሁን፤ እንደሌለው ይፈለግ

፲፮

ለት የሚል ነው ። ለዚህ ፍለጋ ለመራዳት ያቅማችንን ያህል ሞክረናል ። ያስገኘነው ነገር እንዳለ ለተመልካች ትተነዋል ። ምንም ባናስገኝም ጥረታችን ይበቃናል ። ጉልማሳ ጦርም ሆነ ሽመል አርቆ ይወረወራል ፤ ዓላማውን ሳይመታ ቢቀር ከከንዱ መድከም ብቻ ሳይሆን ከዓላማውም ወላዋይነት ሊሆን ይችላል ።

ምክንያታዊ : መቅድም ።

“ ወሰብአ አቴናሰ ወእለ ይነግዱ ዙሎሙ ህየ ባዕድ ትካዝ አልበሙ ዘእንበለ ዳዕሙ ለአጽምእ ወነቢብ ዘሐዲስ ። ”

የአውሮፓን ሥልጣኔ የመሠረቱት አቴናውያን ናቸው ይባላል ። ይህንን የሚናገረው ሌላ ሰው ሳይሆን ራሳቸው አውሮፓውያን ስለሆኑ ነገሩ እውነት ነው ማለት ነው ። እነዚህ አቴናውያን እስከ ዘመነ ጳውሎስ ድረስ የዘለቀ አንድ የመንፈስ ጠባይ ነበራቸው ። ሐዲስ ለሆነው ነገር ሁሉ ስለሚጓጉ ዋናው ትካዛቸው ወይም ሐሳባቸው አዲስ ነገር መናገርና አዲስ ነገር መስማት ብቻ ነበር ። ጳውሎስ የቅርብ ምሥራቅን ሀገሮችና ላዕላይ ግሪክን ሲዞር ቆይቶ ወደአቴና በደረሰ ጊዜ በየገበያውና በየስብሰባው ሲናገር አይተው አዲስ ነገር የሚያስማቸው መሆኑን በመረዳት በወግ በማረግ ለመስማት ፈልገው አርዮስፋጎስ ወደ ሚባ ባለው የከፍተኛ ፍርድ ቤት ወስደው የመናገር ዕድል ሰጥተውታል ። ክብርም ሰጥተውታል ለማለት ይቻላል ። ዛሬ በዘመናችን በእንግሊዝ ወይም በአሜሪካን ፓርላማ ገብቶ የመናገር ዕድል የሚሰጠው የውጭ አገር ሰው የአንድ መንግሥት መሪ መሆን አለበት ። ማንም ተራ ተናገሪ ይህንን ያህል ክብር አያገኝም ። አርዮስ ፋጎስ የሚባለው የዘመናችን ፓርላማ ያለውን ዋጋ የነበረው ቦታ ነው ። ግን አዲስ ነገር ለመስማትና ለመናገር የነበራቸው ፋረት ለዚህ ቦታ ትልቅ ነፃነት ሰጥቶት ተራ መንገደኛ የነበረው ጳውሎስ የመናገር ችሎታ አግኝቷል ።

እሊህ አቴናውያን የነበራቸው አዲስ ነገር ለመስማትና ለመናገር መጓጓት ንጹሕ ሰብአዊ ስሜት ነው ። ወደ ፊት ለመራመድ የቻሉትም በዚህ ምክንያት ነው ። በማናቸውም የአውሮፓ ሥልጣኔ ክፍሎች ዘንድ የነሱን ማኅተም ያልተሸከመ ነገር አይገኝም ። ጫፉን ለመጥቀስ ያህል በሳይንስ ረገድ እንዲሞክራቸው እስከ አቶምፊዚክ ድረስ የደረሱ ነበሩ ። በፖለቲካ ድርጅት ረገድ እስከ ዲሞክራሲ የደረሱ ነበሩ ። ለዚህ ሁሉ የሥልጣኔ ሀብታት መገኛ ለመሆን የቻሉት በንጹሕ ሰብአዊ ጠባይ እየተመሩ አዲሱን ነገር በመመኘት ስለዚያም በመናገርና በመስማት ነው ።

እነዚህን አቴናውያንን በማድነቅና መንፈስ የሚበልጽገው ሌላውንም የሚያበልጽገው በመናገርና በመስማት መሆኑን በማመን፤ አዲስ ነገር ለማቅረብ ሳይሆን ለማቅረብ ችሎታ ያላቸውን ለመተንኮስና ለማነሣሣት ዝቅ ብዩ በም ተነትነው አርእስት ለመናገር እፈልጋለሁ። የሀገራችን ሊቃውንት አብዛኛዎቹ የመንፈስ ሀብታቸውን በቃል በጽሑፍ ለሌሎች አላካፈሉትም። ለሚመጣው ትውልድ እንዲተላለፍ አላደረጉትም። የመንፈስ ተግባሩ ራሱን ለመሰሎቹ መግለጽ ነው። የሰው መንፈስ ሁለት የሥራ ቦታ አለው። አንደኛው እራሱ ነው። ሁለተኛው ሌላው መሰሉ ነው። ከገዛ ራሱ ጋር እየታገለ ውስጣዊ ሕይወቱን እያወቀ በመኖር ይህንኑ ወደውጭ በቃል በጽሑፍ በማውጣት ከሌላው መሰሉ ጋር መገናኘት እሱንም የትዝብቱ ተካፋይ ማድረግ ነው። መንፈስ ምንም ጊዜ ቢሆን ብቻውን አይገኝም። ወይም ጨርሶ የለም፤ ወይም ከሌላው መሰሉ ጋር ሲነጋገር ሲገናኝ ይታያል። ይህንን ሥራውን የሚያከናውንበት አንድ ዋና ሕግ አለው። ፈረንጆች Dialectic ይሉታል። ቃሉ ከጥንት ግሪክ የመጣ ነው። ትርጓሜውም በመጀመሪያ ጥያቄና መልስ ወይም ክርክር ማለት ነበር። ከጊዜ ብዛት ሌላ ዘይቤ ወስዶአል። ዋናው ሂገል የሚባለው የጀርመን ፈላስፋ የወሰነው ነው። ይህም ባጭሩ ሕገ ተቃርኖ ተብሎ ሊሠየም ይቻላል። ሕሊናችን የሚሠራው በማናቸውም ጊዜ በዚህ ሕግ እየተመራ ነው። ለምሳሌ ያህል አንድ አስተማሪ ስለነፃነት አኃዝ በሚናገርበት ጊዜ ግድ ሕሊናው መርቶት ስለባርነትም መናገር አለበት። ስለብልልጽግና በሚናገርበት ጊዜ ስለድኅነትም መናገር አለበት ምክንያቱም አንዱ አኃዝ (Term) ከሌላው ከተቃራኒው ጋር በሕሊናችን ውስጥ ተፃምሮ ስለሚገኝ ነው። ሁለቱ ሊለያዩ አይችሉም። ያንዱ አላድ ሁለት መልክናቸው። ሕሊናችን ወይም መንፈሳችን የሚሠራው እንደግድግዳ ሰዓት እንጥልጥል ካንዱ አኃዝ ወደ ተቃራኒው በመመለስ ነው። በሁለቱ ተቃራኒነት ሕሊና የነገሩን ጠባይ ስለሚረዳ ከሦስተኛው ቦታ ይደርሳል። እዚህ ዘንድ ተቃራኒነታቸው ቀርቶ ተፃማሪ ይሆናሉ። እሊህ ሦስት የሕሊና ተግባሮች በፈረንጅ ቋንቋ ሦስት ስሞች አሉዋቸው። thesis antithesis, synthesis በአማርኛችን አንብሮ፤ ተቃርኖ፤ አስተፃ

ምሮ ብለናቸዋል ። እሊህን አጋዞች በምሳሌ ለማስረዳት እንሞክራለን ። ስለማኅበራዊ ኑሮ ሥነ ሥርዓት ሦስት የጥንት ዘመን ግሪኮች በአንድ ቦታ ቁጭ ብለው ሲከራከሩ አንዱ ከሌሎቹ ቀደም ብሎ “አንድ ይግዛ” የሚል ፍርድ ያስቀምጣል ። ይህንን አንብሮ እንበለው ። ሁለተኛውም ደግሞ ተቀዳሚውን በመቃወም “ሁሉም ይግዛ” የሚል ተቃራኒ ፍርድ ያስቀምጣል ። ይህንን ተቃርኖ እንበለው ። ሦስተኛው ደግሞ የቀደሙትን ሁለት ፍርዶች አነጻጽሮ ሳይሸር በማፃመር “የሚችል” ይግዛ ይላል ። ይህንን አስተፃምሮ እንለዋለን ። በሦስተኛው ፍርድ ተቀዳሚዎቹ ሁለት ፍርዶች ተፃምረው ይገኛሉ ። የሚችል አንድም ብዙም ሊሆኑ ይችላሉ ማለት ነው ። በዚህ የሐሳብ ዘዴ መሠረት ሦስት የሐልዮት ሕንፃዎች ሲስቴሞች ስለ አገዛዝ ተፈጥረዋል ። አንድ ይግዛ ያለው ሞናርሽስት ይባላል ። ሁሉም ይግዛ ያለው ዲሞክራሲ ይባላል ። የሚችል ይግዛ ደግሞ ያለው አሪስቶክራሲ ይባላል ። እነዚህ ሦስት ተከራካሪዎች ከዚህ የደረሱት ሕሊናቸው በሕገ ተቃርኖ በዲያሌክቲክ እየተመራ ይራመድ ስለነበረ ነው ።

ይህ የሀሳብ ዘዴ በብዙ የዕውቀት ክፍሎች ዘንድ ፍቱን ሆኖ የተገኘ ነው ። ሄገል በተለይ የተጠቀመበት መጀመሪያ የመንፈስ ሕይወት በሕገ ተቃርኖ በዲያሌክቲክ የሚመራ መሆኑን ከተረዳ በኋላ የእስካሁኑ የሰው ዘር ቅርስ ማለት ታሪክ ወይም ሥልጣኔ እንዴት አደጉ? ምን ገፍቶ አቸው ከዚህ ደረሱ? ከአንዱ የእድገት ደረጃ ወደሚቀጥለው የደረሱበት የሚደርሱበት ውስጣዊ ሕግ አላቸውን? ወይስ አጋጣሚና ድንገተኛ መነሻውና መድረሻው የማይታወቅ የሐሳብ ማዕበል ካሉበት አደረሳቸው? ለወደፊቱስ ጉዞው ወዴት ነው? የሚለውን ጥያቄ በሚመለስበት ጊዜ ነው ። ጥያቄው በጣም አስፈላጊ ነው ማንም የመንፈስ ሰው ወደጐን ትቶት ሊያልፍ አይገባውም ። የዚህን ጥያቄ ዋጋ ለማስረዳት ወደዚህ የንግግር ተራ ጠቅላላ አርእስት እዛውራለሁ ።

የወሰንኩት አርእስት “የትምህርት ዘይቤ” የሚል ነው ። እንዲያው በዘፈቀደ የተመረጠ አይደለም ። በቂ ምክንያት አለው ። ማናቸውም የሕሊና ተግባር በሕገ ምክንያት (Causalitas) የተመሠረተ መሆን አለበት ።

፩

በዘመናችን ከዕለት ወደ ዕለት በሚፈጽሙት ተግባሮች መካከል በጣም ጉልተው ዳብረው ከሌሎቹ ከፍ በማለት ተለይተው የተመልካችን ጥንቃቄ የሚማርኩት ከትምህርት ጋር የተያያዙ ናቸው ። ዘመናችን ዘመነ ትምህርት Par excellence ነው ለማለት ይቻላል ።

ሕዝባችን ምኞቱን ተስፋውንና ናፍቆት መጓጓቱን በጠቅላላው ከማናቸውም የምኞቱ እንቀጽ የሚደርስበት በትምህርት መሆኑን በመረዳት ልጆቹን የልጅ ልጆቹን ለትምህርት አስልፎአል ። በዚህ በኩል የሚታየው የሀገራችን ጥረት መጠን የለውም ። እዚህ ላይ በተለይ ሕዝብ ከመንግሥት ፤ መንግሥት ከሕዝብ ጋር በአንድ ሊቀ መዘምራን እንደሚመሩ የክላሲክ ሙዚቃ አርኬስትራ አባሎች የድምፃቸው መጠንና ላሳይ ተባብሮ ተሰማምቶ ይሰማል ፤ ምንም እንኳ ለጊዜው የአንደኛው ድምፅ ማለት የመንግሥት በጣም ጉልቶ ስለሚሰማ ጣዕመ ዜማውን ቢያደክመው ። አንዱ አውታረ መሰንቆ በላላ ጊዜ ቃናው በመላ አይሰምርም “ለእም ለህልሃ አውታረ መሰንቆ ይጠፍእ ቃናሁ” እንዲል ። በዘመናችን በትምህርት ረገድ ከግላውያን ሰዎች ወይም ማኅበሮች ይልቅ መንግሥት የሚያደርገው ድካም በጣም ከፍ ያለው ነው ። ተወዳዳሪም የለው ። በቀድሞ ዘመን አንድም ሁለትም መምህራንና ሊቃውንት በየቤታቸው የሌላቸው መኳንንትና መሳፍንት አይገኙም ነበር ። ለአስተማሪዎችና ለሊቃውንት ለሌሎችም የጥበብ ሰዎች መኳንንቱና መሳፍንቱ ቀሚስ ካባ ርስት ጎልት በመሸለም የትምህርት ዕድገት ቢዛወሩ ሆነው ኖረዋል ። በጊዜያችን ይህ ባህል የደከመ መስሎ ይታያል ። ዋጋው በጣም ትልቅ መሆኑን በመረዳት ትምህርትን ማፍቀር በማኅበር ወይም በመንግሥት አባል ነት ብቻ ሳይሆን በግልም በምሥጢርም የወደዱትን ነገር ሁሉ ከትምህርት ሰዎች ጋር አብሮ በመካፈል እንዲያውም በመላ መሥዋዕት አድርጎ በመስጠት መሆኑን ለማስረዳት በሀገራችን ዘንድ አንድ ትልቅ ተግባር ተፈጽሞአል ። በታሪካችን አንድም ተመሳሳይ የለውም ። ስለዚህ ተግባር ማናቸውም ኢትዮጵያዊ በመንገድ ሲያልፍ ከአንድ መሳለሚያ አጠገብ እንደሚቆም ምዕመን የሚገባውን ዋጋ (ትሪ ቢዩት) መክፈል አለበት ። ይህ ትልቅ ተግባር ግርማዊ ጃንሆይ

ገነተ ልዑል ቤተ መንግሥታቸውንና በዙሪያው ያለውን ከስድስት ሚሊዮን የኢትዮጵያ ብር በላይ የሚሆነውን ንብረት ለአዲሱ የከፍተኛ ትምህርት መስጫ ዩኒቨርሲቲ መሸ ለማቸው ነው። ይህንን ታላቅ ተግባር ያማያደንቅ ሰው የሚገኝ አይመስለኝም። ሕዝባቸውን ከታሪካዊ ዕድል ፈንታው ለማድረስ የሚያደርጉት ከፍተኛ ድካም ዋናው መግለጫ ይህ ነው። የዚህን ተግባር አርአያነት የሚረዱ ሕዝባችን ከግርማዊነታቸው ቀጥሎ የሚያፈቅራቸውና የሚያከብራቸው መሳፍንትና መኳንንት በመሰል ተግባር ሳይከተሉ አይቀሩም። ቤተ መንግሥት ወደ ቤተ ትምህርት የተለወጠበትን ተግባር በሚገባ ለማድነቅ በችሎታም በማዕረግም ከፍተኛ የሀገሩ ሊቃውንትና መምህራን በቃልም በጽሑፍም በተገቢው ጊዜ ሳያነሡ አይቀሩም። “መክፈለት ሠናይ ኢያምስጥኪ፣ በሚለው መልካም ምክር ተመርቼ ከዚህ በጎ ምግባር እንዳቅሜ መክፈልት፤ ድርሻ ይኖረኝ ዘንድ በመመኘት “የከፍተኛ ትምህርት ዘይቤ” በሚል አርእስት ያዘጋጀሁትን ትንሽ ጥናት ለዚህ ተግባር ያለኝን አንክሮ መግለጫ ይሆን ዘንድ አበረክታለሁ። የንግግሬም አርእስት ከነገሩ የራቀ አይደለም። የተያያዘ ነው። ይህ ቤተ መንግሥት በቤተ ትምህርትነቱ በሚመረቅበት ዕለት ለምርቃት (Laudatio) በጉባዔው ፊት የሚቀርበው ሊቅ ተናጋሪ በዓይነ ልቡናው ፊት ሦስት ነገሮች ጉልተው ስለሚታዩት ግድ ስለነዚያ መናገር አለበት። አንደኛ ሰጭው ሁለተኛ ስጦታው ሦስተኛ ተቀባዩ። ስለ ሰጭው ለመናገር አልደፍርም። ዝም ብሎ ማለፍ ይሻለኛል። እንዲህ ያል ዝምታ ከንግግር ይበልጣል። ትልቁ ፈላስፋ አርስቶትል ህያ ዓመታት ያህል ከፕላቶን ሥር ሲማር ቆይቶ በመጨረሻው ስለዚህ መምህሩ ሲናገር “ይህንን ሰው ለማመስገን እንኳ ቢሆን ማንም ተራ ሰው መሞከር አይገባውም” ብሏል ይባላል። ይህ ትልቅ ቃለ ውዳሴ ነው። በዚህ ቅጽበት ይህንን ቃል ልጠቀምበት እወዳለሁ።

ስለ ሁለተኛው ደግሞ፤ ስጦታው እንደ ሰጭው ነው ማለት ይበቃል። ግርማዊ ነው። ንጉሣዊ ነው። ስለ ሦስተኛው ግን ትንሽ ለመናገር እፈልጋለሁ። ተቀባይ የተባለው ማነው? በቂ ምክንያት ያለው ጥያቄ ነው። መላው ሕዝብ

፳፪

ወይም በትምህርት ላይ ተሰማርቶ የሚገኘው አዲሱ ትውልድ ነው ለማለት ይቻላል ። በቂ መልስ አይደለም ። ከዚያ አልፎ መሐድ ያስፈልጋል ። እንደ አስተያየቴ ተቀባይ አድርጌ የማስበው አንድ ጉልህና ግዙፍ የሆነ ነገር አይደለም ። ረቂቅ ነው ። ርትቅ ነው ። ግን ዐይንን ጨፍኖ ይታያል ። ይህም የሕዝባችን ተስፋ ናፍቆት ለወደፊቱ ዕድሉ ያለው መጓጓዣ ተምኔት ፍትወት ነው ። ተስፋ ወይም ምኞት ረቂቅ ስለሆኑ ከግዙፍ ነገር የበለጠ ኃይል አላቸው ። ሰውን ወይም ሕዝብን በታሪክ ጎዳናው ወደፊት የሚጎትቱ እነሱ ናቸው ። ተስፋ ወይም ምኞት አንዱን ሰው ወይም አንዱን ሕዝብ ከሁለት ይከፍሉታል ። አንደኛው ዕለታዊው ቅጽበታዊው ሁኔታው ነው ። ሁለተኛው ግን በምኞቱ መሠረት የገዛ ራሱ ሥዕል አምሮ ሠምሮ ሕፃን ጉድለት ሳይኖረው ተውቦ የሚታየው ነው ። ሰው ብቻውንም ሆነ ወይም በማኅበር ከዚህ ከሁለተኛው ከምኞቱ ከናፍቆቱ ሥዕል ለመድረስ ነው የሚጥረው ። እዚያ ካልደረሰ ዕረፍት የለውም ፤ ሰላም የለውም ። ቀን ያስባል ያቅዳል ይሠራል ሌሊት ያልማል ይባንናል ።

ይህ “ኩፋሌ መንፈስ” የነፍስ ወይም የመንፈስ ከሁለት መከፈል ንጹሕ ሰብአዊ ስሜት ነው ። ከትምህርት ዘይቤ ጋር ውስጣዊ ግንኙነት አለው ። እያንዳንዳችን የኖርነው ቅጽበት ነው ። ለምሳሌ ያህል አንድ ኢትዮጵያዊ ተማሪ በአውሮፓ ዩኒቨርሲቲዎች ለብዙ ዘመናት ሲማር ቆይቶ ከመጨረሻው በደረሰ ጊዜ የገጠመውን ንጹሕ የነፍስ ሁኔታ የሚገልጽ አጭር ግጥም ለመጥቀስ እፈልጋለሁ ።

“ በብርቱ መጓጓዣ

በጋለ ምኞት

አለፉ ዘመናት

በመንከራተት ፤

የምኞቱ ሥዕል

ምንኛ ኃያል

ሲያዙዋዙረኝ ነበር

ካገር ወዳገር

አዩ መከራዬ
 ስንከራተት ውዬ ፤
 ሌላ ነገር ሳይሆን እኔኑ ፍለጋ
 ያገኘሁት መስሎኝ እጄን ስዘረጋ
 ደግሞ ይጠይቃል ሌላ ከባድ ዋጋ ፤
 ጫፍ የሌለው ነገር ወላዋይ ሥዕል
 በቀረቡት መጠን እሱ ይርቃል
 ታምር ነው ግሩም
 በውኑ ሰው ሲያልም ፤
 ሰው ሲሮጥ በውኑት
 ሕልም ይሁን እንዴት ፤
 እንደ ፍላጎቴ ሳልሆን በመቅረቴ
 አልተረፈም ከቴተቃጠለ አንጀቴ ፤
 ብቻዬን አልቻልኩም ያሻኛል ደገፋ
 የሚረዳኝ ባገኝ ልጣጣር በተስፋ
 ልጠይቅ ከልቤ ነቢይ ወፈላስፋ
 ነቢያት እናንተ ደግሞም ፈላስፎች
 እናንተ የቆማችሁ ለመርዳት ሰዎች ፤
 እስኪ ወረድ በሉ ወደኔ ቀበሌ
 ንገሩኝ ባካችሁ ተጨነክሁ ባያሌ
 «እረ ለምንድነው ከሁለት መከፈሌ ፤»

ይህ “ኩፋሌ ነፍስ” ፤ የነፍስ ወይም የመንፈስ
 ከሁለት መከፈል መሠረታዊ የሆነ ሰብአዊ ስሜት ነው ።
 ይህንን ለማስረዳት ፕላቶን ተረት እስከ መፍጠር ድርሶ
 አል ። የሰው ነፍስ ወደዚህ ዓለም ከመምጣትዋ ፤ በፊት የመ
 ለኮት ባሕርይ ተካፋይ እንደመሆኗ የዓለምን ውበትና ኅብ
 ር በማየት ትደሰት ነበር ። ምድራዊ አካል በለበሰች ጊዜ
 የቀድሞው ውበታዊውና ኅብራዊው ሕይወትዋ እየናፈ
 ቃት በውስጥዋ የሚገኘው የመለኮት ባሕርይ ግማድ ወይም
 ቁራጭ እንደ ብርሃን እየሳባት ሌት ከቀን ያለ ዕረፍት
 ወደ ቀድሞ ሀገርዋ ፤ ወደ ላይ ፤ ወደ አርያም ፤ ወደ ሰማይ ፤
 ፍጹም ውበትና ኅብር ወደሚገኝበት ፤ ወደ ገነት ለመጓዝ ትጣ

ጣራላች ። ይህ ከክርስቲና ትምህርት ጋር በጣም ተመሳሳይ ነው ። ስለዚህም ብዙዎች አበው ፕላቶንን ከክርስቶስ በፊት የነበረው ክርስቲያን ብለውታል ። ሐሳቡ እምብዛም እንግዳ አይደለም አንድ ሰው ወይም ሰዎች ሕሊናቸውን ሰብስበው ወደ ገዛ ራሳቸው ተመልሰው በትካዜ በሚያስቡበት ጊዜ የማናቸውም ነገር ተቃራኒነት ጠፍቶ ድንቁርና ሕመም ረገብ ሌላም ይህንን የመሰሉ ምድርን ወደ ሲኦል የለወጡ ሥቃዮች ተደምስሰው ሰው በንጹሕ ተምኔቱ መሠረት በሰላም የሚኖርበት ችሎታ ስለሚታየው ወደዚያ ለመድረስ ይጓዛል ። በሕልሙም በእውነትም የሚያስበው እዚያ ለመድረስ ነው ። በሀገራችን ደኅና አድርጎ የታወቀው የባእድ ሕዝብ ታሪክ የእሥራኤል ነው ። የዚህ ሕዝብ ታሪክ ላሁኑ ሐሳባችን መረጃ አንድ ምሳሌ ይሰጠናል ። በምድረ ግብፅ በባርነት ቀንበር ሥር ከሚኖሩበት ቦታ ወጥተው የነፃነት ቦታ የሚሆናቸውን የአባቶቻቸውን ርስት ለመውረስ በሲና ምድረ በዳ አርባ ዓመታት ተጉዘዋል ይባላል ። በመንገድ ሲንከራተቱ ሳለ በየቅጽበቱ በአካላዊው ዐይናቸው ፊት የሚታያቸው የሲና ምድረ በዳ ነው ። በዓይነ ልቡናቸው ፊት ግን ተደቅኖ የሚታያቸው ቦታ ለምለም ማርና ወተት የሚፈስበት ያማረ የሰመረ ገነታዊ ቦታ ነበር። “መርሐሙ መዓልተ በደመና ወኸሎ ሌሊተ በብርሃን እሳት” ቀን በዐምደ ደመና ሌሊት በዐምደ ብርሃን አምላካቸው እየመራቸው ወደ ምኞታቸው ቦታ ሲጓዙ ኖረዋል ። በድካሙ ብዛት የሸመገሉት አበው ተስፋቸውን በጉልማሶቹ ዓይን ለማየት ልጆቻቸውን ባርከው መርቀው ” እምርት ቅስ ርዕይዋ ወተኢምሳዋ ” የተስፋቸውን ምድር በሩቅ ዓይተው እጅ ነሥተው አልፈዋል ። ጉልማሶቹ ልጆቻቸው ግን አስፈላጊውን ድካም አልፈው በሕሊናቸው ፊት ተቀርጾ ይታያቸው ከነበረው የነፃነት ቦታ ፤ ያባት ርስት ደርሰዋል ። ተስፋቸው ተፈጽሞአል ። በዙሪያቸው የነበሩትን ሕዝቦች እነ ባቢሎን እነ አሶርያንና ሌሎቹንም የታሪክ ማዕበል ገፋፍቶ ከጥፋት ጉድባ ሲጨምራቸው የነዚህ ተወላጆች ወድቀው ተነሥተው ጠፍተው ተገኝተው እስከ ዛሬ ድረስ በማዕዘ ጠባያቸው መሠረት በምድር ላይ ያላቸውን ድርሻ በመጠባበቅ ይገኛሉ ። ይህ የእምነት የተስፋ የተምኔት የምኞቶች የናፍቆት ተአምራት ነው ለማለት ይቻላል ።

ይህንን ለመረዳት የማይፈልግ ሕሊና አይጠፋም ! በየጊዜው ሁኔታቸው ረክተው ጠግበው ዐይነ ልቦናቸው ወደ ፊት አርቆ የማይመለከት ምኞትን ከቅዠት እኩል አድርገው የሚመለከቱ እንደሚኖሩ የታወቀ ነው ። ምንጊዜም ነበሩ ። ኮሎምቡስ በምዕራብ በኩል ወደ ቻይና የሚያደርስ መንገድ ለመቅደድ በተነሣ ጊዜ እንደ ቅዠት ተቆጥሮበት ነበር ። ተከታዮችም አድርገው የሰጡት ቢጠፉ የማያጉዱ የዓለም በቃኝ እሥረኞች ነበሩ ። ይህ ሰውዬ በምኞቱ ኃይል እየተጉተተ ወፍራም ጨለማ ከዋጠው ውቅያኖስ ገባ ። እውነት ነው እስከ ቻይና አልደረሰም ። ግን አሜሪካንን ያህል ዓለም ገለጸ ። በዚህ አዲስ ዓለም ተወላጆቹ እስከ ዛሬ ድረስ በሰፊ ጌትነት እየተንደላቀቁ ሲኖሩ እናያለን ። ይህ የምኞት ኃይል ያስገኘው ነው ።

የኢትዮጵያም ሕዝብ ከታሪካዊ ዕድሉ ለመድረስ ከዛሬው የሚበልጠውን የነገውን ትልቅነት በእጁ ለማድረግ በተምኔት እየተመራ ወደፊት ይጓዛል ። ከዚህ ዓላማው ከሚያደርሱት መሣሪያዎች አንደኛው ትምህርት ነው ። ሁለተኛው ትምህርት ነው ሦስተኛውም ትምህርት ነው ። በዚህ ሐሳብ መሠረት ግርማዊነታቸው ብዙ ዘመናት የኖሩበትን ቤተ መንግሥት ወደ ቤተ ትምህርት ለውጠውታል ። የሕዝባችን ተስፋና ምኞት የቀረጸው ረቂቅ የሆነው የገዛ ራሱ ሥዕል የማይታይ እጁን ዘርግቶ ይህንን ከፍተኛ ንጉሣዊ ስጦታ ይቀበላል ፤ በዚህ ለትምህርት በተሰጠው ሕንፃ ውስጥ በሚሰጠው ከፍተኛ ዕውቀት የሀገራችን ሕልማዊ ሥዕል ቀስ በቀስ አማናዊ እውናዊ ይሆናል ።

የዚህ ሕንፃ መግቢያ ሁለት ቆመ ብእሲዎች ወይም ሁለት አእማድ አሉት ። ቀደም ብለን በጠቀስናቸው ዐምደ ብርሃንና ዐምደ ደመና ልንመስላቸው እንችላለን ። እነዚያ በሌሊትና በመዓልት ያንን ሕዝብ መርተው ከምድረ ርስቱ አድርሰውታል ። እነዚህም ከምኞታችን ዘንድ መርተው እንደሚያደርሱን እናምናለን ። ከፍተኛ ታሪክ ካላቸው የአውሮፓ ዩኒቨርሲቲዎች አንዱ የኦክስፎርድ ነው ። የዚህ ዩኒቨርሲቲ አባል የሆነውን Corpus Christi College የመሠረተው ጳጳስ በውስጡ ለሚሰጠው ከፍተኛ ትምህርት የሚቀጥለውን ዓላማ ወስኖአል ይባላል ።

«We have no abiding city here but we seek one to come in heaven, at which we hope to arrive with greater ease and dispatch if while we travel in this life we rear a ladder whereby We may gain a readier ascent. We give the name of virtue to the right side of the ladder and that of knowledge to the left »

“ ለዘለቄታው ነዋሪ የሆነ ከተማ እዚህ የለንም ። ለወደፊት በአርያም የሚገኘውን እንመኛለን ። በዚህ ሕይወት ስንጓዝ አንድ መሰላል ብንሠራ የተዘጋጀ መውጫ ስለምናገኝ ያለድካም በፍጥነት ከዚያ ለመድረስ ተስፋ እናደርጋለን ። የዚህን መሰላል የቀኝ ክፍል ሠናይት ብለን እንጠራዋለን ግራውን ደግሞ ዕውቀት ። »

ሠናይትና ዕውቀት እነዚህ ሁለቱ የዚህ ኮሌጅ ብቻ ሳይሆን የመላ አውሮፓ የትምህርት ዓላማ ወሳኝ አኃዞች ናቸው ። እንደኛው የሕሊና ሁለተኛው የልቡና ጠባዮች ናቸው ። ሰው ከሌሎች ሕላዌያት ተለይቶ የሚታወቅበት በነዚህ ሁለቱ ነው ። የቀድሞ ግሪክ ፈላስፎች ሰው ለሚለው ነገር ውሳኔ (Definitio) ሲሰጡ “ ዞኑን ሎጎን ኤሆን ” ብለዋል ። እነሱንም በመከተል ሮማውያን ደግሞ animal rationale ብለዋል ትርጓሜውም “ ሰው ማለት ሕሊና ያለው እንስሳ ነው ” ማለት ነው ። ሰውን ከሌላው ፍጥረት ከፍ ያደረገውና ከመለኮት ባሕርይ ተካፋይ ነት ያደረሰው ዕውቀቱ አእምሮው ሕሊናው ነው ። ልቦና ደግሞ የምኞት የተምኔት የፍላጎት መደብር እንደ መሆኑ ክፋትና ተንኮል የተመላውን በዙሪያችን ያለውን ዓለም በመካድ ፤ ጨርሶ በመዘንጋት ፤ ደጉን መልካሙን ሠናይ የሆነውን የፍላጎት መሠረት በማድረግ ሰላምና ኅብር ያለው አዲስ ዓለም በውስጡ ፈጥሮ በደስታ ይኖራል ። ለመኖር ይመኛል ። የሕሊና ርቀት ሳይንስን አስገኝቶአል ። የልቡና ንጹሕነት የበጎ ምግባርን የሞራልን ከፍ ተኛነት አስገኝቶአል ። ስለመጀመሪያው መቼም ጥርጥር የለም ። ስለሁለተኛው ግን በአውሮፓ ፍልስፍና ታሪክ በጣም ጎልቶ የሚሰማውን የኢማኑኤል ካንትን እንደበት ለምስክርነት ብንጠቅስ ይበቃል ። ” የሥነ ምግባር መሠ

ረት ” የሚለውን ድርሰቱን በሚቀጥለው ዐረፍተ ነገር ጀምሮታል ።

“በመላ ዓለም እንዲያውም ከዚያም ውጭ ቢሆን ፤ ያለ አንዳች ሕፃናት ደግ ወይም ሠናይ ተብሎ ሊጠራ የሚችል ነገር አለ ተብሎ ሊታሰብ አይችልም ፤ ከአንድ ደግ ፍላጎት በስተቀር ። ዕውቀት ቅልጥፍና የመፍረድ ኃይልና ሌሎችም የመንፈስ ሀብታት ወይም ድፍረትና ቆራጥነት በእምነት ጽኑነት የሰሜት ሀብታት እንደመሆናቸው ያለ ጥርጥር በአንዳንድ አስተያየት ደግና የሚመኙዋቸው ናቸው ። ነገር ግን በነዚህ የጠባይ ሀብቶች የሚጠቀምባቸው ፍላጎት ደግ ካልሆነ እነሱ እጅግ በጣም ክፉና ጥፋትም እምጭዎች ሊሆኑ ይችላሉ ። ዕድል በሚያስገኛቸው ሀብቶችም ዘንድ ነገሩ ያው ነው ። ሥልጣን ብልጽግና ክብር ጤንነትና በስመ ትፍሥሕት ሥር የሚገኙት ሁሉ እንከን የሌለው ኑሮና በቅጽበቱ ሁኔታ ጽጉብነት ፤ እነዚህ ሁሉ ፤ ስሜሜትን የሚያርቅ ጠቅላላውን የምግባር ሕግጋት የሚያስተካክልና ከዋናው የሕይወት ዓላማ ጋር የሚያስማማ ደግ ፍላጎት ከሌለ ድፍረትና ትዕቢትን ያመጣሉ ። ”

እንደምናየው ኢማኑኤል ካንት በጎ ምግባርን ማለት ሠናይትን ከዕውቀት ከአእምሮ አብልጦ ይገኛል ። ያቀረበውም ምክንያት በቂ አስረጂነት ያለው ይመስለናል ። ግን እዚህ ለማሳሰብ የምንፈልገው መበላለጣቸውን ሳይሆን ሁለቱም አንድነት ተፈላጊ መሆናቸውን ነው ። እዚህ ሁለቱ በተባበሩ ጊዜ ሰውን ወደ ከፍተኛ ማዕረግ ያደርሱታል ። በዚህ ምክንያት የCorpus christi college መሥራች የትምህርት ዓላማ ብሎ እነዚህን ሁለት አኃዞች መወሰኑ በአለፉት መቶ ዓመታት እስከ ዛሬ ድረስ የሚደነቅ ነው ። ወደ ላይ ወደ አርያም የሚያወጣውን የትምህርት መሰላል ቀኙን ከፍል ሠናይት (virtue) ግራውን አእምሮ (knowledge) ብሎ እንደሠየመው እኛም በአዲሱ ዩኒቨርሲቲ መግቢያ በር ላይ ያሉትን ሁለት ዓምዶች አንዱን ሠናይት ሁለተኛውን ዕውቀት ብለን እንጠራቸዋለን ።

በነዚህ በሁለቱ ሐሳቦች እየተመሩ ሌሎች ሕዝቦች ከክፍተኛ ቦታ እንደደረሱ እኛም ከምኞታችን ግብ ያለጥ

፳፰

ርጥር እንደርሳለን ። ለዚህ ንጉሣዊ ስጦታ የሚገባውን ዋጋ ታሪክ ይሰጠው ዘንድ በመተው በሚቀጥለው ጊዜ የሥልጣኔ ዘይቤና ትምህርት በሚል አርእስት ንግግራችንን እንቀጥላለን ።

የሥልጣኔ ፡ ዘይቤ ።

በአንድ ቃል ወይም አኃዝ (term) ውስጥ የሚገኘውን ሐሳብ ለመወሰን የሕሊና ጥረት ከተደረገ በኋላ የሚገኘውን ውጤት ዘይቤ እንለዋለን ። ትርጓሜ ለማለትም ይቻላል ። ትምህርት የምንለው ቃል ወይም አኃዝ በውስጡ ምን ሐሳብ የያዘ መሆኑን ለመረዳትና ለማስረዳትም ስለፈለግን የንግግራችንን አርእስት “ የትምህርት ዘይቤ ” ብለንዋል ። ሐሳቦች በሕሊናችን ውስጥ እንደሰንሰለት የተያያዙ ሆነው ይገኛሉ ። አንዱን ሐሳብ በተለይ ብንመለከት ከወደፊትም ከወደኋላም ዘርፎች ያለው ሆኖ እናገኘዋለን ። ሐሳቦች በሕሊናችን ውስጥ በቅደም ተከተል ሥነ ሥርዓት (discipline) የተወሰነ ቦታቸውን ይዘው ይገኛሉ ። ስለዚህ ትምህርት ወይም ከፍተኛ ትምህርት ምን ማለት ነው ለሚለው ጥያቄ መልስ ከማዘጋጀታችን በፊት ሥልጣኔ ማለት ምን ማለት ነው የሚል ጥያቄ አስቀድሞ ማቅረብ የሚገባ መስሎ ይታየናል ። ምክንያቱም ሁለተኛውን ከአንደኛው ፤ ማለት የትምህርትን ዘይቤ ከሥልጣኔ ዘይቤ ለማስገኘት ለማሥረፅ ስለምንፈልግ ነው ። ሥልጣኔ ስንል ምን ማለታችን እንደሆነ ለመወሰን ከዚህ ቀደም መከራ ተደርጎአል ። ነገሩ አዲስ አይደለም ። ከታወቁት ደራሲዎች አንዱ አቶ ከበደ ሚካኤል ብቻ እንኳ ሦስት ማጻሕፍት በዚህ አርእስት ጽፈዋል ። አንደኛው “ኢትዮጵያና ምዕራባዊ ሥልጣኔ ፤” ሁለተኛው “ የሥልጣኔ አየር ፤ ” ሦስተኛው “ሥልጣኔ ማለት ምን ማለት ነች ፤” የሚባሉ ናቸው ። እኔ በዚህ ንግግር የማቀርባቸው ሐሳቦች በነዚህ መጻሕፍት ውስጥ አስቀድሞ ከቀረቡት ሐሳቦች ጋር ልዩነት ወይም ተመሳሳይነት እንዳላቸው ሦስተኛ ተመልካች ይፈርድ ዘንድ ወደ ጎን ትቼ የራሴን መንገድ ለመቀጠል እፈልጋለሁ ። መጀመሪያ መጠየቅ የሚገባው ቃሉ ራሱ ነው ። ለአውሮፓውያን ቋንቋዎች አንድ ቃል ከአማርኛችን ልናወሳቸው ብንችል ። “ሥልጣኔ” የሚባለው ቃል መሆን አለበት ። በጣም የተዋጣለት ቃል ነው ።

ለዚህም ሐሳብ በቂ ማስረጃ ያለኝ ይመስለኛል ። መጀመሪያ በነሱ ቋንቋ ያሉትን ቃላት እንመርምር ። አው

ሮፓውያን አንዱን ነገር ከሁለት ከፍለው ሁለት ሥያሜዎች ሰጥተውታል ። እነዚህም Culture እና Civilization የሚባሉት ናቸው ሁለቱም ላቲናዊ አመጣጥ ያላቸው ናቸው ። Cultura ወይም Cultura animi የሚባለውን ቃል መጀመሪያ ባዲስ ዘይቤ የሠራበት ሰው ቺቸሮ የሚባለው ሮማዊ ተናጋሪና ደራሲ ነው ይባላል ። በግሪክኛ ፔዲያ (ትምህርት) የሚባለውን ቃል ወደ ላቲን ሲተረጎም Cultura animi ብሎታል ። ቃሉ የመጣው ከግብርና ሥራ ሥያሜ ነው ። ኩልቱራ አግሪ ወይም አግሪኩልቱራ ማለት በአማርኛችን እርሻ ማለት ነው ። የገበሬውን ሥራ ምሳሌ በማድረግ ፤ ትምህርት የሚባለውን የግሪክ ቃል Cultura animi ብሎ ሠይሞታል ። የነፍስ የመንፈስ ፤ ወይም የሕሊና እርሻ ማለት ነው ። እዳሪ መሬት ደረቅ ነው ። የሚያበቅለውም ቢበዛ ለከብት የሚሆን ሳር ነው ። ገበሬው ወጥቶ ወርዶ ደረቁን ምድር አለዝቦ አለስልሶ ካሳመረው በኋላ የሚቀበለውን ዘር አብዝቶ አልምቶ ይሰጣል ። በዚያን ጊዜ ዕፅዋት አትክልት ጽጌያት ፍሬያት ማናቸውንም ፍጥረት የሚያንጉ የሚጋብዙ ተምኔትንም በትይንት ብቻ እንኳ የሚያረኩ ሆነው ይገኛሉ ።

ያልተማረ ሰውም እንደ ደረቁ መሬት ሳር ማለት ዝቅተኛ ዋጋ ያለው ነገር ብቻ ነው ለማስገኘት የሚችለው ። በዚህ አንጻር የተማረው ሰው ግን ከለዘበው ከለሰለሰው መንፈሱ መልካሞች ጽጌያትና ፍሬያት ያስገኛል ። በጥበብ ረገድ ጣዕመ ዝማሬን ሥነ ጽሑፍ ሥነ ሥዕልን ሥነ ሕንፃና ሌሎችም ረቂቃን ፍጥረቶች ያስገኛል ። በዕውቀት በሳይንስ ረገድ ደግሞ የሩቅን ዓለምና (Macrocosmos) የቅርቡን ዓለም (Microcosmos) መርምሮ ሕሊናን ከድንቁርና ባርነት ነፃ ያወጣል ። በማኅበራዊ ኑሮ ረገድ የእያንዳንዱ ሰው መብት ተጠብቆ ሰው በንጹሕ ምኞቱ መሠረት በሰላም ለመኖር ይችላል ዘንድ ትክክለኛ ፍርድን በሕግ ይወስናል ። በህብት (ኢኮኖሚክስ) ረገድ ረገብና ሌሎችንም አካላዊ ችግሮች አስወግዶ እንደ ልቡ ተዝናንቶ ለመኖር ይችላል ዘንድ ጠቅላላውን ሥራ ለየራሱ ተካፍሎ ያምስት ያስር ዓመት ፕላን አውጥቶ ይሠራል። ይህ ሁሉ በትምህርት ነው ። ቺቸሮ በዚህ ምክንያት ትምህርትን ሕሊናን

የማለዘብ ፤ የማለስለስ የመንፈስ እርሻ cultura animi ብሎ ሰይሞታል ፤ ይህ ቃል ከላቲን በተወለዱ ቋንቋዎች ዘንድ ሁሉ ከዚያም አልፎ በጀርመንኛ በእንግሊዝኛ በመስኮብ ኛም የአነባበቡን ባህል በመለዋወጥ ተወርሶአል ።

ወደ ሁለተኛው ቃል ወደ Civilization እንሂድ ። ይህም ላቲናዊ አመጣጥ ያለው ነው ብለናል ። ባልሳሳት Civis, civitas ከሚለው ቃል የተገኘ ይመስለኛል ። ትርጓሜውም ከተማ ማለት ነው ። በማመዛዘን የሐሳብ ዘዴ የተወሰነ ዘይቤ ይመስለናል። አብዛኛውቹ ዕውቀቶቻችን የሚገኙት በማመዛዘን ዘዴ ነው ። ሙቁን ከቀዝቃዛ ደረቁን ከርጥብ ረጅሙን ካጭር ጠምዛዛውን ከቀጥታ ዐዋቂውን ከደንቆሮ ቀልጣፋውን ከጉትት በማመዛዘን የነገሩን ጠባይ ሕሊናችን በዝርዝር ለይቶ ይረዳል ። በመካከላቸው ያለውን ልዩነት በአጋዝ ይወስናል ። ሥልጣኔ የሚባለው ላቲናዊ ቃል ከተማ ከሚባለው ቃል የመጣ ነው ብለናል ። የከተማ ተመዛዛኝ ገጠር ነው ። ሕሊና የከተማንና የገጠርን ኑሮ ሲያመዛዝነው የከተማው ይበልጥ የተሻሻለ ሆኖ ስለሚያገኘው ከሌላኛው የበለጠ ዋጋ ይሰጠዋል ። በእውነት የከተማ ኑሮ ምን ጊዜም በየትም ቦታ ቢሆን ይበልጥ የተደራጀ ነው ። ትምህርት ቤቱ ፤ ቤተ ክርስቲያን ፤ ፍርድ ቤቱ ሐኪም ቤቱ የሙዚቃና የቲያትር ቤቱ ሌላም ይህንን የመሳሰሉ የሰው መንፈስ በረጅም ትግል ተጣጥሮ ያስገኛቸው የሥልጣኔ ሀብታት የሚገኙት በባላገር ሳይሆን በከተማ ነው ። የሥልጣኔ ዘይቤ ከከተማ ዘይቤ ጋር የተያያዘ መሆኑ በዚህ ምክንያት ይመስለናል ። ይህ በፈረንጆች ቋንቋ ስለሚገኙት የሥልጣኔን ዘይቤ የሚገልጹ ሁለት ቃላት አመጣጥ ባጭሩ ነው ። ቃላቱ ሁለት በመሆናቸው ነገሩንም ከሁለት ከፍለውታል ።

አንደኛውን (ካልቸር) የነፍስ የመንፈስ ወይም ውስጣዊ ሥልጣኔ ብለውታል ። ሁለተኛውን (ሲቪላይዜሽን) አካላዊ ወይም አፍአዊ ሥልጣኔ ብለውታል ። ሁለቱን በሚያመዛዝኑበት ጊዜ ደግሞ የበለጠውን ፤ ከፍተኛውን ዋጋ ለመጀመሪያው ማለት ለነፍስ መንፈሳዊ ሥልጣኔ ሲሰጡ ይገኛሉ ፤ ይህ ትክክለኛ አስተያየት መስሎ ይታያል ። የሥልጣኔ ነፍስ ፤ (ዋናው ነገር) የነፍስ ሥልጣኔ ነው ።

(l'âme de la culture c'est la culture de l' âme) ወደአማርኛችን ቃል እንመለስ ። ሥልጣኔ ለሚባለው ቃል ዘይቤ ለማግኘት መጀመሪያ ወደ መጽሔት ሂድኩ ፤ በዚያም ሠልጠነ ሠለጠነ ከሚለው በስተቀር ሌላ ምንም ሳላገኝ ቀረሁ ። ቀጥሎም አንድ ትልቅ የበርሊን ዩኒቨርሲቲ ፕሮፌሰር አውግስት ዲልማን የሚባለው Lexicon Linguae Aethiopicæ በሚል አርእስት ወዳዘጋጀው መዝገበ ቃላት ሂድኩ ። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ስለቃሉ ዘይቤና አመጣጥ በቂ ዕውቀት ያገኘሁ ይመስለኛል ። ሠለጠ ከሚባለው ግሥ የመጣ ሆኖ ሥልጣን ከሚለው ቃልም የተያያዘ ነው ። ሠለጠ ማለት ሊቁ ዲልማን እንደሚለው Auctoritatem habeo ማለት ነው ።

ባማርኛችን በአንድ ነገር ላይ ሥልጣን ማግኘት መያዝ ማስገበር ማለት ነው ። «እስመ እንተ ሥሉጥ ላዕለ ኩሉ» በሁሉ ላይ ሥልጣን ፤ ገዢነት ያለህ ነህና » አግብርት ሠለጡ ላለሁ ፤ ባሮች በእኛ ላይ ሥልጣን አገኙ። ይህንን የመሰሉ ሌሎችም ከግዕዝ ክላሲክ ድርሰቶች ብዙ ማስረጃዎች አምጥቶአል ። ስለ ቃሉ አመጣጥ ይህ ይበቃል ። በውስጡ ስለ ያዘው ዘይቤና ከፈረንጆችም ቃላት የኛው የአማርኛችን ሥልጣኔ የሚለው ቃል ይበልጥ የተዋጣለት ሥያሜ ነው ስላልነው እንደሚቀጥለው ለማስረዳት እንሞክራለን ።

መጀመሪያ ሁለት ጥንተ ነገሮች በተለይ እንዲታወቁልኝ እፈልጋለሁ ። አንደኛ የሰው ዘር መቅድማዊ ሁኔታ የባርነት ነው ። ሁለተኛ ከዚህ ከባርነት ሁኔታው እንዲወጣ በገዛ ራሱ ውስጥ የሚገኘው የነፃነት ብርቱ ተምኔት ያስገድደዋል ። እሊህ ሁሉቱን ጥንተ ነገሮች በመተንተን ከሥልጣኔ ዘይቤ ለመድረስ አስባለሁ ። የሰው ዘር መቅድማዊ (አሪጂናል) ሁኔታ የባርነት ነው ማለት ምን ማለት ነው ። ሰዎች ከቀድሞ ጀምሮ በጌታ በባሪያ በደህ በባለጸጋ የተከፈሉ ናቸው ማለቱ አይደለም ። ይህ ቀዋሚ ነገር አይደለም ። ተለዋዋጭ ነው ። ከጊዜ ወደ ጊዜ ጨርሶ ወይም በከፊል ሊቀነስ ይችላል ። መቅድማዊ ባርነት የምለው በጣም ቀዋሚና መሠረታዊ ነገር ነው ። የሚጸናውም በጥቂቶች ሰዎች ዘንድ ብቻ ሳይሆን በመላ በሰው ነገድ ሁሉ ነው ።

ሰውን ከሰውነቱ ማዕርግ የሚያደርሰው ዕውቀት የሚባለው ነገር ተሰውሮት መላ ሲጠፋው በፈጠራቸው ተረቶች (ሚቶ

ሎጂ) የበላይ ሥልጣን ያለው በገዛ ራሱ ውስጥ የሚገኘው ሕሊና ጨልምበት በድንቁርና ተጨቁኖ ኖሮዋል ። ሰው እንደምኞቱ ለመኖር በሚያደርገው ጥረት በዙሪያው ያሉት ነገሮች ሳይረዱት እንዲያውም ተቃዋሚና ተቃራኒ በመሆናቸው ብረታዊ ጽናት ባለው በሥነ ፍጥረት ሕግ ተጨቁኖ ይኖራል ። ቀድሞም እንዲሁ ነበር ። አሁንም እንዲሁ ነው ። የሰውን ታሪክ ካለንበት ጊዜ ጀምረን ወደኋላ በመሄድ ብንከታተለው ዛሬ “ ሰው ” ከሚባለው ቃል ጋር አብረው ተናባቢ የሆኑት የሥልጣኔ ሀብታት እያነሱ እየጎደሉ ስለሚሰሩ ወደኋላ በራቅን መጠን ሰውን ራሱን ብዙ ነገር የጎደለው ፍጥረት ማለት ለኑሮው የተሻሻለ መሣሪያ የሌለው ሆኖ እናገኘዋለን ።

ጉድለቱ በሁለት ረገድ ነው ። አንደኛ በገዛ ራሱ ውስጥ ፤ ሁለተኛ ከሱ ውጭ ከሆኑት ነገሮች ጋር ባለው ግንኙነት ረገድ ። ሁለተኛው ከአንደኛው የሠረፀ ነው ። በገዛ ራሱ ውስጥ በአምሳለ ዘር ፈጣሪም ሆነ ወይም ኔቸር ወይም ሁለቱም ተባብረው ያስቀመጧቸውን ኃይላት ባለማወቅ ከዝቅተኞች ሕላዌያት ማለት ከእንስሳትና ከዕፅዋት ጋር የጋራ በሆኑት የኑሮ ሕግጋት እየተመራ በመኖሩ በባርነት ቀን በር ይኖር ነበር ለማለት ይቻላል ። በቀድሞ ዘመን ጨረቃ ስትሸፈን ዓለምን ከቦ የያዘ አንድ አምላካዊ ዘንዶ በሰዎች ጠባይ ተቆጥቶ ውጧት ነው በማለት እሱን ለማስደሰት ሕፃናት ሰብስበው ወደ እሳት እየወረወሩ መሥዋዕት ያቀርቡ ነበር ። በዛሬው አስተያየታችን እንዲህ ያለ ተግባር ከሰው የሚጠበቅ አይደለም ። ንጉሥ ዳዊት “ ሰብእስ እንዘ ክቡር ውእቱ ኢያእመረ ” ያለው በተለይ ለዚህ መቅደማዊ ሁኔታ የሚጸና ነው ።

ሁለተኛው ከሱ ውጭ ካሉት ነገሮች ጋር ያለው ግንኙነት በጣም አሳዛኝ ነበር ። ከቁር ከሀሩር ከረሀብ ከሕመም ከሌሎችም ይህን ከመሰሉ ሥቃዮች መከላከያ መሣሪያ ባለመኖሩ ሰው በዙሪያው የነበሩት ነገሮች (ኢንቫይርንመንት) መጫወቻ ኳስ ነበር ለማለት ያስደፍራል ። በብዙ ሥቃዮች መካከል ሲላጋ ሲንገላታ ሲንከራተት ነው የኖረው ። መኖር አይበለው ። ሰዎች ለብዙ ሺህ ዘመናት በዚህ ሁኔታ ነበሩ ። ዛሬም በክሬል በዚህ ሁኔታ ይገኛል ።

በምን ምክንያት ይህ ሁሉ ፍዳ በሰው ነገድ ላይ የሚደርስ ሆነ የሚል ጥያቄ ገና በዘመኑ ተረት ቀርቦአል ። በግሪክ ሜቶሎጂ የሚገኝ አንድ ትልቅ ተረት አለ ። ይህም ስለፕሮሚቴቭስ የሚነገረው ነው ። ትልቅ ምሥጢር በውስጡ ደብቆአል ። ፕሮሚቴቭስ በሚል አርእስት የቀድሞውን ተረት መሠረት በማድረግ ኤስሂሎስ የሚባለው ትራጀዲን የፈጠረ ባለቅኔ አንድ ትራሎጂ ማለት ሦስት ድራማዎች ጽፎአል ። እሱን በመከተል ሸሊ ባይረን ጌቴ ጽፈዋል ። የፕሮሚቴቭስ መንፈስ በአውሮፓ የመንፈስ ታሪክ ውስጥ መካከለኛውን መሥመር የያዘ ነው ። አሁን የጠቀስናቸው ሰዎች በአውሮፓ የሥነ ጽሑፍ ጠፈር ላይ በጣም ኀልተው የሚታዩ ከዋክብት ናቸው ። የፕሮሚቴቭስ ተረት እንደሚቀጥለው ነው ። ፕሮሚቴቭስ በከፊል አምላክ በከፊል ሰው የሆነ ሕላዌ ነበር ። በከፊል አምላክ እንደመሆኑ ዐሥራሁለቱ የግሪክ አማልክት በኦሊምፑስ ተራራ ሆነው ስለሰውና ስለዓለም አስተዳደር ሲመክሩ ይሰማ ነበር ። በከፊል ሰው እንደመሆኑ የሰው ሥቃይና መከራ በጣም ያሳዘነው ይጸጽተው ነበር ። ሰው ቤት ንብረት ሳይኖረው በበረሃ በጫካ በዱር በገደል በዋሻ በቁር በሀሩር እንዲኖር ተፈርዶበት ነበር ። ይህ መሆኑ አማልክት መክረው ዘክረው ለሰው የዕውቀት ምንጭ የሆነውን ብርሃንን የሰጡት እንደሆን ከዕለታት ባንድ ቀን ሰጭነታቸውን ከዶ በነሱ ላይ በመነሣት የሚያምፅ መሆኑን በመረዳት ብርሃንን ከሰዎች ደብቀው ከማይደርሱበት ቦታ በመሠወራቸው ነው ። በዚህ ምክንያት ሰዎች በጭለማና የርሱ ተከታይ በሆኑት ችግሮች ሥር ሲሠቃዩ ይኖራሉ ።

ይህ የሰዎች መራራ ዕድል ወገናቸው በሚሆን በፕሮሚቴቭስ ላይ ርኅራኄ አሳድሮበት ብርሃንን አማልክት አርቀው ከደበቁበት ስርቆ ለሰዎች ወስዶ ሰጠ ። ያንጊዜ ማናቸውም ነገር ግልጽ ሆኖ ታያቸው ። በብርሃን ምክንያት ጥበብና ማናቸውም የዕውቀት ስልት ስለተገለጸላቸው ራሳቸውን ከገዛ ራሳቸው በተገኘው ዘዴ ለማስተዳደር ጀመሩ ። ፕሮሚቴቭስን ግን ለሰዎች ብርሃንን ሰጥቶ በጎ በመሥራቱ አማልክት ቀንተው በብርቱ ሥቃይ ይቀጣ ዘንድ አዳኝ ከማይደርስበት ገደል ላይ ከቋጥኝ ድንጋይ ጋር በሰንሰለት ተቆራኝቶ አሞራ ለዘለዓለም እንዲበተብተው ፈረዱበት ።

ይህ ፕሮሚቴቭስ የሰውን ዕድል ለማሻሻል የሚታገሉት የዕውቀት ሰዎች የመምህራንና የሊቃውንት ምሳሌ ነው። እሱ ብርሃንን አማልክት ከደበቁበት ቦታ ወስዶ ለሰው እንዳበረከተ የዕውቀት ሰዎችም ዕውቀት በመለኮታዊ ምሥጢርነት ከሰው ተደብቃ ስትኖር ሳለ በብዙ ትግል አግኝተው ከገዛ ራሳቸው አሥርፀው የወገኖቻቸውን ዕድል ለማሻሻል ያበረክታሉ። ዋጋቸውም ሌላ ሳይሆን ሥቃይ መከራ ነው። ለምሳሌ ያህል ሶክራቲስ በመርዝ ተገድሎአል። ጆርዳኖ ብሩኖ የጢፍ ቀሚስ ተጉናጽፎ በእሳት ተቃጥሎአል። እነዚህ ሰዎች እንደጢፍ መብራት ማለት ናቸው። ራሳቸው ነደው ተቃጥለው ያልቃሉ። ለሌሎች ግን ብርሃን ይሰጣሉ። የፕሮሚቴቭስ ምሳሌ አንድ ትልቅ ሕግ ጉልህ አድርጎ ያሳያል። ይህም “ዕውቀት በሥቃይ የሚገኝ ነው” (Learn through suffering) የሚል ነው።

ከግሪክ የመንፈስ ዓለም እንደሚመጣ ደግሞ ወደ ሌላ እንግባ። ዕውቀት ከሰው ልጅ ርቃ የተደበቀች ስለመሆንዋ በዕብራውያንም ዘንድ አንድ ተመሳሳይ ንግርት እናገኛለን። በአራት ዘፍጥረት እንደምናነበው የመጀመሪያው ሰው በገነት ሲኖር ማናቸውም ነገር ተፈቅዶለት “ከዕውቀት ዛፍ” ብቻ አንዲት ፍሬ እንዳይቀምስ ተከልክሎ ነበር። ግን በልቶ ተገኘ። ይህንን ሐሳብ በነፃ ሕሊና ለመረዳት ብንፈልግ ሰው በስጦታ ወይም በችሮታ በሚገኘው ድሎት የማይደሰት መሆኑንና ከገነት ለመውጣት የደፈረው ከዕውቀት በሚያገኘው ጉልበት ራሱን ለማስተዳደር የራሱ ባለሥልጣን ገዥ ለመሆን ነው። እስከ ማለት እንደርሳለን። ይህንን ሐሳብ ለማስረዳት ከዘመናዊ የአማርኛ ግጥም አንድ እንጠቅሳለን። ገጣሚው በገነት ስለነበረው ሰው ሲናገር ቆይቶ በመካከል እንዲህ ይላል።

በዙሪያው የነበር ሀብትና ንብረት
ሽልማት ነበረ የለት ልደት።
ስጦታ ለሰጭው እጅግ ያስደስታል።
ለተቀባይው ግን ጸጸትን ያተርፋል።
እጁን ሲዘረጋ ሲፈራ ሲቸር
ለማግኘት ለማጣት በመጠራጠር።
ልቡ ይጨነቃል ይላል ትርትር

“እምቢኝ አሻፈረኝ በቸሮት አልኖርም ።”

ሳቤን አንጠፍጥፌ ሠርቼ ደክማም

በነፃ እኖራለሁ ሳልሰግድ ለማንም ።”

ፎክሮ ማለፍ ቢነሣ አንድለት

ራሱን በራሱ ነፃ ለማውጣት

ትቢት ሽፍተኝነት ተቆጠረበት

በቡራኬ ፈንታ እርግማን ሰጡት

ዓለም ተለወጠች ወደወሀኒ ቤት

ብርሃኑ ጠፋና ጭለማ ዋጣት ።

በድሉ ሳያዝን ከቴ ሳያመር

በሌሊት ቁርና በመዓልት ሀሩር

የሚሰጠው ሳይኖር ጥዋ ማይ ቁሪር

ሀ ብሎ ጀመረ ዓለም ለመፍጠር ።

ወደላይ ተጓዘ ከጧት እስከ ማታ

መስቀል ተሸክሞ ትልቁ ከርታታ

ዓለምን ለማዳን በታሪክ ጎልጎታ ፤

አማልክት መጡና እንርዳህ ቢሉት

ገነት እንዲያገቡት ተስፋ ቢሰጡት

ለቅጽበት ማረከው የስሜት ብርታት

ራሱን ነቅንቆ በኅዘን ትርፈት

“በሐሳብ ብቻ እንጂ የለሽም በውነት

አስታውስሻለሁ በጋለ ምኞት

ገነት ገነት ሀገሬ ገነት ፤

ምን ይሆናል ግና ዋጋሽ ባርነት ፤

በዚህ ሐሳብ መሠረት ሰው የሚመኘው የሚጥረውም በገዛ ራሱና በዙሪያው ባሉት ነገሮች ላይ ሁሉ ሥልጣን እንዲኖረው ነው ። ከሥልጣኔ ዘይቤ አሁን የደረሰን ይመስለኛል ። ሥልጣኔ ማለት መጀመሪያ ሰው በሕሊናው ውስጥ ያሉትን ሀብታት መርምሮ ተረድቶ መሪነቱን ካወቀ በኋላ ዝቅተኛውን የስሜት ወይም የፍትወት ዓለም አርቆ ገርቶ ለሕሊናው ያስገበረ እንዲሆን በራሱ ላይ ሥልጣን ያለው የሆነ እንደሆነ የሚሰጠው ቅጽል ነው ። ሁለተኛ በዙሪያው ያሉትን ሥነ ፍጥረቶች ለራሱ እንዲያገለግሉ ለማስገበር

የሚያደርገው ጥረትና ከዚያም የሚገኘው ውጤት ሥልጣኔ
ይባላል በመጀመሪያው በኩል ያደረገው እርምጃ ምንም እንኳ
የሚያጠራጥር ቢሆን በሁለተኛው በኩል በጣም ርቆ ሔዶ
አል ። አየር ይታዘዝዋል ። ከውሀ እሳት ለማውጣት ችሏል ።
ነገሩ ቁጥርም የለው ። በሚቀጥለው ጊዜ የሥልጣኔ ዕድገት
ትና ትምህርት በሚል አርእስት እንናገራለን ።

የሥልጣኔ ዕድገትና ትምህርት ።

በአለፈው ጊዜ የሥልጣኔ ዘይቤና ትምህርት በሚል አርእስት ስናገር የመጀመሪያውን ብቻ አስቀድሞ ለመረዳት ሙከራ አድርጌ ሁለተኛውን ማለት ትምህርትን ሳልነካው ትቸው ነበር ። በዝንጋዒ የተደረገ አይደለም ። የሚገባውን ትርጓሜ በሚገባው ቦታ እንዲያገኝ በማሰብ ነው ።

ሐሳቦች በሕሊናችን ውስጥ በቅደም ተከተል ሥነ ሥርዓት የተወሰነ ቦታ አላቸው ። ስንሰለታዊ ግንኙነት ያላቸው ናቸው ። ስለዚህ ተቀዳሚውን ደኅና አድርጎ ማወቅ ተከታዩን በቀላሉ ለመረዳት ያስችላል ። ለትምህርት ዘይቤ ተቀዳሚ መስሎ የታየኝ የሥልጣኔ ዘይቤ ነበር ። እሱን አስቀድሞ ለመተንተንና የነገሩን እውነተኛ ባሕርይ ለመረዳት ትንሽ ሙከራ አድርጌ ከሚቀጥለው ውሳኔ ደርሼ ነበር ። ሥልጣኔ ማለት መጀመሪያ ሰው በገዛ ራሱ ውስጥ በአምሳሌ ዘርዕ ተደብቀው ያሉትን ሀብታት መርምሮ ተረድቶ ካወቃቸው በኋላ እነሱን በማሳደግ ቀጥሎም በመካከላቸው ሥነ ሥርዓት መሥርቶ ዝቅተኛውን ለከፍተኛው አስገዝቶ ማለት የሰሜትን ወይም የፍትወትን ዓለም አርቆ ገርቶ ለሕሊናው ያስገበረ እንደሆነ በገዛ ራሱ ላይ ሥልጣን ያለው እንደሆነ የሚሰጠው ቅጽል ነው ። ሁለተኛው በዙሪያው ያሉትን የቅርቡንም የሩቁንም ዓለማት መርምሮ ሥርመራታቸውን ለማወቅ ጥሮ ግሮ የሚተዳደሩበትን ሕግጋት በማወቅ ለራሱ እንዲያገለግሉ ለማድረግ ለማስገበር የሚያደርገው ጥረትና ከዚህም ጥረት የተገኙት በብዙ ስልት ተከማችተው የሚገኙት ዕውቀቶች ሥልጣኔ ወይም የሥልጣኔ ሀብታት ተብለው ይጠራሉ የመጀመሪያውን መስክ ሮማዊው ሊቅ *Cultura animi* ያለውን በመከተል ነፍሳዊ መንፈሳዊ ሕሊናዊ ወይም ውስጣዊ ሥልጣኔ ብለንዋል ። ሁለተኛውን መስክ አካላዊ ሥነ ፍጥረታዊ አፍአዊ ሥልጣኔ ብለንዋል ። በዚህ ሐሳብ መሠረት በከፍተኛ ትምህርት ቤቶች የሚሰጡት ትምህርቶች ሁሉ በሁለት ትልልቅ ክፍሎች ይከፈላሉ ። የመጀመሪያውን ክፍል እንግሊዝኛ ተናጋሪው የዓለም ክፍል *moral sciences* ይላቸዋል ። የሥነ ምግባር ዕውቀቶች ማለት ነው ። በጀርመንኛ ቋንቋ ያላቸው

ውን አጠራር Geisteswissenschaften የተከተልን እንደሆነ የመንፈስ ወይም መንፈሳውያን እውቀቶች ፤ ትምህርቶች ልንላቸው እንችላለን ። እሊህም ታሪክ ሕግ ቁጠባ ሥነ ጽሑፍ ቃለ እግዚአብሔርና የመሰሉትም ናቸው ።

ሁለተኛው ክፍል ፈረንጆች natural sciences የሚሏቸው ናቸው ። የሥነ ፍጥረት ዕውቀቶች ልንላቸው እንችላለን ። ዕፀዋቱን ፍሬያቱን አፈሩን ድንጋዩን አየሩን የብሱን ባሕሩን ምኑ ተቆጥሮ እንዲያው በጠቅላላው ጉልህ አካል ያለውን ነገርና የሕላዌውን ሕግጋት የሚመረምሩ ዕውቀቶች ናቸው ። ብዙዎቹ ሰዎች ሦስተኛ ክፍል ብለው የሚጠሩአቸው ዕውቀቶች አሉ እነዚህም technical sciences የሚባሉት ናቸው ። የተግባረ ዕድ ዕውቀቶች እንበላቸው ። እሊህን ዕውቀቶች ምንም እንኳን ዋጋቸው በጣም ከፍ ያለ ቢሆን የሁለተኛው ክፍል ዕውቀት ዘርፍ አድርጌ ለመረዳት እፈልጋለሁ ። ምክንያቱም የማይለያይ ግንኙነት ስላላቸው ነው ። ተግባረ ዕድ ያለሥነ ፍጥረት እውቀት ምንም ሊሆን አይችልም ። ይህን ለመረዳት ብዙ አስቸጋሪ አይደለም ባለፉት ወራት በየጊዜው በጋዜጦች ላይ ወደ ጠፈር ስለሚወረወሩት መንኰራኩሮች የምናነባቸው ዜናዎች ይበቁናል ። ስፑትኒክንም ሆነ ወይም ኢክስፕሎደርን ለመወርወር ሁለት ዓይነት ሰዎች አብረው ሠርተዋል ። አንደኛው ከምድር እስከ ከዋክብት ወይም ሌሎች አካላት ድረስ ያሉትን ቦታዎችና ሁኔታቸውን የሚመረምር ነው ።

ሁለተኛው ደግሞ በአንደኛው ዕውቀት ተመርኩዞ ለቦታው የሚስማማ መንኰራኩር የሚገነባ ነው ። ለመንኰራኩሩ በምድር ዙሪያ መዞር የሁለቱም ዕውቀት በመተባበር አስፈላጊ ነው ። በዚህ ምክንያት ሁለተኛውን የአንደኛው ዘርፍ አድርጎ መመልከት ስሕተት አይመስለኝም ። ስለዚህ ነገር ይህ ይበቃል ። ከዚህ ተራ የማይገቡ ሌሎች ከፍ ያለ ዋጋ ያላቸው የሰው ልጅ ሞያዎች አሉ ። ዕውቀት ብላቸው ስሕተት ይሆናል ። ሀብታት ማለት ይሻላል ። ምክንያቱም እብዛም በጥረት የሚገኙ አይደሉም ። የግዜር ወይም የጌቸር ስጦታዎች ናቸው ። ከድምፅ ከቀለምና ከቅርጽ ጋር የተያያዙ ናቸው ። ዜማ መዚቃ ሥዕል ሕንፃና ሌሎችም ናቸው ። ፈረንጆች fine arts ይሏቸዋል ። የው

፱

በት ጥበባት ማለት ነው ። ውበት ለሚባለው ረቂቅ ሐሳብ አካል ፈጥረው የሚታይ የሚዳሰስ የሚሰማ ያደርጉታል ። እጅግ የላቀ ተግባር ነው ።

በዚህ አራት አንጻር ባለው መስክ የሰው ልጅ ጥሮ ግሮ ያስገኛቸው የመንፈሱ የክንዱ ፍሬዎች ሥልጣኔ ይባላሉ ። ሰው እስከዛሬ ድረስ በሁሉም በኩል ሲጋደል ሲታገል ነው የኖረው ። ለወደፊትም ቢሆን ምን ጊዜም አያቋርጥም ። የሥልጣኔ መንገድ መቆሚያዎች እንጂ መጨረሻ ጣቢያ የለውም ። መድረሻ የሌለው ጉዞ ነው ። ስለዚህ እውነተኛው ሰው በመንገድ ላይ በመጓዝ ላይ በመራመድ ላይ በመሻሻል ላይ የሚገኝ ሕላዌ ነው ። በመንፈስ አስተያየት ሰው ቀዋሚ አድራሻ እያለው የሌለው ፍጥረት ነው ። በማዕከላዊ ሁኔታ ነዋሪ ነው ። በዓለም መጀመሪያም በዓለም መጨረሻም አይደለም ።

ወደ ኋላችን ስንመለከት ጉልቅ ወመሣፍርት የሌላቸው ትውልዶች አልፈዋል ። ወደፊት ስንመለከት እንዲሁ የሚቀጥሉ ይመስለናል ። የየአንዳንዱን ሰው ጥረት ግረት ሲመለከቱት ርስት ጉልት ሲሻማ በድንጋይ በአለት እልፍኝ ካዳራሽ ሲገነባ ለብዙ ዘመናት ለመኖር ችሎታ የሚሰጠው የዋስትና ሰነድ በእጁ የጨበጠ ነው የሚመስለው ። ነገሩ ምንም ነውር የለበትም ። በገዛ ራሱ ጠባይ እየተመራ የሚፈጽማቸው ተግባራት ናቸው ። ከግሪክ ሚቲሎጂ ፕላቶን የጠቀሰው አንድ ተረት አለ ። ይህም ዳናኢዴስ ስለሚባሉት ሴቶች የሚነገረው ነው ። እሊህ ሴቶች ለባሎቻቸው የሚገባቸውን እምነት ሳይጠብቁ ቀርተው ሲወሰልቱ ተገኝተዋል ። የጋብቻን ንጹሕነት በሚጠባበቁት አማልክት ፊት ተከሰው በደላቸው ታውቆ እንዲቀጡ ተፈረደባቸው ። ቅጣቱም የተሸነፍረ ማድጋ በውሀ እንዲሞሉ ነበር ። ከላይ ሲሞሉበት ከሥር ወዲያው ስለሚፈስ ማድጋው ምን ጊዜም አይሞላም ። ስለዚህ እነዚህ ስሕተተኞች ሴቶች ዘለዓለም ውሀ ሲያመላልሱ ይኖራሉ ይባላል ።

ፕላቶን ከዚህ ተረት ቀዳዳውን ማድጋ ወስዶ በሰው ይመስለዋል ። የሰውን የምኞትና የተምኔት ብዛት ሲያዩት ልክ እንደሽንቁር ማድጋ ነው ። በጨመሩበት መጠን እየጎደለ በረካ

መጠን እየጠማው ነው የሚሔደው ። ሁልጊዜ ካለው የበለጠ እንዲኖረው ይፈልጋል ። ባለው ላይ ካልጨመረበት ያ ያለው እያነሰበት እየተቀነሰበት ይሔዳል ። በዚህ ምክንያት ብዙ ያለው አይተርፈውም ። ዘቦ ብዙኅ አያትረፈ ። ወደፊት ወይም ወደ ጓላ መመለስ ፤ ማደግ ወይም መከሰስ ከነዚህ ሁለቱ መምረጥ አለበት ። ባሉበት ለመቆየት አይቻልም “ዝኩ ዘየአምር እንዘ ይቀውም ውእቱ ለይትዐቀብ ከመኢይደቅ” ቆሚአለሁ የሚል እንዳይወድቅ መጠንቀቅ አለበት ። ስለዚህ ደንበኛው ሰው ሁልጊዜ ነቅቶ ተግቶ በየጊዜው ምኞቱን ተምኔቱን በማርካት የገዛ ራሱ ዕድል አናግንቢ ነው ።

የተምኔታችን መብዛት ምንም ተንኩል የሌለበት ንጹሕ ሰብአዊ ስሜት ነው ። ለምኞቱ ለተምኔቱ ዳር ድንበር የሌለው በመሆኑ የሥልጣኔን ጉዳና ተልሞ ራሱንና በራሱ ዙሪያ ካለው ዓለም ጋር ያለውን ግንኙነት ለማሻሻል ሁልጊዜ ያለዕረፍት ይጣጣራል ። በዚህም ምክንያት ሥልጣኔ የሚባለው ነገር እያደገ እየዳበረ ይሄዳል ። ከንግግሬ አርእስት አሁን የደረሰኩ ይመስለኛል ። የሥልጣኔ ዕድገት ። ዕድገት የሚባለው አኃዝ ሕይወታዊ ከሆነ ነገር ጋር የተያያዘ ነው ። ሕይወታዊ የሆነ ነገር ሁሉ ደግሞ ጊዜ ወይም ዘመን በሚባል መስክ ላይ የተዘረጋ ነው ። ዘመን አንድ ተዛማጅ አኃዝ አለው ቦታ ይባላል ።

ዘመንና ቦታ time and space እነዚህ ሁለቱ የሰውን ሕላዊና ተግባር የሚወስኑ መሠረታውያን ሕግጋት ናቸው ። አርስቶትል መጀመሪያ Categoriae ብሎ ጠርቶአቸዋል ። መሠረታውያን ሕግጋት ማለት ነው ።

ከአዲስ ዘመን ፈላስፎች አንዱ ኢማኑኤል ካንት በዚህ ስም ዐሥራ ሁለት መሠረታውያን ሕግጋት ሲቆጥር ጊዜና ቦታንም በነሱ መካከል ጠቅሶአል ። የሰው ሕላዊ (ኤግዚስ ተንስ) ኑሮውና በማናቸውም ረገድ የሚያከናውነው ተግባር ካለበት ጊዜና ቦታ ጋር የተያያዘ ነው ። በነዚህ መስክነት ላይ የተዘረጋ ነገር ነው ። የዚህ ዘመን የዚያ አገር ሥልጣኔ ይባላል ። ቦታን ትተን ስለጊዜ እንነጋገር ጊዜ ወይም ዘመን ክፍል ክፍል አለው ። በዚህ መሠረት የሰው ሕይወትና

፵፪

ከሱም የሚገኙት ነገሮች ሁሉ ክፍል አላቸው ። ጊዜ በወፍ ራሙ በሕልፈት በሀልዎት በትንቢት ይከፈላል ።

የሰውም ሕይወት ጊዜ በተባለው መዳልው ሲመጠን የሚቀጥሉት ክፍሎች ይኖሩታል ። ልደት እድገት ምልዐት ብልየት ፤ ጥፋት ። ሰው ይወለዳል ያድጋል ከሙሉ ዕድሜ ይደርሳል ። ግን “ ወኩሉ ከመ ልብስ ይበሊ” ያረጃል ። ወለ ዘሰ በልየ ቅሩብ ውሕቱ ለሙስና “ ይጠፋል ። የሕይወት አውራ ጉዳና ይህ ነው ። ካልጨነገፈ በስተቀር ግድ በዚህ ማለፍ አለበት ። ከሰው ጥረት የሚገኘው ሥልጣኔ የሚባለውም ነገር ያስገኘውን ዕድል ተካፋይ ነው ። በሕይወት ሕግጋት ሥር የሚተዳደር ነው ። ለልደቱ ጊዜ አለው ። ለእድገቱ ጊዜ አለው ። ይጎለምሳል ያረጃል በመጨረሻም ይወድቃል ። ግን እዚህ ላይ ነው ልዩነቱ ። ከወደቀም በኋላ ለመነሣት ይችላል ። ሥልጣኔ ከመንፈስ የተገኘ እንደ መሆኑ የዘላቂ ነዋሪነት ጠባይ አለው ። ከሞት በኋላ ለመነሣት ይችላል ። ሥልጣኔ የሚወለድ የሚያድግ ነገር ነው ስንል ምን ማለታችን ነው ። ሥልጣኔ ይወለዳል ። ያውም በጭንቅ ። አምጠው የሚወልዱትም አሉት ። ሒገል የሚባለው ፈላስፋ እሊህን ሰዎች welthistorische Individuen ወይም Heroen ብሎ ጠርቶአቸዋል ።

ታሪካውያን ሰዎች ወይም ጀግኖች ማለት ነው ። በምሳሌ ለመናገር ዘመን ሁል ጊዜ ወጣት የሆነች ጤናማ ሴት ነች ። ግን ጤናማ ነበዝ ጉልማሳ ካላገኘች አትወልድም ። መካን ሆና ለመቅረት ትችላለች ። የልቡና ግለት ያላቸው የመፍጠር የማስገኘት ካሁኑ ድንበርና ወሰን የማለፍ ፍቅርና ወይም ብርቱ ስሜት ያላቸው ሰዎች ባገኘች ጊዜ ዘመን መልካም ወላድ ሴት ነች ። የሊህ ጀግኖች ምኞት እንደ ሕመም ማለት ነው ። ቅሥፍ አድርጎ ይይዛቸዋል ። “Nothing great in the world has been accomplished without passion” አለ ሂገል passion የሚለውን እዚህ ላይ ሕመም እንበለው ። ያለ ሕመም በዚህ ዓለም አንዳች ትልቅ ነገር አልተገኘም ። ሕመም ፋታ አይሰጥም ። ጣትን እንኳ በር ሲገጨው መላ ሰውነት ይታመማል ። “ለእመ ሐመ አሐዱ አባል ይትሐመም ኩሉ አካል” እሊህም ታሪክን ሥልጣኔን የሚያስገኙ ጀግኖች ብርቱ ሕመም እንደ ያዘው ሰው ፋታ የላቸ

ውም ። ዕረፍት የላቸውም ። ሰላም ጸጥታ አያገኙም ። ቀን ያቅዳሉ ይሠራሉ ያሠራሉ ። ሌሊት ያሸባሉ ያልማሉ ይባንናሉ ። የብዙዎች ዕድል በነሱ ትከሻ ያረፈ ይመስላቸዋል ። በብዙዎች ፈንታ እነሱ መድከም እንደሚገባቸው ይሰማቸዋል ።

የብዙዎች መንፈስና ኃላፊነት ተሸካሚዎች ናቸው ። የራሳቸውን እኔነት ጨርሰው ክደው ከብዙዎች ሕላዌ ጋር ደባልቀውታል ። ጥቅም ተድላ ደስታ አያውቁም ። እንዲያውም ችግርና ጭንቅ ኅዘን አያጣቸውም ። እንደ ጧፍ መብራት ማለት ናቸው ።

ለሌሎች ብርሃን ይሰጣሉ ። እነሱ ግን ተቃጥለው ያልቃሉ ከታላላቅ መንግሥታት መሥራቾች እስክንድር በወጣትነቱ ሞቶኦል ፤ ቄሣር ተገድሎኦል ፤ ናፖሊዎን ተግዞኦል ። ሌሎችም እንዲሁ የተረሳ ማሰሮ ይመስል የሰው ሕሊና ለብዙ ዘመናት በተረት ጥረሾ ታጅሎ ሲኖር በገዛ ጥረታቸው ከመቅድማዊው ጽርየትና ንጹሕነት ለመመለስ ከደከሙት እነሶክራቲስ በመርዝ ሞተዋል ። እነ ፕላቶን ላሞሌ ጨው ተሸጠዋል ። እነጆርጃኖ ብሩኖ በጧፍ ቀሚስ ተቃጥለዋል ።

ምንም እንኳን በዚህ ተራ መጥቀስ ባይገባን ለኢየሱስም ተዘጋጅቶ የቀረበለት መስቀል ነው ። ኢትዮጵያዊው ባለቅኔ እንስሳት እንኳ የማይሠሩት ተግባር አድርጎ ይመለከተዋል ።

“ኢየሱስሃ ሰቀሉ አይሁድ አዝማዲሁ
ምንት እምእንስሳ ለሰብእ ፍድፋዴሁ
እንዘ አድግኒ የአመር ፍኖተ አሐቲ ምቅማሁ” ።

ለነዚህ የሥልጣኔ አባቶች ከተዘመረው የአማርኛ ግጥም ባጭሩ ለመጥቀስ እወዳለሁ ።

“ከከባድ ዕንቅልፉ ሰውን ለመቀስቀስ
ከጥንታዊ ክብሩ ዳግም ለመመለስ
ቢነሣ ሶክራቲስ ቢወለድ ኢየሱስ ፤

እነ ስም አይጠሩ ፤
ሳይፈሩ ሳያፍሩ

የሳጥናኤል ልጆች በገቢር በሀብት
ወደው መረጡና ከብርሃን ጽልመት

ያንን በጎልጎታ ይህን በስር ቤት
 በመስቀል ሰቆሉት፤ በመርዝ ገደሉት፤
 የነሱን ባንዲራ ያነሣ ሕያው ሰው
 በዘመናት ሁሉ ያው ዕድል ደረሰው፤
 ለተመልካች ከቴ ይመስል የለም ወይ
 ዓለም ለዘለዓለም የተንኮላ ሲሳይ
 ከፓንዶራ ሙዳይ እጅጉን ካማረ
 ያለም ሁሉ ካብቶች ከቶ ከነበረ
 ሁሉም በረሩና ተስፋ ብቻ ቀረ
 አዎን መች ይተዋል የሰው ልጅ ተስፋን
 ልቡ እየበረታ በጭንቁ መጠን
 ቀስ ብሎ ያዜማል የተስፋ ዘፈን።
 “አማን በአማን፤ አማን በአማን
 ይመጣ ይሆናል የተሻለ ቀን”።

ከተስፋው ምድር ሰውን በዓምደ ብርሃን ወበዓምደ
 ደመና መርተው የሚያደርሱ ሰዎች አሉ። እሊህ ሰዎች
 እንደ ፀሐይ ማለት ናቸው። አንድ ጊዜ ይወጣሉ። ብርሃና
 ቸውን ሰጥተው በጊዜአቸው ያልፋሉ።

በነዚህ ብርሃንነት ሰው በሥልጣኔ ጎዳና ያለአንዳች
 እንቅፋት ወደፊት ይራመዳል። ስለኑሮው የሚያስፈልጉትን
 ዕውቀቶች ያከማቻል። እሊህ ሰዎች “ነቅዕ ንጹሕ” ጥሩ
 ምንጭ ማለት ናቸው። ከገዛ ሕላዌያቸው ጥልቀት ሐሳቦችን
 ያመነጫሉ። የሌሎችን ጥማትና ረኅብ ያረካሉ። ሥል
 ጣኔ የሚያደግበት ዘመን ይህ ነው። ዘመኑ በጣም ረጅም
 አይደለም። ፶ ወይም ፻ ዓመት ቢሆን ነው። ከዚያ በኋላ
 የተወላጆች ዘመን (Epigonenium) ይከተላል።

በዚያን ጊዜ “በከመ ይቤ” እከሌ እንዳለው እየተባለ ያለ
 ፈውን የመንፈስ ውጤት በመጥቀስ በመተንተን በማብራራት
 ብቻ መንፈስ ሕይወቱን ይወስናል። ብርሃናቸው ጨረቃ
 ቃዊ ጠባይ ይወስዳል። ጨረቃ ብርሃኑዋን ከፀሐይ ነው
 የምትወሰደው ይባላል። የነዚህም ብርሃን ካለፉት ከዕውቀት
 ጀግኖች ነው የሚገኘው። ያለፈው ዘመን “ክላሲክ”
 ይባልና ለመጭው ዘመን ሁሉ ምሳሌ ይሆናል። ግን መን

ፈስ የገዛ እራሱን ምንጭነት በራቀ መጠን፤ ከውጭ ከአፍላ በተወሰነ በተመራ መጠን፤ ጉልበቱ እየደከመ ነው የሚሄደው ። ሕይወቱም በደከመ መሠረት ላይ ይቆማል ። ሐሳቡም ጥንቃቄውም አካላዊ ሥጋዊ እየሆነ ይሒዳል ።

በዚያን ጊዜ ሥልጣኔም የድቀት ዝንባሌ ይሞክረዋል ድቀቱም ከጊዜ በኋላ አይቀርለትም ። ግን ከዚያ በኋላ ሌሎች ኃያላን መናፍስት ተነሥተው በአጠገባቸው የነበረውን ጊዜ አልፈው ከላሲክ ከሚባለው ዘመን ጋር ቀጥታ ግንኙነት ያበጁሉ ። የትልቁን ዘመን መንፈስ ጠጥተው በሱም ሰክረው እንደገና ያንን ወደ ሕይወት ለማምጣት ይነሣሉ ። የሥልጣኔ ዳግም ልደት (Renaissance) የሚባለው ጊዜ ይፈጸማል ። የቀድሞውን ከላሲክ ሥልጣኔ ልክ እንደ ነበረ መልሶ ለማስገኘት አይቻልም ። ግን ያንን ዓላማ በማድረግ ሰው ሲጥር አንድ መሰሉን ለማስገኘት ይቻላል ። ስለ ሥልጣኔ ልደትና እድገት በረቂቁ (in abstracto) መናገራችን ቢበቃን ይሻላል ። ለተነገረው ማስረጃ ይሆን ዘንድ ሁለት ሥልጣኔዎችን እንመለከታለን ። መጀመሪያ የአውሮፓን ከዚያም በኋላ የሀገራችንን ሥልጣኔ ። በሚቀጥለው ሰዓት “የአውሮፓ መንፈስ “ በሚል እንናገራለን ።

የአውሮፓ ፡ መንፈስ ።

ሽፔንግለር የሚባል አንድ ጀርመናዊ ደራሲ ከመጀመሪያው የዓለም ጦርነት በኋላ በጻፈው “ የምዕራብ ድቀት ” በሚባለው ድርሰቱ የአውሮፓን ሥልጣኔ ፋውስታዊ ሥልጣኔ ወይም መንፈስ ብሎ ይጠራዋል ። ይህ ሥያሜ ከባለሰው ጋር ግንኙነት ያለው መስሎ ስለሚታየን ምን ማለት እንደሆነ ለመረዳት ብንሞክር መልካም ነው ። ፋውስት በፀሥራ አምስተኛው መቶ ዓመት የነበረው የአንድ ሊቅ ስም ነው ። ይህ ዘመን አውሮፓውያን ከሌላው ዓለም የተለየ መንገዳቸውን የጀመሩበት ፤ ልዩ የገዛ መንፈሳቸው እየነቃ እየጎለመሰ መሔድ የጀመረበት ዘመን ነው ። በእንደዚህ ያለ ዘመን ውስጥ የሚኖር ሰው አብዛኛውን ጊዜ ጠቅላላው የመንፈስ ሁኔታ የሰለቸው ነው ። አንድ አዲስ ነገር ይመኛል ። ሕሊናው ከዚህ በፊት አይቶት የማያውቀውን አገር ይናፍቃል ። ባለበት አሮጌ የመንፈስ ቤት ሞቆት ከሚኖር ምናልባት አዲስ አገኛለሁ በማለት ባይተዋርነትን ስደትን ይመርጣል ። አንድ እንዲህ ያለ የኑሮ መልክ የነበረው ዶክቶር ፋውስት የሚባል ሰው ነበር ። በዘመኑ የነበረውን ዕውቀት ሁሉ ያከማቸ ገንዘቡ ያደረገ ነው ። ሕግ ፍልስፍና ሕክምና ቃለ እግዚአብሔር ሌሎችም እውቀቶችና ጥበባት ተምሮ ብዙ ማዕርጎች ተቀብሎአል ። ማጊስተር ዶክተር ፤ መርጌታ ሊቀ ሊቃውንት ይባል ነበር ። ግን ይህ ሁሉ ዕውቀት አልበቃው ብሎት ፤ የመንፈሱን ጥማት ሳያረካለት ቀርቶ ምናልባት አዲስ የዕውቀት ምን ጭ ይገኝ እንደሆነ በማለት ወደ ጥንቆላ ሔደ ። እንደዘመኑ አነጋገር ከሰይጣን ጋር ቃል ኪዳን ገብቶ ነበር ይባላል ። ዓላማውም አዳዲስ ዕውቀቶችን ለማወቅ እስካሁን የነበረውን የሰው ሕሊና ድንበር አልፎ ለመሔድ ነበር ። ይህንን ተረት ቀመስ የሆነ ታሪክ ሁለት ታላላቅ ደራሲዎች በድራማ መልክ አቅርበውታል ። አንደኛው እንግሊዛዊው ማርሎ ነው ። ሁለተኛው ጀርመናዊው ጌቱ ነው ። ሌሎችም በዚህ አርእስት የጻፉ ደራሲያን አሉ ።

ምን ዓይነት ጥረት ግረት እንደነበረው ለማየት የመንፈሱን ጠባይና ባሕርይ የሚያስረዳ ጌቱ የሚባለው ጀር

መናዊ ደራሲ ከጻፈው የመጀመሪያውን ሞኖሎግ እንጠቅሳለን። ፋውስት በአትሮንስ ፊት ተቀምጦ መጸሕፍት ሲመረምር በመዋሉ ድካም ብቻ አትርፎ በዕውቀቱ አለማደግ አዝኖ ጭንቀቱን በመግለጽ እንዲህ ሲል ብቻውን ይናገራል።

አዩ ፍልስፍና

ሕግ ወይም ሕክምና፤

ያሳዝናል ከቴ ደግሞ ታላሎጊም

አንድም ሳይቀር ተማርኩ በሚያቃጥል ድካም፤

እንዲህ ሆኜ ቀረሁ አንድ ምስኪን ደንቆሮ

ይበልጥ ብልህ ሳልሆን ያውነኝ እንደድሮ፤

ይሉኛል መሪጌታ ሊቀ ሊቃውንት

ይኸው መሆኑ ነው አሥር ዓመታት

ወደ ላይ ወደታች በማንከራተት

የተማሪ አፍንጫ ይገፍ ስጐትት።

ጥልቅ ዕውቀት ለማግኘት ሲሳነኝ ማየቴ

ምንም አልተረፈ ተቃጠለ አንጀቴ፤

ዕውቀቴስ የላቀ ጉራ ከሚነዙት

ከሊቅ ከመሪጌታ ጸሐፍት ወካህናት፤

ችግር መጠራጠር የለብኝ መከራ

ሲታል ነሽ ዲያብሎስ ከቴ የማልፈራ፤

ዋጋዬ ይህ ሆነ ተለየኝ መደስት

አልገለጽ አለኝ እውነተኛው ዕውቀት፤

አልከሰት አለኝ አንዳች ትምህርት መስጠት

ሰውን ለማሻሻል ትክክል ለመምራት

ገንዘብ እንኳ የለኝ ወይም ሌላ ንብረት

ክብርም የለኝ ከቴ የዚህ ዓለም ውበት።

አንድ ውሻ እንኳ እንደዚህ አይሻም መኖርን

ለጥንቆላ ሰጠሁ ስለዚህ ራሴን

በመንፈስ ኃይልና ደግሞም በሱ ልሳን

ምናልባት አንድ ምሥጢር ይታየኝ እንደሆን።

የሚያንገፈግፍ ላብ እያጥለቀለቀኝ

ይህንን አላውቅም ማለት እንዳያሻኝ።

ደኅና አርጌ እንዳውቅ ይችን ዓለሚት

ሥር መሠረቷን ምን አብሮ እንደያዛት፤

፵፰

የፋውስት ጥረቱ በአንድ ነገር በኩል ብቻ ነበር
እውቀት እጅግ ብዙ ዕውቀት ለማግኘት ።

ኤድዋርድ ሸፕራንገር የሚባል የቱቢንገን ዩኒ
ቨርሲቲ ፕሮፌሰር ሰዎችን በገዛ ዝንባሌአቸው መሠረት
በተወሰኑ መልኮች (Types) ከፍሎአቸዋል ። ለአንደኛው
በዚህ ዓለም ሌላ ነገር በፍጹም አይታየውም ከገንዘብና
እሱም ከሚያስገኘው ተድላ ደስታ በስተቀር ። ይህንን
homo oeconomicus ብሎ ጠርቶታል ። የቁጠባ የልማት
የፀብት ሰው ነው ። ጥረቱ ግረቱ ሀብቱን ለማዳበር ብቻ
ነው ። ቁር ሃሩር ሳይል ባሕር ተሻግሮ የብስ ቆርጦ ብር
ወርቅ ወዳለበት ይደርሳል ። ሁለተኛው ደግሞ እንዲህ ያለ
ነገር ፈጽሞ አይገባውም ። ለሱ ይህ ሁሉ “ጽላሎት ወሕልም
ነው ።” እንደ ጥላ እንደ ሕልም አላፊ ጠፊ ነው ። ዘላቂ
ነዋሪነት ያለው ነገር አይደለም ።

ከዚህ አልፎ “አሠርገዋ ለምድር በሥነ ጽጌያት ወሰማይኒ
በከዋክብት ብሩህ” እያለ የሕይወትን ትርኪ ምርኪ ረስቶ
ዘንግቶ ለፌ ወለፌ ሳይመለከት ከምድር ጽጌያት ከሰማይ
ከዋክብት ወዲያ የሚገኘውን ዘለዓለማዊ የንጹሕ ደስታ
ምንጭ ለማግኘት ይጥራል ። ይህንን ሰው homo religiosus
ብሎ ጠርቶታል ። የሃይማኖት ሰው ማለት ነው ።

ሦስተኛው ደግሞ በሕይወቱ ሌላ ጥረት የለውም ። ከሥል
ጣን በስተቀር ። በቀጥታም ሆነ በአቋራጭ በሚገባም ሆነ
ወይም በማይገባ እንደ ምንም ብሎ የፖለቲካ የገዢነት
የአስተናባሪነት ሥልጣን እንዲኖረው ይጥራል ። ከዚያ ለመ
ድረስ ንብረቱን ይባትናል ጤናውን ያበላሻል ። ይህን homo
politicus ወይም machtmensch ብሎታል ። የፖለቲካ ሰው
ማለት ነው ። በዚህ ዓይነት ሌሎችም እንዲሁ ቆጥሮአል ።
እዚህ የምንፈልገው የዕውቀት ሰው የተባለውን ነው ። homo
theoreticus ይህ ሰው ምንም ዓይነት ተምኔት የለውም ። ከዕው
ቀት በስተቀር ። ሀብትም ንብረትም አይሻም ። ሹመት ሽልማትም
አይፈልግም ። አየረ አየራት ወጥቶ እመቀ እመቃት ወርዶ
የዚህን ዓለም ጫፍና መሠረት ዳር ድንበር ለማወቅ ይፈ
ልጋል ። ከዚህ ዓላማው ለመድረስ ሲሆን ነሽ ዲያብሎስ
ሳይፈራ ሳያፍር የውር የጭፍን ወደፊት ይሕዳል ። ሌት

ተቀን ታግሎ የሰውን የመንፈስ ግዛት ለማስፋት ያስ
ባል፤ ይጣጣራል ይሳባል ይጎተታል፤ ወደፊት በመስገብገብ
ይንጠራራል ። ከሰማይ ከዋክብት አንሥቶ እስከ ምድር
ትሎች ድረስ ያሉት ሕይወቶች ምን የኑሮ ሕግጋት እን
ዳሉዋቸው ለመረዳት ይጣጣራል ። ይህ ሁሉ ጥረት አንድ
ዓላማ ብቻ አለው ። “ሰውን በገዛ ራሱ ለማሻሻል ትክክል
ለመምራት” ። ሰው ከእምነቱ ከዕውቀቱ በስተቀር ምንም
ነው ። ዕውቀትም እምነትም የሚገኘው በጆሮ በመስማት
ነው ። የዕውቀት ሰዎች የሚጥሩት ለአፍ ሳይሆን ለጆሮ
የሚቀርብ ነገር ለማስገኘት ነው ። የሰው ልጅና ማድጋ
ጆሮውን ካልያዙት አሞዋልጮ ይወድቃል ። ሊሠበርም
ይችላል ። እኒህ የፋውስት መሰሎች ከምርመራቸው ባገኙ
ዋቸው ዕውቀቶች ሰውን በሕሊናው መሪነት የገዛ ራሱ አስ
ተዳዳሪ ወደሚሆንበት ምድር ርስት ጆሮውን ጎትተው ለማ
ድረስ ይጣጣራሉ ። “በመጀመሪያ ነገሮች በመላ ተዘባር
ቀው ተመሳቅለው ሳለ በኋላ ሕሊና መጣና ዓለምን ፈጠረ” ።
አለ አናክሳጎራስ ። ሕሊና ያልኩት ፈላስፋው ሎጎስ ያለ
ውን ነው ። ዓለም ያልኩት ኮዝሞስ ያለውን ነው ። በጽርዕ
ቋንቋ ኮዝሚኦ ማለት ማስጌጥ ማቆንጀት ማለት ነው ።
ከዚያም አልፎ ሥነ ሥርዓት ኅብር harmony, symmetry
ማለት ሊሆን ይችላል ። ይህ ዓለም ውበት፤ ኅብር ሥነ
ሥርዓት አለው ። የክረምትና የበጋ፤ የሌሊትና የቀን መፈ
ራረቅ፤ የከዋክብትና የሩቅም ዓለማት መዘዋወር የጽጌያ
ትና የአትክልት ማበብ ማፍራት በዘፈቀደ የሚፈጸም አይ
ደለም ። እነዚህን ሁሉ ሕላዌያት የሚያስተዳድሩዋቸው
የሥነ ፍጥረት ሕግጋት በውስጣቸው ይገኛሉ ። ግሪኩ ፈላ
ስፋ ሎጎስ አለው ። ቃል ለቃል ወደ አማርኛ ስንተረጉመው
ሕሊና ማለት ነው ። ከሕሊና ዘይቤዎች አንዱ ሕግ ነው ።
ሰው ቢቆም ቢቀመጥ፤ ቢሮጥ ቢተኛ፤ ቢናገር ዝም ቢል፤
ቢመርቅ ቢረግም በሕሊናው ሕግጋት መሠረት ነው ።
በውስጣችን አስገዳጅ የሆኑ የሐሳብና የምግባር ያልተጻፉ
ሕግጋት አሉ ። ፈላስፋው የሚፈልገው በሰውና በዓለማት
ውስጥ ያለውን ሕግ ወይም ሎጎስ አግኝቶ በዚያ መሠረት
ኑሮን ለማስተዳደር ነው ። ፋውስት ጥረቱ ይህ ነበር ።
እነዚህ የሰውንና የዓለማትን ኑሮ የሚያስተዳድሩበትን
ሕግጋት በመረዳት ምሥጢራትን ሁሉ ለማወቅ ነው ።

የሰውን እግረ ሕሊና አንሻፎ የሚያስነክሰውን ድንቁርና የሚባል ሞያሌ ከነሰንኮፋ ነቅሎ በቀጥታ እንደምኞቱ ሳይ ወድቅ ሳይነሣ የሚራመድበትን ዘዴ ለማስገኘት የሊቁ ተምኔት ነበር ።

እዚህ ዓላማ ለመድረስ ፋውስት ሰብአዊው መንገድ ሳይረዳው ቢቀር ከመናፍስት ጋር ግንኙነት ጀመረ ።

ለጥንቆላ ሰጠሁ ስለዚህ ራሴን
በመንፈስ ኃይልና ደግሞም በሱ ልሳን
ምናልባት አንድ ምሥጢር ይታየኝ እንደሆን ፤
ደገና አድርጌ እንዳውቅ ይህችን ዓለሚት
ሥር መሠረቷን ምን አብሮ እንደያዛት ።

የፋውስት ጠባይ ባጭሩ ይህ ነበር ። ይህንን ሰው ሽፔ ንግለር ለመላ አውሮፓ ሥልጣኔ ምሳሌ አርጎታል ። የተሳ ሳተ አይመስለኝም ። የአውሮፓውያን የመንፈስ ጠባይ በዶክተር ፋውስቱስ ጥረት ሊመሰል ይቻላል ።

ተረት እጅግ አጥብቦት ከነበረው የሕይወት መስክ ሰው ወጥቶ ዕውቀት ከሚያስገኘው የነፃነት ሰፊ ሚዳ ገብቶ እንደልቡ ተዝናንቶ እንዲራመድ አውሮፓውያን ብርቱ የሆነ ፋውስታዊ ትግል አድርገዋል ። የዚህ የተጋድ ሎአቸው ውጤት ለመላው ዓለም ቡራኬ ሆኖአል ። ይህም በአለፈው ጊዜ በጠቀሰናቸው በአራቱ የመንፈስ ጥረት አንጻሮች ሁሉ ነው ። በሥነ ምግባር ዕውቀቶች ረገድ በን ጹሕ የሕሊና ሕግ በመመራት ያንዱ ሰው መብቱ ምግባሩ ተወስኖ ተከብሮ ከማጎበራዊ ኑሮ ጋር የሚፃመርበትን ዘዴዎች ወይም ሲስተሞች ፈጥረው በብዙ ረገድ የተከና ወነ ኑሮ ለመኖር ችለዋል ።

በንብረት በሀብት ረገድ ዓለም እስከ ዛሬ አይቶት የማያውቀውን ብልጽግና ለማስገኘት ችለዋል ።

በሥነ ፍጥረት ዕውቀቶች ረገድ የሰው ዕውቀት እየ በረታ እየዳበረ በመሔዱ አውሮፓውያን ትልቅ የመንፈስ መልእክት ፈጽመዋል ። ሰው የአምላክ ምሥጢር ተካፋይ ለመሆን ምንም አልቀረው ። ባለፈው እንደጠቀስነው በድሮ ጊዜ የምድር ጥላ በጨረቃ ላይ አርፎ በጨለመች ጊዜ

አንድ ዘንዶ ውጦአት ነው በማለት መልሶ ይተፋት ዘንድ ዘንዶውን ለማስደሰት ሕፃናትን በእሳት በማቃጠል መሥዋዕት ያቀርቡለት ነበር ። ሰው ከእንደዚህ ያለ አስቃቂ የድንቁርና ሁኔታ ነፃ ወጥቶአል ። የፀሐይን የጨረቃን የሌሎችንም ከዋክብት ሕላዌና ኪደት ወይም ንቅናቄ በገዛ ኪሱ እንዳሉት ሣንቲሞች ሊቆጥር ሊያውቅ ችሎአል ።

በተግባሩ ዕድ በቴክኒካዊ ዕውቀት ረገድ በጥቂት ደቂቃዎች ውስጥ ምድርን ለመዞር ተችሎአል ። ከቀድሞ ሰዎች አንዱ ከመቃብር ተነሥቶ ይህንን ወሬ በድንገት ቢሰማ ሰው መላክ ሆነ ብሎ ለማመን ምንም አይሳነውም ።

በውበት በጥበባትም ረገድ የሰው ነፍስ ውሳጣዊ ብልጽግና በድምፅ በቀለም በቅርጽ ዕርዳታ ተገልጾ ተመዝግቦ ረቂቅ ስሜት ላላቸው ሁሉ የንጹሕ ደስታ ምንጭ ሆኖአል።

ከዚህ ለመድረስ የተቻለው ሰው አዲስ ነገር ለማየት ያለውን ናፍቆት መግታቱ ቀርቶ በመላው ለዚህ ፍትወት ሲሰጥ ነው ። ከፋውስት ምሳሌ እንደ ተረዳነው አውሮፓውያን ባለፈው ነገር በቀላሉት የማይሰማቸው ሁልጊዜ እዲስ ነገር ለማስገኘት የሚጥሩ ታጋይ ፍጥረቶች ገድለኞች ናቸው ። በዚህም ምክንያት ትልቁን ሥልጣኔ ፈጥረዋል ። ይህ ሥልጣኔ በዘመናችን ኩለንታዊ ዓለማዊ (የኒቨርሳል) ለመሆን ምንም አልቀረው ። ዓለም በመላ ከዳር እስከ ዳር የዚህ ሥልጣኔ ተሳታፊ ሆኖአል ።

ያለፈውን ንግግራችንን በማስታወስ ይህ ሥልጣኔ ምን ጊዜ ተወላደ የልደቱስ ምክንያት ወላጆቹስ እነማን ናቸው ? የዕድገቱስ ጣቢያዎች እነየቱ ናቸው ብለን እንጠይቅ ። የአውሮፓን ሥልጣኔ ሥር ወይም ጥንት ለማግኘት ከክርስቶስ ዘመን በፊት ወደ ስድስተኛው መቶ ዓመት ሠፈር ከዚያም አለፍ ብሎ ዛሬ ግሪክ በምንለው ቀበሌ መፈለግ አለብን ።

ስለዚህ በሚቀጥለው ጊዜ የአውሮፓ መንፈስ ትንሣኤ በሚል አርእስት እንናገራለን።

የመንፈስ ትንሣኤ ።

መንፈስ ረቂቅ እንደመሆኑ የሚወድቅ የሚነሣ ነገር አይደለም ። መውደቅ መነሣት የአካል የጉልህ ነገር ጠባይ ነው ። “ የመንፈስ ትንሣኤ ” ስንል የጉልሁን ጠባይ ለረቂቁ በማዛወር ነው ። ምክንያቱም ነገሩን በምሳሌ ለመረዳት ይረዳናል በማለት ነው ። ከታሪክ በፊት ስለነበረው ዘመን የሚናገሩት ተረቶች ሁሉ ሰውን በብዙ ችግሮች መካከል ወድቆ የሚኖር አድርገው ያቀርቡልናል ። ከዝናም ከፀሐይ ከቁር ከሀሩር የሚከላከልበት ዘዴ ሳይኖረው በዋሻና በተራራ ሥርቻ ወድቆ ይኖር ነበር ። ማዕበሉን ጎርፉን ነጉድ ጓዱን መብረቁን አማልክት ሰውን የሚቀጡበት መሣሪያ ኖቸው ብሎ ስላመነ ሰው በነዚህ ሥነ ፍጥረታዊ ነገሮች ሥር ያለ አንዳች መቃወም ተጨብጦ ይኖር ነበር ። ለብዙ ዘመናት ያህል ተረት (mythos) የሚባል ሸረራት መሳይ ነገር ድሩን በላዩ አድርቶበት የሚበጠስ መሆኑን ሳያውቅ ተሸፍኖ ኖሮዋል ። ጊዜው ሲደርስ ሰው መጠራጠር ጀመረ ። መጠራጠር የፍልስፍና መቅደም ነው ። ይህ መጠራጠር እንደ ግንደ ቆርቋር ቀስ በቀስ ተረት የገነባውን ትልቅ ሕንፃ ናደው ። የሕንፃው ድንጋዮች እየተንከባለሉ ወረዱ ። ድምጻቸው እንቅልፍ ገና በደንብ ያለቀቀውን የሰው መንፈስ ይበልጥ አነቃው ። ያንጊዜ ሕሊና ነቃ ። መንፈስ ተነሣ ። በፈረሰው ፈንታ አዲስ ሕንፃ መገንባት ግድ ሆነበት ። መንፈስ ብቻውን ጉድጉድ ማለት ጀመረ ። ለገዛ ቤቱ ራሱን ሠራዊ መጋቢ መልእክ ወመኰንን አርጎ ሾመ ። ደስ አለው ። ጌትነት ተሰማው ። በእንቅልፍ ልቡ ያየው ያሰበው ስለነበር ያለፈው ነገር ሕልም መሆኑን ተረዳ ። እውንን እውነትነትን ለመፈለግ ተነሣ ። እውነት ምንድር ነው ። እውነት ማለት ሕሊና የሚሰጠው ፍርድ ከገዛ ራሱ ሕግ ጋት ጋር የሚስማማ ሲሆን ነው ። መንፈስ ለገዛ ራሱ ሕግ ጠባይፅ የሚስማማውን ለመፈለግ ተነሣ ። ጥረቱን ትግሉን እጥፍ ድርብ አደረገ ። ትግል በብርታት በኃይል በተደረገ መጠን ሰው ሙቀት ግለት ይሰማዋል ። መንፈስ ታገለ ተጣጣሪ ሙቀት ግለት ተሰማው ። ከገዛ ሕሊናው ብርሃን ሠርፀ ። ጎዳናው ታየው ። ጉዞውን ጀመረ ። ለዚህ ጉዞ የመጀመሪያውን እርምጃ ያደረጉ ለዘመናችን የአውሮጳ ሥልጣኔ

አባቶች የሆኑ የጥንት ግሪኮች ናቸው። የሰማያቸውም ንጹሕነት ሆነ ወይም የባሕራቸው ጽርየት፤ የምድራቸው የብስነት፤ የኑሮአቸው ችግራማነት፤ ወይም ሁሉም ተባብረው፤ ምን እንደረዳቸው አይታወቅም፤ በዚያን ዘመን የነበሩ ግሪኮች ወይም ባመጣፍ ስማቸው ጽርዕውያን ወደ ላይ ወደ አርያም የሚያወጣውን የሥልጣኔ መንገድ የተለሙ እነሱ ናቸው።

እምነብ አልቦ እንደማስገኘት ያህል የሚቆጠር የመንፈስ ፍሬዎች አስገኝተዋል። እንዲያውም መንፈስ ራሱን አስገኝተዋል፤ ገልጸዋል ለማለት ያስደፍራል። እስከ ዚያ ዘመን ድረስ ሰው በእንቅልፍ ልቡ በፈጠረው ተረት በሚባል ነገር ነበር ሲተዳደር የኖረው። ይህ ቀረ። ሰው ከገዛ ሕሊናው ባሠረፀው ብርሃን ዓለምን ለማየት ራሱንም በዚያ መሠረት ለማስተዳደር ተነሣ። ወጽዕኒ ጥበብ የሐሥሱ” ጽርዕውያን ይሹ ይፈላለጉ የነበረው አንድ ነገር ብቻ ነበር። ይህም ጥበብ ነው። ጥበብን ከፍ አርገው በማክበር እንደ አምላክ አድርገው ያዩዋት ነበር። ጣዖት ቀርጸው አምልኮዎታል። ስምዎንም በትምህርት ከተማቸው ስም አቴና ብለዋት ነበር። አቴና አንድ ግሩም የሆነ አመጣጥ አላት እንደ ሌሎች አማልክት በሩካቤ የተወለደች አይደለችም። የእዝጌሮች ሁሉ በላይ ከሆነው ከዜፍስ ከራሱ ከግንባሩ ነው የሠረፀችው። ይህ ትልቅ ምሳሌነት ያለው ንግርት ነው። አቴና ከዜፍስ ግንባር ወጣች ወይም ዕውቀት ከአምላክ ሕሊና ሠረፀች ብለው በማመናቸው ፅርዕውያን ራሳቸው ስለዕውቀት ያላቸውን አስተያየት ገልጸዋል። የአውሮጳ ሥልጣኔ የመጀመሪያው የሕሊና መሠረት ከነዚህ ጽርዕውያንን ልሙጥ ግንባር ነው የሠረፀው። እነማን ናቸው ብለን እንጠይቅ። በስድስተኛው መቶ ዓመት የግሪክ አገር እየተስፋፋ በመሐዱ ምክንያት ብዙ ጽርዕውያን በምሥራቅ በኩል በዝቅተኛው እስያ በምዕራብ በኩል በታሕታይ ኢጣልያ ቅኝ ከተማዎች መሥርተው ይኖሩ ነበር። በዋናው ሀገራቸው ከሃይማኖት ከልማድ ጋር የተያያዘ ውልፍት የማያደርግ ጥብቅ የሆነ የፖለቲካ ድርጅት ስለ ነበራቸው በነፃ ለማሰብ ችሎታ አልነበረም። የቅኝ አገር ኑሮ ለሰደተኞች ከሚሰጠው ቡራኬዎች አንዱ በነፃ ማሰብ ነው። እሊህ በስደት ያሉት ፅርዕውያን ለመጀመሪያ ጊዜ የሰውን ሕሊና ከሱ

ውጭ ላለው ነገር ሁሉ ተቀዋሚ አድርገው በመመልከት ዓለምን በመላ በገዛ አስተያየታቸው መሠረት ለመተርጉም ተነሡ። እስከ ዛሬ ድረስ በዘመናት መካከል የፍልስፍናና የሳይንስ ታሪክ የሚያጠኑ ተማሪዎችን አንምሮ ለሚያስ ጨንቁት ሲስተሞች ወይም የሐሳብ ሕንፃዎች መሠረት ጣሉ። እነዚህም እነ ታሊስ አናክሳጎራስ አናክሲሜኒስ ፒታጎራስ ኢራክሊቶስ እና ሌሎችም ናቸው። እነዚህ በጣሉት መሠረት ላይ የሚቀጥለው ትውልድ ትልቅ ሕንፃ ሠራ። ይህ ዘመን የነሶክራቴስ ፕላቶን አሪስቶቴሊስ ዲሞ ክሪቶስ ዘመን ነው። ለአውሮጳ መንፈስ ትልቅ ብርሃን የሠረፀበት ዘመን ነው። በፍልስፍና ብቻ ሳይሆን በማናቸውም ረገድ የሰው ሕሊና ከከፍተኛ ደረጃ የደረሰበት ዘመን ነው። በፖሊቴካ ረገድ እነሶሎን እና ፔሪክሊስ ዛሬ ዓለም በማድነቅ የሚከተለውን የማኅበራዊ ኑሮ መልክ አስገኝ ተዋል። በሥነ ጽሑፍ ረገድ እነ ሶፍክሊስ ኤቭሪፒዲስ ኤስሂሎስ ትራጀዲያና ሌሎችንም የሥነ ጽሑፍ ስልቶች የፈጠሩበት ዘመን ነው። በሥነ ፍጥረት ረገድ ዛሬ የመጨረሻ ዕውቀት ተብሎ የሚገመተው የአቶሚክ ፊዚክስ የመጀመሪያ መሠረት ሌውኪፕስና ዲሞክሪቶስ ያስገኙበት ዘመን ነው። ባነጋገር ዘዴ እና ዲሞስቴኒስ ሊስያስ ኢሶክራቴስ ርቀትና ኃይል ያላቸውን ያነጋገር ዘዴዎች ቀርጸው የሠሩ በት ዘመን ነው።

በታሪክ ጽሕፈት እነሂሮዶቶስ ሱኪዲዲስ ክሴኖፎን በዚህ ዘመን ነበሩ። በሥነ ሕንፃ ረገድ እነ ፊዲያስ የኦቴናን ቤተ መቅደስ የአሊምቢያን ቤተ መቅደስ በመሥራት ዛሬ ክላሲክ የሚባለውን የሕንፃ ዘዴ ያስገኙ ናቸው። ከላሲክ የሚባለው ቅጽል ዛሬ ለመላው የዚህ ዘመን ሥልጣኔ ተሰጥቶአል። ትርጓሜውም ይህን ያህል ፍጹም ስለሆነ ለምሳሌ ለአርአያ ይሆን ዘንድ ለተማሪዎች “ለክላስ” የሚቀርብ ማለት ነው። እሊህ ጽርዕውያን በምን ምክንያት ከዚህ ደረሱ ብሎ መጠየቅ እዚህ ላይ የሚገባ ነገር ነው። መልስ ከሚሆኑት ሐሳቦች አንደኛው ይህ ነው። ሰዎች ለአዲስ ነገር በጣም የሚጓጉ የተለመደውን አልፈው ለመሄድ የሚጥሩ የሕሊናን ወሰን ድንበር ለማስፋትና ከአሁኑ ከቅጽብ ታዊው አልፎ ምን ነገር እንዳለ ለማየት የሚናፍቁ ነበሩ።

« የአቲና ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ » (የራፋኤል ፡ ሥዕል ፡ በክፍል ፡)

ሉቃስ እንኳ ይህንን ጠባይ ተመልክቶ ከመጣፉ አግብቶ ሳቸዋል። “ወሰብአ አቴናሰ ወእለ ይነግድ ነሎም ሀየ ባእ ደ ትካዘ አልቦሙ ዘእንበለ ዳእሙ ለአጽምእ ወነቢብ ዘሐ ዲሰ “አቴናውያን አዲስ ነገር ከመስማት ወይም ከመናገር በስተቀር ሌላ ምኞት አልነበራቸውም። ባለው ላይ ቆሞ አዲስ ነገር ለማግኘት የሚጣጣር ሰው ሁል ጊዜ ወደፊት ይሐዳል። ሁለተኛው ሐሳብ ደግሞ ውድድር ነው። እሊህ የጽርዕ ፈላስፎች ለውድድር በጣም ስል የሆነ ስሜት ነበራቸው። በአንዱ አውራጅነት የሚያጨበጭቡ፣ አድማቂ የአርጋጅ አናጓጅ፣ አሆ በሀሊ አልነበሩም። አንዱ ቀደም ብሎ የዓለም «መጀመሪያ አንድ ነገር ብቻ ነው» ሲል ይህኛውን ለማፍረስ ሌላው ደግሞ “የለም የዓለም መጀመሪያው አንድ ሳይሆን ብዙ ነገር ነው” ብሎ ይከራከረዋል ይወዳደረዋል። በዚህ ምክንያት ሁለት ሲስተሞች ይፈጠራሉ። አንደኛው ሞኒዝም ይባላል ሁለተኛው ፕሉራሊዝም ይባላል። በዚህ ዘዴ እርስ በራሳቸው በመከራከር በመወዳደር የሕሊናና የዓለም ሕግጋት የሚታወቅበት መንገድ ጉልህ ሆኖ ተከፈተ። የዘመናዊው የአውሮጳ ሥልጣኔ መንፈስ ከነዚህ ባምስተኛውና ባራተኛው መቶ ዓመት ከነበሩት ፈላስፎች ግንባር የሠረፀ ነው። “ለይኩን ብርሃን” ብርሃን አሁንም ብርሃን ይሁን። ብርሃንም ሆነ። በዚህ ብርሃን ብዙዎች ወደፊት ተራመዱ። ይህ ብርሃን አልቆየም። ወዲያው ተመለሰ። የታላላቆች ሊቃውንት ዘመን አለፈ። የተከታዮች የውላጆች ዘመን ቀጠለ። “በከመ ይቤ” በማለት የሌሎችን ሐሳብ መጥቀስ መተንተን የመንፈስ ሞያ ሆነ። መንፈስ በገዛ ራሱ ውስጥ ያለውን ምንጭ ትቶ ወደ ሌላ እየሐደ እንደ ንብ በመቅሰም ዕውቀቱን ይቀምም ጀመር። የዚህ ዘመን ፍልስፍና “ኤክሌክቲሲዝም” ይባላል። ከመምረጥ ከመቅሰም የተገኘ የሐሳብ ድርጅት ማለት ነው። መንፈስ ደህ ባይተዋር ሆነ። ካለፉት ባለጸጎች ዘንድ ለመቅፈፍ አኮፋዳውን ይዞ ይዞር ጀመር። መንከራተት ደከመው። እርዳታ ፈለገ። ይህም እርዳታ ከወደ ላይ ከአርያም እንዲመጣለት ተመኘ። ይህም እርዳታ ወረደ። በኢየሩሳሌም ዐረፈ። ግን በብላሽ የሚገኝ አልነበረም። መንፈስ ዋጋ መክፈል ግድ ሆነበት። ዋጋው ቀላል አልነበረም። ራሱን የኑሮውን ሕግጋት ለመካድ ለማፍረስ ተጠየቀ። ተከራክሮ

በመርዳት ፈንታ ፤ የውር የጭፍን እመን ተባለ ። ደክሞት ነበርና ተቀበለ ። የእምነት ዘመን ቀጠለ ። ይህ መካከለኛው ዘመን የሚባለው ነው ። የክርስትና ትምህርት የማናቸውም ነገር መጨረሻ መደምደሚያ ሆነ ።

ትምህርት ወይም ዕውቀት የሚባል ነገር ሕሊና በገዛ ራሱ ሕግጋት እየተመራ በመመራመር የሚገኝ መሆኑ ቀርቶ አንዲት መጣፍ በመተርጎም የሚገኝ ሆነ ።

በዚህ ሁኔታ መንፈስ ለብዙ ዘመናት ደስ ብሎት ሙቆ ት ኖረ ። ግን ከገዚ ብዛት ያለበት ቤት ጥበቱ ተሰማው ። ሌላ ፈለገ ። ወደ ኋላ ሕይወት ሲፈልግ ሰፋፊ ቤቶች አገኘ ። እሊህም የጽርዕ የፍልስፍና ሲስተሞች ናቸው ።

እንደገና ወደ ሕይወት ለማምጣት ለመውሰድ ተጣጣሪ Renaissance የሚባለው የታሪክ ጣቢያ ተፈጠረ ። ዳግም ልደት ማለት ነው ። ያው አልተወለደም ። መሰሉ ነው ። እነ ጋሊሌኦ ጆርዳኖ ብሩኖ ዴካር ሌሎችም በቀድሞው የጽርዕ ፍልስፍና ሰክረው ያንኑ እንደገና ለማስገኘት የተጣጣሩ ያዲሱ ዘመን ፈላስፎች በዚያ ፈንታ አዲስ ፈጠሩ ። ያለፈ ነገር አይመለስም ። ታሪክ አይደገምም ። የጽርዕውያንን ፍጥረት ለመምሰል በመጣጣር ምዕራባውያን አዲስ በዚያ ላይ የተመሠረተ ሥልጣኔ አቁመው ወደፊት ቀጠሉ ። ይህ ሥልጣኔ እንደትልቅ ወርካ ተስፋፍቶ ጥላው የመላ ዓለም መጠለያ ሆኖአል ።

ይህ አዲሱ የአውሮፓ ሥልጣኔ አንድ ጎብር (Compositum ማለት ነው ። አንድ አቅጣጫ ብቻ የወሰደ አይደለም ። ምንም እንኳ አንዳንድ ጽንፋውያን ወይም ኤክስትራሚኒስቶች ሥጋዊ ማቴሪያሊስታዊ ዝንባሌ አለው ብለው ቢከሱት ። የአንድ ሃይማኖታዊ ዘመን ተከታይ በመሆኑ በእምነትም በኩል ብዙ የወዲያኛውን ዓለም የበለጠ በማድረግ ማናቸውንም ንቀው በጎ ምግባርን ትሩፋትን በመከተል እንዲከተሉም በማስተማር ሕይወታቸውን በማሳለፍ አርአያነት አብነት የሆኑ ሞልተዋል ።

በሥነ ምግባር ረገድ የሰውን ጠባይና ችሎታ በመመርመር ከከፍተኛ የሞራል ሐሳብ ጽርዖት ደርሰዋል ። በማኅበራዊ ኑሮ ረገድ የያንዳንዱ መብትና ተግባር ተጠብቆ ሰው በንጹሕ ተምኔቱ መሠረት በሰላም ተደስቶ የሚኖርበትን የሕግ ውሳኔ አስገኝተዋል ። በሀብት በንብረት በኩል ባነሰ ድካም ብዙ የሥራ ፍሬ በማስገኘታቸው ከራሳቸው አል

ፈው ለመላው ዓለም የሚተርፉ ሆነዋል ። በሥነ ፍጥረት ዕውቀትና የሱም ዘርፍ በሆነው በቴክኖሎጂ ረገድ ከላይ እንደጠቀስነው የሰውን ሕሊና በጣም በማበልጸጋቸው ሰው ከሰውነት ድንበር ለማለፍ ምንም አልቀረው ። በውበት ጥበባትም ረገድ እነ ራፉኤልን ዳቢንቺን ሞዛርን ቤቶቮንን ባሕ ቬርዲ እና የሌሎችንም ስም መጥቀስ ይበቃል ። ለሚሰማ ሰው ሰማቸው ብቻ ብዙ ይናገራል ። የአውሮጳ ሥልጣኔ ባጭሩ ይህ ነው ። ባጭር ለመናገር ስንል ሳንበድለው አልቀረንም ። ግን በሌላ ዕድል እንከሰዋለን ።

ይህ የአውሮፓ መንፈስ ወይም ሥልጣኔ አንድ ጠባይ አለው ። በአመጣጡ መሠረት ከቦታውና ከጊዜው ጋር የተያያዘ ነው ። ግን በንጹሕ የሕሊና ጥረት የተገኘ ጠቅላላ የሰው መንፈስ ጸኑ ስለሆነ በሁሉም ዘንድ የሚጸና ነው ። እሊህን የሕሊና ሕግጋት ወይም የሥልጣኔ ፍሬዎች ያስገኙት አውሮጳውያን ናቸው ። ግን እስያውያንም አፍሪካውያንም በትምህርት የራሳቸው ለማድረግ ይችላሉ ። ዕውቀት ሲባል በጠቅላላ በማናቸውም ሰው ዘንድ በአምሳለ ዘርዕ ያለ ነገር ነው ። ያንተም የኔም አይደለም ። የሁላችንም ነው ። ብቻ አንዱ ቀደም ብሎ ይገልጻቸዋል ፤ ያስገኛቸዋል ። በዚህኛው እርዳታ ሌላው ደግሞ በተራው በገዛ ራሱ ውስጥ ካለው የዕውቀት ምንጭ ይደርሳል ። በዚህ ምክንያት የአውሮፓ መንፈስ ያስገኛቸው የሥልጣኔ ፍሬዎች በብዙ ሀገሮች ዘንድ በማናቸውም የትምህርት ደረጃዎች የትምህርት ምልዓት (Content) ሆኖአል ። በሀገራችንም ከአምሳ ዓመት ጀምሮ የትምህርት ዓላማ ከምዕራብ ሥልጣኔ ጋር የተያያዘ ሆኖአል ። ሁለት መንገዶች አሉ ። አንደኛው ይህንን ብቸውን ተቀብሎ ያለፈውን ያረጀ ነገር ነው ብሎ ጨርሶ መተው ነው ። ሁለተኛው ደግሞ ሰው ራሱን እኔነቱን ለመካድ በላጲስ ለመፋቅ ስለማይችል የራሳችን ብለን የምንጠራውን ከአዲሱ ከምዕራባዊው ጋር በማፃመር በማዋሐድ ወደፊት አዲስ ኅብር ለመፍጠር እንሂድ የሚል ነው ። ሁለተኛውን የምንከተል መሆናችን ግልጽ ነው ። ስለዚህ እሊህ ሁለቱ የሚፃመሩበትን ዘዴ ከመተንተናችን በፊት ሁለተኛውን ተፃማሪ ደግሞ በተለይ ለመረዳት ያፊድ ወይም ስለ ኢትዮጵያ ሥልጣኔ መንፈስ በሚል አርእስት በሚቀጥለው ጊዜ ለመናገር እንፈልጋለን ።

ያሬድ ወይም ስለ ኢትዮጵያ ሥልጣኔ

“ኪያከ ይሴብሐ ኩሉ ኃይለ ሰማያት
 ሃሌ ሉያ ለእግዚአብሔር ለዘረድአነ
 ስብሐተ ንፌት ለዘፈለጠ ብርሃነ ፤
 አምላክነሰ አምላክ አድኅኖ
 አአኩቶ ወእሴብሐ ወአሌዕሎ
 እስመ ጽድቅ ቃሉ
 እሙን ነገሩ
 ወርቱዕ ኩሉ ፍናዊሁ
 መንግሥቱ ዘለዓለም” ።

ጣዕሙን ለሰመደው ሰው ይህን መዝሙር በቅዱስ
 ያሬድ የዜማ ስልት ሲሰሙት ሌላ ነገር ነው ። ይመስጣል ።
 ወደ ሌላ ሁኔታ ያስተላልፋል ። በእምነት ከተሞላ ልብ ወይ
 ም ከሃይማኖታዊት ነፍስ የሠረፀ የምስጋና የስብሐት የአ
 ኩቴት ቃል ነው ። ሁለት ምክንያቶች ሰውን ለምስጋና ወይ
 ም ለመግሳ ያነሳሱታል ። አንደኛው ንጹሕ አንክሮ ፤ አድና
 ቆት ነው ። ሁለተኛው ረድኤት ድጋፍ ነው ። ከተራው ከቅ
 ጽበታዊው የተለየ ፤ እንግዳ ሌላ የሆነ ነገር ባየ ጊዜ ሰው
 የአንክሮ ስሜት ያድርበታል ። ያንን ያሞግሳል ። ደግሞም ለ
 ችግሩ ፤ ለድካሙ የሚሆን የረድኤት ምንጭ ባገኘ ጊዜ ያመ
 ሰግናል ። በዚህ ዓለም ብዙ የሚደነቅ ነገር አለ ። ዋናው
 የዓለም ሥነ ሥርዓት ፤ ኅብር ፤ አድነት ፤ ሕግ ደንባዊነት
 ነው ። የሌትና የቀን መፈራረቅ የክረምትና የበጋ መለዋ
 ወጥ የፀሐይ የጨረቃ የከዋክብት የሌሎችም ዓለማት ዑ
 ደት ይህ ሁሉ ረቂቅ በሆነ ሥርዓት ላይ የተመሠረተ ነው ።
 “ ሥርዓተ ሰማይ ተሠርዓ በምድር ” ይህ የሰማያት የዓለ
 ማት ሕግ ሥነ ሥርዓት በምድርም በሰዎችም መካከል
 ያለ ነው ። የሚያስብ ሕሊና ይህን ከማድነቅ አያቋርጥም ስለ
 ዚህ ሐሳብ ከተናገሩት ፈላስፎች አንዱ ኢማኑኤል ካንት
 እንዲህ ይላል ።

፳

«Zwei Dinge erfüllen das Gemüt mit immer neuer und zunehmender Bewunderung und Ehrfurcht, je öfter und anhaltender sich das Nachdenken damit beschäftigt: der bestirnte Himmel über mir und das moralische Gesetz in mir.»

“ ሕሊና ሁልጊዜ ይህን ባሰበና በማሰብም ላይ በዘገየ መጠን ሁለት ነገሮች ሰውነትን እያደገ በሚሄድ የአንክሮና የአክብሮት ስሜት ይመለታል ። በከዋክብት የተማላው ሰማይ ከኔ በላይ እና በእኔ ውስጥ የሚገኘው የሥነ ምግባር ሕግ» ። ይህ የፈላስፋው ቃል ነው ። የሚያስብ ሰው ሁሉ የዚህ ሐሳብ ተካፋይ ነው ። በተለይም የሃይማኖት ሰው ለእንዲህ ያለ ግርማዊ ውበትና ሥነ ሥርዓት የተለየ ስሜት አለው ።

ይህኛው እንደፈላስፋው ሕጉን ሥነ ሥርዓቱን በማድነቅ ብቻ ተወስኖ አይቀርም ። ከዚያ አልፎ ወደ ደንጋጊው ፤ ወደ ሠራዊው ፤ ወደ ማናቸውም ጥንተ ነገር ይሄዳል ። እሱን ያደንቃል ፤ ያሞግሳል ። እላይ በመጀመሪያ የጠቀስነው የቅዱስ ያሬድ ዝማሬ ይህን ዘይቤ የያዘ ነው ። “ ኪያክ ይሴብሐ ኃይለ ሰማያት ” ሰማያውያን ኃይላት ያመሰግናሉ ። ይዘምራሉ ። ለቅዱስ ያሬድ ይህ ዓለም በመላ እንደ አንድ ትልቅ ማኅሌት ወይም በዘመናዊ ቋንቋ ሲንፎኒ ማለት ነው ። ሁሉም በዝማሬ ያመሰግናሉ ። ይህን ሐሳብ በትልቁ የጀርመን ባለቅኔ በዮሐንስ ቮልፍጋንግ ጌቴ ዘንድም እናገኘዋለን ። በፋውስት መቅድም ላይ ከሊቃኑ መላእክት አንዱ እንዲህ ይላል ።

ሁሉም ከሁሉ ጋር እዩት ሲፃመር
አንዱ በሌላው ውስጥ ሲሠራ ሲኖር ፤

ኃይላት ሰማያት ሲወርዱ ሲወጡ
የወርቅ ማድጋዎች እየተላወጡ ፤

ቡራኬን በሚያድል የዓለም ዑደት
ከሰማይ ተነሥተው ምድርንም ሲያልፉዋት
ሁሉን ከሁሉ ጋር በኅብር ሲያዘመኑት ።

ከጥንት ዘመን ጀምሮ ብዙዎች ፈላስፎችና የሃይማኖት ሰዎች ዓለምን በመላ ከሁለት ከፍለው በሁለት ጥንተ

ነገሮች (Principles) ያምኑ ነበር ። አንደኛውን መንፈስ ወይም መንፈሳዊ ዓለም ፤ ሁለተኛውን አካል ወይም አካላዊ ፤ ዓለም ፤ ብለውታል ። ስለሰውም ሲናገሩ አካላዊም መንፈሳዊም ነው በማለት የሁለት ነገሮች ተከፋይ ፤ የሁለት ዓለማት ነዋሪ ፤ ዜጋ ፤ መገናኛ አድርገው ይመለከቱታል ። ሰው በነዚህ ሁለት ዓለማት መካከል የሚገኝ ማዕከላዊ ፍጥረት እንደመሆኑ ስለሁለቱም ዕውቀት ሊኖረው ይችላል ። ይህ ዕውቀቱ በተለይ ፍጹም ምሉዕ ሊሆን የሚችለው በሐሳቡ ርቀት ወይም በእምነት ኃይል ከጉልህ ከግዙፉ ከሚታየው ወዲያንዲያ ወደረቂቁ ወደማይታየው ለመራመድ ለመሻገር ሲችል ነው ።

እንዲህ ያለውን ትምህርት እነ ፒታጎራስንና ፕላቶንን የሚያክሉ ፈላስፎች አስተምረውታል ። ነገሩ በጣም ተዘርዘሮ የሚነገረው በሃይማኖት ትምህርት ውስጥ ነው ። ስለመንፈሳዊው ዓለም ብዙ ይነገራል ። እዚህ ላይ ለመናገር የምንፈልገው በጠቀስናቸው መዝሙሮች ውስጥ ኢትዮጵያዊው መዘምርና ጀርመናዊው ደራሲ “ ኃይላተ ሰማያት” ያሉትን ነው ። ከነዚህ አንዳንዶቹ በቴሌሎጂ ቋንቋ መላእክት ይባላሉ ። መንፈሳውያን ሕላዌያት ናቸው ። ሥራቸው ተልእኮ እና በተለይም ስብሐት አኩቴት ቅዳሴ ነው ። ለማናቸውም ሕላዌ ተቀዳሚ ምክንያት (Prima Causa) የሆነውን ትልቅ አስተናባሪ ሕሊና በማሞገስ ዘለዓለም ይኖራሉ ። ሰው በአንድ በኩል መንፈሳዊም እንደመሆኑ የነዚህ መናፍስት ባሕርይ ተካፋይ ስለሆነ የሥራቸውም ተካፋይ ተሳታፊ መሆን አለበት ።

አምላኩን በስብሐት በአኩቴት በቅዳሴ በማሞገስ ጊዜውን የሚያሳልፍ ሰው የመላእክት ጠባይ ተካፋይ ነው ማለት ነው ። ቅዱስ ያሬድ ይህን ድርሻ መርጦአል ። ሌላ ነገር ምንም ሳያሳስበው ሕይወቱን በመላ ለዚህ ተግባር አሳልፎ ሰጥቶአል ። የመንግሥት እኩሌታ ቢዳርገው ለስብሐተ እግዚአብሔር የሚመቸውን ጸጥታና የመንፈስ ነፃነትን መርጦ ወደ ስሜን ተራራ ሄዶአል ይባላል ። ድምፁን እስከዛሬ ድረስ የሚሰሙ ሰዎች አሉ ማለትንም እንሰማለን ። ይህ የእምነት ጉዳይ ነው ። ፍልስፍና ወይም ንጹሕ ሕሊና እንዲህ ያለውን ነገር አይረዳውም ። ግን አንድ

፳፪

መንገድ አለ ። ይህም ልቡና የምንለው ነው ። ፓስካል የሚባለው ፈረንሳዊ ሊቅ Reason du coeur ይለዋል ። ሰው ሕሊና ብቻ አይደለም ልብም አለው ። ይህን ሐሳብ የሚያብራራ አንድ ደራሲ እንዲህ ይላል ።

“ ፍልስፍና ግንኙነት ያለው ከሕሊና ጋር ብቻ ነው ። ግን ሰው ሕሊና ብቻ አይደለም ። በሰው ፡ ነፍስ ውስጥ ፓስካል ልቡና የሚለውም ነገር አለ ። መላ እና ስሜት ማለት ነው ። ፈላስፎች በሜታፊዚክ ምርመራ ከሚደርሱበት እግዚር ሌላ አንድ የስሜት እግዚር ሊኖር ይገባል » ። የቅዱስ ያሬድ ዝማሬ እንዲህ ያለውን አምላክ ነው የሚያሞግሰው የብርሃን የደኅንነት የጽድቅ የእውነት የትክክለኝነት መገኛ ነው ። “እስመ ጽድቅ ቃሉ እሙን ነገሩ ወርቁፅ ዙሉ ፍናዊሁ” የሚታፈዚክ ወይም የሎጂክ ደረቅ ሕግጋት እዚህ ቦታ የላቸውም ። ስሜትና ፓስካላዊ ልቡና በመቅድማዊ ጽርየት ጎልተው ይታያሉ ። ቅዱስ ያሬድ በኢትዮጵያ ሥልጣኔ ታሪክ ውስጥ ጎልቶ የሚታይ ገጽ ነው ። የእርሱን ምሳሌ መሠረት አድርገን ስለሀገራችን ሥልጣኔ ለመናገር እንፈልጋለን ።

ባለፈው ጊዜ ስለአውሮፓ ሥልጣኔ ስንናገር የነገሩን ጠባይ ለማስረዳት ያንድ ትልቅ ሊቅ ምሳሌ ወስደን ነበር ። ይኸውም ፋውስት የሚባለው ነው ። ከታላላቆቹ የቅኔ ሰዎች አንዱ የሕይወቱን ጥረትና የኑሮውን መልክ በሥነ ጽሑፍ አማካይነት ቀርጾ ያቆሙለትን ረቂቅ ሐውልት ዓይቶ በመረዳትና በመተንተን የአውሮፓን ሥልጣኔ መንፈስ ለመረዳትና በተቻለ መጠንም ለማስረዳት ሞክረን ነበር ። ይህንንም ማድረጋችን ሊቃውንቱንና ፈላስፎቹን በመላ እንደ ሠራዊት አሠልፈን ስለያንዳንዱ አቋቋም መናገር ስለማይቻል አብነት ፣ አርአያነት ፣ ምስለኔነት ያለውን አንዱን ግን ትልቁን ሊቅ መርጦ ስለሱ መናገር ይሻላል ፤ በማለት ነው ። ይህ ዘዴ የቱን ያህል የተከናወነ ለመሆኑ መናገር አያሻም ። ጐልማሳ በተቻለው መጠን ጦርም ሆነ ፍላፃ አስተካክሎ ይወረውራል ። ሳይመታ ቢቀር ከክንዱ ብርታት ብቻ ሳይሆን ከዓለማው ወላዊዎችም ሊሆን ይችላል ። ያንድ ሥልጣኔን ጠቅላላ ጠባይ በጥቂቶች አኃዞች ወስኖ ለመጨበጥና ወይም በአንድ ትልቅ ሊቅ ጥረት መስ

ሎ ለመናገር ያስቸግራል ። ምክንያቱም ሥልጣኔ ማለት ባለፈው እንደተናገርነው አንድ ትልቅ ኅብር (Compositum) ነው ። ብዙ ተናባሪዎች አሉት ። ፈረንጆች ዋጋዎች (Values) ይሉአቸዋል ። እሊህም ቅድስና ፣ ደግነት ፣ እውነት ፣ ውበት ፣ ጠቃሚነት ናቸው ። ቅድስና በሃይማኖት ረገድ ለሚደረገው ሥልጣኔ መሪ አኃዝ ነው ። ደግነት የሥነ ምግባር የሞራል ሥልጣኔ ፣ እውነት የዕውቀት ፣ የሳይንቲፊካዊ ሥልጣኔ ፣ ውበት የሥነ ጥበብ ወይም አርቲስቲካዊ ሥልጣኔ ፣ ጠቃሚነት የህብት ወይም የኢኮኖሚካዊ ሥልጣኔ መሪዎች አኃዞች ናቸው ። አንድ የተጃጃሪነት ሥልጣኔ እሊህ ሁሉ ዋጋዎች ሊኖሩት ያስፈልጋል ። በተረፈ ጉድለት ሕፃን ያለው መሆኑ የማይካድ ነው ። በሞላ በጉደል ከሊህ ሀብታት አብዛኛዎቹን ከያዙት ሥልጣኔዎች አንዱ የሀገራችን የኢትዮጵያ ሥልጣኔ ነው ። በዚህ ንግግራችን የምናደርገው ጥረት የዚህን ሥልጣኔ ጠቅላላ ጠባይ ለመረዳትና የባሕርዩ ኖላያት (elements) ምን እንደሆኑ ለመወሰን ነው ። ይህንንም ሐሳብ በመፈጸም የምንከተለው ዘዴ ባለፈው ጊዜ የተጠቀምንበት ነው ። በአፍሪካ ምሥራቃዊ ዳርቻ የታወቀውን ሥልጣኔ ለማስገኘት ብዙ ሊቃውንት ጥረዋል ። ሰማዩ ወይም ጠፈሩ ልሙጥ ነበር ። የነዚህ ሰዎች ጥረት የሚያበሩ ከዋክብት በዚህ ጠፈር ላይ አስገኝቶአል ። ምን ይሆናል ። ብዙ ደመና ሸፍኖአቸዋል ። እነሱን ለመረዳት ክንፍ ብርቱ የሕሊና ክንፍ ያሻል ። እንዳቅማችን እንሞክራለን ። ስለዚህ ማኅበረ ሊቃውንት በመላ ለመናገር በጠቀስነው ምክንያት አይቻልም ። አብነት ወይም ምስሉነት ያለውን እንመርጣለን ። ይህም እላይ በመቅድሙ እንደተናገርነው ያሬድ ቅዱስ ያሬድ ነው ። ቅዱስ ያሬድ በዘመናት መካከል ለነበሩት ሁሉ የሀገራችን ሊቃውንት እንደራሴነት ያለው ትልቅ መንፈስ ነው ብለን እናምናለን ።

ምክንያቱን እንደሚቀጥለው ለማስረዳት እንሞክራለን ። እንደምናውቀው ቅዱስ ያሬድ የሃይማኖት ሰው ነው ። ይህንን ሊቅ ለኢትዮጵያ መንፈስ እንደራሴ ብለን ስንጠራ ለሀገሩ ሥልጣኔ አንድ ጠባይ መስጠታችን ነው ። ይህም ሃይማኖታዊነት ነው ። በማናቸውም በኩል ብንመለከተው የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘመናት መካከል ያደረገው የታሪክ ጉዞ

በሊቃውንቱ ጥረት በተከማቸው የመንፈስ ውጤት መሠረት ስናየው በሃይማኖት ላይ የተመሠረተ ነው።

በአውሮፓ ሥልጣኔ መካከል ላይ የሚገኘው ሰው ነው። እነሱ ራሳቸው እንደሚጠሩት ሥልጣኔያቸው anthropocentric ይባላል። በዚህ አንጻር የሀገራችንን ሥልጣኔ theocentric ብሎ ለመጥራት ይቻላል። የማናቸውም ነገር ማዕከል የሰብአዊ ጥረት ሁሉ ምክንያት እግዚአብሔር ነው። አነሳስቶ የሚያስጀምር ረድቶ የሚያስጨርስ የነገሩ ሁሉ ጥንት ተፍጻሜት አምላክ ነው። እሊህ ሁለት አስተያየቶች ሁለት ትልልቅ ፈላስፎች የተጣሉበት ነው። አንደኛው ፕሮታጎራስ ይባላል። ሁለተኛው ፕላቶን ነው። የመጀመሪያው እንደሚለው “ላሉት ነገሮች ሁሉ መኖራቸውን ለሌሉትም አለመኖራቸውን ለማናቸውም ነገር መወሰኛ መስፈርት ወይም መዳልው ሰው ነው። « man is the measure of all things, of things that are that they are, and of things that are not that they are not »

ይህን ሐሳብ በመከራከር ትልቁ ፈላስፋ ፕላቶን በቃልም በጽሑፍም ደክሞአል። ለሰው መጠንና ልክ ያው ሰው ሊሆን አይችልም። ከሱ በላይ ወይም ውጭ የሆነ ሌላ የበላይ የሌለው መሆን አለበት። ይህም እግዚር ነው። የሁሉ ነገር መወሰኛ መስፈሪያ መመጠኛ መዳልው ወይም ሚትር መለኮት ነው አለ ፕላቶን። የዚህን ፈላስፋ ሐሳብ በኢትዮጵያ ሥልጣኔ ውስጥ የምናየው የመንፈስ ዝንባሌ ሊያጸድቅለት ይችላል። በማናቸውም የሕይወት ክፍል በግልም ሆነ በማኅበር የሚደረገው ጥረት በአምልኮት በሃይማኖት አስተያየት አየር የተመላ ነው። የማናቸውም ነገር መወሰኛ አጋዝ ከእምነት ጋር የተያያዘ ነው። ማናቸውም የሰው ጥረት ከፍሬ የሚደርሰው በአምላክ ረድኤት ነው። ገበሬው የሚዘራው የሚያጭደው ያምላኩን ቡራኬ ነው። “ ዘኒ የሐርስ እንዘ ይሴፎ ኪያክ። ወዘኒ የዐርር ብዕለ ጸጋክ »። የሰው መንፈስ ጥረት ከጥንት ጀምሮ ሁለት አቅጣጫ ነበረው። አንደኛው ሥነ ፍጥረታዊው ዓለም ነው ሁለተኛው ሰብአዊው ዓለም ወይም የገዛ ሕይወቱ ነው። ለነዚህ ሁለት ጥያቄዎች ወይም እንቅስቃሴዎች ትርጓሜ ለማስገኘት ሲጣጣር ኖሮ ብዙ የሐሳብ ድርጅቶች ሲስተሞች

አስገኝቶአል ። ከነዚህ ግማሾቹ የሰው ሕሊና በገዛ ሕግጋቱ እየተመራ በመጣጣር ያገኛቸው ሲሆኑ ፤ ግማሾቹ ደግሞ በራዕይ በሕልም ፤ በአቡቀለምሲስ ከአምላክ ወይም ከመላክ የተገለጹ የሕይወትና የዓለም ዘይቤ ወይም ትርጓሜዎች ናቸው ። ከዚህ ከሁለተኛው ጋር የሀገራችን ሥልጣኔ ግን ችነት አለው ፤ በእምነት ላይ የተመሠረተ በክርስቲያን ሃይማኖት ላይ የቆመ ሥልጣኔ ነው ። በዚህ ሥልጣኔ ውስጥ ሃይማኖት ሰፊ ቦታ ወስዶአል ። እንዲያውም የነገሮችን ሁሉ ባሕርይ ማያ መመልከቻ መነጽር ነበር ማለት ይቻላል ። ከዚህ ትእይንት ብዙ ዕውቀቶች ስለዓለምና ስለሕይወት ተገኝተዋል ። በነዚህ ዕውቀቶች ፋናነት የታሪክ ንዳናቸውን ቀደው ተጉዘዋል ። ከመቅድማዊ ሁኔታ ከአረማዊነት ወደ ከፍተኛ የሥልጣኔ ደረጃ ደርሰዋል ። በዚህ ሚዳ ብዙዎች የመንፈስ ጀግኖች በእምነት ተጋድለዋል ። ሃይማኖት ታምራት ሠርቶአል ። ተራራውን ምድረበዳውን አፍልሰው የሥልጣኔ መደብር ከተማ አድርገውታል ። የዕብራውያን መልእክት ደራሲ ስለነ ሳሙኤል ባራቅ የፍታሄ ጌዴዎን ሶም ሶን እና ስለሌሎችም የተናገረው ለሀገራችንም የመንፈስ ጀግኖች የሚጸና ነው ። እሊህም እንደነዚያ ፤

በተአምኖ ተጋደሉ ወሞዑ ነገሥተ
ወአድምዑ ፍናዊሆሙ
ተገበሩ ጽድቀ
ወረከቡ ተስፋሆሙ
ወፈጸሙ አፈ አናብስት
ወአጥፍዑ ኃይለ እሳት
ወድኅኑ እምአፈ ኩናት ።
ወጸንዑ በሕማሞሙ
ወኃየሉ በውስተ ጸብዕ
ወሰደዱ ተዓይነ ፀር ።

እብሪተኞችን ነገሥታት በግራም በቀኝም እያሳፈሩ በመመለስ የታሪክ ጉዞአቸውን ቀጥለዋል ። እውነትን ትክክለኛነትን ፤ ፍርድን በመከተል ጸህቀ ልቡናቸውን ፈጽመዋል ። የአናብስት መፈንጫ ምድረ በዳ የነበረውን ቤተ መቅደስ ፤ ቤተ መንግሥት ፤ ሐውልት ፤ አልፍኝ አዳራሽ እየሠሩ ከትመውታል ። በዙሪያቸው የነበረውን

፳፮

እንደ እሳት ያለውን የሥነ ፍጥረት ተቃራኒነት አለዝበው ለፈቃዳቸው አስገብረውታል ። በዐመፅ በተንኮል በየጊዜው የተቃጣውን ሠይፍ በሚገባ በመመከት በርትተው ተከላክለው ፈተናውን ችግሩን አልፈዋል ። ይህን ሁሉ ለማከናወን የቻሉት በእምነት ብርታት ነው ። ይህ ሁሉ ገድልና ጥረት እንደ ዓላማ ነበረው ። “ከመ ይርከቡ ሕይወተ እንተ ትኔይስ” የላቀ የበለጠ ሕይወት ለመኖር ፤ ሁልጊዜ ለመሻሻል እምነት ነበራቸው ። በዚህ እምነት እየተመሩ የሥልጣኔን መንገድ ይዘው ወደላይ ተጓዙ ።

ያሬድ ወይም ስለኢትዮጵያ ሥልጣኔ II

ባለፈው ጊዜ በዚህ አርእስት ባደረግነው ንግግር የሀገራችንን ሥልጣኔ ጠቅላላ ጠባይ ለመረዳት ሙከራ አድርገን ነበር ። ያንን ሐሳብ በመቀጠል በዛሬው ንግግራችን ወደ ዝርዝር ለመግባት እንሞክራለን ። ይህንንም የምናደርገው ባለፈው ጊዜ ስለአውሮፓ ሥልጣኔ ባደረግነው ንግግር የተጠቀምንበትን ዘዴ ወይም የነገር ስልት በመከተል ነው ። ስለአውሮፓ ሥልጣኔ መንፈስ ስንናገር የነገሩን ባሕርይ ከተረዳን በኋላ በአራት ክፍሎች ተንትነን በዝርዝር ለማስረዳት ሞክረን ነበር ። እነዚህም አንደኛ የሥነ ፍጥረት ዕውቀት ሳይንስ ወይም ሰው መላውን ዓለም በሕሊናው አስሮ ጨብጦ ለመያዝና ለገዛ ፈቃዱ ለማስገበር ያለው ጥረት ነው ። ሁለተኛ የዚህ ክፍል ዘርፍ ብለን የጠራነው ቴክኖሎጂ የሚባለው ነው ። ሦስተኛ የሥነ ምግባር ጽርዖትና ትክክለኝነት ወይም በማገበራዊ ኑሮ ረገድ ሰው በንጹሕ ተምኔቱ መሠረት በሰለም ለመኖር ይችል ዘንድ የሚረዳው የተቃና የልማትና የአስተዳደር ሥነ ሥርዓት ነው ። አራተኛ የውበት ጥበባት የሚባሉት (Fine Arts) እንደ ሥነ ጽሑፍ ኪነ ጥበብ ያሉ ከቀለም ከቅርጽ ከድምፅ ጋር ግንኙነት ያላቸው የሰው ነፍስ ውስጣዊ ሀብትና ብልጽግና መግለጫ የሚሆኑ ጥበባት ናቸው ። በነዚህ በአራቱ የዕውቀት ስልቶች ረገድ አውሮፓውያን በዘመናት መካከል ጥረው ተጣጥረው ምን እንዳስገኙ ባለፈው ጊዜ ተመልክተናል ። በዛሬው ንግግራችን ያሰብነው ለነዚህ የመንፈስ ጥረት ውጤቶች ተመሳሳይ የሚሆን በሀገራችን ሥልጣኔ ውስጥ ይገኝ እንደሆነ ለመፈለግ ነው ።

በመጀመሪያ ሕሊናችንን ወደ ሥነ ፍጥረት ሠፈር እንመራለን ። አልፍሬድ ኖርት ሁዋይትሄድ የሚባል ባለንበት ዘመን ከታወቁት ፈላስፎች አንዱ Science and the modern world በሚባለው ድርሰቱ ውስጥ ሁለት ነገሮች ለአውሮፓውያን የግል ንብረታቸው ናቸው የሚል ሐሳብ አቅርቦአል ። እነዚህም theoretical science እና ሙዚቃ ናቸው ። ፈላስፋው ምንም እንኳን ስለራሱ ቤት (pro domo) ቢናገር እምብዛም ከአውነት የራቀ አይመስለኝም ። ከጥ

፳፰

ቅም የተለየ ንጹሕ ዕውቀት (disinterested science) የተገኘው በምሥራቅ ሳይሆን በምዕራብ፤ በአውሮፓውያን ዘንድ ነው። በዚህ ሐሳብ ብዙ ሊቃውንት ተከራክረውበታል። አብዛኞቹ ሳይስማሙበት አልቀሩም። ከነዚህ መርማሪዎች የምንለይበት በቂ ምክንያት ሊኖሩን አይችልም ዕውቀትን ለዕውቀት ብቻ ሲሉ ወይም ሂሮቶስ እንደሚለው ለቲኦሪ ሲሉ (theories eneken) የተመራመሩ መጀመሪያ ጽርዓውያንን ቀጥሎም በተለይ ምዕራባውያን ናቸው።

ምሥራቃውያን አብዛኛውን ጊዜ አስተያየታቸው ከቅርብ ጥቅም ጋር የተያያዘና ለዕለት አገልግሎት የሚውለውን መፈላለግ እንጂ ከዚያ አልፎ የነገሮችን ባሕርይ ለመረዳት እምብዛም ዝንባሌ አልነበራቸውም ይባላል። ብርቱካን ወይም ሌላ ፍሬ በገዛ ክብደቱ ተስቦ ከዛፉ ሥር ሲወድቅ ያዩ ሞልተዋል። እንሥቶ ከመመገብ በስተቀር ሌላ ቁምነገር አላገኙበትም።

ኒውቶን የሚባለው ሊቅ ግን ከዚህ ቀላል ትርጓሜ “የክብደት ሕግ” የሚባለውን ትልቅ የሥነ ፍጥረት ትምህርት አስገኝቶአል። ጎመን በምንቸት የሚቀቅሉ ሴቶች ሞልተዋል። ግን እምፋሎቱ የምንቸቱን መግላሊት ገፍቶ ሲጥለው መልሶ ከመክደን ወይም ለጥቅም እንዲውል የታሰበው ጎመን በስሎ እንደሆነ ከማየት በስተቀር ሌላ ቁምነገር ያለ አይመስላቸውም። የባቡር የመርከብ የሌሎችም ታላላቅ መኪናዎች ማንቀሳቀሻ ጉልበት የሚገኘው የጎመኑን ምንቸት መክደኛ ገፍቶ ከሚጥለው የእምፋሎት ኃይል ነው። እንደ ማርታ ያሉ ሴቶች ለትርኪ ምርኪው ሁሉ ጎምበስ ቀና ሲሉ ስለሚውሉ ስለእምፋሎት ኃይል ለማሰብ ጊዜ የላቸውም። እንዲህ ያለ የማሰብ ሥራ የተሰጠው ለሌሎች እንደ ማርያም ላሉት ነው። ይህ ይበልጣል። “ማርያምስ ኃርየት መክፈልተ ሠናየ ዘኢየሐይድዋ” ጥሩው የተዋበው ሥራ ከትምህርት፤ ከጥበብ፤ ከዕውቀት ከመመራመር ጋር የተያያዘው ነው። ይህ ድርሻ በማርያም የተመሰሉት የአውሮፓውያን ድርሻ ነው። ባለፈው ጊዜ እንደተናገርነው በመመልከት በማስተዋል፤ በመመራመር ብዙ ከተአምራት የሚቆጠሩ ነገሮች ፈጥረዋል። ግን ለዚህ ዕውቀታቸው የመጀመሪያውን መሠረት የጣሉት የምሥራቅ

ሊቃውንት ናቸው። በአውሮፓ ሥልጣኔ ታሪክ ውስጥ የባላባትነት ማዕርግ ያላቸው የቀድሞ ዘመን ግሪኮች ናቸው ብለናል። እሊህ ፈላስፎች ከሶክራቴስ በስተቀር አብዛኛዎቹ በግብጽና በዝቅተኛው እስያ እስከ ጽ ዓመታት ድረስ የተማሩ ናቸው። ምሥራቃውያን ቀደምትነት አላቸው ማለት ነው። የሥነ ፍጥረት ዕውቀት ለመጀመሪያ የተሞከረው በፋርስ በባቢሎንና በግብጽ ካህናት ነው። በነዚህ ሀገሮች የፀሐይና የከዋክብት አምልኮት ጸንቶ ስለነበር፤ ሥነ ፍጥረትን በመላ ማስተዋል መመርመር ከአምልኮት ጋር ተያይዞ አብሮ አድጎአል። በሀገራችን እስከ ዛሬ ድረስ ጸንቶ ያለው የሥነ ፍጥረት ዕውቀት ከቅርብ ምሥራቅ መንፈስ ጋር ግንኙነት ያለው ነው። የግሪክ ፈላስፎች ወደ ምዕራብ ወስደው እንዳራቡትና ከከፍተኛም የእድገት ደረጃ እንዳደረሱት የሀገራችንም ሊቃውንት በትልልቆቹ የዕውቀት ከተማዎች ተገኝተው በመማር ወደ ሀገራቸውም ተመልሰው መጻሕፍቱን በመተርጎም በማስተማር በአፍሪካ ምሥራቃዊ ዳርቻ የታወቀውን ሥልጣኔ ለመመሥረት ችለዋል። ከጥንት ግብጽና ከባቢሎን ከደቡብ ዐረብያ ሥልጣኔ ጋር የቱን ያህል ቀጥታ ግንኙነት እንደነበረ ለምርመራ እናቆየዋለን። ከእስራኤል ነቢያትና ጠቢባን በኋላም ከእስክንድርያ ሊቃውንት ጋር የሀገራችን ማእምራን ቀጥታ ግንኙነት እንደነበራቸው የታወቀ ነው። በኢትዮጵያ መጻሕፍት ውስጥ የሚገኘው የሥነ ፍጥረት ዕውቀት ከዚህ ግንኙነት የሠረፀ ነው። በመጀመሪያ የመጽሐፈ አሪት ዓለም ከዚያም በኋላ በሂሴኒስቲክ ሥልጣኔ ሥር የነበሩት የእስክንድርያ ሊቃውንት ትምህርት በኢየሩሳሌም ጎብኝዎችና ወደ ምሥራቅ በሚጓዙ መንገዶች አማካይነት ከዚያም በኋላ በክርስትና ሰባኪዎች አማካይነት ወደ ሀገራችን ገብቶ ተስፋፍቶ ዳብሮ ይገኛል። በዚህ ትምህርት መሠረት ይህ ዓለም እና በውስጡም የሚኖሩት ሕላዌያት እንዲህ ያለ ባሕርይ አላቸው።

ዓለም እምነብ አልቦ በድንገት የተገኘ፤ ለድሉ የተጣለ ቀስ በቀስ ከመቅድማዊው አነስተኛ ሁኔታ በገዛ ውስጡ በሚገኙት ጉልበቶች ጥረት አሁን ካለበት የደረሰ የነፃ ክዋኔዎች መድበል፤ ድምር፤ መከማቻ አይደለም። ለመገኘቱ ምክ

ንያት አለው ። ለኑሮውም አስተናባሪ ሕሊና ሠራዲ መጋቢ
አለው ። ከዚህ እስከዚህ ተብሎ የሚወሰን ጥንት ተፍጻ
ሜት ያለው በሕግ በሥነ ሥርዓት የሚተዳደር ፍጥረት
ነው ። ፍጥረት ስንል ፈጣሪ አለ ማለት ነው ። ፕላቶን ቲሜ
እስ በሚባለው ድርሰቱ እንደሚያስረዳው ሙሴ በአሪት ዘፍ
ጥረት እንደሚገልጸው የዚህ ዓለም መገኛ ምክንያት ዲሚ
ዩርጎስ ኤሎሄ ያኸፔ ይባላል ። ፈጣሪ ሠራዲ መጋቢ መለ
ኮት ማለት ነው ። ተመሳሳይ የሌለው የሰው ዕውቀት የማ
ይደርስበት ትልቅ ሕሊና ነው ። የመለኮትን ባሕርይ የዚህን
ዓለም ጥንት ተፍጻሜት ዘርዘሮ ለማወቅ መጣጣር ውቅ
ያኖስን በሰባራ እንቁላል ለመቅዳት መሞከር ማለት ነው ።
“ዓቢይ ግብርክ እግዚአ ወኮሎ በጥበብ ገበርከ» ። የዚህ ዓለም
ሥራ ምንኛ ግርማዊ እውብ ድንቅ ነው ። ረቂቅ በሆነ በማይመ
ረመር በማይታወቅ ጥበብ የተሠራ ነው በማለት ኢትዮጵያዊ
ሕሊና አድናቆቱን ገልጾአል ። በዚህ ተወስኖ አልቀረም ።
እንደ ልሴሎቹ ሁሉ ለዕውቀት ያለው መጓጓት እየገፋፋው
ማናቸውንም ለመረዳትና በሕሊናው ሕግጋት ሥር ወስኖ
ቀምሮ ለማዘጋጀት ደክሞአል ። የተመልካችን ዓይን ከጥ
ንት ጀምሮ ይማርክ የነበረው በከዋክብት ያጌጠው ሰማይ
ነው ። የፍጥረት መጀመሪያ እርሱ ነው ። ረቂቃን የሆኑ
የማይታዩ ሰባት ንጣፎች አሉት ። ከዚያ በታች የከዋክብት
ሠፈር ነው ። ጉልቁ መሣፍርት የሌላቸው የብዛት ምሳሌ
ዎች ናቸው ። ታላላቆቹ ከዋክብት እንደ ፕላኔቶች ቁጥር
ስም ያላቸው ናቸው ። ፀሐይና ጨረቃም በአየራዊው ሠፈር የደ
መቀውን ቦታ ይዘው ይገኛሉ ። የሚንቀሳቀሱ ፍጥረቶች
ናቸው ። የነዚህ ሰማያውያን አካላት ሥነ ፍጥረታዊ ጥናት
በሀገራችንም በጣም የተስፋፋ ነው ። በሰፊ መጽሐፍ ተከ
ማችቶ ይገኛል ። ከነሱም “ባሕረ ሐሳብ” ይባላል ። ይህ ስለ
ሩቅ ዓለም ነው ። በቅርቡም ዓለም ላይ ፤ በሚታየው በሚ
ዳሰሰው ፤ ጉልህ አካላዊ በሆነውም ዓለም ላይ የሀገራችን
ሊቃውንት የምርመራ ዓይናቸውን አሳርፈውበታል ። ኤምቤ
ዶክሊስ የሚባለው የጥንት ዘመን ፈላስፋ ለነገሮች ሁሉ
መሠረት የሆኑ እንደ ዘር ያሉ Rizomata የሚባሉ
አሉ ። ብሎ ለመጀመሪያ ጊዜ እንዳስረዳ በሀገራችንም ይኸ
ው ጠባይ ያላቸው “ባሕርያት” “ኖሳያት” የሚባሉ እንደ
ነፋስ እሳት ማይ መሬት ያሉ መኖራቸውን ሊቃውንቱ

መርምረው ተረድተዋል ። የዘመናችን ኬምስትሪና ፊዚክስ የሚያስተምሩት ይህንን መሠረታዊ አስተያየት በመቀጠል በመዘርዘር በመተንተን ነው ። ከዚህ አያይዘው ይህ ዓለም ጉልህ የሚታይ አካላዊ ብቻ ሳይሆን ትልቁ ፈላስፋ ፕላቶን እንዳስተማረው በክርስትናም ትምህርት እንደሚገኘው ከአካላዊው ከጉልህ ዓለም ወዲያንዲያ ረቂቅ የሆነ የማይታይ መንፈሳዊ ዓለም መኖሩን ተረድተው አስተምረዋል ስለሰውም ሲናገሩ አካላዊ እንደ መሆኑ የሥነ ፍጥረታዊው የጉልህ ዓለም ባሕርይ ተካፋይ መሆኑን ሲያስረዱ ይህ ብቻ ሳይሆን መንፈሳዊም መሆኑንና «ለባዊት ነባቢት ሕያዊት» የሆነች ነፍስ ያላቸው መሆኑን ገልጸው ያስተምራሉ ። ሰው በዚህ ባሕርይ መሠረት በፍጥረቶች መካከል የበላይነት ቦታ ያለው ነው ። ሰው ሕሊና ልቡና ያለው በመሆኑ የማናቸውም ነገር መገኛ አስተናባሪ መለኮታዊ ሕሊና ባሕርይ ተካፋይ ስለሆነ ይህን ዓለም የማስተናበር የመግዛት መብት ተሰጥቶታል ። የጌትነት ማዕርግ አለው ማለት ነው ። ይህ ሐሳብ ወደ ሥነ ምግባርና ወደ ማኅበራዊ ኑሮ ሥነ ሥርዓት ይመራናል ። በዚህም አርእስት የፈለሰፉ አሉ ። በ፲፯ኛው መቶ ዓመት ኬምቢሪዝም የሚባለው የፍልስፍና ትምህርት እንደገና በአዲስ መልክ በተመሠረተ ጊዜ የአቴና ሶፊስቶች ካቀረቡት ትምህርት ጋር ግንኙነት ያለው አዲስ ስለሰው አስተያየት ቀርቦ ነበር ። ሰው በተፈጥሮው ምንም ምን የሌለበት ባዶ፣ ነጭ፣ ያልተጻፈበት ብራና tabula rasa ነው ። ዕውቀቱም ፍርዱም ባህሉም ሥነ ሥርዓቱም ከሕይወት ከትዝብት ከኤክስፔሪያንስ የተገኘ ነው ። እንደ ሕይወቱ ወይም ትዝብቱ ዓይነት ሐሳቡም ይለወጣል ። የማናቸውም ነገር መሠረት በማየት በመዳሰስ የምናገኘው ትዝብት ነው ። ይህ ትምህርት በሀገራችን የሐሳብ ዘዴ ጨርሶ እንግዳ ነገር ነው ። ሰው ልሙጥ ፍጥረት ያልተጻፈበት ብራና አይደለም ። የለባዊነት፣ የማሰብ፣ የሎጂክ ሕግጋት በሕሊናው ውስጥ በተፈጥሮ ተቀምጠው ይገኛሉ ። የበጎ አድራጎት የሥነ ምግባር፣ የሞራል ሕግጋት በልቡናው ውስጥ በተፈጥሮ ተጽፈው ይገኛል ። እሊህም ሕግጋት ከሰው ፍጥረታዊ ጠባይ ጋር ተስማሚነት «ሐዋዝነት» ያላቸው ናቸው ። ለማናቸውም ተግባሩ መሠረት ሊሆኑ የሚገባቸው እሊህ ሕግጋት ናቸው ። ሰው ሠራሽ አይደሉም ። አያረጁም ። አያ

ፈጽሞ ። በባቢሎን በአቴና በደብረ ሲና ፤ ሐሙራቢ ሶሎን ሙሴ ሕግጋትን በደንጋይ ሰሌዳ ጽፈው ለሕዝባቸው ከማ ስተማራቸው በፊት “ጽሑፍ ውእቱ ውስተ ልቦሙ” በሰ ው ሕሊና ሰሌዳነት ተጽፈው የሰውነት ምልክት ማለፍ ሆነው የሚገኙ ናቸው ። ለፍትሕ ፤ ለትክክለኛ ፍርድ ፤ በጠ ቅላላ ለመንግሥታዊ አስተናበር መሠረት ሊሆኑ የሚገባ ቸው እሊህ መለኰታዊ አመጣጥ ያላቸው የሥነ ምግባር ሕግጋት ናቸው ። ፕላቶን ሪፐብሊክ የተባለውን በዲያሎግ መልክ የተጻፈውን ድርሰቱን እንዲህ በሚል አጭር ጥያ ቄና መልስ ጀምሮታል ፡ “የሕግጋት ውሳኔ ምክንያት ማነው ወዳጄ ፤ እግዚር ነው ወዳጄ ፤ እግዚር ነው” ፤ ይህ አስተያየት ሶፊስቶች ስለሕግጋት ሰብአዊ አመጣጥ ያቀረቡትን ትምህ ርት የሚቃወም ነው ። ሶፊስቶች ሰው ከአርያም ከሰማይ ከገዛ ሕላዌው ምንጭ ጋር ያለውን ረቂቅ ግንኙነት እንደ ገመድ ቆርጠው ሰውን በገዛ እኔነቱ ማዕከልነት ወስነው ብርቱውን የሌላው አስተናባሪ ደንጋጊ ገባሬ ሕግ ሠራዲ መጋቢ አድርገውት ነበር ። የብርቱ ሰው ፈቃድ ወይም ጥቅም የሕግ መሠረት ነው ። ይህንን ሐሳብ በመቃ ወም ሕግጋት ከሰው በላይ የሆነ አመጣጥ ያላቸው መሆኑን ፕላቶን አስረድቶአል ። የሀገራችን ሊቃውንት ይህን መስ መር የሚከተሉ ናቸው ። ቅዱስ ያሬድ የዘመነ ጽጌን ድን ስመ ጥሩዎቹን ነገሥታት አብርሃና አጽብሐን በማሞገስ ነው የሚጀምረው ። የሊህ ነገሥታት ምርጫቸው ከእግዚር ነው ፤ ሐሳባቸው ሥራቸው መለኰታዊ ዋስትና ያለው ጽድ ቅ ትክክለኛ ፍርድ ነው ። “ርእዩ ዘገብረ እግዚአብሔር ለእለ ያፈቅርዎ ነግሡ በጽድቅ ወለብሱ ድርዐ ጽድቅ ወተአጽፉ ብርሃነ ጽድቅ ወተቀጸሉ ጌራ መድኃኒት በትሥሕት ፤ እግ ዚአብሔር ለሚወዳቸው ያደረገውን እነሆ ተመልከቱ በጽ ድቅ ለጽድቅ ነገሡ ።

የጽድቅን የብረት ልብስ ለበሱ ፤ የጽድቅን ብርሃን ተጐ ናፀፉ ። የደኅንነትን ሽልማት ደስ እያላቸው አጌጡ” ። በዚህ አንገርጋሪ በሚባለው መዝሙር ውስጥ ቅዱስ ያሬድ አንዱን ቃል ሦስት ጊዜ ደጋግሞታል ። ይህም ቃል ጽድቅ የሚለው ነው ። እውነት ፤ ትክክል ፍርድ ማለት ነው ። ፕላቶን ቀደም ብለን በጠቀስነው ድርሰት ውስጥ ብዙ ጊዜ የሚመላል

ሰው ቃል ይኸው ጽድቅ (ዲኬዮሲኒ) የሚለው ነው። እንደ
ሚለው የመንግሥት መሠረቱ ጽድቅ ትክክለኛ ፍርድ ነው።
ቅዱስ ያሬድም የአብርሃንና የአጽብሐን ንግሥ ከጽድቅ ከት
ክክለኛ ፍርድ ጋር አፃምሮታል። ትክክለኛ ፍርድ የጸናበት
“ዘመን ተድላ ደስታ የበዛበት፤ ሰላም ጸጥታ የሚገኝበት፤
ዘመን ዛገን ወመርስ” ነው። ጌታ ለሎሌው ነጋዴ ላሞሌው
ሳይሰጋ ሳይባንን እንቅልፍ ወስዶት የሚያድርበት ዘመን
ነው። በወርቅ እንክብል በሸማ ጥቅል የተገዛ፤ ልደ ቤት፤
በጦር አንደበት በፈረስ አንገት የተማረከ ሳይባል ሰው
በመላ በአርአያ ወበአምሳለ እግዚአብሔር የተፈጠረ ስለ
ሆነ ሁሉም በሰውነት መብት ሲደሰት በሕልምም ሆነ በእውን
ያየ ኢትዮጵያዊ የሰዎች ኑሮ ምንኛ ውብ ነው። «ሠናይ
ኮነ ንብረቶሙ ለሕዝብ» በማለት ንጹሕ ደስታውን ገልጾ
አል። ይህ ትልቅ አስተያየት ነው። ሳያደንቁት ለማለፍ
አይቻልም። ኢትዮጵያውያን በክርስትና ከንፍ ላይ ሆነው
አየር አየራት ወጥተው እመቀ እመቃት ወርደው የነገሮ
ችን ባሕርይ ለመመርመርና ለመረዳት የሕሊና ፕረት አድ
ርገው ከብዙ የሐሳብ ትክክለኝነትና ጽርየት ደርሰዋል።
ስለ ሥነ ፍጥረትና ስለ ሥነ ምግባር ባጭሩ ይህ ይበቃል
ወደ ውበት ጥበባት ብንዛወር ነገሩ የባሰ ይሆናል። እዚህ
ላይ በመጀመሪያ ሊወሳለት የሚገባው ከማናቸውም ሀገር
ሥነ ጽሑፍ ጋር ሊወዳደር የሚችለው የቅኔ ትምህርት ነው።
እንዲያውም አቻም የሌለው ነው። ለማለት ይቻላል። ቅኔ
ወይም ግጥም በፈረንጆች ቀላል ነገር ነው። ሁሉም የሚ
ረዳው ለተራ ሕዝብ የሚሆን ነው። እነሱ እንደሚሉት
«La poesie est, dans le plus noble sens du mot, une
vulgarisation de la philosophie» የፍልስፍና ሕዝባዊ አቀራ
ረብ ግጥም ይባላል ማለት ነው። ቅኔ ስንል ግን ጨርሶ ሌላ
ነገር ነው። ከባድ ነው። ምሥጢር የተመላ የረቀቀ ፍል
ስፍና የተከማቸበት ማለት ነው። ባለቅኔውም ሰሚውም
በሕሊና ርቀት የተራመዱ ናቸው። ሁለቱ ሲገናኙ አንድ
ኛው ገና ከመጀመሩ ሁለተኛው ይበል፤ ይበል፤ እያለ ባንክሮ
ይፈነዳል። በምሥጢሩ ገፈት ብቻ ሰክሮ ወይም በኃይል ቃሉ ተ
ማርኮ ነው። የሕሊና ርቀትና የቃል የአንደበት ጉልበት በቅኔ
ትምህርት በጣም ተስፋፍቶ ይታያል። አንድ ተመልካች ባለቅኔ
ውን ከበረድ ከነጐድጓድ የበለጠኃይል ያለው ሆኖ አግኝቶታል።

ወበረድ ቃልከ በጊዜ ዘንመ
ዘበቄለ ጠፍአ ድገረ ኩነ አመ
ወዘጠፍአ በቄለ ዳግመ »

የቅኔ ትምህርት ለኢትዮጵያ ትልቅ ሀብት ነው ። ምን
ይሆናል፤ ሳይጸፍ በመቅረቱ የሀብታም ደህ አርጎናል ። በሙ
ዚቃ ረገድ ያገራችን ዜማ ራሱን የቻለ የጽሕፈት መልክና
(Nota) ልዩ ልዩ ስልቶች ያለው በመሆኑ በዓለም የሙ
ዚቃ ዓይነቶች መካከል እንደ አንድ ሆኖ የሚቆጠር ነው ።
ጣዕሙን ለለመደው ሰው የሚመስጥ ነው ። አንድ የድን ተማሪ
በጥናት ላይ ሳለ የእናቱን ሞት ቢያረዱት “እባክህ ተወኝ
ቡሩኬ የጽጌም ድን ይቀር ይሆናል” አለ ይባላል ። ከእናቱ
ፍቅር ይልቅ የዜማው ብሶበታል ማለት ነው ። በስዕልና
በሕንፃ ረገድ የታሪክ ማዕበል ከምድር በታች የደበቀውን
ለምርመራ ትተን የአክሱምን እና የላስታን ሕንፃዎች ብቻ
ብናስታውስ በዚህም በኩል ቢያንስ እንኳ በታው ባዶ
አለመሆኑን ለመረዳት ይቻላል ።

አንድ የዘነጋነው ነገር አለ ። ይህም ቴክኖሎጂ ነው ።
ቴክኖሎጂ በዛሬ መልኩ የአውሮፓውያን ፍጥረት ነው ።
በጣም የሚደነቅ ነው ። በየትኛውም ሀገር ቢሆን ተወዳዳሪ
ሊገኝለት አይችልም ። የቀድሞ ዘመን ግሪኮች ታሪክ ጸሐ
ፊዎች ጥንታውያን ኢትዮጵያውያን የታወቁ መርከበኞች እን
ደነበሩ ይናገራሉ ። በብዙ ማዕድኖችና በሥነ ፍጥረት
ኃይላት የተጠቀሙ መሆናቸው የታወቀ ነው ። ግን ማን
እንደ ምዕራባውያን ። በዚህ ረገድ በብዙ በጥቅል ልንወስ
ደውና በሀገራችን በብዙ ተዘርቶ በብዙ ሊያፈራ የሚያስ
ፈልግ ነገር አለ ። ይህ ሐሳብ ወደ ሚቀጥለው የንግግራ
ችን አርእስት ይወስደናል ። “ተዋሕዶ” በዚህ ንግግራችን
የዘረዘርነው የኛ የምንለው ከምዕራብ ከምናገባው ጋር እን
ዴት እንደሚፃመርና እንደሚዋሐድ በሚቀጥለው እንናገ
ራለን ።

“ በተዋናዶ ከበረ ። ”

“ ወለእመ ፡ ተሰብሩ አዕጺቂሃ ኪያከ አውልዓ
ገዳም ተከሉ መካኖመ፡
ወጎበርከ ሥርወ ምስሌሆመ፡
ወኮንከ ዘይተ ከማሆመ፡ ።]
ፍሩሀከ ንበር
ወኢትዜሃር ላእለ አዕጺቅ
እስመ አኮ አንተ ዘትፀውሮ ለሥርወ
አለ ሥርወ ይፀውረከ ”

ይህ ቃል ለዘመናችን የመንፈስ ወይም የሥልጣኔ ችግር የታመነ መፍትሔ የሚሆንና ለትምህርት ዓለማም ፍለጋ ብርሃን የሚሰጥ ነው ብለን የምናምንበት ነው ። ወረድ ብለን በሚገባው ቦታ ምክንያቱን ለማስረዳት እንሞ ክራለን ። መጀመሪያ ችግር ስንል ምን ማለታችን ነው ። የገንዘብ የሀብት የንብረት ማነስ አይደለም ። እንዲህ ያለ ችግር እያነሰ ሂደቱ ። በሳር ቤት ተወልዶ ያደገው ባለ ድንጋይ ቤት ሆኖአል ። ወትሮ በሺህ የሚቆጠር ሠራዊት በሥሩ ያስተዳድር የነበረው ደጃዝማች የሚያገኘው ደሞዝ ዛሬ ለብዕረ ወጡ ተማሪ የሚሰጥ ሆኖአል ። በባንክ በግምጃ ቤት በሚሊዮን የሚቆጠር ብር ሲገባ ሲወጣ ይውላል ። በስኮትላንድና በሌላም የምድር ዳርቻ የተጠመቀው ጠላ ባሕሩን የብሱን ቆርጦ እዚህ በከተማም በገጠርም እንደ ልብ ይጠጣል ። በዚህ ረገድ በፍጥነት መራመድና ብዙዎች እንዲሳተፉ ማድረግ ያስፈልጋል እንደሆነ ነው እንጂ በል ማት ጎዳና ላይ መገኘታችን አይካድም ። ችግር የምለው ሌላ ነው ። ከተማረው ከሚያስበው ሰው ጋር ግንኙነት ያ ለው የመንፈስ ችግር ነው ።

እንዲህ ያለውን ዘመን የሥልጣኔ ታሪክ ጸሐፊዎች kultur-
krise ይሉታል ። የባሕል ፤ የኑሮ መልክ ፤ የጣዕመ ሕይወት ችግር ማለት ነው ። ሰው ለኑሮ ያለው ጣዕም ይለወጣል ። ለሌላ ነገር ተምኔት ያድርበታል ። አይቶት የማያውቀውን ይናፍቃል ። አብዛኛውን ጊዜ ሊያገኘው የማይችለውን ይመ ኛል ። በዚህ ምክንያት ይቸገራል ። እንዲህ ያለ ችግር መኖ ሩን ተራው ዝቅተኛው አያውቅም ። የመንፈስ ከፍተኛነት

፳፮

ያላቸው ብቻ ይረዱታል ። መብረቅ በከፍተኛ ነገር ላይ ነው የሚያርፈው ። እንዲህ ያለ ችግር የደረሰባቸውን ሁለት የታሪክ ዘመናት ለማስረዳት ያህል እንጠቅሳለን ። ሁለቱም ከአውሮፓ ታሪክ የተወሰዱ ናቸው ። እንደኛው ከክርስቶስ ልደት በፊት በ፮ኛው መቶ ዓመት የነበረው የግሪኮች አገር የመንፈስ ሁኔታ ነው ። ሁለተኛው ከክርስቶስ ልደት በኋላ በ፲፮ኛው መቶ ዓመት የነበረው የምዕራብ አውሮፓ የመንፈስ ሁኔታ ነው ። ከክርስቶስ በፊት በ፮ኛው መቶ ዓመት ከዚያም ቀደም ብሎ ወደ ዝቅተኛው እስያ ተሰደው የቅኝ አገር በሚያስገኘው ነፃነትና ፍርሃተኒያነት ያደጉ ግሪኮች ፈላስፎች ወደ አቴና ተመልሰው አዲስ የሐሳብ ዘዴ አዲስ የዓለም አስተያየት በማምጣታቸው ቀድሞ በሀገሩ ላይ ጸንቶ ተከብሮ ይኖር የነበረውን የሐሳብና የኑሮ ሥነ ሥርዓት ከነሥር መሠረቱ አናወጡት ። ከነሱ ቀጥለው ጥቁሩን ነጭ ነጩን ጥቁር ፤ ትንሹን ትልቅ ፤ ትልቁን ትንሽ እያደረጉ ለማስረዳት የተነሡ ሶፊስቶች የሚባሉ የዲስኩር መምህራን ፤ እነዚያ ያናወጡትን እነሱ በቀላሉ አፈረሱት በቀድሞው የኑሮ መልክ ውስጥ ከአማልክት አንሥቶ እስከ ዝቅተኛው ፍጥረት ድረስ የያንዳንዱን ቦታ የሚወስን መለኮታዊ ሥልጣን ያለው ሥነ ሥርዓት ነበር ። በነዚህ ፈላስፎች ጥረት ሁሉም ያረጀ የተላላተ ሆኖ ተገኘ ። በሚቶስ ፈንታ ሎጎስ ባለሥልጣን ሆነ ። በተረት ፈንታ ሕሊና ተተካ ። ባዲስ ባሮጌ ፤ በወጣት በሽማግሌ ፤ በእምነት በእውቀት መካከል መግባባት ባለመገኘቱ ትልቅ ችግር ተፈጥሮ ነበር ።

በ፲፮ኛው መቶ ዓመት ከክርስቶስ በኋላ የቢዛንስ መንግሥት በመፍረሱ ምክንያት የምሥራቅ ሊቃውንት አከማችተው የነበሩትን የፍልስፍና መጻሕፍት አዝለው ወደ ምዕራብ በመሸሻቸውና በእዚያ በማስተማራቸው አዲስ የሐሳብ ዘዴ አዲስ የአስተያየት መንገድ ከፈቱ ። መካከለኛው ዘመን በሚባለው ከሽህ ዘመናት በላይ በሚሆነው ጊዜ ውስጥ በማናቸውም የሕይወት ቅርንጫፍ ውስጥ የቤተክርስቲያን ትምህርት ተሰራጭቶ ይኖር ነበር ። የመጨረሻው ሥልጣን በዕውቀትም ሆነ በምግባር ረገድ በቤተክርስቲያን እጅ ነበር ። መስፍኑ ዳኛው ጳጳስ መነኩሴ ነበር ።

የቀድሞው ዘመን ፍልስፍና በነዚህ ስደተኞች አማካይነት እንደገና ተወልዶ በዘመኑ የሐሳብ ሰዎች መካከል ያዲስና ያሮጌ (Via antiqua, via moderna) ልዩነት ፈጥሮ ያታግላቸው ጀመረ ። እስከዚያ ድረስ በማናቸውም ረገድ ለሕይወት ትርጓሜ፤ አለኝታ ሲሰጥ የነበረው ነገር ሁሉ ባንድ ቃል አሮጌ ተባለ ። የሰው ምኞቱ ላዲስ ነገር ብቻ ሆነ ። በሥነ ፍጥረት ረገድ በአሪት ዘፍጥረት ፈንታ እነጋሊሌኦ፤ ኮፐርኒኩስ ሌላ አዲስ የዓለማት ሥነ ሥርዓት አበረከቱ ።

በፍልስፍና ረገድ እነ ዴካር፤ ቤክን በስሐላስቲክ ሲሰተም ፈንታ ሌላ አዲስ የዓለም አስተያየት አቀረቡ ። በነዚህና በሌሎችም ሊቃውንት ጥረት የዘመኑ ሰው ከነባሩ የኑሮና የሐሳብ ዘዴ ወጥቶ የገዛ ሕሊናው መርምሮ ባስገኘው ሕግ ኑሮን ለመምራት ተነሣ ። ከአሮጌው ዓለም ወጥቶ ወደ አዲሱ ለመዛወር አመራ ። ግን አንደኛውን ወርውሮ ሁለተኛውን እስኪጨብጥ ድረስ ባዶ እጁን ነበር ። እዚህ ላይ መን ፈስ ይቸገራል ። እንዲህ ያለውን ዘመን ታሪክ ጸሐፊዎች ዘመነ ችግር ብለው ጠርተውታል ። ባልሳሳት በእንዲህ ያለ ዘመን ውስጥ የምንኖር ይመስለኛል ። ነገሩን ለመረዳት የሚቀጥለውን በቅንነት እናስተውል ።

እዚህ ላይ ይህን አዲስ አሮጌ፤ የውስጥ የውጭ የሚሉ አሳሳች የቃላት ጥንድ ትተን የነገሩን ባሕርይ ትክክል ለመመልከት አንድ ሐሳብ እናቀርባለን ። ይህም የሥልጣኔዎች ግንኙነት የሚል ነው ። “ምንት ብከ ዘኢነሣእከ እምካል ዕከ” አንዱ ከሌላው የማይወስድ የማይሳተፍ የለም ። ግን አንድ ሕዝብ በልዩ ልዩ ምክንያቶች ለብዙ ዘመናት ብቻውን ተዘግቶ በኖረ ጊዜ ከገዛ መንፈሱ በተገኙት የሥልጣኔ ሀብታት ተደስቶ ረከቶ ሌላ መኖሩን ባለማወቅ የራሱን የመጨረሻ አድርጎ ይኖራል ። ጊዜው ሲደርስ በስደተተኞች በነጋዴዎች በተማሪዎችና በሌሎችም አማካይነት በሩ ይከፈትና አዲስ የሥልጣኔ መንፈስ ይገባል ። በመጀመሪያው ትእይንት ሰክረው ያዲሱ ነገር ጠበቃዎች ፈጥነው በመሆን “ሳድግዎ ለብሉይ ወልበስዋ ለሐዲስ” በማለት የሚሰበኩ አሉ ። ሌሎቹ ደግሞ የራሳቸውን ዕድል ከነባሩ ጋር በማግመር ሌላውን ላለማስገባት ለመከላከል በሩን ጨርሶ በመዝጋት በእጅም በእግርም በርትተው ይጋፋሉ ። ከንቱ ጥረት

፳፰

ነው። “እስመ መንፈስ ጎበ ፈቀደ ይነፍህ” የሥልጣኔ መንፈስ ወደፈቀደበት ይነፍሳል። ለመቃወም አይቻልም። የሚገባም አይደለም። ምክንያቱም የሥልጣኔ ሀብታት ከሰው የሕሊና ጥረት የሚገኙ ስለሆኑ በየትም ቢወለዱ ዘመዳዎች ናቸው። ለመዓት ወይም ለምሕረት የሚቸኩል ሰው ሳይሆን አስተዋይ ተመልካች የሆነ እሊህን ዘመዳዎች የሚያስተዋውቅ ሽማግሌ ያስፈልጋል። እሱ እስኪገኝ ድረስ እንደ ባዕድ በጠብ በክርክር ላይ እንዳሉ ዘመን ያልፋል። ይህ ዘመን መካን ሆኖ ይቀራል። ከአንደኛውም ሆነ ወይም ከሁለተኛው በደንብ ሳይሳተፉ እንዲሁ የሚያልፉ ትውልዶች ይገኛሉ። ያኛው አሮጌ ነው ተብሎ ይተዋል። ይህኛው ደግሞ ገና ብዙዎች ያልተቀበሉት ስለሆነ ደግሞም ብዙ ጥረትና ድካም ስለሚጠይቅ ቸል ይባላል።

መንፈስ ከሁለቱም ያጣ - - - - ሆኖ የመቅረት አደጋ ይደርስበታል። በእንዲህ ያለዘመን የሚኖረው ሰው በሁለት መካከል ወዲያና ወዲህ ሲንከራተት በመጨረሻ ይሰለቸውና የመንፈስን ጥረት ረብህ፤ ዋጋ እንደሌለው ቆጥሮ ተምኔቱ ወደ ሌላ እንደ ጥቅም ወዳሉ ነገሮች ወደሀብት ንብረት ያዘነብላል። የመንፈሱን ችግር በዚያ ለመደለል ይጣጣራል። ያንጊዜ ግሩም የሆነ የሰው ጠባይ ይፈጠራል። ጥልቅ ጎዘን ንጹሕ ደስታ አያውቅም፤ አያምንም አይክድም፤ ምርር ብሎ አያለቅስም፤ ፍንድቅ ብሎ አይስቅም። ጠላት የለውም፤ ወዳጅም የለውም፤ ቁርጥ ሐሳብ ለሚጠይቁ ነገሮች ሁሉ ግዑዝ ገለልተኛ ማዕከላዊ ሆኖ ይገኛል። ለታላላቅ የሕይወት ፕሮብሌሞች የግዴልሽነት አስተያየት ይኖረዋል።

በእንደዚህ ዓይነት ሰዎች መካከል አርቆ የማየት ኃይል ያላቸው የተመረጡ መናፍስት ይገኛሉ “ኅሩያን ኅዳጣን” ጥቂቶች ናቸው። ግን የሕሊናቸው ስለት የደረታቸው ግለት መሰናከሉን ሁሉ ቆርጦ ሁለቱን ሥልጣኔዎች በዝምድናቸው መሠረት ለማገናኘትና ለማስተዋወቅ በመጨረሻም ለማዋሐድ ይጥራሉ። ጥረታቸውም ይከናወናል። በዘመናችን በየአንዳንዱ ኢትዮጵያዊ ምሁር ፊት የተደቀነው ሥራ ይህ ይመስለኛል። ሁለቱን ሥልጣኔዎች የኢትዮጵያ ንፍ የአውሮፓን በገዛ መንፈሳችን ድልድይነት ማገናኘት፤

በጥረታችን ግለትና ሙቀት እንዲዋሐዱ ለፍሬም እንዲበቁ ማድረስ ምናው ሥራ ይህ ነው ። መጀመሪያ የገዛ ራሳችንን ደገና አድርገን ማላመጥ መዋጥ ፤ ቀጥሎም ከውጭ የመጣውን በዚሁ መንገድ አሳልፎ መደባለቅ ማዋሐድ ። ያንጊዜ ከሁለቱ የሠረፀ በገዛ ወዛችን የተጥለቀለቀ አዲስ የመን ፈስ ሕይወት ይታያል ። በሁለቱ ሥልጣኔዎች መዋሐድ መንፈስ ከፍሬአማኑቱ ከወላድነቱ እንደገና ይመለሳል ። መን ፈስ «በተዋጎዶ ይከብራል ።» ለዛሬው ንግግራችን መነሻ ላደረግነው አርዕስት የምንሰጠው ትርጓሜ ይህ ነው ።

ይህ ነገር እንዴት እንደሚከናወን በመጀመሪያ የጠቀስነው ቃል ይገልጻል ። ጳውሎስ አይሁድና አረማውያንን ለማገናኘት ወይም የዳይዝምንና ሄሌንዝምን በአንድ ትምህርት ሥር ለማስተባበር አንድ ለማድረግ ሲጣጣር ያቀረበው ምሳሌ ነው ። ” ወለእመ ተሰብሩ አዕፁቂሃ ኪያክ አውልዓ ገዳም ተከሉ መካኖሙ ፤ ወኅበርከ ሥርወ ምስሌሆሙ ፤ ወኮንከ ዘይተ ከማሆሙ ፤ ፍሩሐከ ንበር ፤ ወኢትዜኀር ላዕለ አዕፁቅ ፤ እስመ አኮ አንተ ዘትፀውሮ ለሥርወ አላ ሥርወ ይፀውረከ» ። በነፃ ትርጓሜ እንዲህ ማለት ነው ። በተፈጥሮ ዘይትነት ያለው ዛፍ አለ ። ፍሬ ማፍራት ስለተሳነው ቅርንጫፎቹን ይቆርጡአቸዋል ። በነሱ ፈንታ አውልዓ ገዳም የምድረ በዳ ዛፍ ፤ በዘይቱ ግንድ ላይ ተቀጥሎ እንዲያድግ ይተክላሉ ። ተቀጽላው የሥሩ ሕይወት ተካፋይ ስለሚሆን ዘይትነትንም ያገኛል ። ግን ፈርቶ መኖር አለበት ። በቅርንጫፍነቱ መከራት አይገባውም ። ምክንያቱም ሥር ቅርንጫፍን ይሸከማል እንጂ ቅርንጫፍ ሥርን አይሸከምም ። ይህ በጣም ረቂቅና ደግሞም ጉልህ የሆነ ምሳሌ በመጀመሪያ እንደተናገርነው ለጠቀስነው ችግር የታመነ መፍትሔ ነው ። ለእኛ የተፈጥሮ ዘይትነት ያለው ዛፍ የሀገራችን ሥልጣኔ ነው ተቀጽላው በሱ ላይ ተጣብቆ የሥሩ የዘይቱ ተካፋይ መሆን አለበት ። ብቻውን ቢቆም አውልዓ ገዳም ፤ ወፍ አባቱ ፤ የምድረ በዳ ቅጠል ሆኖ ይቀራል ። ከኢትዮጵያ ሊቃውንት «እለ እምፍጥረቶሙ ዘይት» ከሚገኘው ዕውቀት ጋር አዲሱ ከምዕራብ የሚመጣው የሐሳብ ዘዴ ሲፃመር ሲዋሐድ ፤ የዕውቀት ዛፍ ይለመልማል ሲያዩት እንኳ ለዓይን ያስደስታል ።

፳

ዕዕ ዘበቄለት ኀበ ሙሐዘ ማይ ፤
 ፍሬሃ ሠናይ ፤
 አዳም ለርዕይ ፤

ከዚያም በላይ “ ወይከውን ፍሬህ ለመብልዕ ወቄጽሉ ለፈውስ ” ፍሬው መና ነው ። ቅጠሉም መድኃኒት ይሆናል ። ከዚህ ዛፍ ፍሬ የቀመሰ መንፈሱ ይረካል ። እሱም በተራው ብዙ ያፈራል ። ” ቦዘምዕት ወቦ ዘስሳ ወቦዘሠላሳ ” አንዱ መቶ ሌላው ሠላሳ ሌላው ደግሞ ስሳ ያፈራል ። ለዘመናችን የትምህርት ሥራ ከዚህ የበለጠ መሪ ሐሳብ አይገኝለትም ። ስለትምህርት የሚያስብ የሚናገርና የሚሠራ ሰው ይህንን ትልቅ ሐሳብ አልፎት ሊሄድ አይችልም ። ይህ ስለሁለቱ ሥልጣኔዎች መዋሐድ ያቀረብነው ሐትታ የትምህርት ዘይቤ ወደሚለው የንግግራችን ጠቅላላ አርዕስ ት በቀጥታ ይመራናል ። መንገዱ ቢረዝምም ግን በደንና የደረሰን ይመስለኛል ። በዘመናችን የትምህርት ዕድል ከሁለቱ ሥልጣኔዎች ግንኙነት ጋር የተያያዘ ነው ።

ይህ ሐሳብ የአዋጅ ጉልበት ሊኖረው የሚገባና ከሊቅ እስከ ደቂቅ የመላ ሕዝብ እምነት ሊሆን የሚገባ ነው ። በከፍተኛው የትምህርት ቤዛዊና ታዳጊ በግርማዊ ንጉሠ ነገሥታችን አንደበት የተነገረ ነው ። የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ዩኒቨርሲቲ ተመርቆ በተከፈተበት ፤ የዓለም ሊቃውንት መምህራን በተገኙበት በዓል ፤ የኢትዮጵያ መንፈስ እንደገና በተነሳበት በዚያ በትልቁ ቅጽበት ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት መሥራችና ቻንስለር እንደመሆናቸው የሚቀጥለውን መሪ ቃል ተናግረዋል ።

«ይህ ዛሬ መርቀን የምንከፍተው ዩኒቨርሲቲ በኢትዮጵያ ታሪክና ባህል ላይ የተመሠረተና ኢትዮጵያ በረጅም ታሪኳ ያጠራቀመችውን የታሪክና የባህል ቅርስ በረቂቅ በመመራመር ወደ ኋላ መለስ ብሎ በማስተዋል ዘመን አመጣሽ የሆነውን አተኩሮ በመመልከት የወደፊቱን የኢትዮጵያ ሕዝብ ታሪክ አቅጣጫውንና የሚይዘውን መልክ ለመምራት የሚቻልበትን ዕውቀት የሚገባበት የትምህርት አደባባይ ነው ።

ዛሬ እዚህ ደረጃ ደርሰን ይህን ዩኒቨርሲቲ ለመክፈት

ያስቻለን ሊቃውንት መምህራን በየጊዜው አጠራቅ መውና ጠብቀው ባወረሱን በሌላው ክፍል ዓለም ዛሬ በማይገኙት መጻሕፍትና የዕውቀት ህብት ስለሆነ እነ ዚህኑ መሠረት ልናደርጋቸው ያስፈልጋል ።

እነዚህን ትምህርቶች ላስተላለፋልን በየጊዜው ለነ በሩት ለታላላቆቹ መምሕራን ምስጋና እናቀርብላቸዋለን ። ከእነርሱም መካከል እነያሬድን ፤ እነ አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫን ፤ እነ አብሳዲ ዘእንሳሮን ፤ እነ ወልደአብ ወልድ ሚካኤልን ፤ እነ አራት ዓይና ጎሹን ፤ እነ መምሕር አካለ ወልድን ፤ እነ አለቃ ገብረ መድኅንንና ሌሎቹንም ስማቸው በዝርዝር የታወቀውን ሳናስታውሳ ሳቸው አናልፍም ።

ይህ ዩኒቨርሲቲ እነዚህን የባህል ቅርሶች የጥንታዊነት ጣዕማቸውን ሳያጡ ያለንበት ዘመን ስሜት መቀስቀስና ማነቃነቅ እንዲችሉና ከዘመናችን ጋር ተስማሚ እንዲሆኑ ሊያደርግ ይችላል ።

ኢትዮጵያ ልትኮራባቸው የሚገባ ጥንታዊ ሥነ ጽሑፎች አሉአት ። የኢትዮጵያ ወጣቶች እነዚህን የሀገራቸውን ጽሑፎች ሲያጠኑና ሲመራመሩ መንፈሳቸውና አእምሮአቸው ከፍ ወዳለ መራቀቅ የሚመራ ይሆናል ። ”

በዚህ ላይ አንድም ቃል መጨመር አያስፈልግም ። ነገሩ ብሩህ ግልጽ ሆኖ የሚታይ ነው ። ይህንኑ ሐሳብ ከሌሎች ፈላስፎች አስተያየት ጋር ለማዛመድ ያህል የሚቀጥለውን እንናገራለን ። ስለትምህርት የሚናገሩ ሰዎች ሦስት ነገሮች ይለያሉ። አንደኛ የትምህርት ዓላማ ምን እንደሆነ ማወቅ ። ሁለተኛ ፤ ከዚህ ዓላማ የሚያደርሰውን ዘዴ (methodos) ማግኘት ። ሦስተኛ የትምህርት ምልዓት ወይም መሣሪያ (Content, material) ምን እንደሆነ ዘርዘሮ መለየት ። በዛሬ ንግግራችን ስለዚህ ስለሦስተኛው መናገራችን ነው ። ትምህርት የሚባለው ነገር ወይም የተማረ ነው የሚባለው ሰው በውስጡ ምን የያዘ ምን ያከማቸ መሆን አለበት ለሚለው ጥያቄ ከተናገርነው ሁሉ እንደሚወጣው ከሊህ ሁለት ሥልጣኔዎች የሚገኙትን ህብታት እርስ በርሳቸው አከራክሮ

፳፪

እንጾጽሮ ከተጣሩና ከመቅድማዊ ጽርየት ከደረሱ በኋላ በሕሊናችን ሕግና ሥነ ሥርዓት ሥር ቀምሮ ማስቀመጥ እንዲሠሩ ማድረግ በዚህ ዘዴ መንፈስ በሕያውነቱ እንዲ ዘልቅ መጣጣር የጥያቄያችን መልስ ይሆናል ። እዚህ ላይ አንድ ፈላስፋ እንዲረዳን እንጠቅሳለን ።

ሄገል የሚባለውን ነው ። ይህ ፈላስፋ መንፈስ የሚባለውን አጋዝ ለያይቶ Personal Spirit, Objective Spirit እያለ ተናግሮአል ። የመጀመሪያውን በአማርኛችን ገጻዊ እኔያዊ መንፈስ እንበለው ። ከአንዱ ሰው ጋር ብቻ ግንኙነት ያለው ያንድ ሰው መንፈስ ማለት ነው ። ሁለተኛውን አንጻራዊ መንፈስ እንበለው ። የሱም ያንተም የኔም ሳይሆን በሁለታችን አንጻር ፊለፊት ሆኖ የሚገኝ የማኅበራዊ ኑሮ ተካፋይ የሆኑትን ሰዎች ሁሉ የሚያስገድድ የሚያስር መንፈስ ማለት ነው ። የሰው ጉልህ የሚታየው ክፍል አካል ሥጋ ይባላል ። ቀጥሎ ከሱ ጋር ቀጥታ ግንኙነት ያለው ማለት ከሥጋና ደም ጋር የተያያዘው ሰብአዊ ክፍል ነፍስ ይባላል ። በነዚህ ሁለት የሕላዌ ንጣፎች መሠረትነት ላይ በመጀመሪያ በአምሳለ ዘር ወይም በችሎታ መልክ የሚገኝ ነገር አለ ። ገጻዊ እኔአዊ መንፈስ የሚባለው ይህ ነው ። ሊያድግ ሊዳብር ወይም በዘርነት መልክ ተወስኖ ሊቀር ይችላል ። ሊያድግ ሊዳብር የሚችለው በትምህርት አማካይነት ነው ። ትምህርት ምንም ሳይሆን አማካይ አገናኝ ማለት ነው ። የሚያገናኘውም ይህን ገጻዊ ያልነውን መንፈስ ከአንጻራዊው ከማኅበራዊው መንፈስ ጋር ነው ። ባለፈው እንደተናገርነው ሰዎች በማኅበራዊው ኑሮአቸው ውስጥ እርስ በርሳቸው በመወዳደርና በመታገል ያገኙዋቸው ዕውቀቶች አሉ ። እነዚህ ዕውቀቶች በቋንቋዎች ውስጥ ዋናዎቹ ደራስያን አስረው ያስቀመጡዋቸው በሃይማኖት ድርሳን ፤ በሥነ ምግባር ወይም በሞራል ጥንተ ነገሮች (Principles) በመንግሥት ሕግጋት በባሕልና በጠቅላላው በሕይወት መልክ ውስጥ የሚገኙ የአንድ ሕዝብ መንፈስ ተብለው የሚጠሩ ናቸው ። አስተማሪው በማስተማር ሥራው የሚጥረው ወጣቱን ፤ በመሆን በማደግ ላይ ያለውን ሰው የዚህ የአንጻራዊ መንፈስ ተካፋይ ለማድረግ ነው ። የሁለቱ ግንኙነት ዲያሌክቲካዊ ወይም በሕገ ተቀርኖ ላይ የተመሠረተ

ነው። የመጀመሪያው ሁለተኛውን መውሰድ የራሱ ማድረግ አለበት። ግን ይህ ሲሆን በእኔነትና በሌላነት መካከል ያለው ልዩነት መጥፋት የለበትም። ገጸዊው መንፈስ ወደ አንጻራዊው የሚሄደው የሱም ተሳታፊ የሚሆነው በሱ አልፎ እንደገና ወደራሱ ወደ እኔነቱ ለመመለስ ነው። መንፈስ ወደ ተቃራኒው ይወጣል። በትግል በጠብ በክርክር በምርኮ በዘረፋ በልጽጎ እንደገና ወደ ቤቱ ይመለሳል። ሐሳቡ ረቀቅ ያለ ነገር ስለሆነ በምሳሌ ለማስረዳት እንሞክራለን። ለከፍተኛ ትምህርት አንድ ወጣት ወደ ባሕር ማዶ ይሻገራል። በተማሪነት ሳለ በሊቃውንቱ አማካይነት በሕግ፣ በቁጠባ፣ በሥነ ፍጥረት በሌላም ትምህርት መልክ የሚቀርብለትን አንጻራዊ መንፈስ እንዳለ አንሥቶት የመጣ እንደሆነ ወጣቱ ተማሪ ለማለት ያስቸግራል። የዚህ ወጣት ትምህርት ኮፒ ትክክል ግልባጭ ነው። ለማለት ያስደራፍል። ወጣቱ እኔንነቱን የገዛ መንፈሱን ሳይረሳ ሳይክድ ከሌላው ጋር መነጻጸር መታገል አልፎም ለመሄድ መጣጣር አለበት። ትምህርት ማለት ይህ ነው። በዚህ ዓይነት ትምህርት ሰው ከደንበኛው የትምህርት ዓላማ ይደርሳል ስለዚህ ነገር በሚቀጥለው ጊዜ “የትምህርት ዓላማ ሥሉስ ጠባይ” በሚል አርእስት እንናገራለን።

የትምህርት ዓላማ ።

ብርቱ ችግር የያዘ ጉዳይ ነው ። የፍልስፍና ነፋስ ሲያልፍ እንኳ ያልነካው ማእከለ ነቂህ ወንዞች የሚገኝ ሰው ችግር መኖሩን እንኳ ሳይመለከት የቆጥ የባጡን ቀባጥሮ ሊያልፍ ይችላል ። የትምህርት ዓላማ ከመላ ሕይወት ዓላማ ጋር የተያያዘ መካከለኛ ችግር ነው ። ፈላስፋ ተብሎ ስለዚህ ጉዳይ ያልተናገረ የለም ። ከቀረቡት አስተያየቶች መካከል ትክክለኞቹን በመምረጥ የራሳችንንም በማከል እንደሚቀጥለው ለማስረዳት እንሞክራለን ። በዚህም ጥረታችን ችግር መኖሩን እንኳ ለማስረዳት ከቻልን ይኸው ይበቃናል ።

ትምህርት በጠቅላላ ከሰው ሕይወት ጥረቶች አንዱ ነው ። እንዲያውም ዋናው ነው ። የሰው ጥረት ሲባል አንዳች ዓላማ ያለው ፤ አንድ ነገር የሚከታተል ፤ የሚጠባበቅ ነው ። አነሳሽ ምክንያት እንዳለው መድረሻም አለው ። አሪ ስቶትል የሚባለው ፈላስፋ ይህንን ሃሳብ ኤንዴሌሂያ በሚል ቃል ወስኖ ገልጾታል ። ትርጓሜውም ሕያው የሆነ ነገር በመላ ፤ ወይም በመሆን ፤ በመካሄድ ላይ ያለው ነገር ሁሉ ለኑሮው ፤ ለሕይወቱ ጉዞ መድረሻና ተፍጻሜት ያለው እና ይህንንም መድረሻ (ቴሎስ) በገዛ ራሱ ውስጥ የያዘ ነው ማለት ነው ። የሰውም ሆነ ወይም የሌሎቹ ሕያዎች ነገሮች መቅድማዊ ሁኔታ ረቂቅና የዘርነት መልክ ያለው ነው ። በገዛ ውስጡ ባሉት የእድገት ሕግጋት እየተመራ ከተወሰነ ዓላማ ይደርሳል ። ከነዚህ ሕግጋት አንዱ የመኖር ፍላጎት ነው ። ሰው ለመኖር ይፈልጋል ። ይህንን የሚባለው ዝነኛ ደራሲ እንደሚለው “ ሰው ለመኖር ይህን ያህል ብርቱ ፍላጎት ስላለው በግራ ገደል ፤ በቀኝ ገደል ፤ ከፊት ገደል ፤ ከኋላ ገደል ፤ ሆኖበት በአንድ እግሩ ብቻ ለመቆም የሚችልበት ቦታ ቢያገኝ ፤ መኖር አሁንም መኖር ይፈልጋል ። ” በምን ምክንያት እንደሆነ አናውቅም ። ለመኖር ያለን ፍላጎት ከሰብአዊ ባሕርያችን ጋር ውስጣዊ ግንኙነት ያለው ነው ። ይህ የኑሮ ፍላጎት ሰውን በብዙ ረገድ እንዲጥር ያስገድደዋል ። ከነዚህ ጥረቶች አንዱ ለዕውቀት ያለን መጓጓት ነው ። በዋናዎቹ የፍልስፍና ድርሰቶች መካካል የሚቆጠረው የአሪስቶትል ሚታፊዚክ በአጭር ዐረፍተ ነገር ይጀምራል ።

“ ሰዎች በመላ ስለዕውቀት የባሕርይ ፍትወት ወይም መጓጓዣ ይሰማቸዋል ” ትልቅ እውነት የያዘ ንግግር ነው ። ሰው ለዕውቀት በጣም ይጓጓል ። አንዳንዶችም በብርቱ ይንሰፈሱልሉ ። “ አይቱ ብሔራ ለጥበብ ወአይቱ ማኅደራ ፤ ወበአይቱ ተረከበ አሠረ ፎኖታ ” የጥበብ ሀገሩዋ ፤ መገኛዋ ፤ ፈለጓስ ወዴት ነው እያለ በመጠየቅ የብስ ቆርጦ ባሕር ተሻግሮ ይሰደዳል ። በዚህም ምክንያት ከሕፃንነቱ ዘመን ጀምሮ እስከ ጉልማሳነቱ ድረስ ግማሹን የሕይወት ዘመን በትምህርት ቤት ያሳልፋል ። ከዚያም በኋላ ለማወቅ ያለው ተምኔትና ናፍቆት ስለማይረካለት በተሰማራበት የሕይወት መስክ ሁሉ በዙሪያው ያሉትን ነገሮች ለማወቅ ይጣጣራል ፤ የዕውቀት ጥረት ዘወትር የሚቀጥል ምን ጊዜም የማያቋርጥ ጥረት ነው ። ለዕውቀት የሚያነሳሳን የሚገፋፋን ሌላው ምክንያት የኑሮ ችግሮች ናቸው ።

ሰው ለኑሮው የሚያገለግሉት ሁለት መሣሪያዎች አሉት አንደኛው ሕሊናው ነው ። ሁለተኛው ክንዱ ነው ። እሊህ ሁለት መሣሪያዎች በተፈጥሮ ሁኔታቸው እምብዛም ሊረዱት አይችሉም ። ሰው በንጹሕ ሰብአዊ ተምኔት መሠረት ተመችቶት ተደላድሎ በሰላም ለመኖር ይችል ዘንድ እሊህ ሁለት መሣሪያዎች ፤ ሕሊናውና ክንዱ ፤ በትምህርት ረድኤት ማደግ መዳበር መሠልጠን አለባቸው ። በዚህ ዘዴ ብቻ ከምኞቱ ቦታ ሊደርስና ፍላጎቱን ሁሉ ለማርካት ይችላል ። ምን ጊዜም በየትም ሀገር በማኅበራዊ ኑሮ ውስጥ የሚደረገው መሻሻል የሚገኘው ከትምህርት ነው ። የትምህርት መነሻ ሻ ምክንያቱ ባጭሩ ይህ ነው ። በዛሬው ንግግራችን ለመመራመር የምንፈልገው የትምህርት ዓላማ ወይም መድረሻ ምን እንደሆነ ምን ጠባይ እንዳለው ዘርዘሮ ለማወቅ ፤ ለመረዳት ነው ። አንዱ ነገር ሦስት መልክ ያለው መስሎ ይታያል ። ትምህርት መጀመሪያ ሰብአዊ ነው ። ማለት ሰው ከሙሉ የሰውነት ማዕረግ የሚደርሰው በትምህርት ነው ። ሁለተኛ ትምህርት መክሊታዊ ነው ፤ ማለት ሰው በተፈጥሮው ዝንባሌ መሠረት አንድ ሀብት ፤ ጥሪ ፤ ወይም መክሊት አለው ፤ በዚህ መክሊት መሪነት በማኅበራዊ ኑሮ ውስጥ ተከፋፍለው ከሚገኙት ሥራዎች ላንዱ መሠልጠን መዘጋጀት አለበት ። ሦስተኛው ትምህርት አዲስ ነገር ከማወቅ ከመመ

ራመር የእስካሁኑን የዕውቀት ድንበር አልፎ ለመሄድ ከመጣጣር ጋር የተያያዘ ነው። «እሊህን ሶስት የትምህርት ዓላማ ጠባዮች ፈረንጆች Humanistic Professional Scientific ይሉአቸዋል። መጀመሪያ ስለአንደኛው እንናገራለን። አከራካሪ ሆኖ የተገኘውም እሱ ነው። ሰው የሚማረው ከዝቅተኛው ከእንስሶች ጋር የጋራ ከሆነው ሥነ ፍጥረታዊ ሁኔታ ወጥቶ በሃሳቡ በምኞቱ ሥዕል መሠረት ከከፍተኛነት ከሙሉ የሰውነት ደረጃ ለመድረስ ነው። «The proper study of mankind is man» አለ አሌክሳንደር ፖፕ የሚባለው እንግሊዛዊው ባለቅኔ። እነሶክራቴስ ያሰሙት በዘመናት መካከል ሲያስተጋባ የኖረው ብርቱ የመንፈስ ድምፅ ነው። ሰው ሊያስበው ሊያጠናው የሚገባው ዋናው አንቀጽ ሌላ አንዳች ነገር ሳይሆን ያው ራሱ ሰውነቱ እኔነቱ ነው። ምን እንደሆነ ምን መሆን እንደሚገባው መጠየቅ መመራመር አለበት። የሀገራችንም ሊቅ ቅዱስ ያሬድ ይህንን ሃሳብ በአራት ቃላት ደጋግሞ ይገልጻል። “ዑቅ ጠይቅ አእምር ወለቡ” ሰውን የበለጠ የተሻለ የተሻሻለ ሰው ለማድረግ የሚደረገው የትምህርት ጥረት Humanism ይባላል። ቃሉ በተቀዳሚ መልኩ ቺቸሮ ከሚባለው ሮማዊ ደራሲ የተገኘ ነው። ነገር ግን የዚህ ሰውዬ ሃሳብ ቀደምትነት ካላቸው ከግሪክ ፈላስፎች ጋር ግንኙነት ያለው ስለሆነ፤ በመጀመሪያ ስለነሱ መናገር ተገቢ ይሆናል። ከክርስቶስ በፊት በአምስተኛው መቶ ዓመት በተለይም ከማራቶን ጦርነት በአቸናፊነት ከተመለሱ በኋላ አቴናውያን በመንፈስ ረገድ ብቻ ሳይሆን በህብትም ረገድ ከፍ ያለ ልማት አስገኝተዋል። በንግድና በዘመኑ እንደሰነድ ብዙ ንቅናቄ የተመላው ሕይወት ስለተፈጠረ አቴና የብዙዎች ሰዎች መመላለሻ ቦታ ነበረች። በዚህ ምክንያት ኑሮው የበረታ ውድድር የጸናበት ብዙ ችሎታ የሚጠይቅ ሆኖ ነበር። ሁለተኛው በመንግሥት እስተዳደር ረገድ ማናቸውም ሰው የሥልጣን ተካፋይ የመሆን መብት ስላገኘ እስከ ከፍተኛው የመሪነት ቦታ ድረስ ለመውጣት በሩ ተከፍቶለት ነበር። ዕውቀትና ችሎታ ብቻ አስፈላጊ ሆነው ተገኝተዋል። ግን ይህን ከፍተኛ ዕውቀት ከየትም ለማግኘት አልተቻለም። እስከዚያ ድረስ ጸንቶ በነበረው የትምህርት ሥነ ሥርዓት ውስጥ የሚገኘው ዕውቀት ለወጣኒዎች ብቻ የሚሆን ዛሬ አንደኛ ደረጃ እንደምንለው

ዓይነት ነበር። “ጤናማ መንፈስ በጤናማ አካል” በሚለው ሃሳብ መሠረት የትምህርት ዓላማ ቀልጣፋ ሕሊና ወይም የተዋበች ነፍስ፤ እና ብርቱ አካል ማስገኘት ነበር። የትምህርት አሰጣጥ ለዚህ ዓላማ መድረሻ ይሆን ዘንድ የተመጣ ነው። ንባብ፤ ጽሕፈት ትንሽ ሂሳብ፤ የሰውነት ማጠንከሪያ ልምምድ፤ ይህ ብቻ በቂ ሆኖ ሳይገኝ ቀረ። በዚህ ጊዜ ይህ የከተማው ኑሮና የመንፈስ ችግር የወለዳቸው ሶፊስቶች የሚባሉ ሊቃውንት ተነሡ። ለመጀመሪያ ጊዜ ከፍተኛ ትምህርትን በደንብ አቀናብረው ለማቅረብ የቻሉ እሊህ የትምህርት ሰዎች ናቸው። አብዛኛዎቹ የተወሰኑ አድራሻ ሳይኖራቸው እየተዘዋወሩ በደሞዝ የሚያስተምሩ ነበሩ። ብዙዎች ተመልካቾች በዘመናቸውም ሆነ ወይም ከነሱ በኋላ የተነሡ በአንድ ነገር ነቅፈዋቸዋል።

ይህም ትምህርታቸው ከሥነ ምግባር ግዴታዎች ነፃ የሆነ እንዲያው ነጠላ የሕሊና ቴክኒክ ነበር። ለሰው ሕይወት መሪ የሚሆኑ የተወሰኑ የሞራል ጥንተ ነገሮች በወጣቶች ሕሊና በማንቃት ፈንታ ነጠላ ዕውቀት ብቻ ነበር፤ የሚያስተምሩት ። ዓላማቸው በዘመኑ የኑሮ ችግር ምክንያት ግራ ገብቶት እርዳታ የሚፈለገውን ከተሜ በተቻለ መንገድ አስፈላጊውን ቀልጣፋ ዘዴ ወይም ብልሃት ለማቅረብ ነበር ለወጣቱ ዳኛና ፖለቲከኛ ወይም ነጋዴ በሌላም የማጎበራዊ ኑሮ ክፍል ለተሰለፈው አስፈላጊውን ሕቅላላ ዕውቀትና በተለይም ለዚያ ለየአንዳንዱ ሥራ አስፈላጊውን ዕውቀት መስጠት የሥራቸው እቅድ ነበር። እስከ መካከለኛው ዘመን መጨረሻ ድረስ “ሰባቱ ነፃዎች ጥበባት” እየተባሉ በመጠራት የዘለቁትን የትምህርት ስልቶች የፈጠሩ እነሱ ናቸው። እንደኛ የቋንቋ ሕግጋትና ሥነ ሥርዓት፤ ስዋስው፤ (ግራማቲክ) ሁለተኛ በሕገ ተቃርኖ የተመሠረተ የክርክር ሥነ ሥርዓት፤ (ዲያሌክቲክ) ሦስተኛ በፍርድና በፖለቲካ ወቅት ላይ የሚያገለግል የማስረዳትና የማሳመን ችሎታ የሚሰጥ የንግግር ዘዴ (ሪቶሪክ) እሊህ ሦስቱ አንድ ወገን ናቸው። ሌላዎቹ ደግሞ ለሕይወት አስፈላጊውን ጠቅላላ ዕውቀት የሚሰጡ እንደ ማቲማቲክ ጌሮሜትሪ አስተሮኖሚና ሙዚቃ ያሉ ነበሩ። እሊህ የመጨረሻዎቹ አራቱ ትምህርቶች በትልቁ ፈላስፋ በፒታጎራስ ትምህርት ቤት

፳፰

በተለይ የሚሰጡ ነበሩ ። ሶፊስቶች ግን እንደ ፒታጎራስ በገዳማዊ ኑሮ ሳይወሰኑ ዕውቀትን እንደ ጸሎት በሃሳብ ብቻ ሳያስቀሩ ለኑሮ አገልግሎት ለማዋል ይጣጣሩ ነበር ። የከተማውን ወጣቶች በመላ በተለይም የህብታሞቹን ልጆች እየሰበሰቡ ያስተምሩ ነበር ። የአስተማሪነት ሥራቸው መሪ አኃዝ ቀደም ብለን እንደተናገርነው ጥቅም አሁንም ጥቅም ነበር ። ፖለቲከኛው የሚማረው እንዴት አድርጎ ወደ ሥልጣን ወደ ወጣ ማዕረግ እንዲደርስ ፤ ነጋዴው እንዴት አድርጎ ወደ ሀብት ወደ ብልጽግና እንዲደርስ ነው ። ዕውቀት ጥቅም ለመፈለጊያ አገልጋይ መሣሪያ ብቻ ሆኖ በሶፊስቶች ዘንድ ታይቶ ነበር ። ጀርመናዊው ባለቅኔ እንደሚለው “ ዕውቀት ለአንዱ ሁልጊዜ የሚያከብራት ወደላይ ወደ አርያም የምትመራው ሰማያዊት ነቢይት ናት ። ለሌላው ግን በወተትና በቅቤ የምታገለግለው አንድ ወፍራም ላም ናት ” ሶፊስቶች ዕውቀትን እንደ ላም የሚመለከቱ ነበሩ ።

ከጥቅም ወዲያንዲያ ከፍ ያሉ የሥነ ምግባር ዋጋዎች ያሉ መሆናቸውንና ለሰው ሕይወት በእውነት የሰውነት መልክ የሚሰጡት እነዚህ መሆናቸውን ዘንግተው ነበር ። እንዲያውም ሕግጋት ከያንዳንዱ ሰው ሕሊና የሠረፁ ፤ እንዳሻው የሚለዋውጣቸው ፤ ፍጹምነት ዘላቂነት የሌላቸው የባለጉልበት ሰው ፈቃድ ብቻ የሚያጸናቸው ናቸው በማለት ተቃራኒውን ያስተምሩ ነበር ። ይህን የሶፊስቶች ትምህርት በመቃወም ሁለተኛው የትምህርት ዓይነት ተገኘ ። ይህም የሶክራቴስ የፕላቶን የአሪስቶቲልና የተከታዮቻቸው ነው ። እንደነ Werner Jaeger ያሉ የትምህርትን ታሪክ የጻፉ ደራስያን ሶክራቴስን «ትልቁ የአውሮፓ መምህር» ብለው ይጠሩታል ። ያንሰው እንደሆነ ነው እንጂ አይበዛበትም ። እንደኔስ የአውሮፓ መንፈስ አባት መባል የሚገባው ነው ። ምክንያቱም ያስተማሩ ብዙዎች ናቸው ። ግን “ አበዊክሙስ ኢኮኑ ብዙኃን ” ያሰገኝነት የአባትነት ማዕረግ የሚገባቸው ጥቂቶች ናቸው ። ከነዚህ ጥቂቶች አንዱ ሶክራቴስ ነው ። የሶክራቴስ የምርመራ ዓላማ አንድ ነገር ብቻ ነበር ። ይህም ሰው ነው ። ከርሱ ቀድሞ የነበሩት ፈላስፎች አብዛኛውን ጊዜ በእግረ ሕሊናቸው አየረ አየራት ዕመቀ ዕመቃት በመውጣት በመውረድ ስለዓላማት ጥንት ተፍጻሜት

ይመራመሩ ነበር ። ሶክራቲስ ግን ” አእምሮ ርእሰክ ” ራስ ከን እወቅ የሚለውን በደልፊ ቤተ መቅደስ ግድግዳ ላይ ተጽፎ የነበረውን ጽሑፍ መሪ አጋዝ በማድረግ ሰው ስለ ሰውነት ትክክል አስተያየት እንዲኖረው በመጣር ሕይወቱን አሳልፎአል ። ሰው ይህን ያህል ችሎታ ኖሮት እስያን የሚያክል አገር ቢገዛ ስለራሱ ትክክል ዕውቀት ሳይኖረው ቀርቶ የዝቅተኛው እኔነቱ ባሪያ ከሆነ ምን ረባው ። ስለዚህ የነገር ሁሉ መጀመሪያ ለሰው ሥልጣኑን ግዛቱን በገዛ ራሱ በሰውነቱ ላይ ማስፋት ማደርጀት አለበት ። የሕሊናውን ባለ ሥልጣንነት ካወቀ ከተረዳ በኋላ ለዚያ ማደር ፤ መታዘዝ አለበት ። የነገሩ ከብደት የሚያርፈው “ በአእምሮ ርእስ ” ላይ ነው ። ራስን ማወቅ እጅግ ከባድ ነገር ነው ። የሰው አስተዋይነትና ተመልካችነት አቅጣጫ ወደ ውጭ ነው እንጂ ወደ ራሱ ወደ ውስጥ አይደለም ።

ቀራንብት ጎቤሁ እንዘ ቅሩባን

ቀራንብተ ኢይኔጽር ዓይን ።

አለ ባለቅኔ ። ለዓይን እጅግ የሚቀርበው ቅንድቡ ነው ። ግን እሱን እንኳ አያይም ። ይህ ይቅርና ዓይን ራሱንም አያይም ። ይገርማል ። ይህ የአካላዊው ዓይናችን ወደ ውጭ ማምራት የውሳጣዊውም ፤ የዓይኑ ልቡናችንም አቅጣጫ ነው ፤ ቀኑን ሙሉ ስለሌላው ዓለም ልማትና ድቀት ስናስብ ለአንዱ ቡራኬ ለሌላው መርገም ስንሰጥ ስለምንውል በዚህ ደክመን ስለራሳችን ለማሰብ ችሎታ ሳይኖረን እንቀራለን ። የሶክራቲስ ትልቁ ትምህርት ይህ ነው ። የሰው ተመልካችነት ወደ ውጭ ብቻ ሳይሆን ወደ ውስጥም እን እንዲሆን ፤ የውጭውን ዓለም ብቻ ሳይሆን የውስጡንም ዓለም ፤ ባናት በደረቱ ያለውን የሐሳብና የስሜት ዓለም ደኅና አድርጎ እንዲመረምር አቅጣጫውን እንዲያዛውር ነው ። ሰው ትክክለኛውን ዕውቀት ለማግኘት ከተመራመረ ሊደርስበት ይችላል ። ዕውቀትን ካገኘ የሕይወት ጎዳና ብርሃን ሆኖ ስለሚታየው በሕሊናው መሪነት ከዐመፅ ከነውር ፤ ርቆ በንጹሕ ስበክዊ ተምኔት መሠረት በሰላም ለመኖር ይችላል ። ይህ ንን የሶክራቲስን ትምህርት በደንብ አድርጎ ያስፋፋው ትልቁ ተማሪው ፕላቶን ነው ። ፕላቶን ትልቅ የሐሳብ ባሕር ማለት ነው ። የቱን ሐሳብ ጠቅሰን የትኛውን እንተው ። ያስቸግራል ። በሌላ ዕድል እንደምንመለስበት እያሳሰብን

ለአሁኑ ሁለት ምሳሌዎችን ብቻ እንጠቅሳለን ። ፕላቶን ስለሰው በረቂቁ (in abstracto) መናገር ሲሰለቸው ሁለት ባለ ክንፍ ፈረሶች በሚጎትቱት ሠረገላ መስሎ ተናግሮአል ። ሰው የሚጓዝ ሠረገላ ማለት ነው ። የሚጎትቱት በውስጡ የሚገኙ እንደ ፈረስ ያሉ ሁለት ጉልበቶች አሉ ። ሁለቱ በአንድ አቅጣጫ እንዲሄዱ የሚያስተናብረው ፈረሰኛ ሕሊና ነው ። ግን ከፈረሶቹ አንዱ ወደ ላይ ወደ ከፍተኛነት ያመራል ። ሌላው ደግሞ ወደታች ወደ ዝቅተኛነት ያመራል ። በሰው ኑሮ ውስጥ ዋናው የችግር ምንጭ ይህ ነው ። ሰው ለሕሊናው መሪነት ተገዝቶ ወደላይ ወደ አርያም ወደ እውነተኛው ሰውነት ቦታ የሚያደርሰውን አቅጣጫ በመምረጥ ፈንታ በፍትወት በዝቅተኛ ተምኔት በመመራቱ በችግሮች መካከል ተውጦ ይኖራል ። የትምህርት ዓላማ ይህ ነው ፤ ሰውን ከዚህ ጭንቅ ነፃ ማውጣት ፤ በሕሊናው ብርታት ሁለቱ ፈረሶች ሠረገላውን በተቃራኒ አቅጣጫዎች መሳባቸው ቀርቶ በገራምነት ወደላይ ወደከፍተኛነት የሚያደርሰውን አቅጣጫ መርጠው ሰውን ወደ መቅድማዊው ምንጭ ወደ መለኮት እንዲያደርሱት አስፈላጊ ነው ። የሰው ጥረት ዋና ዓላማ እግዜርን መምሰል ነው ። ከዚህ የበለጠ ነገር የለም ። ከዚህም ያነሰው የድካሙ ዋጋ ሊሆን አይችልም ። ደግሞም ለሰው ባሕርይ እንግዳ የሆነ ነገር ነው ። ሰው እንደሌሎቹ ሕላዌያት ከከባድ ከጉልህ ጥገያት ብቻ የተሠራ አይደለም ። ረቂቅ የሆነች የማሰብ ችሎታ ያላት የመለኮት ባሕርይ ተካፋይ የሆነች ነፍስ በውስጡ ትኖራለች ። ተመሳሳዮች ወይም ዘመድና ዘመድ ይሳሳባሉ ። የሰውም መንፈስ ወደ ዘመዱ ወደ መቅድማዊው የሁሉ ነገር መገኛ በናፍቆት ይሳባል ። ፕላቶን እንደሚለው የትምህርት ዓላማ ይህንን ንጹሕ ሰብአዊ ጥረት መርዳት ነው ።

ሰው ወደ ላይ ወደ አርያም ወደ እውነተኛው ሀገሩ በናፍቆት ሲንጠራራ ዝቅተኞቹ ዝንባሌዎች ወደታች ይጎትቱታል ። ይህንን ዝቅተኛውን ዝንባሌ ለከፍተኛው ለማስገበር ለማስገዛት እና ኅብር ስምምነት ነፃነት ለማስገኘት መጣጣር የእውነተኛው ትምህርት ዓላማ ነው ። እዚህ ላይ ሁለተኛውን ምሳሌ ለመጥቀስ እፈልጋለሁ ።

ሬፑብሊክ በሚባለው ድርሰት ባሥረኛው መጣፍ የተማረውንና ያልተማረውን ሰው በአንድ ምሳሌ ለይቶ ይና

ገራል ። ሰዎች ከሕፃንነታቸው ጀምሮ በዋሻ ውስጥ ታሥ
 ረው ይኖራሉ ። ይህ ዋሻ ከበሩ ወደ ውስጥ ያለው ርቀት
 በጣም ረጅም ነው ። ሰዎች ወደበሩ ዞረው እንዳያዩ እጅና
 እግራቸውን ስለታሠሩ ሁል ጊዜ ወደ ውስጥ ወደ ግድግ
 ዳው ነው የሚያዩት ። በዋሻው ፊት ለፊት የሰው ቁመት
 የሚያክል ግድግዳ አለ ። ባጠገቡ የእግር መንገድ ይገኛል ።
 ከሱ ትንሽ እልፍ ብሎ እሳት ይነዳል ። መንገደኞቹ በዋሻ
 ውስጥ በእሳቱ መካከል ሲያልፉ የተሸከሙት ዕቃ ጥላው
 ወደ ዋሻው ውስጥ ይገባል ። በዋሻው ውስጥ የሚኖሩት
 ሰዎች የሚያዩት ጥላውን ብቻ ነው ። እሱንም እውነት አድ
 ርገው ይረዱታል ። የተላላፊዎቹም ድምፅ ከጥላው የሚገኝ ይመ
 ሰላቸዋል ። አንድ ፡ ዐዋቂ ሰው መጥቶ ይህ የምታዩት ጥላ ነው
 እንጂ እውነተኛው ሕላዌ አይደለም ። የምትሰሙትም ድምፅ
 ቀበሌ ወይም ግልባጭ ነው እንጂ ትክክለኛው አይደለም ብሎ
 ቢነግራቸው አይቀበሉትም ። እንዲያውም ይቃወሙታል ።
 ለማስረዳት ቢፈልግ መጀመሪያ ሰዎቹን መፍታት ነፃ ማ
 ውጣት አለበት ። ግን ዝግ ብሎ በቀስታ ማድረግ ይገባ
 ዋል ። ምክንያቱም ጨለማ የለመደ ዓይን ብርሃን አይች
 ልም ። ቀስ በቀስ መልመድ አለበት ። ብርሃን ከለመደ በገዛ
 ዓይኑ በማየት በዋሻና በሜዳ በጥላና በእውነተኛው ቁመት
 መካከል ያለውን ልዩነት ራሱ ሊረዳው ይችላል ። የትም
 ህርት ሥራ ከዚህ ምሳሌ ጋር የተያያዘ ነው ። መጀመሪያ
 እንደዋሻ ካለው አካላዊ የድንቁርና እሥር ቤት ተፈቶ በነፃ
 መንፈስ ነገሮችን ሁሉ ገጽ በገጽ ለማየት በዝግታ መንዝ
 አለበት ። መድረሻው እውነት ነው ። በነፃነት ወደ እውነት ።
 ይህ ነው የጥላቶናዊት ትምህርት ዓላማ ። ሶፊስቶች ሰውን
 የዕለት ትርኪ ምርኪ ተከታታይ ብቻ አድርገው በመመ
 ልከት ትምህርትን ከጥቅም ጋር ከሀብት ከንብረት ፍለጋ
 ጋር አያይዘውት ነበር ። የዚህ ዓይነት ትምህርት ውጤት
 ምን እንደሆነ ለማወቅ አያዳግትም ። አቴናን ወደ ድቀት
 የመራ መሆኑን ማስታወስ ብቻ ይበቃል ። ከዚህ ድቀት
 ለማዳን ሶኮራቴስና ፕላቶን ተጋድለው እውነተኛውን መን
 ገድ አሳይተዋል ። እሊህ ፈላስፎች በትምህርት ፍልስፍና
 ረገድ በዘመናት መካከል ለብዙዎች መርማሪዎች አቅጣጫ
 መፈላለጊያ ምሥራቃዊ ኮከብ ሆነዋል ። እነማን እንደተ
 ከተሉአቸው በሚቀጥለው እንናገራለን ።

የትምህርት ዓላማ ። II

ባለፈው ጊዜ ስለሁማኒዝም ስንናገር ይህ ቃል በመቅደማዊ መልኩ ቺቸሮ ከሚባለው ሮማዊ ሊቅ ጋር ግን ችነት ያለው መሆኑን ጠቅሰን ነበር ። ቺቸሮ በሮም ታሪክ ውስጥ ስለዚህ ጉዳይ ከሚጠቀሱት ሊቃውንት ዋናው ነው። ሰፊ ዕውቀትና የመሪነት ችሎታ የነበረው ፖለቲከኛ ፤ የተዋጣለት ተናጋሪ ፤ ደራሲ ፤ በተለይም ስለትምህርት ዘይቤ ልዩ ሐሳብ ያቀረበ ፈላስፋ ነበር ። የግሪክ ፈላስፎች በብዙ ጥረት ያስገኙትን የሥልጣኔ መንፈስ ወደ ሮም ለማሻገር የደከመና የሀገሩን ልዩ ጠባይ ከግሪክ መንፈስ ጋር ለማፃመር ፤ ለመደባለቅ ፤ አንድ ለማድረግ የታገለ ትልቅ የመንፈስ ጀግና ነው ። ሮማውያን በግዕዝ ጠባያቸው መሠረት ያላቸውን ልዩነት ሳይተው የፈላስፋው ምጡቅ ሕሊና የቀረጸውን ረቂቅ የሰው ሥዕል ምሳሌ በማድረግ የተከተሉ እንደሆን ፤ ከፍጹምነት ፤ ከሙሉ ሰውነት ፤ ከ humanitas ይደርሳሉ በማለት ከዚህ ጊዜ ጀምሮ በሚቀጥሉት ሁለት ሺህ ዓመታት ውስጥ ለምዕራብ አውሮፓ ትምህርት መሪ አጋዝ የሆነውን የሁማኒዝም መንፈስ መሥርቶአል ። ግሪኮች ስለሰው ባደረጉት የፍልስፍና ምርመራ ከትክክለኛ ዕውቀት ፤ ከሙሉ አስተያየት ደርሰዋል የሚል እምነት ነበረው ። ይህም ስለሰው የቀረበው ዕውቀት የሶፊስቶች ወይም የነሶክራቲስ ለየብቻቸው ሳይሆን የሁለቱም በአንድ ተፃምረው ሲዋሐዱ ነው ። ሶፊስቶች እንዳስተማሩት ሰው በንጹሕ የተፈጥሮ ሕግ መሠረት ወደ ጥቅም ወደ ህብት ወደ ልማት ያጋድላል ። ወደዚያ የሚያደርሱትንም ዘዴዎች በትምህርት አማካይነት ይፈላለጋል ። ግን ይህ ብቻ በቂው ሆኖ ሊቀር አይገባውም ። ሌሎችንም ዝንባሌዎች በመከተል ከሙሉ የመንፈስ የሰውነት የሂዩማኒ ታስ እድገት መድረስ አለበት ። እሊህም ዝንባሌዎች እነሶሶክራቲስ እንዳስተማሩት ወደእውነት ፤ ወደ ደግነት ወይም ሠናይት ፤ ወደ ንጽሕት ውበት የሚመሩ ሰውን ከእውነተኛው ሰውነት የሚያደርሱ የሥነ ምግባር ወይም የሞራል ዋጋዎች ናቸው ። ሰው በተፈጥሮ ባሕርዩ መሠረት ወደሁለቱም አቅጣጫዎች የሚመሩትን ዝንባሌዎች በመከተል እኩል መዳበር አለበት ። የሶፊስቶችን ትምህርት በመከ

ተል ሰውን ጥቅም ፤ ተድላ ፤ ደስታ ብቻ ተፈላላጊ አድርጎ በመመልከት ይህንኑ ምኞቱን የሚያረካበት ትምህርት ብና ቀርብለት የሚጎዳ የሚበደል እንጂ የሚጠቀም አይደለም ። ምክንያቱም ሰዎች በመላ ለዚህ ነገር ብቻ ቢሰለፉ በማ ኅበራዊ ኑሮ ውስጥ ያለው ውድድር መልኩን ለውጦ ያለ መጠን አስቸጋሪና የሚያፋጅ ሊሆን ይችላል ። በተለይም ይኸ እንዲህ ያለ ጥቅምን ብቻ የሚመለከት ትምህርት የሚያስገኘው ጠባይ ከሥጣልን ጋር የተገናኘ እንደሆነ ነገር ጨርሶ ሊበላሽ ይችላል ።

ለኔ ማለት ይበዛል ። ሥልጣን የግል ንብረት ማዳበ ሬያ ወይም መከላከያ መሣሪያ ይሆናል ። ሌላው የመኖር መብት ያለው አይመስለውም ። “መኑ ዘከማየ” ማን እን ደኔ በማለት ራሱን የነገሮች ሁሉ መወሰኛ መዳልው መስፈርት ያደርጋል ። እንዲህ ያለ የመንፈስ ሁኔታ ወዴት እንደሚያደርስ የታወቀ ነው ። ሐተታም አያሻ ። በዚህ አንጻር የሥነ ምግባርን ግዴታዎች የትምህርት መሠ ረት በማድረግ የሰው ዝንባሌዎች በመላ እንዲያድጉ መርዳት ከእውነተኛው የትምህርት ዓላማ ያደርሰናል ። የተሞ ዋላ መንፈስ ያለው ሰውነት ለማግኘት ይቻላል ። ያንጊዜ ለጥቂት ወይም ለቅርብ ተድላ ደስታ ከማሰብ አልፎ በተ ለይ የማርካት ኃይል ያለው ንጹሕ የመንፈስ ደስታ መኖ ፋን ይረዳል ። እንዲህ ያለውን ንጹሕ ደስታ የቀመሰ ሰው “አንጽሐ መንፈስ ፤ መንኖ ጥሪት ፤ መጥዎተ ርእስ” ለሚባሉት ከፍተኛ የሥነ ምግባር አኃዞች ልዩ መስሚያ ጆሮ አለው ። ለሕይወት ዋጋዎች ሁሉ በትጋት ያስባል ። ለእውነት ይከራከ ሬል ። ለነፃነት ይታገላል ። ለትክክል ፍርድ ይጫገታል ። ለውበት ይደንግጣል ፤ ያደንቃል ። ይህ ከማናቸውም ጥቅ ማዊ ነገር የበለጠ ደስታ ፤ በቁዔት ያስገኝለታል ። ሂዩማኒ ስቶች ስለትምህርት ዓላማ ያላቸው አስተያየት ይህ ነው ። ለዘመናችንም ትምህርት መሪ ሐሳብ ይሆን ዘንድ ከዚህ ያነሰ አንመኝለትም ። የቀድሞ ዘመን ሶፊስቶች ያቀረቡት የጥቅም አገልጋይ የሆነ አሳሳች ትምህርት በጊዜአችንም ስሙን ለውጦ ፕራግማቲዝም በሚባል የአሜሪካ ፍልስ ፍና አማካይነት ዘመናዊ ዳባ ለብሶ ወደየ እልፍኝ አዳራሹ ለመግባት ይጠይቃል ። ዳባና ቆዳ ከለየን ዘገየን ። የሶፊቶስ

ችና በዘመናችን የተነሡት ተከታዮቻቸው ትምህርት ሰውን የገዛ ራሱ ባርያ የሚያደርግ ነው። ብናውቀውም ብንረሳውም ሰዎች ስንባል ለጌትነት ለምስፍና የተፈጠርን ነን። ግዛታችንም ሰፊው ራሳችን እኔነታችን፤ ሰውነታችን ነው። በራሳችን ላይ ሥልጣን ካለን ሌላውን በቀላሉ ለማስገበር እንችላለን። ስለ ሂዩማኒዝም ይህ ይበቃል። ወደ ሁለተኛው የትምህርት ዓላማ ጠባይ እንሂድ።

ትምህርት መክሊታዊ ነው ብለን ነበር ምን ማለታችን ነው። መጀመሪያ የቃሉን ትርጓሜ እንፈልግ።

መክሊት ማለት ባጭሩ ገንዘብ ማለት ነው። ከወርቅ ከብር ከሌላም ከቡር ደንጊያ የተሠሩ በሁሉ ዘንድ የተከበረ ዋጋነት ያላቸው መለዋወጫ ልክ ወይም መጠን ማለት ነው። ይህ መክሊት የሚባለው ቃል በማቴዎስ ወንጌል ያለውን ዘይቤ መሠረት በማድረግ እያንዳንዱ ሰው በተፈጥሮ እንዲህ ያሉ መካልይ ወይም ሀብታት የተሰጡት መሆኑን በመቀበል የትምህርት ሥራ እነዚህን ከማዳበር ከማበልጸግ ከፍ ከማድረግ ጋር ግንኙነት ያለው መሆኑን እንደሚቀጥለው ለማስረዳት እንሞክራለን።

የነገረ ሰብእ ምርመራ ሊቃውንት እንደሚናገሩት ሰው ከዘሩ የሚወርሳቸው ወይም በከፊል በአባት በእናት ላይ ኖሩ በልጅ ብቻ የሚገኙ ኔቸር ባልታወቀው ምሥጢራዊ ጥበብ ያስቀመጠቻቸው ሀብታት አሉ። በፈረንጅ ቋንቋ

Dispositions ይባላሉ። በአማርኛችን ኑባሬያት እንባላለቸው። ሰው ከሕፃንነቱ ጀምሮ እስከ ሙሉ እድሜው ድረስ በሚያልፋቸው የሕይወት ጣቢያዎች ሁሉ አንዳች ነገር ለመሆን ቢችል በነዚህ በገዛ ውስጡ በአምሳለ ዘር በሚገኙት ኑባሬያት መሠረት ነው። አንድ መሻዳሪ ባይተዋር በሚጀምረው ዛጋባ ላይ ሰማይ ጠቀስ ሕንፃ ለመሥራት አይቻልም። ያንድ ሕንፃ ቁመት እንደመሠረቱ ነው። ሰው በትምህርት ለሚያደርገው እድገት የመሠረትነት ጉልበት ያላቸው እሊህ ኑባሬያት ያልናቸው የተፈጥሮ ሀብታት ወይም የግዜር ስጦታዎች ናቸው። “ካልአስ መሠረተ አልቦ ዘይክል ሣርሮ” ሌላ መሠረት የለም። “ወኩሉ ለይትዐቀብ ዘከመ የሕንፃ” ሰው ለሚባለው ሕያው ሕንፃ ኃላፊ የሆኑ

መምህራን እንደ ብልሐተኛ መሐንዲስ “ከመ ጠቢብ ሊቀ ጸረብት” ይህን ነገር በተለይ ጠንቅቀው ማወቅ አለባቸው።

በዚህ ሐሳብ መሠረት፤ የትምህርት ሥራ መጀመሪያ ነገር የያንዳንዱን ወጣት ዝንባሌ፤ ልዩ ሀብት ተፈላልጎ ማግኘት ነው። ያንዱ ሀብት ከሌላው የተለየ ነው። “እስመ ለለአሐዱ ዘዘዚአሁ ጸጋሁ” አይመሳሰልም። አንድ ሰው በመ ልኩም ሆነ በመንፈሱ ያው ራሱ ብቻ፤ የማይደገም፤ አንድ ዓይነት ሐላዌ እንደመሆኑ የግል ኅብር ያለው ሀብት፤ ስጦታ አለው። በዚህ ሀብት መሪነት መማር አለበት። በኋላም በዚሁ አቅጣጫ በሕይወት መስክ ውስጥ መሰማ ራት ይገባዋል። ይህ ካልሆነ ትምህርትም አይከናወን ኑሮም አይሳካ። እዚህም እዚያም በማለት ዐሥሩን ነገር ለመጨ በጥ መንጠራራት ባዶ እጅ ያስቀራል። በዚህ ዓለም እንዲያው በወለም ዘለም የሚገኝ ነገር የለም። ቢገኝም አያስመሰግንም። ‘አቶ በድሉ ያሰኛል። ማናቸውም የሚያስመሰግን ነገር ሁሉ የጥረት የብርቱ ጥረት ውጤት ነው። ግን ጥረት የሚከና ወነው ትምህርት ሲረዳው ነው። ትምህርት የሚሰምረው ደግሞ በተፈጥሮ ዝንባሌ መሠረት ሲሆን ነው። ነገሩ የሰን ሰለት ግንኙነት ያለው ነው። ይህ ሐሳብ ምንም ጊዜ የማይ ሻር፤ ከብረት የበለጠ ጥንካሬ ያለው ሕግ ነው።

ይህን ሕግ የዘነጋ ሳይቀጣ አይቀርም። አንድ ልብ ወለድ ሳነብ ያገኘሁት ለዚህ ሐሳብ ጥሩ ማስረጃ የሚሆን ምሳሌ አለ። አንድ ሽማግሌ ነፍጠኛ ናቸው። ዕድሜያቸ ውን ሙሉ ይመኙት የነበረው ዳኛ ለመሆን ነበር። ሳይሆ ንላቸው ቀርቶ፤ ጊዜው በማለፉ ምክንያት ይህን ምኞታ ቸውን በልጃቸው ላይ አሳድረው ልጃቸውን ዳኛ ለማድረግ የፍርድ ትምህርት ለማስተማር ፈለጉ። ልጁ ግን ለዚህ ትምህርት የተፈጥሮ ዝንባሌ ስለሌለው በነገሩ ጣዕም ባለ ማግኘቱ እምብዛም ጥረት አላሳየም። አባትየው ይህንን ሁኔታ ሳይመለከቱ ልጃቸው ትምህርት የማይገባው ደንቆሮ ነው በማለት አዘኑ። ከዕለታት አንድ ቀን ክራር ይዞ ሲያንጉ ራጉር በማየታቸው ጨርሰው ተስፋ ቆረጡ። ያልጅ ከፍ ርድ ትምህርትም ሳይሆን ወይም ከሙዚቃ ትምህርት ሳይ ሆን እንዲሁ አድጎ ያባቱን የዘማች ርስት እየሸጠ በመተ ዳደር ይኖራል። በቀላሉ ለመረዳት እንደምንችለው ልጁ

ደንቆሮ ሆኖ አይደለም ። የሰው ደንቆሮ የለም ። ያለበታው የተሰለፈ ሞልቶአል ። በዜማ ትምህርት ቢውል ኖሮ ይህ ልጅ ትልቅ መዘምር ሊወጣው ይችላል ነበር ። እነሞቻር ትን የሚያክሉ ትልልቅ የዜማ ደራሲዎች ገና በዘጠኝ ዓመታቸው በቤተ መቅደስና በንጉሥ አዳራሽ ለመዘመር መቻላቸው የተፈጥሮ ዝንባሌአቸው ቀደም ብሎ በመታወቁና ተስማሚውን ትምህርት በማግኘታቸው ነው ። ይህ ባይሆን ኖሮ ስም የለሽ ልሙጥ ፍጥረት ሆነው ሊያልፉ ይችሉ ነበር ። የምሳሌአችን ልጅ አባት አንድ ትልቅ ስሕተት አድርገዋል ። ይህም የዳኝነትን ሥራ ያለ አንዳች አላዋጭ ብቸኛ ተፈላጊ ነገር ማድረጋቸው ። የልጁን ዝንባሌ አለማክበራቸውና የሙዚቃን ትምህርት መናቃቸው ነው ። ዕውቀት ወይም ሞያ ተብሎ የሚናቅ የለም ። እንዲያውም ሙዚቃ በተለይ የሚከበር ነው ። የሰው ነፍስ በቀላል የማይገለጽ ውን ጥልቅ ንጹሕ ደስታዋን ፣ ምስጋናዋን ፣ መራራ ጎዘንዋን ፣ ተስፋዋን የምትገልጽበት ረቂቅ መሣሪያ ዜማ ፣ ሙዚቃ ይባላል ። ይህን መናቅ ነፍስ ፣ ስሜት የሚሉ ነገር እንደሌለው ደረቅ ፍጥረት የሚያስቆጥር ነው ። በሀገራችን ይህ ያላዋቂዎች ትእቢት የፈጠረው ንቀት በሙዚቃ ላይ ብቻ ሳይሆን በሌሎችም የተግባረ እድ ስልቶች ላይ ከባድ ጥላውን ጥሎባቸው ነበር ። አሁን እየተቀነሰ ሄዶአል ። ወትሮ አናጢው ገምቢው አንጥረኛው እና ሌላውም ሞያተኛ ባለጅ ጠይብ እየተባለ ለወዳጅነትም ሆነ ለጉርብትና የሚፈልገው ሰው አልነበረም ። ዛሬ ግን መሐንዲስ ኤንጂኔር የሚባሉት ለጉርብትና ቀርቶ ለአማችነት እንኳ በግር በፈረስ ቢፈለጉም አይገኙም። ወደፊት ይብላል ። ሥራ ወይም ሠራተኛ የሚገባውን ዋጋ እያገኘ ሂዶአል ።

ወደ ጥንተ፡ነገራችን እንመለስና ትምህርት በዝንባሌ መሠረት መሆን አለበት የሚለው ሐሳብ በተማሪውም ባስተማሪውም ግምባር ላይ ሊጸፍ የሚገባው መሪ ሐሳብ መሆኑን በተለይ ለማሳሰብ እንፈልጋለን ። በዚህ ዘዴ ብቻ በንግግራችን መጀመሪያ መክሊት ያልነው በየአንዳንዱ ሰው ውስጥ ተከማችቶ የሚገኘው ሀብት በሚገባው ሥራ ላይ ሊውልና አንዱ ሰው በተፈጥሮው ወደታቀደለት ሙሉ የሰውነት

ደረጃ ለመድረስ ይችላል። ስለዚህ ሐሳብ ይህ ይበቃል።
ወደ ሦስተኛው የትምህርት ዓለማዊ ጠባይ እንሂድ።

ትምህርት አዲስ ነገር ከማወቅ፣ ከመመራመር፣ የእስካሁኑን የዕውቀት ድንበር አልፎ ለመሄድ ከመጣጣር ጋር የተያያዘ ነው። ሳይንቲፊክ ነው ብለን ነበር። ምን ማለታችን ነው። ያለንበት ዘመን የጠፈር ጉዞ ዘመን ነው። ሰው ምድርን ትቶ፣ ከርስዋ ጋር አስሮት የነበረውን የክብደት ሕግ ሽሮ ወደ ሩቆቹ ዓለማት ለመሻገር ይጣጣራል። ይህም በታምራት፣ በደግምት፣ ወይም በምትሐት ሳይሆን በዕውቀት፣ በገዛ ሕሊናው ጉልበት ነው። ሰው በዕውቀት እየበለጸገ ሂደቱ ደህን ነበር። ከዚህ ደረጃ ያደረሰው ይህ ሕሊናው እንደተረሳ ምንቸት በተረት ጥረሽ ታጅሎ የተፈጥሮ ችሎታውን ባለማወቅ ሰው በዙሪያው የሚገኙት የሥነ ፍጥረት ጉልበቶች መጫወቻ ሆኖ ነበር። ዓለምን እንደ አንድ ትንሽ ዛሬጋባ በመረዳት ራሱን ቀና ቢያደርግ ጣሪያው የሚገጩው እጁን ቢዘረጋ ግድግዳው የሚመታው እየመሰለው ባለበት ቦታ መንፈሱ ተኮራምቶ ለብዙ ዘመናት በችግር ኖሮአል።

ችግር አንድ ደግነት አለው። የዕውቀት ምንጭ ነው። በጣም የተቸገረ ሰው ግራ ይገባዋል። አእምሮው ይጨልማል “በአምጣኝ ጽልመታ ከማሁ ብርሃና፤” ሕሊና ከጭለማ ከጽልመት ጋር በታገለ መጠን ያንኑ ያህል ብርሃን ያገኛል። የሰው ልጅ ታገለ። ከሕሊናው ብርሃን ሠረፀ። የእውቀት ጎዳና ታየው። ወደላይ ተጓዘ። ከከፍተኛ ቦታ ደረሰ። አርቆ ለማየት ቻለ። ተደሰተ። ጥረቱን ቀጠለ። ይህንን የድል ጎዳና የቀደዱ ብዙዎች የመንፈስ መሐንዲሶች ናቸው። በነዚህ መካከል የቀድሞ ዘመን ግሪኮች ፈላስፎችና ምዕራባውያን ሳይንቲስቶች ከፍተኛ ያለ ቦታ አላቸው። በተለይም ከሬኔሳንስ ዘመን ወዲህ የተነሡት የሥነ ፍጥረት መርማሪዎች እንጋሊሌኦ፣ ኮፐርኒኩስ፣ ኬፕላር፣ ኒውተን ለሰው መንፈስ የጌትነት ድል ያስገኙ ታላላቅ ዘማቾች ናቸው። ከነዚህ ሊቃውንት ጋር አብሮ ሊጠራ የሚገባው ስለዕውቀት እድገት ከነቢይ የበለጠ የበረታ ድምፅ ያሰማው ፍራንሲስ ቤክን ነው። “Advancement of learning” እና novum organon በሚባሉት ድርሰቶቹ አዲስ የምርመራ ዘዴ በተለይ ኢንዲታዊ ያደረገ ነው። በመካከለኛው ዘመን ጸንቶ

እንደነበረው በአንድ መርፌ ጫፍ ላይ ስንት ሺህ መላእ ክት ለመቆም ይችላሉ በሚልና በመሰሉትም አርእስት መከራከር ውጤት የሌለው ጭቅጭቅ ሆኖ ወደ ጎን ተተወ። ሊቃውንት በውስጣችንና በፈለፈታችን ያለችውን ሥነ ፍጥረት፤ ምሥጢርዋን ሕግጋቶችዋን ለማወቅ ለመተርጎም በውስጥዋ የተደበቀውንም ጉልበት ለሰው አገልግሎት ለማዋል እንዲነሡ ያሳሰበ ይህ ፈላስፋ ነው። «ዕውቀት ጉልበት ነው» «knowledge is power» የሚል ኃይለ ቃል በርትቶ በማሰማቱ በዘመናት መካከል ይህ ድምፅ እያስተጋባ ታላቅ የምርመራ መንፈስ ቀስቅሶአል። ይህ በዕውቀት የተገኘው ጉልበት ከአውሮፓውያን አልፎ ለመላ የሰው ዘር ተርፎአል። አውሮፓውያን ያስገኙት ዕውቀት ወይም ሳይንስ በየትም ሀገር የከፍተኛ ትምህርት መንፈስ ሆኖአል። ይህም በሁለት መልክ ነው። አንደኛ እስካሁን በዕውቀት ረገድ የሰው መንፈስ ጥሮ ግሮ ያስገኘውን አጠናቆ ማወቅ፤ ሁለተኛ ካሁኑ፤ ከተለመደው የዕውቀት ድንበር አልፎ ለመሄድ፤ አዲስ ነገር ለማስገኘት መጣጣር፤ ሁለቱም አስፈላጊዎች ናቸው። አንደኛው ያለ ሁለተኛው ሊሆን አይቻልም። ቆሞ መቅረት ይመጣል። የቀድሞዎቹ የሀገራችን ሊቃውንት በዘመናቸው ከታወቁት የእስክንድርያ ፈላስፎች ጋር፤ መጻሕፍታቸውንም በመተርጎም ሆነ ራሳቸውም በመመራመር፤ እኩል ያስቡ ነበር። ግን የዚያን ዘመን የሥነ ፍጥረት ዕውቀት ለብዙ ጊዜ ጸንቶ በ፲፯ኛው መቶ ዓመት ቀደም ብለን በጠቀስናቸው ሊቃውንት ምርመራ ሲፈርስና አዲስ ሲተካ ሳይታወቅ ቀርቶ ካራት መቶ ዓመት በኋላ ዛሬ ምድር ትዞራለች አትዞርም የሚል ክርክር እንደ አዲስ ነገር በየአደባባዩ እንሰማለን።

ይህ መሆኑ የምርመራ መንፈስ በማነሱ ነው። ባለንበት በመሄዳችን ነው። እንዲህ ያለ መንፈስ ከትምህርት ጋር ምንም ግንኙነት የለውም። ለማወቅ የሚፈልግ መጠራጠር መመራመር አለበት። እውነተኛው የትምህርት መንፈስ ይህ ነው። በንግግራችን መጨረሻ ሦስቱን የትምህርት ዓላማ ጠባዮች በአንድ ትንፋሽ ልንጠራቸው እንፈልጋለን። ትምህርት ሰብአዊ ነው መክሊታዊ ነው ሳይንቲፊክ ነው። ሦስቱ አንድ ናቸው። ያለእንባ አይለያዩም። በሚቀጥለው ጊዜ “ፕላቶናዊት አካዳሚ” በሚል አርእስት እንናገራለን።

ፕላቶናዊት አካዳሚ ።

ሀገረ ጽዕቅተ ፍና
እንበለ አሐቲ ምክያደ እግር፤
ዘኢታገምር አእጋረ ክልኤተ ሶበ እምርጉቅ ነጸረ
ነገረነ ዕዝራ ዕሙነ ነገረ
ወእምነ ዛቲ ሀገር በአፍአ ከመ ኢይኩን ኅዱረ
ተክለ ሃይማኖት በዘአእመረ
እምአእጋሪሁ አሐተ መተረ
በካልዕታ ለበዊዕ ሀገረ፤

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ የሚባሉ ኢትዮጵያዊ ሊቅ ስለት
ልቁ የሀገራችን ጸድቅ የደረሱት ቅኔ ነው ። የነገሩ ክብደት
“ሶበ እምርጉቅ ነጸረ» በሚለው ላይ ያረፈ ይመስለኛል ።
አንድ ነገር በሩቅ የሚታያቸው የራዕይ (የቪዥን) ሰዎች አሉ ።
በማናቸውም ዘዴ እዚያ ለመድረስ ይጣጣራሉ ። ችግሩንም
መሰናክሉንም ከምንም አይቆጥሩትም ። ይህ ካልተፈጸመላ
ቸው ጸጥታ አያገኙም፤ ዕረፍት የላቸውም፤ ሕሊናቸው ሰላም
ያጣል ከምኞታቸው ቦታ ለመድረስ ይፋጠናሉ ይቸኩላሉ ።
የቅኔአችን ባለቤት እንዲህ ያሉ ናቸው ። አንድ መልካም
ሀገር በሩቅ ታይቶአቸዋል ። ወደዚያ የሚወስደው መንገድ
በጣም ጠባብ ስለሆነ በአንድ እግር ብቻ እንጂ በሁለት
ለመራመድ አይቻልም ። ከዚህች አገር ሳይደርሱ ሳይገቡ በ
ውጭ ለመቅረት አልፈለጉም፤ በዚህ ምክንያት በአንድ እግ
ራቸው ብቻ ለመግባት ሁለተኛውን ቆርጠው ጥለዋል ።
የሚገርም ምሳሌ ነው ። ሰው ከምኞቱ የሚደርሰው በችግር
በመከራ መሆኑን ያስረዳል ። በምኞቱ ትልቅነት መጠን ችግ
ሩም ያንን ያህል ነው ።

የበረታ ይደርሳል ። እንዲህ ያለውን ነገር የሚረዳው
ራሱ አስቀድሞ የደረሰበት የቀመሰው ሲሆን ነው ። ዓቃቤ
ሰዓት ከብቴ ይህንን ቅኔ መድረሳቸው በገዛ ትዝብታቸው
ያዩት የተረዱት በመሆናቸው ነው ። በዘመናቸው ለነበረው
ንጉሥ የፍርድ አማካሪ ነበሩ ። ለጽድቅ ለትክክለኛ ፍርድ
መቆም የነገሥታት ተግባር ስለሆነ፤ በዚህ ሥራቸው የሚ
ረድዋቸው ትክክለኛና የማይዛባ አስተያየት ያላቸውን ሊቃ
ውንት ያቀርቡ ነበር ። ዓቃቤ ሰዓት ከብቴ እንዲህ ያለ